

Дніпропетровська обласна державна адміністрація

РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ

**про стан навколишнього природного середовища
в Дніпропетровській області за 2013 рік**

м. Дніпропетровськ

2014 рік

Шановні читачі!

Дніпропетровщина – унікальний регіон, де зосереджено могутній промисловий потенціал металургійного, гірничо-збагачувального, хімічного та машинобудівного комплексів.

Враховуючи інтенсивність розвитку промисловості та сільськогосподарського комплексу, наше довкілля потребує дбайливого ставлення та охорони.

В області затверджена Комплексна стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2015 року, одним із ключових та інноваційних пріоритетів стратегії є модернізація базових виробництв та реалізація проектів поліпшення екологічного стану.

Підвищення екологічної безпеки – одна із стратегічних цілей для сталого розвитку нашого регіону. Тому одним з напрямів регіональної екологічної політики є зменшення забруднення навколишнього середовища в рамках реалізації “Програми поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами забруднювачами на 2007 – 2015 роки”.

Ефективно вирішуючи питання на кожному підприємстві, на Дніпропетровщині крок за кроком вирішуються проблеми довкілля.

Дія “Довгострокової програми по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки”, вже сьогодні має певні результати у зменшенні техногенного навантаження від підприємств гірничо-металургійного комплексу Кривбасу.

Одночасно на території області існує унікальний природно-ландшафтний потенціал, який може стати базовим для формування основних компонентів екологічної мережі. У цьому контексті природа області має ряд специфічних рис, відзначається високим різноманіттям і має значне науково-історичне та рекреаційне значення.

“Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища Дніпропетровської області” – це комплексна оцінка довкілля нашого регіону, що має сприяти зміцненню потенціалу суспільної свідомості, підвищенню компетентності всіх тих, хто ухвалює відповідальні для суспільства і сталого розвитку рішення.

З повагою

Виконуючий обов'язки
директора департаменту
екології та природних ресурсів
облдержадміністрації

О.В.ПАХНИЦ

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості Дніпропетровської області

Дніпропетровська область знаходиться у південно-східній частині України, в басейні середньої і нижньої течії Дніпра. На сході вона межує з Донецькою, на півдні – із Запорізькою і Херсонською, на заході – з Миколаївською та Кіровоградською, на півночі – з Полтавською та Харківською областями України.

Територія області – 31,92 тис. км², що становить 5,3 % території країни. Адміністративний центр області – місто Дніпропетровськ розташоване по обох берегах Дніпра та його притоки Самари.

Область поділяється на 22 адміністративні райони. Вона включає в себе 13 міст обласного і 7 – районного підпорядкування, 46 селищ міського типу, 1435 сільських населених пунктів.

Чисельність населення області становить 3292,4 тис. чоловік. Кількість населення у місті Дніпропетровську – 995,5 тис. чоловік. Чисельність міського населення області – 2751,8 тис. чоловік (83,6 %), сільського – 540,6 тис. чоловік (16,4 %). На території області проживають представники понад 30 національностей.

Область розташована у степовій зоні України. Ландшафт переважно рівнинний. На заході області простяглося значно почленоване Придніпровське узвишся (висота до 209 м). У південно-східну частину її входять відроги Приазовського узвишся (до 211 м). Центральна частина зайнята Придніпровською низиною, яка на півдні переходить в Причорноморську. З північного заходу на південний схід область перетинає ріка Дніпро, до басейну якої належать її притоки – Оріль, Самара із Вовчою, Мокра Сура, Базавлук, Інгулець із Саксаганню та інші.

В області близько 1,5 тисячі водойм та ставків площею понад 26 тисяч гектарів. На півдні територія області омивається водами Каховського водосховища.

6,0 % території області займають ліси, головним чином по долинах річок Дніпро, Оріль, Самара і Вовча. Найбільш значні лісові масиви – Самарський бір, що тягнеться уздовж берега Самари, та Дібровський ліс, розташований на південному сході Покровського району.

Дніпропетровщина розташована в зоні помірних широт. Клімат області помірно-континентальний. У цілому він характеризується відносно прохолодною зимою і спекотним літом. Середня річна температура в межах +7 – +9 °С. Найхолодніший місяць – січень (-5 – -7 °С), найтепліший – липень (+22 – +23 °С). Річна кількість опадів збільшується від 400-430 мм на півдні до 450-490 мм на півночі. Кількість сонячних днів складає в середньому 240 днів на рік.

За різноманітністю і значимістю природних ресурсів Дніпропетровська область є однією з найбагатших в Україні. Майже на всій території області

переважають родючі чорноземні ґрунти. Розгалужена система водопостачання дозволяє вести інтенсивне сільське господарство.

Дніпропетровщина багата на корисні копалини. Значні запаси залізної і марганцевої руд, кам'яного та бурого вугілля, є нафта, природний газ, рідкісні та кольорові метали. Потужною товщею вздовж річки Інгулець більше як на 100 км залягають залізні руди Криворізького басейну. Значні родовища руд – Оріхово-Павлоградська та Чортомлицька магнітні аномалії, Жовтянське родовище. Є поклади титану, рутило-ільменітових руд, цирконію, нікелю, кобальту.

1.2. Соціальний та економічний розвиток Дніпропетровської області

Дніпропетровська область характеризується потужним промисловим і науковим потенціалом, розгалуженим сільським господарством, вигідним географічним положенням, багатими природними ресурсами, високим рівнем розвитку транспорту та зв'язку.

Природні умови області сприятливі для діяльності людини. Дніпропетровщина відзначається підземними багатствами та сприятливим кліматом, водними ресурсами, родючими ґрунтами.

Особливістю регіону є те, що кризові ситуації не локалізовані по території, а охоплюють цілі промислові агломерації, басейни видобутку корисних копалин і території прилягаючих до них інших областей.

В цілому, незважаючи на те, що в останні роки має місце тенденція до зменшення антропогенного тиску на довкілля, рівень техногенного навантаження залишається високим, а екологічна ситуація незадовільною.

Екологічні проблеми в області пов'язані з підвищеним рівнем забруднення атмосферного повітря. Промислові підприємства гірничо-металургійного, паливно-енергетичного, хімічного комплексів і транспорт є основними джерелами забруднення повітряного басейну.

Обсяг валових викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення по Дніпропетровській області у 2013 році склав 1143,848 тис. т, що становить понад 16 % від загальнодержавних.

Із загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності отримали дозвіл на викиди у 2013 році 178 суб'єктів підприємницької діяльності.

У 2013 році викиди від стаціонарних джерел зменшилися на 21,448 тис. т або на 2,2 % у порівнянні з показниками 2012 року та становили 940,5 тис. т.

Викиди забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення зменшилися на 7,782 тис. т або на 3,7 % від викидів у 2012 році, та склали 203,348 тис. т.

Загальний обсяг забору води за 2013 рік з поверхневих та підземних водних об'єктів за даними Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів склав 1571 млн м³, що на 113 млн м³ менше попереднього року.

Використання води склало 1349 млн м³. У порівнянні з 2012 роком водокористування в області зменшилось на 80 млн м³.

Основні галузі промислового виробництва – найбільші енергетичні та металургійні об’єкти, комунально-побутове водокористування та зрошення земель пов’язані з використанням водних ресурсів р. Дніпро. Водні ресурси у містах і селищах значно менші від потреби в них. Внаслідок цього, в більшості міст області склалася передкризова та кризова водогосподарська та гідроекологічна ситуація, коли самовідновлювальна здатність Дніпра та багатьох річок басейну вже не забезпечує відновлення порушеної екологічної рівноваги. Але якість річкової води в районах основних питних водозаборів Дніпропетровської області суттєво не змінюється.

Станом на 01.01.2014 в Дніпропетровській області накопичено майже 9,7 млрд т промислових відходів. Їх переробка та утилізація становить близько 33,9 % від загального річного утворення, інші продовжують поповнювати накопичувачі та звалища. З кожним роком обсяги утворення відходів зростають. Проблема накопичення відходів є дуже актуальною для нашої області, тому для її вирішення необхідна концентрація зусиль органів влади, прокуратури, санепідемслужби та громадськості.

Дніпропетровська область знаходиться в степовій зоні України і займає площу 3,19 млн га, у тому числі землі лісгосподарського призначення становлять 114,6 тис. га, із них вкриті лісовою рослинністю 76,955 тис. га, а лісистість області відповідає 2,41 %. У той же час, наявність потужних запасів мінеральної сировини і сприятливі ґрунтово-кліматичні умови зумовлюють високу концентрацію промислових об’єктів і розвиток аграрного сектора. У результаті більша частина земель антропогенно-трансформована.

В таких умовах дуже складним є питання виявлення і заповідання природних територій і об’єктів. Незважаючи на це, проводиться планомірна діяльність щодо розвитку і розширення заповідних територій, розглядаючи заповідну справу як головний засіб для комплексного вирішення важливих екологічних проблем, таких як, збереження біорізноманіття, відновлення і підтримка екологічного балансу в біосфері тощо. Так, станом на 01.01.2014 мережа природно-заповідного фонду області становить 174 об’єкта загальною площею 90382,6 га, або 2,83 % площі області. Із них 30 об’єктів – загальнодержавного значення на площі 30347,7 га, та 144 – місцевого значення на площі 60034,9 га.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

На території Дніпропетровської області розташовано 446 підприємств, що звітують перед органами Держкомстату України за формою № 2-ТП (повітря), викиди шкідливих речовин в атмосферу від них у 2013 році становили 940,5 тис. т, що на 21,448 тис. т (2,2 %) менше, ніж у 2012 році.

У складі викинутих забруднюючих речовин оксиди вуглецю становлять 359,838 тис. т; діоксиди та інші сполуки сірки – 233,025 тис. т; речовини у вигляді суспендованих твердих частинок – 109,915 тис. т; метан – 154,913 тис. т; сполуки азоту – 54,484 тис. т; метали та їх сполуки – 16,67 тис. т, тощо.

У сумарній кількості забруднюючих речовин, що потрапили в атмосферу, викиди метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, становили відповідно 131,2 тис. т (16,5 %) та 7,1 тис. т (0,8 %) відповідно. Крім того, за звітний період в атмосферу надійшло 32,6 млн т діоксида вуглецю.

У середньому одним підприємством області за 2013 рік викинуто в атмосферу 2108,7 т забруднювальних речовин, що на 40,04 т більше проти 2012 року.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами

Динаміка викидів забруднюючих речовин протягом 2009 – 2013 років наведена у таблицях 2.1.1.1. та 2.1.1.2.

Таблиця 2.1.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин

Викиди по області	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
в атмосферне повітря, тис. т	989,354	1140,484	1157,883	1173,077	1143,848
в т.ч.					
- від стаціонарних джерел забруднення, тис. т	792,086	933,106	950,373	961,947	940,5
- від пересувних джерел забруднення, тис. т	197,268	207,378	207,51	211,13	203,348

Таблиця 2.1.1.2. Динаміка викидів в атмосферне повітря

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП, т/млн грн
	Всього	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2009	989,354	792,086	197,268	30995	294,845	*
2010	1140,484	933,106	207,378	35729	341,820	*
2011	1157,883	950,373	207,51	36275	345,957	*
2012	1173,077	961,947	211,13	36747	354,008	*
2013	1143,848	940,5	203,348	35831,45	346,608	*

* - дані в органах Держкомстату відсутні.

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Дніпропетровської області

Динаміка найпоширеніших забруднюючих речовин протягом 2009 – 2013 років (див. табл. 2.1.2.1., 2.1.2.2., 2.1.2.3.)

Таблиця 2.1.2.1. Динаміка найпоширеніших забруднюючих речовин протягом 2009 – 2013 років, тис. т

Населені пункти	2000 р.					2009 р.				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
м.Дніпропетровськ	97,276	25,873	36,657	17,667	13,521	105,614	18,456	55,054	15,250	7,056
м. Кривий Ріг	443,391	60,642	32,782	16,088	331,221	321,649	58,338	18,486	13,008	223,963
м.Дніпродзержинськ	105,032	18,238	15,694	5,561	63,892	110,787	18,258	10,817	5,418	73,703
м.Вільногірськ	1,06	0,443	0,195	0,119	0,283	1,741	0,139	0,727	0,280	0,517
м.Жовті Води	0,719	0,166	0,337	0,094	0,083	0,769	0,109	0,254	0,139	0,136
м.Новомосковськ	0,27	0,046	0,02	0,114	0,054	0,155	0,049	0,000	0,044	0,037
м.Нікополь	28,443	3,653	0,474	1,115	22,989	20,021	0,865	0,220	0,760	17,476
м.Марганець	0,458	0,146	0,121	0,115	0,067	1,011	0,293	0,070	0,130	0,416
м.Орджонікідзе	10,667	0,062	0,243	0,305	10,048	4,194	0,055	0,123	0,133	3,861
м.Павлоград	3,034	0,762	1,265	0,282	0,643	0,770	0,421	0,144	0,085	0,068
м.Синельникове	0,22	0,024	0,058	0,036	0,065	0,151	0,038	0,037	0,009	0,026
м.Першотравенськ	5,029	1,347	2,185	0,307	1,181	1,207	0,181	0,929	0,001	0,007
м.Тернівка	2,186	0,467	1,025	0,221	0,468	37,847	0,484	0,622	0,087	0,181
Разом по області	783,586	135,765	125,057	59,93	451,532	792,086	115,786	197,248	46,200	329,109

Продовження таблиці 2.1.2.1.

Населені пункти	2010 р.					2011 р.				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
м.Дніпропетровськ	110,03	19,441	55,194	17,147	8,665	110,046	22,073	51,017	19,262	7,693
м.Кривий Ріг	395,032	66,647	24,599	15,399	276,17	358,559	62,265	16,790	14,157	234,550
м.Дніпродзержинськ	108,49	16,799	9,458	5,646	73,312	124,684	17,936	10,246	5,841	81,174
м.Вільногірськ	1,848	0,136	0,742	0,317	0,562	0,980	0,116	0,335	0,199	0,269
м.Жовті Води	1,051	0,142	0,547	0,147	0,148	1,175	0,135	0,589	0,183	0,091
м.Новомосковськ	0,184	0,068	0,007	0,045	0,032	0,186	0,064	0,005	0,051	0,032
м.Нікополь	26,159	1,032	0,288	0,966	23,028	25,371	0,931	0,246	0,953	22,412
м.Марганець	1,214	0,299	0,089	0,146	0,548	1,135	0,273	0,079	0,113	0,516
м.Орджонікідзе	9,212	0,104	0,306	0,319	8,407	10,651	0,082	0,334	0,316	9,775
м.Павлоград	0,764	0,415	0,118	0,092	0,097	0,524	0,263	0,078	0,086	0,051
м.Синельникове	0,133	0,037	0,034	0,014	0,029	0,099	0,021	0,026	0,017	0,017
м.Першотравенськ	1,301	0,195	1,002	0,001	0,007	1,273	0,188	0,971	0,002	0,015
м.Тернівка	39,41	0,496	0,651	0,093	0,195	33,715	0,583	0,721	0,108	0,214
Разом по області	933,106	127,871	235,467	54,268	392,817	950,373	131,680	247,873	59,138	364,450

Продовження таблиці 2.1.2.1

Населені пункти	2012 р.					2013 р.				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
м. Дніпропетровськ	110,419	21,01	55,356	19,078	6,310	104,8	15,355	56,335	18,112	6,498
м. Кривий Ріг	354,597	59,102	13,121	14,135	242,850	351,778	52,156	12,685	13,134	245,916
м. Дніпродзержинськ	116,382	15,559	9,688	5,780	82,138	115,45	14,687	10,115	5,140	82,285
м. Вільногірськ	0,723	0,392	0,008	0,141	0,078	0,778	0,468	0,009	0,130	0,056
м. Жовті Води	1,054	0,134	0,450	0,261	0,051	1,009	0,137	0,373	0,250	0,050
м. Новомосковськ	0,166	0,052	0,002	0,047	0,035	0,165	0,0601	0,003	0,038	0,030
м. Нікополь	22,416	0,855	0,218	0,952	19,651	15,339	0,706	0,208	0,805	13,102
м. Марганець	1,078	0,256	0,097	0,127	0,481	1,011	0,245	0,065	0,112	0,474
м. Орджонікідзе	5,01	0,061	0,162	0,173	4,581	13,798	3,186	0,271	0,372	9,828
м. Павлоград	0,466	0,213	0,084	0,083	0,037	0,42	0,143	0,062	0,084	0,068
м. Синельникове	0,08	0,017	0,021	0,017	0,012	0,04	0,006	0,0009	0,008	0,012
м. Першотравенськ	1,181	0,175	0,902	0,002	0,014	1,108	0,164	0,811	0,002	0,018
м. Тернівка	39,47	0,584	0,706	0,106	0,208	43,033	0,512	0,551	0,080	0,148
Разом по області	961,947	126,513	258,548	59,710	358,069	940,5	109,915	233,025	54,484	359,838

Таблиця 2.1.2.2. Обсяги викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами у районах та містах області у 2013 р. (т)

Населені пункти	Обсяги викидів, т		Збільшення/ зменшення (-) викидів у 2013 р. проти 2012 р., т	Обсяги викидів у 2013 р. до 2012 р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, т
	у 2013 р.	у 2012 р.			
Дніпропетровська область	940499,581	961947,1	-21447,549	97,8	2108,743
м. Дніпропетровськ	104799,65	110419,2	-5619,586	94,9	782,087
м. Вільногірськ	778,434	722,5	55,925	107,7	129,739
м. Дніпродзержинськ	115450,354	116381,8	-931,427	99,2	2565,563
м. Жовті Води	1009,225	1053,6	-44,384	95,8	100,923
м. Кривий Ріг	351777,613	354597,0	-2819,373	99,2	5673,832
м. Марганець	1011,23	1077,8	-66,544	93,8	101,123
м. Нікополь	15338,837	22416,3	-7077,43	68,4	547,816
м. Новомосковськ	165,371	165,9	-0,566	99,7	12,721
м. Орджонікідзе	13797,919	5099,9	8697,995	270,6	1724,74
м. Павлоград	419,714	466,0	-46,273	90,1	17,488
м. Першотравенськ	1108,216	1181,4	-73,201	93,8	221,643
м. Синельникове	40,356	79,8	-39,401	50,6	3,104
м. Тернівка	43032,717	39470,4	3562,339	109,0	8606,543
райони					
Апостолівський	186284,07	220061,1	-33777,051	84,7	13306,005
Васильківський	14,124	44,9	-30,809	31,4	3,531
Верхньодніпровський	1162,783	815,8	346,971	142,5	58,139
Дніпропетровський	490,713	497,5	-6,824	98,6	23,367
Криворізький	6482,449	5422,6	1059,807	119,5	720,272
Криничанський	1351,495	670,0	681,54	201,7	135,15
Магдалинівський	1455,685	2169,5	-713,833	67,1	242,614
Межівський	1,526	2,7	-1,138	57,3	0,305
Нікопольський	2466,433	1522,6	943,862	162,0	352,348
Новомосковський	80,946	147,4	-66,437	54,9	6,746
Павлоградський	34794,516	34055,9	738,608	102,2	4970,645

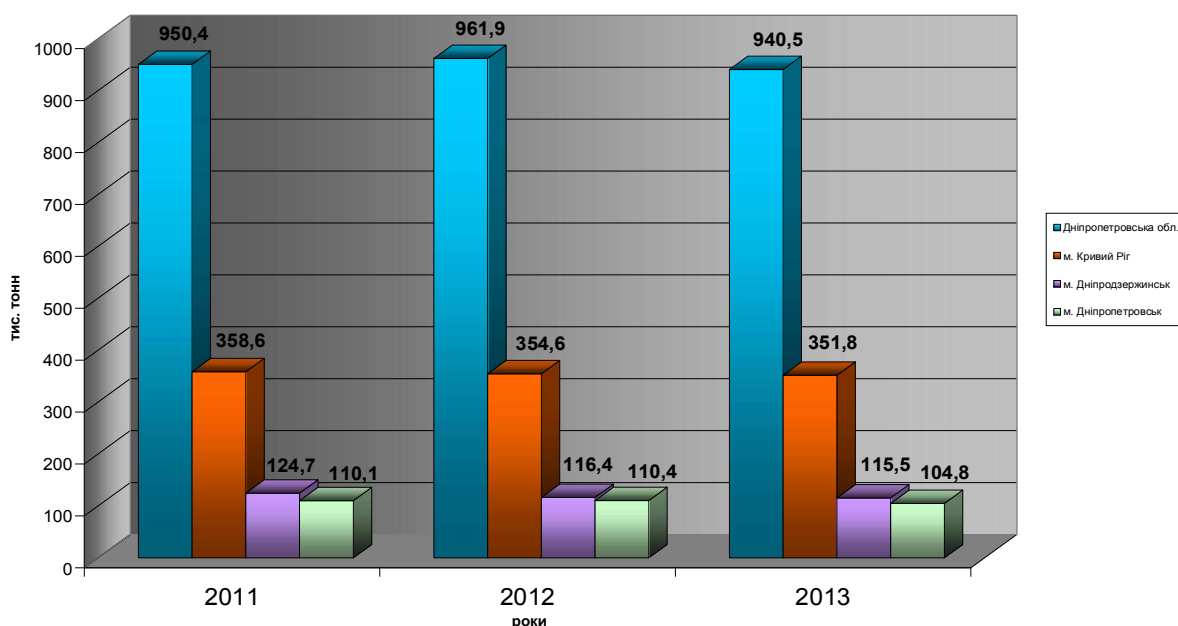
Продовження таблиці 2.1.2.2.

Населені пункти	Обсяги викидів, т		Збільшення/ зменшення (-) викидів у 2011 р. проти 2010 р., т	Обсяги викидів у 2012 р. до 2011 р., %	Викинуто в середньому одним підприємств- вом, т
	у 2013 р.	у 2012 р.			
Петриківський	180,405	142,3	38,088	126,8	30,068
Петропавлівський	47373,769	38430,9	8942,872	123,3	5921,721
Покровський	164,358	167,6	-3,289	98,0	20,545
П'ятихатський	1668,481	848,4	820,117	196,7	139,04
Синельниківський	1184,656	1188,0	-3,3	99,7	131,628
Солонянський	558,659	261,4	297,264	213,7	62,073
Софіївський	790,132	387,7	402,433	203,8	112,876
Томаківський	21,129	12,0	9,126	176,0	4,226
Царичанський	38,367	46,5	-8,117	82,5	7,673
Широківський	1542,364	728,9	813,412	211,6	308,473
Юр'ївський	3662,885	1191,8	2471,075	307,3	610,481

Таблиця 2.1.2.3. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні у окремих населених пунктах, тис. т

Населені пункти	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Дніпропетровська область	792,086	933,106	950,374	961,947	940,5
м. Дніпропетровськ	105,614	110,03	110,047	110,419	104,8
м. Кривий Ріг	321,649	395,032	358,559	354,597	351,778
м. Дніпродзержинськ	110,787	108,49	124,684	116,382	115,45
м. Вільногірськ	1,741	1,848	0,980	0,723	0,778
м. Жовті Води	0,769	1,051	1,175	1,054	1,009
м. Новомосковськ	0,155	0,184	0,186	0,166	0,165
м. Нікополь	20,021	26,159	25,371	22,416	15,339
м. Марганець	1,011	1,214	1,135	1,078	1,011
м. Орджонікідзе	4,194	9,212	10,652	5,01	13,798
м. Павлоград	0,770	0,764	0,524	0,466	0,419
м. Синельникове	0,151	0,133	0,099	0,08	0,041
м. Першотравенськ	1,207	1,301	1,272	1,181	1,108
м. Тернівка	37,847	39,41	33,715	39,47	43,033

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел по Дніпропетровській області та основним містам

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)

У 2013 році підприємства гірничо-металургійної промисловості викинули в атмосферу 411,026 тис. т (43,7 %) шкідливих речовин від загального обсягу викидів по області. Частина викидів від підприємств енергетики у загальному обсязі викидів становить 50,2 %, підприємств вугільної галузі – 12,8 %, підприємств будівельного комплексу – 0,01 %, підприємств хімічної промисловості – 0,1 %.

Основними забруднювачами довкілля у 2013 році залишаються підприємства обробної, добувної промисловості та виробники електроенергії, газу та води. Найбільш екологічно небезпечними видами економічної діяльності є видобування металевих руд, виробництво електроенергії, чавуну, сталі та феросплавів. Дані наведені у таблицях 2.1.3.1.; 2.1.3.2.

Таблиця 2.1.3.1. Основні підприємства-забруднювачі

N з/п	Підприємство-забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т 2012р./2013р.		Змєни. +/- Збільш./+	Причина зменшення/збільшення
1	2	3	4	5	6	7
1.	ВП “Придніпровська ТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”	Мінпаливенерго України	88389,792	82389,268	-6000,524	Зменшення за рахунок виконання природоохоронних заходів.
2.	ВП “Криворізька ТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”	Мінпаливенерго України	219259,926	185214,595	-34045,331	Зменшення: виробництва електроенергії на 16 %; кількості спаленого вугілля на 14 %; свєрчистості вугілля на 1 %
3.	ПАТ “Дніпровський меткомбінат ім. Дзєржинського”	Мінпромполітики України	109350,723	108684,193	-666,53	Зменшення з причини зниження виробництва: агломерату – 6,57 %; чавуну – 12,44 %; сталі – 6,9%; прокату 8,12 %.
4.	ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”	Мінпромполітики України	21140,949	14333,838	-6807,111	Зменшення обсягів виробництва, виконання природоохоронних заходів.
5.	ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”	Мінпромполітики України	278165,541	264510,0	-13655,541	Зменшення обсягів виробництва агломерату, коксу. Використання обсягів коксового газу. Виконання природоохоронних заходів
6.	ПАТ “Південний гірничозбагачувальний комбінат”	Мінпромполітики України	53257,2	63300,596	10043,396	Збільшення виробництва агломерату
7.	ПАТ “Північний гірничозбагачувальний комбінат”	Мінпромполітики України	14165,583	15037,0	871,417	Збільшення об’ємів виробництва
8.	ПАТ “Євраз - Дніпропетровський метзавод ім. Петровського”	Мінпромполітики України	7677,0	8963,302	1286,302	Збільшення випуску продукції
9.	ПАТ “ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод”	Мінпромполітики України	3782,224	1533,136	-2249,088	Впровадження заходів

Продовження таблиці 2.1.3.1.

1.	2	3	4	5	6	7
10.	ПАТ “Євраз Баглійкокс”	Мінпромполітики України	1735,859	1879,041	143,182	Збільшення виробництва коксу 6 % вологості
11.	ПАТ “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод”	Мінпромполітики України	1243,375	1263,62	20,245	-
12.	ПАТ “Орджонікідзевський гірничозбагачувальний комбінат”	Мінпромполітики України	4933,956	13652,157	8718,201	Збільшення годин роботи технологічного обладнання ПГОС

Таблиця 2.1.3.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди	Обсяги викидів		Викинуто в середньому одним підприємством, т
		тис. т	у % до 2012 р.	
Усі види економічної діяльності	446	940,5	97,8	2108,7
у тому числі				
добувна промисловість	26	221,237	117,9	8509,12
переробна промисловість	195	411,026	94,9	2107,83
з неї				
виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення та ядерних матеріалів	2	3,143	105,0	1571,5
металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	38	400,339	94,9	10535,24
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	44	276,003	87,0	6272,8
діяльність транспорту та зв'язку	71	29,703	137,6	418,35

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Керівним органом Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів повітря на великі відстані у Європі (Програма ЕМЕП) до Конвенцій 1979 року розроблені і направлені Сторонам Конвенції Керівні принципи оцінки та представлення даних про викиди забруднюючих речовин в регіоні ЕМЕП. Звітування по цьому питанню знаходиться в компетенції Міністерства екології та природних ресурсів України.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Систематичний нагляд за рівнем забруднення атмосферного повітря проводиться на стаціонарних постах Дніпропетровським регіональним центром з гідрометеорології у таких містах, як: Дніпропетровськ, Кривий Ріг та Дніпродзержинськ.

У 2013 році середньорічні концентрації становили:

м. Кривий Ріг: пилу – 3,3 ГДК, діоксиду азоту – 1,5 ГДК, фенолу – 0,7 ГДК, аміаку – 0,8 ГДК, формальдегіду – 2,7 ГДК, діоксиду сірки – 0,32 ГДК, оксиду вуглецю – 0,7 ГДК; оксиду азоту – 0,5 ГДК;

м. Дніпродзержинськ: пилу – 2,7 ГДК, діоксиду азоту – 2,0 ГДК, фенолу – 2,7 ГДК, формальдегіду – 3,7 ГДК, аміаку – 1,8 ГДК; оксиду азоту – 0,7 ГДК, оксид вуглецю – 1,0 ГДК;

м. Дніпропетровськ: пилю – 2,0 ГДК, аміаку – 1,0 ГДК, діоксиду азоту – 2,3 ГДК, формальдегіду – 3,7 ГДК, оксиду азоту – 1,0 ГДК, фенолу – 1,3 ГДК, оксиду вуглецю – 1,0 ГДК.

Результати спостережень свідчать, що в 2013 році рівень забруднення атмосфери промислових міст залишався ще досить високим.

Екологічна ситуація загострюється тим, що викиди в атмосферу здійснюються нерівномірно, а переважно – в промислових зонах, де велика концентрація підприємств металургійної, гірничодобувної, машинобудівної, хімічної та іншої промисловості.

У розрахунку на квадратний кілометр території області обсяги викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел склали понад 29 т. В окремих містах цей показник значно перевищує середній по області. Зокрема, у м. Тернівка щільність викидів у розрахунку на 1 км² перевищувала в 81 раз показника по області, м. Кривий Ріг – у 29, м. Дніпродзержинськ – у 28, м. Орджонікідзе – у 18, м. Першотравенськ – у 12, м. Нікополь – у 10, м. Дніпропетровськ – в 9 разів.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

За інформацією Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології щодо радіоактивного забруднення атмосферного повітря Дніпропетровської області за даними спостережень дев'яти метеостанцій, радіаційна обстановка на території області в цілому була стабільною і знаходилася в межах природного радіаційного фону. Екстримально-високі рівні радіоактивного забруднення не спостерігалися. Рівень експозиційної дози гамма-випромінювання у 2013 році становив в середньому 13 мікрорентгенів на годину.

Підвищений рівень гамма-фону спостерігався на метеостанціях:

у лютому: 18 мкР/год – на М Чаплине, 17 мкР/год – на АМСЦ Кривий Ріг та М Комісарівка;

у березні: 17 мкР/год – на М Синельникове;

у травні: 17 мкР/год – на АМСЦ Дніпропетровськ;

у серпні: 17 мкР/год – на М Чаплине.

Перевищення контрольного рівня – 25 мкР/год у 2013 році не було.

На території Дніпропетровської області протягом 2013 року випадків перевищень контрольних рівнів сумарної бета-активності в пробах атмосферних випадань виявлено не було.

Щільність випадінь техногенних радіонуклідів знаходилась на рівні попередніх років.

Концентрація радіоактивних елементів як природного, так і штучного походження в приземному шарі атмосфери утримується на сталому рівні. Можна очікувати подальше зменшення концентрації штучних радіонуклідів в повітрі, як за рахунок їх природного розпаду, так і їх подальшого заглиблення у ґрунт.

2.5. Використання озоноруйнівних речовин та їх вплив на довкілля

На виконання листа Держекоінспекції України від 11.04.2006 № 7/2-8-219 щодо виконання вимог Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, було складено перелік підприємств, що використовують речовини та руйнують озоновий шар. Це зобов'язує підприємства розробити графіки переходу на озононебезпечні технології з подальшим поданням їх на затвердження до Держекоінспекції України.

Видача ліцензій на експорт/імпорт озоноруйнівних речовин та товарів, що їх містять, для суб'єктів господарювання та роз'яснення у сфері поводження з озоноруйнівними речовинами або щодо відсутності необхідності отримання ліцензії на експорт/імпорт озоноруйнівних речовин або товарів, що їх містять знаходяться в компетенції Міністерства екології та природних ресурсів України.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Проведені санітарно-епідеміологічною службою моніторингові дослідження факторів навколишнього середовища свідчать про високий рівень антропогенного забруднення.

У розрахунку на одну особу населення області викиди від стаціонарних джерел за звітний період дорівнювали 285,0 кг (у 2012 році – 290,2 кг), у тому числі: твердих речовин – 33,3 кг (зменшення на 4,9 кг або на 12,8 % у порівнянні з 2012 роком), сірчистого ангідриду – 70,6 кг (зменшення на 6,5 кг або на 8,4 % проти 2012 року), оксидів азоту – 16,5 кг (зменшення на 4,0 кг або на 19,5 % у порівнянні з 2012 роком), окису вуглецю – 109,0 кг (збільшення на 0,9 кг або на 0,9 % проти 2012 року).

2.7. Заходи, спрямовані на поліпшення якості атмосферного повітря

Протягом 2013 року на основних підприємствах-забруднювачах Дніпропетровської області виконані наступні повітроохоронні заходи, а саме:

ВП “Придніпровська ТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”: закінчено реконструкцію золоочисного устаткування на енергоблоці № 9 з ефектом зниження викидів твердих часток на 2500 тонн/рік та замінено електрофільтри на енергоблоці № 11 з ефектом зниження викидів пилу на 3000 т/рік;

ПАТ “Орджонікідзевський гірничозбагачувальний комбінат”: виконано проект реконструкції газоочисних споруд Богданівської збагачувально-агломераційної фабрики;

ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” проведено модернізацію очисних установок з підвищенням ефективності роботи (М – 15);

ПАТ “Євраз - Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського” проведено реконструкцію обладнання газоочищення конверторів киснево-конверторного цеху;

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”: замінені діючі 4-и циклони

“Гипродревпром” на новий сучасний циклон; за рахунок 100 % використання безтротилвмісних вибухових речовин під час проведення масових вибухів (Кар’єри 3, 2, масовий вибух) досягнутий ефект зменшення викидів в атмосферне повітря на 1182,124 тонн; замінені металеві газові рекуператори нагрівальних колодязів (Блюмінг-2);

ПАТ “ХАЙДЕЛЬБЕРГЦЕМЕНТ УКРАЇНА” достроково виконано заміну фільтру системи очистки газів, що відводяться від сушильного барабана №2.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Зі вступом в силу 16 лютого 2005 року Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Україна набула статус його Сторони. Мінприроди України визначено координатором заходів щодо виконання зобов'язань України за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату.

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Після затвердження Мінприроди України “Методичних рекомендацій з підготовки та проведення інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів”, облдержадміністрація, у разі делегування повноважень, спільно з Міністерством екології та природних ресурсів України, буде здійснювати роботу на території області щодо проведення щорічної інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів для створення національного кадастру та системи обліку антропогенних викидів і абсорбції парникових газів.

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

У 2005 році Кабінетом Міністрів України затверджено “Національний план заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату”.

За даними Інституту проблем природокористування та екології НАН України відносно заходів та технологій, які можуть сприяти скороченню викидів та абсорбції парникових газів, з урахуванням національних особливостей, екологічних, економічних та соціальних аспектів і особливостей структури економіки, необхідно:

сприяти прийняттю в законодавчому плані Концепції переходу України до сталого розвитку, розробленої НАН України, створенню на її основі і впровадженню регіональних стратегій сталого розвитку, що забезпечить комплексне і узгоджене вирішення будь-яких екологічних проблем, у т.ч. з пом'якшення наслідків зміни клімату;

передбачити на національному і регіональному рівнях суттєвий розвиток екологічної мережі з залученням до неї техногенно порушених територій, у т.ч. внаслідок гірничодобувної діяльності; єднання елементів екомережі збільшує стабільність ґрунтового та рослинного покривів техногенних ландшафтів, сприяє зменшенню поверхневого стоку, стабільності водного режиму території тощо, що буде позитивно впливати на зміну клімату;

активізувати відновлення екосистем порушених та деградованих земель шляхом розробки та впровадження ефективних маловитратних способів підвищення біологічної продуктивності ґрунтів техногенних ландшафтів; відновлення екосистем таких територій, в першу чергу рослинності, що буде

сприяти пом'якшенню наслідків зміни клімату за рахунок запобігання перегріванню поверхні Землі, накопиченню парникових газів, запиленню поверхні тощо;

розробляти та впроваджувати на регіональному рівні заходи щодо зниження кислотоутворення від викидів промисловими агломераціями забруднюючих речовин, що підвищить екобезпеку і знизить негативний вплив на атмосферу Землі;

продовжити створення та удосконалення регіональних та місцевих систем екологічного моніторингу з урахуванням сучасних методів оцінки захищеності атмосфери та гідросфери від хімічного забруднення, екологічної ємності території, у т.ч. за показниками якості атмосферного повітря та поверхневих вод, районування територій України (та прилеглих територій) за ступенем впливу обсягів трансграничного перенесення забруднюючих речовин тощо.

4. СТАН ВОДНИХ РЕСУРСІВ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Водні ресурси у Дніпропетровській області в середній за водністю рік становлять 52,8 млрд м³, в тому числі місцевий стік (стік, що формується в межах області) – 0,826 млрд м³ і 0,381 млрд м³, становлять запаси підземних вод. Транзитний стік обсягом 51,6 млрд м³ складається з санітарного стоку – не менше як 15 млрд м³ та 37 млрд м³, що йдуть на постійне поповнення водосховищ і водоспоживання промисловими і сільськогосподарськими підприємствами Дніпропетровської та суміжних областей. Поверхневий стік малих річок становить 1,6 млрд м³, в тому числі 0,83 млрд м³ – місцевий стік.

Головною рікою гідрографічної мережі Дніпропетровщини є Дніпро, що поділяє область на дві частини: Лівобережжя та Правобережжя. Загальна довжина р. Дніпро в межах області – 160 км, в тому числі в межах Дніпродзержинського водосховища 66 км, з яких від межі області по Лівобережжю (головна насосна станція каналу Дніпро-Донбас) – 30 км, і далі лише по Правобережжю – 36 км (межа вище с. Мишурін Ріг). В межах Дніпровського водосховища – 94 км, у тому числі у створі обох берегів від р. Плоска Осокорівка до створу греблі Дніпродзержинського водосховища – 86 км і по Правобережжю 8 км (район с. Федорівка Запорізької області).

4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів

Водозабезпеченість в середньому по області становить 0,57 тис.м³ води на душу населення на рік. Цей показник по Україні становить 1 тис.м³ на душу населення на рік (в Європі – 4,6 тис.м³, у світі – 8,2 тис. м³, в Канаді – 99 тис.м³).

Зважаючи на те, що водні ресурси на території області розподіляються нерівномірно, покриття їх дефіциту частково вирішується за рахунок перекидання стоку р. Дніпро каналами Дніпро – Донбас, Дніпро – Кривий Ріг, Дніпро – Інгулець, а також водогонами регіонального значення.

Технічний стан більшості водосховищ задовільний, так як вони були збудовані за індивідуальними проектами, мають капітальні гідротехнічні споруди і в разі потреби експлуатуючими організаціями проводяться необхідні ремонтні роботи.

Найбільшими притоками Дніпра, що беруть свій початок за межами області, є Оріль, Самара, Вовча та Інгулець. Найбільш значними притоками Дніпра, басейни яких повністю розташовані у межах області (на правобережжі) є Саксагань, Мокра Сура та Базавлук.

Розвиток народногосподарського комплексу на фоні надзвичайно нерівномірного розподілу водних ресурсів спричинив гостру проблему питного і промислового водозабезпечення, покриття цього дефіциту частково вирішується за рахунок перекидання стоку р. Дніпро каналами Дніпро – Донбас, Дніпро – Кривий Ріг, Дніпро – Інгулець, водоводом Дніпро – Західний

Донбас, а також водогонами регіонального значення.

Загалом гідрографічна мережа басейну р. Дніпро в межах області за матеріалами інвентаризації представлена 291 річкою, довжиною понад 10 км, 101 водосховищем, 3292 ставками та 1129 озерами, з яких лише 219 озер площею три і більше гектарів.

Водосховища мають винятково велике господарське значення – вони використовуються як регулюючі ємності для цілей водопостачання, сільського і рибного господарства та зрошення.

4.1.3. Водокористування та водовідведення

За даними Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів в Дніпропетровській області станом на 01.01.2013 нараховувалось 656 водокористувачів, які здійснюють забір, використання та скид забруднюючих речовин у водні об'єкти.

Загальний обсяг забору води за 2013 рік з поверхневих та підземних водних об'єктів за даними Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів склав 1571 млн м³, що на 113 млн м³ менше попереднього року.

Використання води склало 1349 млн м³. У порівнянні з 2012 роком водокористування в області зменшилось на 80 млн м³.

Забір води у порівнянні з 2012 роком зменшився на 6,7 %, у тому числі із підземних джерел на 7,7 %. У Дніпропетровській області також зменшився обсяг використання води на 5,6 % у порівнянні з попереднім роком.

Крім того, загальний обсяг скиду зворотних вод за 2013 рік складає 1056 млн.м³, що на 11,7 % менше ніж у попередньому році, із них забруднених стічних вод 324,9 млн.м³, що на 15,1 % менше минулого року.

Порівняльний аналіз основних показників забору та використання води наведено у табл. 4.1.3.1 та 4.1.3.2

Таблиця 4.1.3.1 Основні показники водокористування та водовідведення води, млн м³ (Обсяги оборотної, повторної і послідовно використаної води)

Види економічної діяльності	2011 рік		2012 рік		2013 рік	
	усього, млн.м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн.м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн.м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної
Усього по Дніпропетровській області	6130	92,43	6159	92,55	5873	92,77
у тому числі:						
- промисловість	6117	92,86	6147	92,99	5862	93,4
- сільське господарство	6,792	2,018	5,488	1,409	4,952	-
- житлово-комунальне господарство	5,374	15,90	5,491	16,37	5,354	16,49

Таблиця 4.1.3.2 Використання та відведення води підприємствами галузей економіки, млн м³

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово - питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Електроенергетика	763,8	6,86	756,4	625,8	4,748	4,176
Вугільна промисловість	5,523	1,42	1,735			
Металургійна промисловість	269,233	20,883	247,32	162,2	147,25	75,57
Хімічна та нафтохімічна промисловість	10,29	1,008	9,28	5,44	5,381	4,68
Машинобудування	15,51	2,833	12,68	6,309	6,309	4,313
Нафтогазова промисловість						
Житлово - комунальне господарство	215,1	187,8	27,12	227,5	137,3	15,6
Сільське господарство	51,58	2,012	13,89	14,65	10,67	10,67
Харчова промисловість	8,797	1,111	7,686			
Транспорт	2,426	1,796	0,629	0,451	0,448	0,448
Промисловість будівельних матеріалів	1,153	0,276	0,876	0,757	0,757	0,757
Інші галузі	5,588	4,601	1,384	12,893	12,037	10,086
Всього	1349	230,6	1079	1056	324,9	126,3

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

В 2013 р. здійснили скид забруднених стічних вод 57 підприємств в обсязі 324,9 млн.м³, з них забруднених стічних вод “без очистки” – 126,3 млн. м³, “недостатньо-очищених” стічних вод – 198,6 млн. м³.

Інформація про скиди в поверхневі водні об'єкти забруднюючих речовин у складі стічних вод за 2013 рік у порівнянні з 2012 рік наведена в таблиці 4.2.1.1.

Таблиця 4.2.1.1. Забруднюючі речовини у складі стічних вод за 2013 рік у порівнянні з 2012 роком.

№ з/п	Назва забруднюючої речовини	Кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із стічними водами, т	
		2012 р.	2013 р.
1	БСК _п	3098	2720
2	Нафтопродукти	82,09	68,73
3	Завислі речовини	4426	3878

Продовження таблиці 4.2.1.1.

4	Сухий залишок	347900	284500
5	Сульфати	57860	54880
6	Хлориди	167900	208600
7	Азот амонійний	1016	787
8	Феноли	0,077	0,082
9	Нітрати	6785	6434
10	СПАР	18,21	16,30
11	Залізо	90,74	75,07
12	Мідь	2,706	2,063
13	Цинк	2,992	2,030
14	Нікель	4,431	3,547
15	Хром 6+	0,072	0,022
16	Алюміній	0,006	0,013
17	Свинець	0,318	0,294
18	Кадмій	0,228	0,081
19	Кобальт	0	0,017
20	Карбамід	10,42	9,48
21	Марганець	0,605	0,395
22	Нітриди	342	314
23	Фтор	1,275	1,835
24	Ціаніди	0	0,003
25	Роданіди	0,023	0,023
26	Хром 3+	1,177	0,907
27	ХСК	11550	12030
28	Толуол	0,053	0,019
29	Фосфати	911,6	823,0
30	Жири	0,267	0
Разом:		602004,29	575146,911

В 2013 р. відбулось збільшення скиду в поверхневі водні об'єкти наступних забруднюючих речовин:

- фтор – на 0,56 т ПрАТ “Енергоресурси” м. Нікополь за рахунок зростання скиду стічних вод з підприємства ЗАТ “Сентравис Продакшн Юкрейн”, які використовують азотно-плавикову кислоту для травлення труб;

- ціаніди – на 0,003 т ПАТ “ЄВРАЗ Баглейкокс” – зростання об'єму зворотних вод;

- кобальт – на 0,017 т ТОВ “Восток Руда”. В статзвіті 2012 р. цей показник не був відображений підприємством;

- хлориди - на 40,7 тис. т та феноли на 0,005 т – ПАТ “Криворізький залізорудний комбінат” – відбулась зміна якості шахтної води в зв'язку з проведенням дренажних робіт та поглибленням горизонтів на шахтах комбінату.

Зменшення скиду в поверхневі водні об'єкти окремих забруднюючих речовин.

- Відсутність показника “жири” пояснюється фактом зняття з обліку за формою 2-ТП (водгосп) ВАТ “Дніпропетровський м'ясокомбінат”. Його очисні

споруди припинили прийом та очистку каналізаційних стоків від підприємств та населення з 01.05.2013, а КП “Дніпроводоканал” почав приймати їх стоки на свої очисні споруди (ЛСА);

- нафтопродукти – на 13,4 т підприємствами: КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ (25,65 т), Філія ПАТ “ДТЕК” “Павлоградвугілля” СП ПРУВОКС м. Павлоград (1,99 т), ТОВ “Терра Консалтинг” (0,82 т);

- залізо – на 15,67 т підприємствами: ПАТ “Дніпровський меткомбінат” м. Дніпродзержинськ (7,43 т), КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ (4,99 т), філія ПАТ “ДТЕК” “Павлоградвугілля СП ПРУВОКС” м. Павлоград (2,80 т);

- мідь – на 0,643 т підприємствами: КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ (0,429 т);

- цинк – на 0,962 т підприємствами: КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ (0,3 т), Філія ПАТ “ДТЕК” “Павлоградвугілля СП ПРУВОКС” м. Павлоград (0,512 т), ТОВ “Терра Консалтинг” (0,114 т);

- нікель – на 0,884 т підприємствами: КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ (0,837 т), ПАТ “Дніпроенерго “Криворізька ТЕС” м. Зеленодольськ (0,057 т);

- хром (VI) – на 0,05 т підприємствами: Філія ПАТ “ДТЕК” “Павлоградвугілля СП ПРУВОКС” м. Павлоград (0,042 т), ТОВ “Терра Консалтинг” (0,011 т);

- хром (III) – на 0,27 т підприємствами: КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ (0,201 т), ПАТ “Дніпроенерго “Криворізька ТЕС” м. Зеленодольськ (0,048 т), ДП ВО “Південний машинобудівний завод ім. Макарова” м. Дніпропетровськ (0,037 т);

- карбамід – на 0,940 т зменшення скиду підприємствами: КВП ДМР “Міськводоканал” (0,909 т), ПАТ “ДНІПРОАЗОТ” м. Дніпродзержинськ (0,032 т);

- кадмій – на 0,147 т ПАТ “Дніпроенерго “Криворізька ТЕС” м. Зеленодольськ.

- свинець – на 0,024 т підприємствами: КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ (0,040 т), ПАТ «Дніпроенерго «Криворізька ТЕС” м. Зеленодольськ (0,018 т);

- толуол – на 0,034 т за рахунок ДП НВО “Павлоградський хімічний завод”. В 2013 р. був проведений капітальний ремонт каналізаційної насосної станції та каналізаційних колодязів, в зв'язку з цим зменшилась кількість толуолу в скиді;

- марганець – на 0,21 т підприємствами: Філія ПАТ “ДТЕК” “Павлоградвугілля СП ПРУВОКС” м. Павлоград (0,131 т), ТОВ “Терра Консалтинг” (0,103 т);

- фосфати – на 88,6 т – КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ (110,1 т).

Таблиця 4.2.1.2. Скидання забруднюючих речовин із зворотними водами у поверхневі водні об'єкти

Скидання забруднюючих речовин по регіону	2011 рік		2012 рік		2013 рік	
	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	% до загаль-ного обсягу	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	% до загаль-ного обсягу	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	% до загаль-ного обсягу
<i>1</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>
Скинуто забруднюючих речовин, усього	614,0	X	602,0	X	575,1	X
Скинуто забруднюючих речовин з перевищенням нормативів гранично допустимого скидання	X	X	X	X	Інформацією щодо кількості забруднюючих речовин скинутих з перевищенням ГДС підприємств-забруднювачів не володіємо	

Скид забруднених зворотних вод в басейн р. Дніпро в 2013 р., в порівнянні з минулим роком, зменшився на 57,8 млн.м³, проте якість очищення стічних вод в цілому незадовільна, низка показників перевищує нормативи ГДС і не дозволяє досягнути категорії “нормативно-очищені” (при цьому, перевантаження очисних споруд у більшості основних водоспоживачів області не спостерігається):

- КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ – перевищення нормативів ГДС за показниками: сухий залишок, хлориди, азот амонійний, фосфати;

- КВП ДМР “Міськводоканал” м. Дніпродзержинськ – за показником фосфати;

- КП “Павлоградводоканал” – за вмістом завислих речовин, нафтопродуктів, нітратів, фосфатів, азоту амонійного;

- ДМПВКГ “Дніпро – Західний Донбас” – за показником цинк;

- КП “Жовтоводський водоканал” – за вмістом заліза загального і нітратів;

- КП “Марганецьке ВУВКГ” ДОР – за показником фосфати;

- КП “Нікопольське ВУВКГ” НМР – за показником фосфати;

- МКП “Орджонікідзевське ВУВКГ” – за показниками: нітрати, фосфати;

- Синельниківське МКГ “Водоканал” – за показниками: завислі речовини, хлориди, сульфати, сухий залишок, залізо;

- КП “Фрунзенське ЖКП” – за показниками: нітрати, БСК, нафтопродукти, завислі речовини, сухий залишок, сульфати, азот амонійний, фосфати, ХСК, залізо, АПАР;

- ВП “Придніпровська ТЕС” ПАТ ДТЕК “Дніпроенерго” – за вмістом фосфатів, азоту амонійного;

- ПрАТ “Енергоресурси” м. Нікополь – за вмістом заліза, фосфатів, нікелю;

- ДП “НВО “Павлоградський хімічний завод” – за показниками: хлориди,

сухий залишок, азот амонійний, БСК, ХСК, нафтопродукти, СПАР, залізо.

Філія ПАТ “ДТЕК” “Павлоградвугілля” ПРУВОКС м. Павлоград мають на балансі Першотравенські очисні споруди (з виробничою потужністю 29,9 тис.м³/добу, фактично проходять очистку 41,8 тис.м³/добу, що становить перевантаження на 40%). Перевищення нормативу ГДС за показниками: сухий залишок, хлориди, залізо, нафтопродукти, азот амонійний, нітрати.

В незадовільному технічному стані знаходяться очисні споруди госпобутової каналізації в містах: Вільногірськ (власник – філія “Вільногірський гірничо-металургійний комбінат ПрАТ “Кримський ТИТАН”), Першотравенськ, Тернівка (власник – філія ПАТ “ДТЕК” “Павлоградвугілля” СП ПРУВОКС), в райцентрах – селища міського типу: Васильківка, Петропавлівка, Томаківка, Кринички, Солоне, селища: Губиниха, Покровське.

4.2.2. Основні забруднювачі водних об’єктів

Перелік водокористувачів, які здійснювали скид забруднених стічних вод у поверхневі водні об’єкти Дніпропетровської області в 2013 році станом на 01.01.2014 року приведений у таблиці 4.2.2.1.

Таблиця 4.2.2.1. Перелік підприємств-забруднювачів Дніпропетровської області станом на 01.01.2014.

№ з/п	№ за класифікатором	Назва водокористувачів області	Назва водоприймача	Скинуто забруднених зворотних вод, тис.м ³			
				2012 рік		2013 рік	
				НО	НДО	НО	НДО
1	2	3	4	5	6	7	8
1	120005	ПАТ “Лінде Газ Україна”	р. Самара		0		28,1
2	120008	ПАТ “ДНІПРОАЗОТ” м. Дніпродзержинськ	р. Дніпро	3317,4	261,1	3176,9	253,7
3	120010	ПАТ “Дніпроважмаш” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро	280,5		274,1	
4	120012	ПАТ “Дніпровагонмаш” м. Дніпродзержинськ	р. Дніпро	241,3		224	
5	120016	ПАТ “Електро завод” м. Кривий Ріг	р. Саксагань		9,8		7,6
6	120046	ДП ПЗ ВСП “Будівельно-монтажне експлуатаційне управління Н- Дн-вськ Вузол”	р. Дніпро	484,1		447,9	
7	120071	ПАТ “Криворізький турбінний завод “Констар” м. Кривий Ріг	р. Інгулець		21		19,2
8	120074	ДП “НВО “Павлоградський хімічний завод”	р. Кочерга		418,9		418,8
9	120078	ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро	4,4		4,1	
10	120087	ПрАТ “Інтер Мікро Дельта, Інк” (ПАТ “Дніпрошина”) м. Дн-вськ	р. Мокра Сура	1887		1248,7	

Продовження таблиці 4.2.2.1.

11	120090	ПАТ “Дніпропетровський завод прокатних валків” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро	41,9		36,9	
12	120095	Філія ДП “Вільногірський ГМК”	р. Дніпро	1,8		0	
13	120096	ТОВ “Дніпропетровська паперова фабрика” м. Дніпропетровськ	р. Самара		252		311,2
			р. Дніпро		13,4		23
14	120103	ДП Санаторій “Славутич” м. Верхньодніпровськ	р. Дніпро		49,5		53,9
15	120104	ВП “Придніпровська ТЕС” ПАТ ДТЕК “Дніпроенерго” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро	135,4		121,8	
			р. Самара		1110,2		521,6
16	120108	ПАТ “Дніпродзержинська ТЕЦ” м. Дніпродзержинськ	р. Дніпро		189,5	173,7	
17	120110	ВП “Криворізька ТЕС” ПАТ ДТЕК “Дніпроенерго”, м. Зеленодольськ	р. Інгулець	6300		0	
18	120112	КП “Тернівське житлово-комунальне підприємство”	р. Самара		0		1490,5
19	120130	ПАТ “Дніпропетровський трубний завод” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро		1940,1		995,2
20	120131	ВАТ “Інтерпайп НТЗ” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро		2073,7		0
21	120132	ПАТ “Євраз-Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського” м. Дніпропетровськ	р. Дніпро	69105,3		65327,3	
22	120136	ПАТ “ЄВРАЗ Баглійкокс”	р. Суха Сура	191,9		207,4	
23	120137	ПАТ “Дніпровський меткомбінат” м. Дніпродзержинськ	р. Дніпро	3019,2	96281,1	3647,5	70683,8
24	120146	ПАТ “ЄВРАЗ Суха балка” м. Кривий Ріг	р. Інгулець	608,9		608,9	
25	120159	ПАТ “Північний ГЗК” м. Кривий Ріг	р. Саксагань	1939,6		2094,9	
26	120160	ПАТ “Інгулецький ГЗК” м. Кривий Ріг	р. Інгулець	215,9		215,9	
27	120171	КГД та Б ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” м. Кривий Ріг	р. Боковенька		0		3
28	120190	ТОВ “Об’єднання Новомиколаєвський кар’єр”	р. Мокра Сура	343		346,8	
29	120270	ВАТ “Дніпропетровський м’ясоком-бінат” м. Дніпропетровськ	р. Самара		171,8		0
30	120393	КП “Марганецьке ВУВКГ” ДОР	р. Томаківка		1242,4		1306,9
			р. Ревун	420,8		130,9	
31	120394	КП “Павлоградводоканал”	р. Самара		3070,8		3078,9
32	120396	КП “Нікопольське ВУВКГ” НМР	р. Дніпро	885,4	8416,8	844,3	8581,7
33	120397	КВП ДМР “Міськводоканал”	р. Дніпро		5063,3		4881,4

Продовження таблиці 4.2.2.1.

34	120398	КП “Дніпроводоканал” м. Дніпропетровськ	р. Самара р. Мокра Сура		30585,5 8908,3		28545 6175, 7
			р. Дніпро	8391,1	62953,2	6798	46903 ,6
35	120399	МКП “Орджонікідзеводоканал”	р. Базавлук		0		1315, 7
36	120400	КП ДОР “Аульський водовід” Криничанський р-н	р. Дніпро	7495,2		7685,2	
37	120402	Синельниківське МКП “Водоканал”	р. Дніпро		126		132
38	120498	ДП ВО “Південний машинобудівний завод ім. Макарова” м. Дн-вськ	р. Мокра Сура	2927,2	1951,4	2583,7	1722, 4
39	120556	Філія ПАТ “ДТЕК” “Павлоградвугілля” ПРУВОКС м. Павлоград	р. Самара		19943,5		15430 ,5
40	120601	Ерастівське кар’єроуправління	р. Лозоватка	61		18,7	
41	120608	ДМПВКГ “Дніпро-Західний Донбас” Синельниківський р-н	р. Дніпро		397,7		445,4
42	120649	ПАТ “Криворізький залізрудний комбінат” м. Кривий Ріг	р. Інгулець	4143		3880,5	
43	120665	ПрАТ “Петриківський рибгосп”	р. Оріль	0		9409,2	
44	120666	ТОВ ДДЗ “Енергоавтоматика” м. Дніпропетровськ	р. Самара		76,9		94
45	120681	ТОВ “Восток Руда” м. Жовті Води	р. Жовта	1073,2		1226,9	
46	120682	ДП “Дніпропетровський метрополітен”	р. Дніпро	881,5		947,8	
47	120684	ТОВ “Карачунівське рибоводне господарство”	р. Дніпро	0		1260	
48	120685	КП “Жовтоводський водоканал”	р. Жовта		3045,9		3306, 4
49	120688	КП “Жовтоводськтепломережа”	р. Зелена		48,8		50,5
50	120821	ПрАТ “ХІМДІВІЗІОН” (КП “Екоантилід”)	р. Дніпро	219,7		254,1	
51	120868	ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” м. Кривий Ріг	р. Інгулець	3673,1		3454,8	
52	120883	ПрАТ “Енергоресурси” м. Нікополь	р. Дніпро	3491	1543	2632,6	1592
53	120892	ПрАТ “Криворізький завод гірничого обладнання” м. Кривий Ріг	р. Саксагань		146,5		152,8
54	120921	ТОВ “Український завод понадвелико-габаритних шин” м. Дніпропетровськ	р. Мокра Сура	130		62	
55	120936	КП “Покровський ККП “Джерело”	р. Дніпро	0		9	
56	120938	ТОВ “Вікторія” Новомосковський район	р. Самара	18,9		0	
57	120993	КП “Аква-2”	р. Ревун	5,2		5,2	
58	121019	ТОВ “Любимівський кар’єр”	р. Дніпро	391,8		391,8	
59	121026	ДП Санаторій “Новомосковський”	р. Самара		17,9		13,2

Продовження таблиці 4.2.2.1.

60	121021	КП “Фрунзенське ЖКП”	р. Інгулець		48,9		52,6
61	121063	ТОВ “Гольфстрім – 11”	р. Дніпро	140,4		67,9	
62	121107	ТОВ “Терра Консалтинг”	р. Інгулець	9834,7		6510	
Разом скинуто зворотних вод:				132300,8	250378,9	126329,4	198590,3
Всього підприємств-забруднювачів:				55		57	

НО - забруднені зворотні води “без очистки”

НДО - забруднені зворотні води “недостатньо-очищені”

4.3. Якість поверхневих вод

Державне агентство водних ресурсів України, згідно з п.5 ст.16 Водного Кодексу України забезпечує функціонування системи державного моніторингу довкілля в частині проведення радіологічних і гідрохімічних спостережень на водних об'єктах комплексного призначення, транскордонних водотоках, водогосподарських системах міжгалузевого та сільськогосподарського водопостачання, в зонах впливу атомних станцій.

Відповідно до наказу Держводагентства України від 30.12.2011 № 310 зі змінами, введеними наказом від 06.12.2012 № 339, діє “Програма державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагентством контролю якості поверхневих вод” (далі – Програма). Програма затверджує здійснення контролю на 24-х постійних пунктах спостережень Дніпропетровської області: 14 питних водозаборів, 4 технічних та сільськогосподарських водозаборів, 6 контрольних створів.

Пункти спостережень у зоні діяльності Дніпропетровського облводресурсів розташовані на водосховищах: Дніпродзержинському – 3 створи (далі створи), Дніпровському (5), Каховському (5), Карачунівському (1); річках: Оріль (1), Вовча (1), Самара (1), Інгулець (4), Жовта (2); магістральний канал ФМУВГ (1).

Річка Дніпро

Щомісячно на протязі року лабораторією моніторингу вод облводресурсів виконувались вимірювання 33 показників гідрохімічного складу води р. Дніпро.

Результати вимірювань середньорічних концентрацій (в мг/дм³) за основними показниками забруднення Дніпродзержинського, Дніпровського та Каховського водосховищ за 2012 – 2013 рр. приведені у таблицях 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3.

Таблиця 4.3.1. Основні показники забруднення Дніпродзержинського водосховища у 2012 – 2013 рр.

Назва показника	Дніпродзержинське водосховище, створи		
	ГВС каналу Дніпро-Донбас	Питний водозабір м. Верхньодніпровськ	Питний водозабір с. Аули
	2012 р. / 2013 р.		
БСКп	3,6/3,3	3,1/3,5	2,9/2,7
ХСК	34,4/35,4	32,1/35,2	30,9/35,4
Амоній-іони	0,35/0,32	0,30/0,28	0,35/0,32
Сухий залишок	249/240	249/250	253/233
Сульфат-іони	32,0/27,8	30,3/28,0	33,0/26,1
Хлорид-іони	22,1/19,8	23,0/19,6	22,7/19,7
Залізо загальне	0,06/0,13	0,07/0,17	0,05/0,12
Нафтопродукти	0,06/0,08	0,07/0,08	0,06/0,08
Марганець	0,06/0,06	0,04/0,05	0,06/0,05

Таблиця 4.3.2. Основні показники забруднення Дніпровського водосховища у 2012 – 2013 рр.

Назва показника	Дніпровське водосховище, створи				
	Кайдацький питний водозабір м. Дніпропетровськ	Ломовський питний водозабір м. Дніпропетровськ	Питний водозабір ВП «ПдТЭС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»	Питн. водозабір во- додову ДМП ВКП «Дніпро-Західний Донбас», с. Воронове	Питний водозабір Солонянського району
	2012 р. / 2013 р.				
БСКп	3,0/2,9	3,1/2,8	3,3/3,1	3,4/3,1	2,9/2,7
ХСК	32,7/36,4	29,8/35,4	36,1/39,7	31,4/32,8	28,2/34,0
Амоній-іони	0,33/0,35	0,35/0,33	0,36/0,32	0,36/0,37	0,32/0,36
Сухий залишок	255/240	259/255	305/290	312/278	273/245
Залізо загальне	0,06/0,12	0,07/0,13	0,08/0,13	0,11/0,26	0,06/0,14
Нафтопродукти	0,06/0,07	0,06/0,07	0,07/0,09	0,07/0,08	0,06/0,07
Сульфат-іони	33,9/27,9	35,6/35,3	54,84/50,5	47,8/50,7	39,1/34,5
Хлорид-іони	22,9/19,1	23,3/20,2	29,6/27,8	31,7/24,1	25,6/21,9
Марганець	0,06/0,06	0,07/0,07	0,08/0,05	0,05/0,07	0,05/0,05

Таблиця 4.3.3. Основні показники забруднення Каховського водосховища у 2012 – 2013 рр.

Назва показника	Каховське водосховище, створи				
	Питний водозабір м. Марганець	Питний водозабір м. Нікополь	Питний водозабір м. Орджо-нікідзе	ГВС каналу Дніпро-Кривий Ріг, с. Мар'янське	Питний водозабір м. Кривий Ріг, Південне вдсх.
	2012 р. / 2013 р.				
БСКп	2,8/3,2	3,7/4,0	2,8/2,5	3,9/3,5	4,1/3,5
ХСК	29,3/37,3	36,0/38,3	32,5/33,0	45,0/42,3	35,9/43,2
Амоній-іони	0,25/0,31	0,28/0,34	0,22/0,29	0,26/0,32	0,36/0,35
Сухий залишок	279/256	294/281	286/260	305/296	307/278
Залізо загальне	0,05/0,17	0,06/0,15	0,05/0,13	<0,05/0,18	0,08/0,10
Нафтопродукти	0,06/0,08	0,07/0,09	0,06/0,07	0,07/0,08	0,08/0,08
Сульфат-іони	40,3/39,9	48,8/50,4	42,6/42,4	55,4/53,9	52,3/50,0
Хлорид-іони	29,6/22,9	31,2/25,9	27,9/24,8	31,6/27,6	32,7/26,2
Марганець	0,06/0,08	0,04/0,06	0,03/0,06	0,03/0,05	0,02/0,03

Порівняльний аналіз якості води р. Дніпро у пунктах спостереження на протязі 2012 – 2013 рр. дозволяє зробити такі висновки:

1. Якість річкової води в районах основних питних водозаборів Дніпропетровської області суттєво не змінюється, але в 2013 р. середньорічні концентрації мінералізації води р. Дніпро, а відповідно, хлорид-іонів і сульфат-іонів декілька зменшились у порівнянні з 2012 роком. Так, вміст сухого залишку зменшився з 279 мг/дм³ (у 2012 р.) до 261 мг/дм³ (у 2013 р.), сульфат-іони з 42,0 мг/дм³ (у 2012 р.) до 39,8 мг/дм³ (у 2013 р.), хлорид-іони з 27,2 мг/дм³ (у 2012 р.) до 23,0 мг/дм³ (у 2013 р.).

2. Спостерігається деяке збільшення мінералізації води уздовж каскаду дніпровських водосховищ: сухий залишок з 233 мг/дм³ у створі с. Аули (Дніпродзержинське водосховище) до 281 мг/дм³ м. Нікополь (Каховське водосховище), хлорид-іони – з 19,7 мг/дм³ до 25,9 мг/дм³, сульфат-іони – з 26,1 мг/дм³ до 50,4 мг/дм³. Насамперед, це обумовлено впливом високомінералізованих вод приток р. Дніпро та зворотними водами великих міст уздовж річки.

3. Слід зазначити, що на протязі 2012 – 2013 років значення показника ХСК (хімічне споживання кисню) перевищує гігієнічні вимоги за СанПіН* № 4630-88 в усіх відібраних пробах води, що означає значне забруднення дніпровської води речовинами органічного і неорганічного походження.

4. Крім того, у 2013 році зафіксовано 36 випадків перевищення нормативів якості води за БСК_п, 5 випадків – за вмістом заліза загального, 8 випадків – за вмістом марганцю. Зростання марганцю, БСК_п, ХСК, фосфат-іонів та зниження розчиненого кисню найчастіше спостерігається в літні місяці та на початку осені, як наслідок встановлення високих температур повітря та води, а

також росту біохімічних процесів. Перевищення за вищезначеними показниками спостерігалось і на протязі 2012 року.

5. Перевищень нормативів ГДК (СанПиН* № 4630-88 для пунктів господарсько-питного водопостачання) за іншими показниками хімічного та органічного складу поверхневих вод в створах питних водозаборів р. Дніпро не виявлено.

Річка Оріль

Річка Оріль – ліва притока р. Дніпро. Спостереження за якісними показниками річки здійснюється щоквартально у створі в смт Царичанка.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Оріль за період 2003 – 2013 рр. приведені в табл. 4.3.4 (у 2009 р. гідрохімічний контроль не проводився).

Таблиця 4.3.4. Середньорічні дані основних показників забруднення р. Оріль за період 2003 – 2013 рр.

Показники	ГДК*	смт Царичанка									
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Сухий залишок	1000	1397	1674	1660	1639	1510	1455	1269	1442	1584	1564
Сульфат-іони	500	514	647	672	689	569	642	438	574	641,6	680,9
Хлорид-іони	350	168	145	196	145	187	102	127	155	134,5	128,4
Амоній-іони	2,00	0,51	0,50	0,46	0,48	0,29	0,26	0,17	0,29	0,37	0,39
Залізо загальне	0,30	0,40	0,08	0,12	0,17	0,14	0,12	0,07	0,15	0,08	0,15
ХСК	30,0	29,1	32,0	31,5	26,7	25,9	28,8	26,7	29,5	40,4	44,1
БСК _п	6,0	5,6	2,8	5,6	2,8	2,5	3,5	2,4	2,8	4,2	2,1
Марганець	0,10	0,16	0,10	0,10	0,21	0,09	0,14	0,17	0,08	0,09	0,07

*СанПиН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктів культурно-побутового водопостачання).

Річка Оріль належить до категорії відносно чистих водойм. В Дніпропетровській області скид стічних вод промислових підприємств в річку відсутній. На протязі року спостерігалось коливання вмісту марганцю – з 0,02 мг/дм³ до 0,14 мг/дм³, заліза загального – з менше 0,05 мг/дм³ до 0,28 мг/дм³, фосфат-іонів – з 0,37 мг/дм³ до 1,83 мг/дм³. Такі коливання обумовлені, насамперед, природними явищами.

Якість води р. Оріль не відповідає вимогам СанПиН № 4630-88, як водний об'єкт культурно-побутового призначення за показниками: сухий залишок, сульфат-іони, ХСК.

На протязі року зафіксовано 4 випадки перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 4 – за вмістом сульфат-іонів, 3 – за ХСК, 1 – за вмістом марганцю.

Річка Самара

Річка Самара – джерело водопостачання для промислових та сільськогосподарських потреб. Лабораторія моніторингу вод облводресурсів контролює якість води р. Самара у створі с. Вербки – один раз у квартал.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Самара за період 2003 – 2013 рр. приведені в таблиці 4.3.5 (в 2009 р. гідрохімічний контроль не проводився).

Таблиця 4.3.5 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Самара за період 2003 – 2013 рр.

Показники	ГДК*	с. Вербки									
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013
Сухий залишок	1000	2226	2984	3602	3637	4128	4567	4096	3813	3700	3957
Сульфат-іони	500	737	1023	1182	1268	1294	1500	1245	1485	1391	1389
Хлорид-іони	350	458	607	780	886	1103	1301	1096	803	809	943
Амоній-іони	2,00	0,37	0,36	0,35	0,56	0,24	0,25	0,20	0,44	0,44	0,37
Залізо загальне	0,30	0,50	0,10	0,18	0,13	0,12	0,13	0,07	0,14	0,08	0,12
ХСК	30,0	42,4	57,9	52,9	52,9	55,3	58,8	47,2	40,5	47,8	49,6
БСК _п	6,0	4,3	4,7	4,3	1,7	4,8	7,5	3,3	4,0	4,7	4,4

*СанПиН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-побутового водопостачання).

Якість води р. Самара не відповідає вимогам СанПиН № 4630-88, як водного об'єкту культурно-побутового водокористування за наступними показниками: сухий залишок, хлорид-іони, сульфат-іони, ХСК, БСК_п, марганець.

У 2013 р. зафіксовано 4 випадки перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 4 – за вмістом сульфат-іонів, 4 – за хлорид-іонами, 4 – за ХСК, 2 – за вмістом марганцю, 1 – за БСК_п.

Річка Вовча

Річка Вовча – ліва притока р. Самара – джерело водопостачання для промислових та сільськогосподарських потреб м. Павлограда. Згідно з Програмою санітарний стан річки контролюється у створі в м. Павлоград.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Вовча за 2003–2013 рр. приведені в таблиці 4.3.6 (у 2009 р. гідрохімічний контроль не проводився).

Таблиця 4.3.6 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Вовча за 2003 – 2013 рр

Показники	ГДК*	м. Павлоград									
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013
Сухий залишок	1000	2812	3519	3957	3758	3687	3478	3638	3653	3628	3930
Сульфат-іони	500	1209	1542	1688	1740	1645	1581	1659	1649	1659	1688
Хлорид-іони	350	391	485	487	492	532	535	512	550	535,6	680,4
Амоній-іони	2,00	0,39	0,39	0,29	0,42	0,19	0,26	0,33	0,42	0,51	0,32
Залізо загальне	0,30	0,50	0,09	0,17	0,14	0,10	0,22	0,07	0,23	0,09	0,12
ХСК	30,0	48,0	49,9	43,4	43,4	37,3	39,0	45,3	35,5	45,9	42,7
БСК _п	6,0	8,0	4,3	5,9	3,7	6,9	5,6	5,7	4,3	6,8	4,3

*СанПиН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-бытового водопостачання).

Мінералізація р. Вовча в 2013 р. збільшилась в порівнянні з минулим роком: сухий залишок з 3628 мг/дм³ (у 2012 р.) до 3930 мг/дм³ (у 2013 р.), хлорид-іони – з 535,6 мг/дм³ (у 2012 р.) до 680,4 мг/дм³ (у 2013 р.), сульфат-іони – з 1658,5 мг/дм³ (у 2012 р.) до 1687,9 мг/дм³ (у 2013 р.). Якість води р. Вовча не відповідає вимогам СанПиН № 4630-88, як водного об'єкту культурно-бытового призначення за показниками: сухий залишок, сульфат-іони, хлорид-іони, ХСК.

У 2013 р. зафіксовано 4 випадки перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 4 – за сульфат-іонами, 4 – за хлорид-іонами, 4 – за ХСК, 1 – за вмістом марганцю.

Річка Інгулець

У 2013 році радіологічний та гідрохімічний контроль річки Інгулець проводився відповідно до Програми у п'яти створах:

- р. Інгулець, нижче впадіння р. Жовта;
- Карачунівське водосховище в районі м. Кривий Ріг;
- р. Інгулець, вище впадіння балки Грушоватої;
- р. Інгулець, гирло обвідного каналу ТОВ «Терра Консалтинг»;
- р. Інгулець, с. Андріївка (нижче всіх скидів).

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Інгулець за 2003–2013 рр. приведені в таблиці 4.3.7 та діаграмі 1.

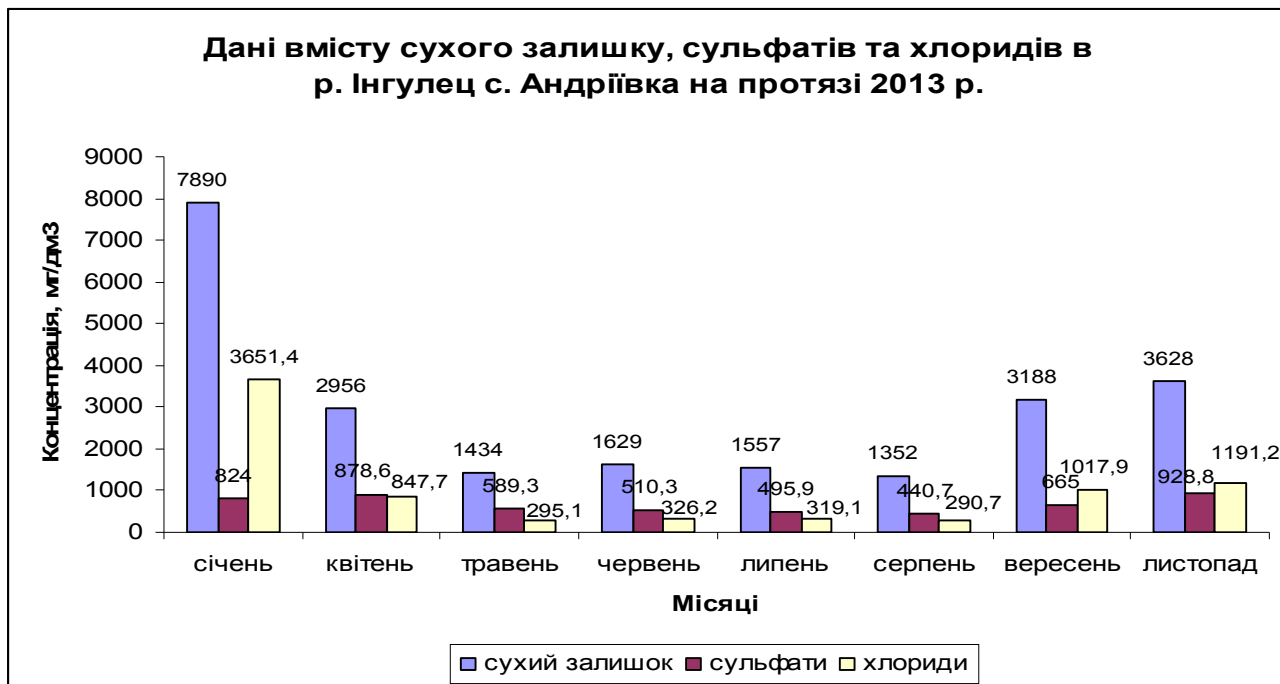
Таблиця 4.3.7 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Інгулець за 2003 – 2013 рр

Показники	ГДК*	Карачунівське водосховище, м. Кривий Ріг										
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Сухий залишок	1000	1124	1096	1285	1227	1299	1330	1353	1139	1157	1076	1012
Сульфат-іони	500	446	429	519	460	530	572	576	492	468	430	408
Хлорид-іони	350	126	124	144	151	150	135	152	117	123	118	114
Амоній-іони	2,00	0,27	0,1	0,14	0,27	0,20	0,21	0,37	0,3	0,27	0,33	0,31
Залізо загальне	0,30	0,30	0,04	0,10	0,11	0,06	0,06	0,08	0,05	0,06	0,05	0,06
ХСК	15,0	38,0	31,0	28,3	24,5	30,9	29,7	29,3	30,4	28,5	30,7	37,2
БСК _п	3,0	6,1	2,0	2,9	3,5	3,2	2,5	1,7	4,5	3,2	3,1	2,8
Жорсткість	7,0	9,3	9,2	10,6	10,7	10,9	10,5	10,9	8,9	9,6	8,9	8,7
Показники	ГДК**	с. Андріївка										
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Сухий залишок	1000	2931	2800	3322	2986	2952	3347	Контроль не проводився	3061	2821	2630	2954
Сульфат-іони	500	656	812	784	775	771	765		884	755	696	667
Хлорид-іони	350	981	817	1062	940	956	1132		920	860	795	992
Амоній-іони	2,00	0,57	0,34	0,31	0,56	0,45	0,31		0,33	0,30	0,39	0,40
Залізо загальне	0,30	0,50	0,11	0,15	0,29	0,23	0,10		0,06	0,08	0,10	0,15
ХСК	30,0	52,5	58,4	61,2	50,9	49,6	48,4		47,7	36,3	44,0	47,5
БСК _п	6,0	7,9	7,5	6,8	8,0	8,4	6,1		7,5	5,7	4,9	4,4
Жорсткість	7,0	17,5	18,5	20,4	18,9	19,7	19,0		19,4	20,2	16,9	17,7

*СанПиН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов хозяйственно-питьевого водопостачання).

**СанПиН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-побутового водопостачання).

Діаграма 1

Аналіз показників таблиці 4.3.7 та діаграми 1 дозволяє зробити наступні висновки:

1. Внаслідок потрапляння в р. Інгулець дніпровської води каналом Дніпро-Інгулець покращилась якість води в Карачунівському водосховищі. В 2013 р. за останні 11 років спостереження виявлено найнижчий вміст за показниками сольового складу: сухий залишок – 1012 мг/дм³, сульфат-іони – 407,0 мг/дм³, хлорид-іони – 114,0 мг/дм³, жорсткість загальна – 8,7 мг-екв/дм³ (діаграми 5÷8).

У 2013 р. в Карачунівському водосховищі зафіксовано 5 випадків перевищення нормативів якості води: сухого залишку, 3 випадки – БСК_п, 8 випадків – ХСК.

2. Мінералізація р. Інгулець підвищується за рахунок впливу фільтраційних скидів хвостосховищ: Південного ГЗК, НКГЗК, Інгулецького ГЗК, які розташовані уздовж річки. Постійний забруднювач р. Інгулець – ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”. Негативний вплив на Карачунівське водосховище надають високомінералізовані фільтраційні скиди ЦГЗК.

3. Якість води у контрольному створі р. Інгулець с. Андріївка на протязі 11 років спостереження – незадовільна. Забрудненість води простежується за показниками органічного та мінерального забруднення. За звітний період визначено 8 випадків перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 6 – за сульфат-іонами, 4 – за хлорид-іонами, 8 – за ХСК, 1 – за вмістом заліза загального.

4. Коливання вмісту сухого залишку, сульфат-іонів, хлорид-іонів в створі р. Інгулець с. Андріївка на протязі 2013 р. відображені в діаграмі 1. Значне зменшення вищеназваних показників з травня по серпень пояснюється впливом промивки р. Інгулець дніпровською водою.

Річка Жовта

Річка Жовта – ліва притока р. Інгулець. Відповідно до рішення Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 1 червня 2003 р., Дніпропетровське облводресурсів здійснює контроль якості води р. Жовта та р. Інгулець з метою визначення впливу ТОВ “Восток Руда” на навколишнє середовище.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення р. Жовта та р. Інгулець за 2012 – 2013 рр. приведені в таблиці 4.3.8.

Таблиця 4.3.8 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Жовта та р. Інгулець у 2012 – 2013 рр.

Показники	ГДК*	Створи		
		р. Жовта, 500 м вище скиду ТОВ «Восток Руда»	р. Жовта, 500 м нижче скиду ТОВ «Восток Руда»	р. Інгулець, нижче впадіння р. Жовтої
		2012 р. / 2013 р.		
Сухий залишок	1000	1913/1936	1995/2061	1022/1017
Сульфат-іони	500	786,7/530,5	829,1/899,6	306,8/370,8
Хлорид-іони	350	214,2/215,2	221,2/230,0	144,3/106,5
Амоній-іони	2,00	0,49/0,33	0,70/0,31	0,59/0,46
Нітрат-іони	45	4,6/4,1	5,9/9,3	6,5/9,8
Залізо загальне	0,30	0,15/0,16	0,18/0,12	0,07/0,17
БСКп	6,0	3,9/2,9	3,9/3,2	3,9/4,3
ХСК	30,0	39,2/32,2	42,3/34,1	41,9/42,6
Фосфат-іони	3,5	0,34/0,16	0,34/0,17	0,57/0,67

*СанПиН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-побутового водопостачання).

ТОВ “Восток-Руда” є постійним забруднювачем р. Жовта. Очисні споруди у підприємства відсутні. Збільшується мінералізація річки (з 1936 мг/дм³ до 2061 мг/дм³), вміст сульфат-іонів (з 530,5 мг/дм³ до 899,6 мг/дм³), хлорид-іонів (з 215,2 мг/дм³ до 230,0 мг/дм³), нітрат-іонів (з 4,1 мг/дм³ до 9,3 мг/дм³).

За результатами спостережень радіологічного стану поверхневих вод на протязі 2007 – 2013 рр. в створах р. Жовтої та р. Інгулець за показниками стронцію-90 і цезію-137, значних змін не зафіксовано. Концентрації радіонуклідів стронцію-90 і цезію-137 в цих створах залишаються на рівні вмісту радіонуклідів інших малих річок.

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

За підсумками 2013 року працівниками санепідслужби відібрано і досліджено 5205 проб питної водопровідної води на фізико-хімічні показники. Відхилення якості питної водопровідної води від вимог СанПН 2.2.4-171-10 “Гігієнічні вимоги щодо води питної, призначеної для споживання людиною” були виявлені в 11 % (за 2012 рік – 16 %). Невідповідність якості питної води за фізико-хімічними показниками нормативним вимогам в основному пов’язано з підвищеним рівнем забарвленості, каламутності, жорсткості та вмісту мінеральних солей.

Вище середнього обласного показника зареєстровані фізико-хімічні показники якості водопровідної води у м. Першотравенську, у Дніпропетровському, Магдалинівському, Новомосковському, Нікопольському, Покровському, Царичанському, Широківському, Петриківському та Юр’ївському районах.

Реєстрація нестандартних проб водопровідної води вимагає від виробників вдосконалення систем водопідготовки та знезараження води.

За вмістом хлорорганічних сполук (хлороформ) та інтегральному санітарно-токсикологічному показнику (перманганатна окиснюваність) водопровідна вода має помірну ступінь забруднення (при градації: допустима, помірна, висока, надзвичайно висока).

4.3.2. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Протягом 2013 року спалахів гострих інфекційних захворювань, пов’язаних з вживанням питної води у Дніпропетровській області не зареєстровано.

Реєструються поодинокі випадки гострих кишкових інфекцій (ГКІ), зараження якими відбулося за рахунок водного фактору передачі збудника. Всього за 2013 рік зареєстровано 95 таких випадків, або 1,6 % від загальної кількості ГКІ.

Найбільшу питому вагу серед водного фактору зараження набула вода відкритих водойм – 0,6% (33 випадки), по 0,5% припадає на вживання водопровідної та колодязної води (по 31 випадку).

Впродовж 2013 року в області зареєстровано ускладнення захворюваності на вірусні гепатит А (ВГА) у П’ятихатському районі. У 70% випадків (48 осіб) фактором зараження була водопровідна та колодязна вода.

За підсумками 2013 року працівниками санепідслужби відібрано і досліджено 6026 проб питної водопровідної води на мікробіологічні показники. Відхилення якості питної водопровідної води від вимог СанПН 2.2.4-171-10 “Гігієнічні вимоги щодо води питної, призначеної для споживання людиною” були виявлені у 2,2 % (за 2012 рік – 1,5 %, при середньому в Україні – 2,2 %). Вище середнього обласного показника чинники мікробіологічного

забруднення водопровідної води зареєстровані на шести територіях: у Криворізькому, Софіївському, Новомосковському, Широківському районах області, у містах Кривий Ріг та Дніпропетровськ.

Так як у водопровідній воді реєструються проби, які перевищують гігієнічні нормативи її безпеки в епідемічному відношенні, вона має підвищений ступінь потенціальної епідемічної небезпеки (при градації: невисокий, підвищений та високий).

Рівень захворюваності населення на інфекції, які передаються переважно водним шляхом, залишається стабільно низьким.

У той же час, у 2013 році в сільських районах області зростає захворюваність вірусним гепатитом А у 2,6 разів. Рівень захворюваності в перерахунку на 100 тис. населення в сільській місцевості збільшився в 2013 році до 11,93 випадків (проти 4,59 у 2012 році). При цьому, показник вірусного гепатиту А в сільській місцевості перевищує аналогічний в Україні (6,81) в 1,7 разів. Найбільш висока захворюваність спостерігалась у П'ятихатському, Васильківському, Петропавлівському, Верхньодніпровському районах. За рівнем захворюваності на вірусний гепатит А Дніпропетровська область займає третє рангове місце в Україні.

Протягом ряду років у Дніпропетровській області реєструється підвищений рівень захворюваності на ротавірусний ентерит.

У 2013 році в області спостерігалось подальше зростання захворюваності на 4,5%. Показник у перерахунку на 100 тис. населення становив 36,23 випадків при аналогічному в Україні 24,66 відповідно. Високий рівень захворюваності (у межах 4,37 – 80,61 на 100 тис. населення) зареєстрований у мм. Дніпропетровську, Нікополі, Синельниківському, Покровському, Васильківському районах. Ентерити, коліти, гастроентерити, харчові токсикоінфекції за 2013 рік зросли в області на 9,8 відсотків. Рівень захворюваності у перерахунку на 100 тис. населення в межах аналогічного в Україні 130,3 та 123,1 відповідно.

Захворюваність населення на сальмонельозні інфекції нижча ніж в Україні і має тенденцію до зниження: показник по області 20,2, по Україні 24,1 на 100 тис. населення відповідно.

Таким чином, захворюваність бактеріальними інфекціями, які передаються переважно харчовим шляхом нижча, ніж інфекціями вірусної природи, для яких переважно притаманний водний шлях розповсюдження гострих кишкових інфекцій.

4.3.3. Радіаційний стан поверхневих вод

Лабораторія моніторингу вод облводресурсів виконує такі радіологічні дослідження:

- радіохімічне визначення стронцію-90;
- радіохімічне визначення цезію-137.

Узагальнені середньорічні дані обстеження води р. Дніпро за 2003 – 2013 рр. за вмістом стронцію-90 і цезію-137 приведені в таблиці 4.3.3.1

Таблиця 4.3.3.1 Узагальнені середньорічні дані обстеження води р. Дніпро за 2003 – 2013 рр. за вмістом стронцію-90 і цезію-137

№ п/п	Показники	Роки спостереження, (пКі /дм ³)										
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	Стронцій-90	1,2	0,6	1,1	1,1	1,0	0,9	0,9	1,1	1,34	1,68	1,33
2	Цезій-137	<0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,31	0,40	0,45

У воді р. Дніпро від створу с. Аули (Дніпродзержинське водосховище) до створу м. Нікополь (Каховське водосховище) вміст стронцію-90 знаходився на протязі 2013 року у межах 1,17÷1,47 пКі/дм³.

У каскаді дніпровських водосховищ, в межах контрольованої території, за останні роки (2000 – 2013) вміст стронцію-90 майже не змінюється і коливається в межах 0,6÷1,7 пКі/дм³.

Вміст цезію-137 у р. Дніпро на протязі 2013 р. знаходився в межах 0,28÷0,90 пКі/дм³.

Середньорічні дані вмісту стронцію-90 в річках Оріль, Самара, Інгулець, Жовта за 2003 – 2013 рр. приведені в таблиці 4.3.3.2.

Таблиця 4.3.3.2 Середньорічні дані вмісту стронцію-90 в річках Оріль, Самара, Інгулець, Жовта за 2003 – 2013 рр.

№ п/п	Пункти спостереження	Роки спостереження, Sr ⁹⁰ (пКі /дм ³)										
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010	2011	2012	2013
1	р. Оріль, смт Царичанка	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	-	0,3	1,01	1,69	1,31
2	р. Самара, с. Вербки	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	-	0,6	1,09	1,68	1,39
3	р. Інгулець, Карачунівське вдхр.	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	-	0,5	1,08	1,62	1,27
4	р. Інгулець, с. Андріївка	0,4	0,4	0,3	0,5	0,6	0,4	-	0,4	0,96	1,73	1,29
5	р. Жовта, 500 м нижче скиду ТОВ “Восток-Руда”	-	-	-	0,6	0,4	0,4	-	0,4	1,28	2,06	1,56
6	р. Інгулець, нижче впадіння р. Жовтої	-	-	-	0,3	0,3	0,6	-	0,4	1,16	1,81	1,28

Примітка: * В 2009 році радіологічний контроль по даним пунктам спостережень не проводився.

Вміст стронцію-90 у водах річок Самара, Оріль, Інгулець на протязі року знаходився у межах 1,27÷1,39 пКі/дм³, цезію-137 – в межах 0,32÷0,60 пКі/дм³.

У воді р. Жовта середньорічний вміст стронцію-90 вище скиду ТОВ “Восток-Руда” – 1,38 пКі/дм³, нижче скиду – 1,56 пКі/дм³. На протязі року лабораторією обводресурсів негативного впливу стічних вод

ТОВ “Восток-Руда” за радіологічними показниками на р. Жовта і р. Інгулець не зафіксовано.

Радіологічний стан води в контрольованих пунктах спостережень басейну р. Дніпро характеризується як стабільний, величини вмісту нуклідів стронцію-90 та цезію-137 значно нижче від встановлених допустимих показників (Гігієнічний норматив ГН 6.6.1.1-130-2006 регламентує вміст радіонуклідів Cs^{137} та Sr^{90} – 2 Бк/дм³ або 54 пКі/дм³).

На підставі результатів радіологічного моніторингу за наслідками радіаційної аварії у 1986 році можна зробити висновок, що радіаційна ситуація в Дніпропетровській області характеризується низькими рівнями вмісту радіонуклідів стронцію та цезію у питній воді.

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

Гігієнічне значення води визначається насамперед фізіологічною потребою у ній людини. Без води не відбувається жоден біохімічний, фізіологічний та фізико-хімічний процес обміну речовин та енергії: неможливі травлення, дихання, анаболізм та катаболізм, синтез білків, жирів, вуглеводів.

У Дніпропетровській області під контролем держсанепідслужби знаходиться 207 водопроводів і 753 об'єкти децентралізованого водопостачання.

За даними органів статистики централізованим питним водопостачанням охоплені всі 20 міст області (понад 74 % міського населення, тобто близько 2,2 млн. чоловік), 42 селища та 293 сіл (з 1481). У середньому, за даними органів статистики централізованим питним водопостачанням охоплено приблизно 74 % населення області, у тому числі 39 % – сільського.

Найнижчі показники охоплення централізованим водопостачанням залишаються серед міст у Павлограді (80 %) та Новомосковську (85 %), а серед районів – у Петриківському (4 %), Павлоградському (7 %), Юр'ївському (29 %), Криничанському (29 %), Покровському (32 %).

За даними Головного управління статистики встановлена потужність усіх водопровідних очисних споруд області складає до 2547,4 тис. м³/добу.

Найбільш потужними насосно-фільтрувальними станціями (НФС), які подають населенню області питну воду є:

- Радущанська у м. Кривому Розі (проектна потужність 750 тис. м³/добу);
- Аульська (500 тис. куб.м/добу);
- Кайдакська у м. Дніпропетровську (300 тис. м³/добу);
- Карачунівська у м. Кривому Розі (258 тис. м³/добу);
- Дніпро – Західний Донбас, що у селі Воронове Синельниківського району (120 тис. куб.м/добу);
- Ломовська у м. Дніпропетровську (100 тис. м³/добу);
- у селі Ленінське Апостолівського району (ділянка державного підприємства “Кривбаспромводопостачання” (50 тис. м³/добу).

Крім того, на р. Дніпро та притоках її басейну працюють ряд середніх та малих НФС потужністю 10-50 тис. м³/добу, зокрема, у містах Нікополі,

Марганець, Орджонікідзе, Вільногірську, Верхньодніпровську, Апостоловому, П'ятихатки, Жовті Води, селищах Червоногригорівка, Придніпровське Нікопольського району, Вищитарасівка Томаківського району та інші.

Загальна довжина водопровідних мереж становить 15,6 тис. км, з яких в аварійному та ветхому стані понад 41.8 % (6,6 тис. км) при середньому по країні 35,7 %.

Внаслідок незадовільних показників технічного стану водопроводів із року в рік залишаються великими витрати питної води при її транспортуванні. Так, наприклад, у мм. Дніпропетровську, Дніпродзержинську, Нікополі, останні становлять понад 40 %, в м. Верхньодніпровську – 60 %.

Таким чином, незважаючи на вжиті заходи, понад третини сільського населення області не забезпечено питною водою в нормативних кількостях та належної якості. Найбільш складна ситуація з водопостачанням залишається в Апостолівському, Дніпропетровському, Васильківському, Новомосковському, Нікопольському, Межівському, Томаківському, Покровському, Солонянському, Софіївському, Широківському, Синельниківському районах.

У більшості міст та селищ питна водопровідна вода подається безперебійно, що є важливішим чинником забезпечення санепідблагополуччя населення.

У той же час дефіцит питної води у Дніпропетровській області складає майже 100 тис. м³ на добу. Це, насамперед, стосується 246 населених пунктів у 9-ти районах з населенням до 55 тисяч чоловік (6 %), які забезпечуються привізною водою, для чого використовуються 197 одиниць паспортизованого спецавтотранспорту.

Практично уся питна вода, яка подається населенню області з ріки Дніпро, знезаражується із застосуванням хлору, або гіпохлориту натрію, у м. Жовті Води застосовується діоксид хлору.

Як свідчить аналіз санепідситуації, основними проблемами якості питної води у Дніпропетровській області є:

- періодично (повінь, літня та осіння межень, зима) підвищені рівні забарвленості води р. Дніпро (до 60 – 100 градусів) та відповідно у питній воді (30 – 50 градусів);

- підвищені рівні вірусного забруднення питної води, питома вага позитивних проб на вміст вірусів за 2012 рік склала 5,6 % (за 2012 рік – 5,6 %);

- підвищений рівень забруднення питної води органічними сполуками, галогенвмісними сполуками, насамперед тригалометанами (ТГМ);

Останні утворюються в основному внаслідок первинного хлорування води поверхневих джерел водопостачання.

Ряд ідентифікованих у питній воді органічних сполук має експериментально встановлену канцерогенну та мутагенну активність, їх підвищені рівні в основному, реєструються восени та влітку, коли спостерігається найбільше забруднення поверхневих водоймищ органічними сполуками внаслідок, насамперед, гумінових сполук.

З усіх представників хлорорганічних сполук (ХОС) найбільш численну групу складають хлорвмісні аліфатичні сполуки (ТГМ), індикаторним

показником яких є хлороформ, утворюються також чотирьоххлористий вуглець, трихлоретилен, тетрахлоретилен, дихлорметан, 1,2-дихлоретан, які відносяться до другого класу небезпеки за токсикологічним показником шкідливості питної води.

Для оцінки канцерогенного ризику для здоров'я населення області від споживання хлорованої питної води санепідслужбою впроваджені методичні вказівки МОЗ України МВ 2.2.4-122 -2005 з цього питання.

Державними санітарними нормами та правилами № 2.2.4.171-10 “Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною” встановлені граничнодопустимі концентрації ТГМ у питній воді, зокрема, хлороформ – не більше 0,06 мг/дм³, тетрахлорвуглець – не більше 0,002 мг/дм³ (для питної водопровідної води зазначені показники нормуються з 01.01.2015)

У питній водопровідній хлорованій воді найчастіше зустрічається хлороформ (до 90 % від загальної суми ТГМ), як індикаторний показник наявності в питній воді ТГМ.

Згідно з отриманими результатами досліджень та проведеними розрахунками, виконаних відповідно до МВ 2.2.4-122-2005, ризик виникнення додаткових випадків захворювань на рак при вживанні питної води з підвищеними рівнями ТГМ (за хлороформом) не перевищує 100 – 170 в когорті на один мільйон чоловік за 70 років життя.

Багаторічні дослідження показали, що вміст хлороформу в питній воді в 1,1 – 3,3 перевищує граничнодопустимі концентрації (ГДК), що вимагає термінової реконструкції основних водоочисних споруд області, застосування нових сучасних способів знезараження питної води, насамперед, ультрафіолетове опромінення.

Держсанепідслужбою надані відповідні пропозиції щодо зменшення рівня ТГМ у водопровідній воді, які враховуються при реконструкції та модернізації НФС міст.

4.5. Заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

Створення умов для поліпшення екологічного стану, запобігання забрудненню і виснаженню водних об'єктів і ресурсів передбачає реалізацію заходів, до яких, насамперед, відносяться: відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану малих річок; створення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг; виконання невідкладних заходів щодо ліквідації наслідків шкідливої дії вод, захисту населених пунктів та сільськогосподарських угідь від затоплення та підтоплення; удосконалення систем моніторингу ресурсного та екологічного стану водних об'єктів.

На виконання цих заходів направлена дія “Регіональної програми розвитку водного господарства у Дніпропетровській області”, один із розділів якої включає проведення природоохоронних заходів для покращання екологічного стану водних об'єктів, захисту населених пунктів та сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

На виконання Закону України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки” розроблено “Програму формування національної екомережі в межах області”, яка була затверджена сесією обласної ради у 2006 році.

На території Дніпропетровської області розвинені різноманітні типи байрачних лісів, балкові ландшафти з осередками ендемічної степової флори та фауни. У межах області є реліктовий Самарський бір унікальне природне утворення, якому не має рівних у світі. У долинах степових річок і балках на поверхню виходять кристалічні породи, на яких формуються своєрідні біогеоценози. У долинах малих річок формуються багаті біологічним різноманіттям заплавно-борові та водно-болотні комплекси.

Збереженню біорізноманіття сприяють заходи, пов’язані з розширенням природно-заповідного фонду області. У 2013 році рішеннями обласної ради від 15.03.2013 № 418-18/VI, 21.06.2013 № 440-19/VI та 27.12.2013 № 512-23/VI створено 16 заказників місцевого значення загальною площею 15075,15 га.

5.1.1. Загальна характеристика

Усі елементи екомережі утворюють єдине ціле, об’єднують ділянки природних ландшафтів у територіальну цілісну систему. З огляду на функції, площу, видовий склад рослинного та тваринного світу в національній екологічній мережі виділяються елементи міжнародного, загальнодержавного та місцевого значення. Згідно зі схемою, визначеною Законом України “Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки”, у Дніпропетровській області визначені природні регіони, природні ядра, природні коридори та буферні зони.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

На сучасному етапі розвитку господарювання в межах Дніпропетровської області спостерігається посилення впливу антропогенних чинників на структурні елементи екомережі (див. табл. 5.1.2.1) та стан біорізноманіття. Зокрема відбувається відновлення діяльності гірничодобувних підприємств, відводяться нові території під будівництво кар’єрів по видобутку корисних копалин, влаштування полігонів твердих побутових відходів, під промислову та житлову забудову. До складу цих земель значною мірою потрапляють і природні території, які могли б стати елементами екомережі, але втрачаються

безповоротно внаслідок названої вище діяльності. За останні роки знову підсилився вплив на балково-степові екосистеми, які займають важливе місце в системі екомережі Дніпропетровської області. Тут основними негативними чинниками виступають надмірне випасання худоби та випалювання сухих залишків природної трав'яної рослинності. Останній є причиною значних трансформацій у видовому складі та характері угруповань степової рослинності.

Помітно скоротилась кількість вегетуючих та квітучих ефемероїдів і ефемерів, у тому числі рідкісних та зникаючих видів, занесених до Червоної книги України. З другого боку, після випалів звільнені екологічні ніші швидко заповнюються види з активною екологічною стратегією, внаслідок чого ділянки ковилових та типчакових степів починають поступово замінюватися угрупованнями пирію повзучого, куничника наземного та інших довгокореневищних злаків. Полезахисні лісосмуги повсюдно, а особливо в південних районах області, потерпають не тільки від випалів, але й від незаконних порубок. Внаслідок цього значна частина лісосмуг втратила захисні функції, і мають вигляд розстроєних і дуже розріджених насаджень, а подекуди знищені й повністю.

У більш задовільному стані знаходяться землі лісового фонду, які є важливим елементом екомережі, але в області, яка знаходиться в степовій зоні, ліси займають незначні площі і не можуть суттєво впливати на формування безперервного екологічного каркасу. Крім того, в лісах відбуваються лісовідновні та суцільні санітарні рубки, нерідко трапляються лісові пожежі, влаштовуються локальні кар'єри для видобутку піску, що загалом також поступово знижує захисну роль лісів для довкілля та їх значення як елементів екомережі.

Таблиця 5.1.2.1 Складові структурних елементів екологічної мережі

№ з/п	Одиниці адміністративно-територіального устрою	Загальна площа, тис. га	Загальна площа екомережі, тис. га*	Складові елементи екомережі, тис. га											
				Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні угіддя	Відкриті заболочені землі	Водоохоронні зони, винесені в натуру	Землі водного фонду	Ліси та інші лісовкриті площі	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Апостолівський район	138,142		2,615	-	0,393	-	18,5	4,914	-	-	-	0,829	10,067	-
2	Васильківський район	133,007		4,951	-	0,231	-	1,77	5,707	-	-	-	0,257	16,304	-
3	Верхньодніпровський район	128,563		4,498	-	1,139	-	16,75	15,081	0,027	0,090	-	1,565	14,792	-
4	Дніпропетровський район	140,863		1,916	-	1,365	-	7,44	9,513	0,001	0,795	-	1,639	13,460	-
5	Криворізький район	134,724		0,074	-	0,591	-	6,3	6,911	0,013	0,212	-	1,074	11,291	-
6	Криничанський район	167,825		4,531	-	0,284	-	4,2	5,675	-	-	-	0,734	18,139	-
7	Магдалинівський район	159,891		7,477	-	5,177	-	3,85	5,094	-	0,003	-	1,235	13,137	-
8	Межівський район	125,052		12,487	-	0,061	-	0,98	6,186	-	0,006	-	1,003	18,744	-
9	Нікопольський район	194,344		1,391	-	0,315	-	32,41	6,752	-	0,071	-	1,368	15,233	-
10	Новомосковський район	199,077		10,732	-	2,805	-	7,3	23,807	0,037	0,473	-	7,350	22,937	-
11	П'ятихатський район	165,021		1,756	-	0,223	-	2,3	12,812	-	0,008	-	0,633	17,163	-
12	Павлоградський район	145,305		7,455	-	2,733	-	2,88	13,054	0,005	0,095	-	2,049	24,601	-
13	Петриківський район	92,777		2,603	-	2,964	-	11,8	15,782	-	0,135	-	2,106	14,245	-
14	Петропавлівський район	124,787		6,996	-	2,365	-	1,98	4,981	-	0,017	-	1,054	15,255	-
15	Покровський район	120,977		2,245	-	0,639	-	1,37	7,321	-	0,016	-	0,257	12,620	-
16	Синельниківський район	164,684		2,593	-	0,420	-	3,89	7,219	-	0,039	-	0,294	17,752	-
17	Солонянський район	173,195		4,918	-	0,513	-	4	6,734	-	0,055	-	0,549	15,557	-
18	Софіївський район	136,361		-	-		-	2,5	5,204	-	0,164	-	0,477	13,094	-
19	Томаківський район	119,102		0,171	-	0,451	-	10,12	4,031	-	0,115	-	0,653	9,212	-
20	Царичанський район	90,293		0,492	-	3,101	-	1,328	6,706	-	0,071	-	1,692	14,063	-
21	Широківський район	121,474		0,001	-	0,009	-	2,39	4,774	-	0,014	-	7,620	11,511	-

Продовження таблиці 5.1.2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
22	Юр'ївський район	90,216		2,688	-	0,402	-	1,12	4,440	-	-	-	0,719	12,846	-
23	м. Вільногірськ	1,046		-	-		-	-	0,022	-	-	-	0,019		-
24	м. Дніпродзержинськ	13,779		0,008	-	0,032	-	1,752	1,244	0,013	0,059	-	0,421	0,094	-
25	м. Дніпропетровськ	40,508		0,166	-	0,328	-	7,3	3,694	-	0,330	-	0,425	0,318	-
26	м. Жовті Води	3,325		-	-	0,036	-	0,046	0,098	-	0,016	-	0,294	0,056	-
27	м. Кривий Ріг	43,140		0,398	-	0,021	-	1,33	2,806	0,008	0,251	-	3,348		-
28	м. Марганець	3,671		-	-	0,002	-	0,007	0,800	0,002	0,038	-	0,384	0,047	-
29	м. Нікополь	5,001		-	-	0,010	-	0,001	0,295	0,010	0,029	-	0,024		-
30	м. Новомосковськ	3,600		-	-		-	0,026	0,019	-	0,002	-	0,448	0,008	-
31	м. Орджонікідзе	2,575		0,290	-		-	0,006	0,245	-	0,015	-	0,053	0,037	-
32	м. Павлоград	5,930		-	-	0,015	-	0,034	0,068	-	0,025	-	1,001	0,101	-
33	м. Першотравенськ	0,290		-	-		-	-		-	-	-	0,001		-
34	м. Синельникове	2,258		-	-		-	0,021	0,086	-	-	-	0,242	0,101	-
35	м. Тернівка	1,761		-	-	0,027	-	-	0,009	-	-	-	0,281	0,254	-
	Дніпропетровська область	3192,3		90,156	-	26,652	-	155,7	193,2	0,116	3,144	-	42,0	334,5	-

Примітки: * – інформація відсутня

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Питання збереження біорізноманіття включені до “Програми формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки” (із змінами та доповненнями), (рішення Дніпропетровської обласної ради від 22.03.2006 № 768-33/IV). З метою збереження рідкісних видів рослин і тварин, що перебувають під загрозою зникнення на території області затверджені Червоні списки тварин та рослин Дніпропетровської області (згідно рішення обласної ради від 27.12.2011 р. № 219-10/ VI).

Природний рослинний покрив зберігся у вигляді фрагментів на загальному фоні розораних площ і представляє собою вузькі смуги по річкових долинах, балках, на площах відчужень, вздовж залізничних колій та інші, а також на природоохоронних територіях в межах природно-заповідного фонду. Трав’янисті екосистеми в межах Дніпропетровської області представлені такими основними типами:

зональна степова рослинність (різнотравно-кострицево-ковилові і кострицево-ковилові угруповання). Загальна площа земель, зайнятих степовими угрупованнями різного ступеню деградованості, складає близько 163,5 тис. га;

лучна рослинність (заплавні, низинні луки та ін.). Землі, вкриті лучною рослинністю, зосереджені в долинах річок і по тальвегах балок, площа яких складає близько 180,7 га;

прибережно-водні трав’янисті угруповання, досить широко розповсюджені в межах області у вигляді приозерних, прирічкових заростей очерету, рогузу, куги та інше. Після зарегулювання річок, забудови та внаслідок інших антропогенних чинників площа їх постійно зменшується. Найбільше таких угруповань зосереджено в долинах річок Самари і Орелі;

галофільні угруповання солонців і солончаків, зосереджені переважно в долинах річок Орелі, Самари, Дніпра, Вовчої;

вторинні екосистеми на техногенних територіях (відвали гірничо-збагачувальних комбінатів, смуги відчуження вздовж залізниць, території промислових підприємств та ін.). Ці рослинні угруповання формуються на порушених землях спонтанно, найчастіше утворюючи своєрідні рідколісся, які через 40 – 50 років після початку формування набувають риси природних рослинних фітоценозів.

За останні роки становище природної рослинності різко погіршилося, так як залишки степових зональних та інших типів фітоценозів знищуються при розорюванні схилів, балок, ґрунтозахисних зон біля водойм.

Усе це призвело до того, що більшість в минулому самих звичайних видів, стали в тій чи іншій мірі рідкісними, зникаючими і в даний час включені до Червоної книги України, Червоного списку Дніпропетровської області.

У рамках природоохоронних та освітніх заходів видані серії робіт про біорізноманіття Дніпропетровської області: “Ссавці (Mammalia)”, “Дощові черв’яки (Lumbricidae)”, “Земноводні та плазуни (Amphibia et Reptilia)”, “Булавовусі лускокрилі (*Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea*)”, “Круглороті (*Cyclostomata*)”, “Риби (*Pisces*)”, “Птахи” (I том) та про природно-заповідний

фонд:

1. Заповідні куточки на Дніпропетровщині: Заказники.
2. Ботанічні сади Дніпропетровщини: Дніпропетровський ботанічний сад ДНУ ім. Олеса Гончара та Криворізький ботанічний сад НАН України.
3. Парки пам'ятки садово-паркового мистецтва у містах Дніпропетровської області.
4. Пам'ятки природи Дніпропетровської області.
5. Законодавчо-нормативні акти України щодо організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

5.1.4. Формування національної екомережі.

Основною метою Програми є формування територіально-функціональної системи екологічної мережі в області, яка забезпечить збільшення відсотку заповідності щонайменше до 8 % від загальної площі області, при нинішньому 2,83 %, а також збереження всього різноманіття природних і напівприродних типів ландшафтів, геологічних пам'яток, ґрунтів, популяцій рідкісних та зникаючих видів флори та фауни регіону, можливість природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин.

Створення повноцінних, реально діючих заповідних об'єктів з власною інфраструктурою, яка повинна враховувати всі природні і соціально-економічні передумови для їх функціонування – складна справа, яка потребує значних коштів і залучення достатнього науково-виробничого потенціалу.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами.

Під наглядом Держсанепідслужби знаходяться 11343 харчових підприємств, з них 656 підприємств харчової промисловості. У порівнянні з 2012 роком кількість перевірок зазначених об'єктів зменшилася у зв'язку зі зміною діючого законодавства. В 2013 році перевірені 1295 харчових підприємств, з них 209 підприємств харчової промисловості. При перевірках вибірково перевірялось проведення лабораторного контролю сировини, готової продукції на вміст ГМО, наявність маркування продукції, супровідних документів на продукцію, що реалізувалась. При перевірках виявлялись порушення чинного законодавства. Наприклад, в ході перевірки в травні місяці 2013 року м'ясопереробного цеха ФОП Остапенко В.В. в с. Нива Трудова Апостолівського району встановлено, що в цеху не додержуються порядок та періодичність відомчого лабораторного контролю за продукцією. За виявлені порушення на підприємця Остапенко В.В. та технолога Крушинського О.Ю. накладені штрафи. Підприємцю направлено розпорядження начальника Апостолівського міжрайонного Управління щодо усунення виявлених недоліків.

При перевірках спеціалістами Дніпродзержинського міського Управління встановлені факти порушення вимог діючого законодавства щодо безпеки та поводження з ГМО: на Фабриці "Кулінарія", ТОВ "ОМС Україна"

порушувались вимоги маркування продукції на вміст ГМО. Виявлено відсутність протоколів дослідження на ГМО в буряку в кулінарному відділенні ФОП Кравченко О.М., хлібо-булочних виробів виробництва Фабрики “Кулінарія”, овочів, сипучих продуктів у складах Підприємства громадського харчування ТОВ “ОМС Україна”, овочів (картопля, буряк) в складі Комунального закладу “Дніпродзержинська міська лікарня № 9” Дніпропетровської обласної ради”. За виявлені порушення оштрафовано 7 керівників, а саме: ФОП Кравченко О.М, головна сестра КЗ “Дніпродзержинська міська лікарня № 9”, ДОР Пономаренко Н.М. та 5 посадових осіб ТОВ “ОМС Україна”, направлені розпорядження про усунення виявлених порушень.

На підприємствах м. Дніпропетровську встановлені порушення санітарного законодавства в частині: не надані в повному обсязі супровідні документи, гарантуючі якість та безпеку харчової продукції, яка використовується у виробництві на:

- ТОВ МК “Дніпро”, вул. Краснопільська, 31 – оштрафований виконавчий директор Лошкар'єв В.В;

- Молокопереробне підприємство ПАТ Комбінат “Придніпровський”, вул. Журналістів, 15 – оштрафована зав. виробництвом Швець Г.С.

Не проводився ВЛК за сировиною та готовою продукцією в повному обсязі:

- ТОВ РПК “Адмірал”, м. Дніпропетровськ, вул. Кротова, 35, оштрафований директор Корокін Є.В.;

- ТОВ “Ковбасний світ”, м. Дніпропетровськ, вул. Воронезька, 4, оштрафований директор по виробництву Гапоненко В.А.

За 2013 рік вірусологічною лабораторією ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України” з метою здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду досліджено 12 проб продукції, позитивних проб – не виявлено.

Протягом 2013 року досліджено, згідно заключних з підприємствами договорів, всього 464 проби продуктів харчування та продовольчій сировини на вміст генетично-модифікованих організмів. При цьому, у 12 пробах виявлені генетично-модифіковані організми, а саме:

- в 5 пробах ковбасних виробів, які були надані для досліджень ПП “Дюкол” (м.Дніпропетровськ), де вміст ГМО не перевищив 0,9 відсотків;

- в 7 проб ковбасних виробів ТОВ “Ковбасний світ” (м. Дніпропетровськ), де в 1 пробі вміст ГМО не перевищував 0,9 відсотків, а в 6 пробах - перевищив 0,9 відсотків (1,3 %; 5,6 %; 6,2 %; 6,2 %; 6,4 %; 7,9 %).

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Дніпропетровська область розташована в двох підзонах справжнього степу.

Все лівобережжя і більша частина правобережжя знаходяться в підзоні

різнотравно-типчаково-ковилового степу. Крайній південний захід правобережжя Дніпропетровської області знаходиться в межах підзони типчаково-ковилового степу.

Для підзони різнотравно-типчаково-ковилової степу є характерним переважання видів злакових (пристосованих до умов сухого степового клімату): ковила пірчаста ковила волосиста типчак (вівсяниця), тонконіг вузьколистий, стоколос безостий, пирій повзучий та значна участь різнотрав'я. У межах підзони типчаково-ковилового степу зменшується частка різнотрав'я.

Але антропогенний фактор змінив природний розвиток степу. Майже вся територія міжріч (крім долинних та балкових схилів) розорана та представлена агроценозами з системою полезахисних лісосмуг. Типова різнотравно-типчаково-ковилова рослинність залишилась тільки на схилах балок, у перелісках, де ґрунти мало придатні під рілля.

За останнє сторіччя становище природної рослинності різко погіршилося – залишки степових зональних та інших типів рослинності були деградовані.

В останні два десятиріччя ділянки степової рослинності менше страждають від випасу, що дає можливість відновлення ковилових угруповань, підвищення фіторізноманіття, у тому числі рідкісних та зникаючих видів.

Природні лісові екосистеми Дніпропетровської області знаходяться у предкризовому стані. Відбувається значне зменшення біорізноманіття.

Лучна рослинність, яка зосереджена в долинах річок і тальвегах балок, порівняно з лісовою та степовою рослинністю має невелику площу та на наш час найчастіше змінюється галофільними угрупованнями.

Вторинні рослини угруповання екосистеми формуються на порушених землях спонтанно, найчастіше утворюючи своєрідні рідколісся, котрі через 40-50 років після початку формування набувають риси природних рослинних фітоценозів.

Штучні екосистеми, що існують в умовах екологічної невідповідності лісів до умов степової зони мають нижчу здатність до саморегуляції і потребують більшої уваги під час догляду.

Зарегулювання р. Дніпра та його притоків сприяє порушенню природного режиму повені, зниженню рівня ґрунтових вод.

Це веде до катастрофічних сукцесій лісових біогеоценозів, зпустелювання – заміни одних біогеоценозів на інші, похідні, навіть до інших типів біогеоценозів-лучних, степових, солонцюво-солончакових.

Рослинність водойм у сучасний період у більшості деградована і перетворена на болотні угруповання, які переважають не тільки у заплавах, але і в руслах малих річок та озер.

Особливої уваги заслуговують водойми в межах Дніпропетровського мегаполісу, які колись прикрашали міське середовище завдяки різноманітній, естетично цінній рослинності, а зараз знаходяться в умовах підвищеного антропогенного навантаження і потребують негайних заходів щодо їх відновлення.

Усе вищенаведене призвело до того, що більшість в минулому самих звичайних видів рослин стали в тій чи іншій мірі рідкісними, зникаючими і у даний час включені до Червоної книги України, Червоного списку Дніпропетровської області.

Зважаючи на антропогенний тиск на рослинний покрив більшість в минулому самих звичайних видів, стали в тій чи іншій мірі рідкісними, зникаючими і в даний час включені до Червоної книги України, Червоного списку Дніпропетровської області. За останні роки кількість видів, які потребують охорони досягла 432 видів судинних рослин, з них 10 рідкісних видів мохоподібних. Загальна кількість рідкісних та зникаючих рослин – 451 видів, в тому числі 82 види Червоної книги України.

Розроблена програма відтворення рідкісних та зникаючих видів рослин у Ботанічному саду Дніпропетровського національного університету та в Криворізькому ботанічному саду.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Ліси степової зони України в історичному минулому займали значні площі в долинах річок та балках (байрачні ліси). Архівні та літературні джерела свідчать, що на межі першого-другого тисячоліття лісові масиви займали майже всю територію міжріччя Орелі та Самари.

Найпоширенішими групами типів лісів є діброви (50 %), судіброви представлені на 25 %, субори – на 15 %, бори – на 10 %.

У породному відношенні ліси Північного Степу на 43 % представлені дубом, на 32 % – сосною, на 10 % – акацією, на 6 % – ясенем, на 2 % – тополями, на 1 % – в'язом і на 6 % іншими породами. Найбільше насаджень дуба представлено в Лівобережно-Дніпровському північно-степовому окрузі (50 %) і найменше в Донецько-Донському (32 %). Сосна переважає в Донецько-Донському (53 %), найменше її в Правобережно-Дніпровському, де після дуба найбільш розповсюджена акація (26 %).

У породному відношенні 27 % всіх насаджень представлені похідними деревами станами; найбільше їх у судібровах (48 %). Дібровні насадження похідні на 25 %, а субореві – на 16 %. Це дерево стани: акації, ясена, тополі, в'яза.

У віковому відношенні дубові насадження представлені 4 – 8 класами віку (72 %), соснові – 4 – 6 (55 %), акацієві – 6 – 7 (53 %), ясеневі – 5 – 7 (49 %).

У дубових насадженнях переважають 2 і 3 класи бонітету (67 %), в соснових – 1 і 2 (70 %), в акацієвих – 1 і 2 (52 %), в ясеневих – 2 і 3 (66 %). Частка насаджень 4 і нижче бонітетів становить 14%.

Серед насаджень з дуба звичайного 47 % – штучного походження, 53 % – природного, серед яких 47 % належить порослевим дубнякам. Насадження штучного походження переважають в 1 – 5 класах віку, причому в перших трьох класах їх частка становить 94 %. Сосна на 91 % рукотворна, її частка за останні 60 років сягає 90 %.

Відновлення природних лісів вздовж малих річок, які в доісторичний період на території нашої області були розповсюджені в заплавах цих річок та

тальвегах балкових систем, відбувається в основному не в цих місцезростаннях, а на верхній третині сухих степових схилів взамін природної степової, також цінної рослинності, де лісокультури не витримують нестатку вологи.

У Дніпропетровській області сформована система штучних лісових насаджень, яка складається з великих масивів, полезахисних лісосмуг, водозахисних насаджень та ділянок відновлювальних насаджень в межах природних лісових біогеоценозів (байрачних, пристінних, заплавних та аренних лісів). Вони виконують ґрунто- та водозахисні, фітомеліоративні, рекреаційні функції, збільшують ландшафтне та видове різноманіття, є резерватами цінних видів рослин та тварин, входять до складу екологічних коридорів та екоядер в системі екомережі України, мають великий екологічний потенціал та. Але у сучасний період значна кількість з них знаходиться у незадовільному деструктивному стані, що зумовлено як природними причинами (віковий кризовий стан), так і антропогенним впливом (вируби, пожежі та інш.).

За результатами проведених досліджень з'ясовано, що все це спричинене неконтрольованими вирубками, пожежами, разорюванням та пошкодженням узлісь, які у природних умовах перешкоджають вторгненню степових видів та відсутністю контролю і належного догляду за насадженнями з урахуванням їх вікового та функціонального стану.

Ліси залежно від основних виконуваних ними функцій поділяються на категорії:

- 1) ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення;
- 2) рекреаційно-оздоровчі ліси;
- 3) захисні ліси;
- 4) експлуатаційні ліси.

Головними лісокористувачами, які займаються веденням лісового господарства в межах Дніпропетровської області на землях лісгосподарського призначення є Дніпропетровське обласне управління лісового та мисливського господарства (ДНОУЛМГ) і ДП “Новомосковський військовий лісгосп” Міноборони України.

Таблиця 5.2.2.1. Землі лісгосподарського призначення

№ з/п	Найменування показника	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Загальна площа земель лісгосподарського призначення	тис. га	114,6	-
	у тому числі:			
1.1	площа земель лісгосподарського призначення державних лісгосподарських підприємств	тис. га	114,6	-
1.2	площа земель лісгосподарського призначення комунальних лісгосподарських підприємств	тис. га	-	-
1.3	площа земель лісгосподарського призначення, що не надана у користування	га	-	-
2.	Площа земель лісгосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	76,955	-
3.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	2,41	-

Станом на 01.01.2014 загальна площа земель лісового фонду Дніпропетровської області складає 114,6 тис. га, у тому числі: вкриті лісовою

рослинністю землі на площі 76,955 тис. га. Лісистість області – 2,41 % (див. табл. 5.2.2.1.; 5.2.2.2.; 5.2.2.3.; 5.2.2.4., 5.2.2.5).

Таблиця 5.2.2.2. Землі лісогосподарського призначення регіону в розрізі категорій земель

з/п	Міністерства, відомства (постійні лісокористувачі, власники лісів), інші	Землі лісогосподарського призначення (усього), тис. га	Лісові землі, тис. га						Нелісові землі, тис. га					
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю				у тому числі сільськогосподарські угіддя					
			усього	у тому числі лісові культури	незмкнуті лісові культури	інші не вкриті лісовою рослинністю	усього не вкритих лісовою рослинністю	Усього лісо-вих земель	сіно-жаті	рілля	пасовища	ра-зом с/г угідь	інші нелісові землі	усього нелісо-вих земель
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Держлісагентство – ДДОУЛМГ	96,3	65,6	51,9	2,2	7,0	9,2	74,8	-	-	-	-	-	-
2	Міноборони України – ДП “Новомосковський військовий лісгосп”	18,3	11,35	3,4	0,11	1,5	1,6	12,9	0,06	0,006	0,03	0,1	3,8	5,06
Разом по Дніпропетровській області		114,6	76,95	55,3	2,31	8,5	10,8	87,7	0,06	0,006	0,03	0,1	3,8	5,06

Таблиця 5.2.2.3. Динаміка лісовідновлення, лісорозведення та створення захисних насаджень з 2011 по 2013 рік

№ з/п	Рік	Міністерства, відомства, постійні лісокористувачі, власники лісів	Усього створено лісових насаджень, га										
			лісовідновлення, га			лісорозведення, га			створення захисних насаджень на землях, непридатних для сільського господарства, га	створення позахисних лісових смуг, га	створення інших захисних насаджень, га	природне поновлення лісу, га	усього створено ліс
			у тому числі:		усього	у тому числі:		усього					
			посадка лісу	посів лісу		посадка лісу	посів лісу						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	2011	Разом	106	-	106	939	296	1235	-	-	5	35	1381
2	2012	Разом	164,5	-	164,5	728	73	801	-	-	40	61	1066,5
3	2013	Разом	112,2	4	116,2	296	55	351	-	-	40	80	587,2
		у тому числі:											
		Держлісагентство	69	4	73	296	55	351	-	-	40	80	544
		Мінагрополітики	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Міноборони	43,2	-	43,2	-	-	-	-	-	-	-	43,2
		Мінприроди	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Інші	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця 5.2.2.4. Проведення лісогосподарських заходів, пов'язаних із вирубуванням деревини

Рік	Загальна площа, га	Фактично зрубано, тис. м³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			площа, га	Фактично зрубано, га/тис. м³	площа, га	Фактично зрубано, га/тис. м³	площа, га	Фактично зрубано, га/тис. м³
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства								
2011	2405	162,2	747	747/117,44	1	1/0,06	-	-
2012	2492	122	711,6	711,6/79,6	23	23/3,8	2,4	2,4/0,4
2013	2905	75,4	903,2	903,2/34,9	79,4	79,4/3,6	4,4	4,4/0,2
у тому числі:								
1. Рубки догляду								
2011	611	10,3	-	-	-	-	-	-
2012	678	13,1	26	26/0,9	-	-	-	-
2013	1093	24,6	432,3	432,3/13,3	59,4	59,4/1,8	3,3	3,3/0,1
2. Лісовідновні рубки								
2011	-	-	-	-	-	-	-	-
2012	1	0,2	-	-	-	-	-	-

Продовження таблиці 5.2.2.4.

2013	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Суцільні санітарні рубки								
2011	832	137,6	616	616/116,14	1	1/0,06	-	-
2012	599	87,4	478,6	478,6/74,4	23	23/3,8	2,4	2,4/0,4
2013	306	30,3	152,9	152,9/15,5	20	20/1,8	1,1	1,1/0,1
4. Санітарно-вибіркові рубки								
2011	739	12,7	105	105/1,2	-	-	-	-
2012	1072	19,6	207	207/4,3	-	-	-	-
2013	1165	18,8	283	283/6,0	-	-	-	-
5. Інші рубки (рубка протипожежного розриву)								
2011	221	1,5	26	26/0,1	-	-	-	-
2012	142	1,7	-	-	-	-	-	-
2013	331	1,7	35	35/0,1	-	-	-	-

Таблиця 5.2.2.5. Динаміка загибелі лісових культур, насаджень та незімкнених лісових культур

	Держліс- агентство	Мінагро- політики	Мін- оборони	Мінприроди	Інші	Усього
1	2	3	4	5	6	7
Усього за 2011 рік	747	-	20,9	-	-	767,9
Усього за 2012 рік	996	-	58,5	-	-	1054,5
Усього за 2013 рік	491	-	32,7	-	-	523,7
у тому числі:						
1. усього загиблих лісових насаджень, га	491	-	32,7	-	-	523,7
у тому числі від:						
пожеж	6	-	-	-	-	6
несприятливих погодних умов	378	-	-	-	-	378
хвороб та шкідників лісу	1	-	-	-	-	1
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи тощо)	-	-	-	-	-	-
Інше	106	-	-	-	-	106
1.1 з них загиблих лісових культур, га	433	-	32,7	-	-	465,7
у тому числі від:						
пожеж	-	-	-	-	-	-
несприятливих погодних умов	371	-	32,7	-	-	403,7
хвороб та шкідників лісу	-	-	-	-	-	-
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи тощо)	-	-	-	-	-	-
Інше	62	-	-	-	-	62

5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів

У зв'язку з відсутністю інвентаризації рослин у межах області, заготівля лікарських рослин не проводиться. У приватному порядку на місцевому рівні здійснюється заготівля трав'яної сировини (сікосіння), а також доволі широко проводиться заготівля лікарських трав.

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

У даний час питання збереження біологічного різноманіття на Землі є одним з найважливіших серед екологічних проблем. На першому місці у справі збереження біорізноманіття стоїть охорона рослин, які утворюють середовище для існування інших організмів. Найважливішим серед цього є збереження рідкісних та зникаючих видів рослин, що передбачає реєстрацію видів і складання “Червоних книг” окремих країн і регіональних “Червоних списків”. Існують Світовий і Європейський червоні списки рослин.

У Дніпропетровській області більш ніж за 40 років тому почалася робота з охорони рослинного світу.

Першим юридичним документом з охорони рослинності був список рідкісних та зникаючих рослин (54 види), затверджений рішенням Дніпропетровського облвиконкому від 09.10.1979 № 568.

У 1998 році був складений “Червоний список видів рослин Дніпропетровської області”, затверджений Дніпропетровською обласною радою (Рішення обласної ради від 12.06.1998 № 7.2/XXIII). Він включав 338 судинних рослин. З них 22 види включені до Європейського Червоного списку, 56 видів включені до Червоної книги України (1996), 260 видів рослин, які охороняються в Дніпропетровській області.

У 2011 році провідними науковими установами області в галузі вивчення біорізноманіття створено видання: “Червона книга Дніпропетровської області. Рослинний світ”. Це друге (після Донецької області) повномасштабне видання обласної Червоної книги рослин в Україні.

Вона з’явилася основою для охорони та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів рослинності, а також видів, що охороняються на регіональному рівні (Червоний список видів рослин і тварин Дніпропетровської області. (Затверджений рішенням обласної ради від 27.12.2011 № 219-10/VI).

У списку наведено 451 вид рідкісних та зникаючих рослин, що охороняються на території Дніпропетровської області.

Серед них – 16 видів занесені до Світового Червоного списку, 27 – до Європейського Червоного списку, 82 – до Червоної книги України.

Але ці види реально охороняються лише на території Природного заповідника Дніпровько-Орільський, Ботанічного саду Дніпропетровського національного університету та Криворізького ботанічного саду.

Види рослин, що занесені до Червоної книги, наведені у таблиці 5.3.4.1.

Таблиця 5.3.4.1. Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли од., назва
1	2	3	4	5
Дніпровсько-Орільський природний заповідник	12	8	Iріс сибірський - <i>Iris sibirica</i> L. Коручка болотна – <i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz Тюльпан дібровний – <i>Tulipa quercetorum</i> Klok. et Zoz Рястка Буше – <i>Ornithogalum boucheanum</i> (Kunth) Aschers. Шафран сітчастий – <i>Crocus reticulatus</i> Stev. ex Adam Сон чорніючий – <i>Pulsatilla nigricans</i> Storck Ковила дніпровська – <i>Stipa borysthena</i> Klok. ex Prokud. Водяний горіх – <i>Trapa natans</i> L. Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All.	Зозулинець болотний – <i>Orchis palustris</i> Jacq. Зозулинець шоломоносний – <i>Orchis militaris</i> L.
Криворізький ботанічний сад НАН України	82	6	ковили шорсткої – <i>Stipeta asperellae</i> ; ковили Лессінга – <i>Stipeta lessingiana</i> ; ковили української – <i>Stipeta ucrainica</i> ; ковили найкрасівшої – <i>Stipeta pulcherrima</i> ; ковили волосистої – <i>Stipeta capillata</i> ; горицвіт весняний – <i>Adonis vernalis</i> ; горицвіт волзький – <i>Adonis wolgensis</i> ; астрагал шерстистоавітковий – <i>Astragalus dasyanthus</i> ; астрагал понтійський – <i>Astragalus ponticus</i> ; повстянка дніпровська, цимбохазма дніпровська – <i>Cymbocasma borysthena</i> ; сон лучний – <i>Pulsatilla pratensis</i> ; півонія тонколиста – <i>Paeonia tenuifolia</i>	-
Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара (м. Дніпропетровськ)	53	-	<i>Adiantum capillus-veneris</i> L. – Адіантум венерин волос <i>Adonis vernalis</i> L. – Горицвіт весняний <i>Adonis wolgensis</i> Steven ex DC – горицвіт волзький <i>Anemone narcissiflora</i> L. – анемона нарцисоквіткова <i>Asphodelina lutea</i> (L.) Rchb – Золотень жовтий <i>Asplenium adiantum-nigrum</i> L. –	<i>Dianthus gratianopolitanus</i> Vill. – Гвоздика гренобльська

Продовження таблиці 5.3.4.1.

1	2	3	4	5
			Аспленій чорний <i>Astragalus dasyanthus</i> Pall. – Астрагал шерстистоквітковий <i>Bulbocodium versicolor</i> (Ker Gawl.) Spreng. – брандушка різнобарвна <i>Campanula carpatica</i> Jacq. – Дзвоники карпатські <i>Cerastium biebersteinii</i> DC. – Роговик Біберштейна <i>Colchicum autumnale</i> L. – Пізноцвіт осінній <i>Crambe pontica</i> Steven ex Rupr. – Катран понтійський <i>Crocus banaticus</i> J. Gay – Шафран банатський <i>Cyclamen kuznetzovii</i> Kotov & Czernova – Цикламен Кузнецова <i>Dianthus gratianopolitanus</i> Vill. – Гвоздика гренобльська <i>Dichodon cerastoides</i> (L.) Rchb. – Диходон роговиковий <i>Dictamnus albus</i> L. – ясень білий <i>Draba aizoides</i> L. – Крупка айзоподібна <i>Erigeron alpinus</i> L. – Злинка альпійська <i>Fraxinus ornus</i> L. – Ясен білоцвітний <i>Fritillaria meleagris</i> L. – Рябчик шаховий <i>Galantus nivalis</i> L. – Підсніжник білосніжний <i>Glaucium flavum</i> Crantz – Мачок жовтий <i>Iris sibirica</i> L. – Півники сибірські <i>Iris pontica</i> Zapat. – Півники понтичні <i>Juniperus foetidissima</i> Willd. – Яловець смердючий <i>Leucojum vernum</i> L. – Білоцвіт весняний <i>Lunaria rediviva</i> L. – Місячник оживаючий <i>Ornithogalum boucheanum</i> (Kunth) Asch. – Рястка Буше <i>Paeonia daurica</i> Andrews – Півонія кримська <i>Paeonia tenuifolia</i> L. – Півонія тонколиста <i>Pinus cembra</i> L. – Сосна кедрова <i>Pulsatilla grandis</i> Wender. – Сон великий <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. s.l. – Сон лучний <i>Quercus cerris</i> L. – Дуб кошенільний <i>Staphylea pinnata</i> L. – Клокичка периста <i>Stenbergia colchicifolia</i> Waldst. et Kit. – Осінник пізноцвітовий <i>Stipa anomala</i> P. Smirn. ex Roshev. – Ковила відмінна <i>Stipa capillata</i> L. – Ковила волосиста <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. – Ковила Леессінга <i>Stipa pennata</i> L. – Ковила пірчаста <i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch – ковила найкрасивіша <i>Syringa josikaea</i> J. Jacq. ex Rchb. – Бюзок угорський <i>Taxus baccata</i> L. – Тис ягідний <i>Trifolium rubens</i> L. – конюшина червонувата <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz – Тюльпан дібровний <i>Tulipa schrenkii</i> Regel – Тюльпан Шренка <i>Viola alba</i> Besser – Фіалка біла	

Продовження таблиці 5.3.4.1.

1	2	3	4	5
Апостолівський*	5	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Цимбохазма дніпровська – <i>Cymbochasma borysthenica</i> (Pall .ex Schlecht.) Klokov et Zoz Рястка Буше – <i>Ornithogallum bouscheanum</i> (Hunth.) Asch. Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	-
Васильківський	4	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила українська – <i>Stipa ucrainica</i> P. Smirn	-
Верхньодніпровський	19	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Дрік донський – <i>Genista tanaitica</i> P. Smirn. Рястка Буше – <i>Ornithogallum bouscheanum</i> (Hunth.) Asch. Півники борові – <i>Iris pineticola</i> Klokov Півники понтичні – <i>Iris pontica</i> Zapal Тюльпан дібровний – <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz Тюльпан Шренка – <i>Tulipa schrenkii</i> Regel. Брандушка різнокольорова – <i>Bulbocodium versicolor</i> (Her. Gan.) Spreng. Пальчатокорінник м'ясочервоний – <i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soó. Пальчатокорінник травневий – <i>Dactylorhiza majalis</i> (Rchb.) P. F. Hunt et Summerhayes Коручка морозниковидна – <i>Epipactis helleborine</i> (L.) Crantz Коручка болотна – <i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz Зозулинець болотний – <i>Orchis palustris</i> Jacq. Ковила дніпровська – <i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokudin Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила пірчаста – <i>Stipa pennata</i> L. Ковила найкрасивіша – <i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch Ковила вузьколиста – <i>Stipa tirsia</i> Steven	-

Продовження таблиці 5.3.4.1.

1	2	3	4	5
Дніпропетровський	26	-	Астрагал шерстистоквітковий – <i>Astragalus dasyanthus</i> Pall. Півонія тонколиста – <i>Paeonia tenuifolia</i> L. Лікоподієлла заплавна – <i>Lycopodiella inundata</i> (L.) Holub Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Дрік сибірський – <i>Genista sibirica</i> L. (<i>G. borysthena</i> Kotov) Плавун щитолістий – <i>Nymphoides peltata</i> (S.G.Gmel.) O. Kuntze Цимбохазма дніпровська – <i>Cymbopachasma borysthena</i> (Pall. ex Schlecht.) Klokov et Zoz Водяний горіх – <i>Trapa borysthena</i> V.Vassil Сон чорніючий – <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. (<i>P. nigricans</i> Stork.) Рястка Буше – <i>Ornithogallum bouscheanum</i> (Hunth.) Asch. Півники борові – <i>Iris pineticola</i> Klokov Рябчик малий – <i>Fritillaria meleagroides</i> Patr. ex Schult. et Schult. f. Рябчик руський – <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr. Тюльпан дібровний – <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz Брандушка різнокольорова – <i>Bulbocodium versicolor</i> (Her. Gan.) Spreng. Пальчатокорінник м'ясочервоний – <i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soó. Коручка морозниковидна – <i>Epipactis helleborine</i> (L.) Crantz Зозулинець блошиний – <i>Orchis coriophora</i> L. Зозулинець шоломоносний – <i>Orchis militaris</i> L. Зозулинець салеповий – <i>Orchis morio</i> L. Зозулинець болотний – <i>Orchis palustris</i> Jacq. Зозулинець обпалений – <i>Orchis ustulata</i> L. Любка дволиста – <i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich. Пирій ковилолистий – <i>Elytrigia stipifolia</i> (Czern. ex Nevski) Nevski Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	-

Продовження таблиці 5.3.4.1.

1	2	3	4	5
Криворізький	24	-	Багатоніжка звичайна – <i>Polypodium vulgare</i> L. Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Астрагал шерстистоквітковий – <i>Astragalus dasyanthus</i> Pall. Карагана скіфська – <i>Caragana scythica</i> (Kom.) Pojark Шоломниця весняна – <i>Scutellaria verna</i> Besser Цимбохазма дніпровська – <i>Cymbuchasma borysthena</i> (Pall .ex Schlecht.) Klov et Zoz Цибуля лінійна – <i>Allium lineare</i> L. Сон чорніючий – <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. (<i>P. nigricans</i> Stork.) Рястка Буше – <i>Ornithogallum bouscheanum</i> (Hunth.) Asch. Шафран сітчастий – <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams Тюльпан бузький – <i>Tulipa hypanica</i> Klok et Zoz Тюльпан дібровний – <i>Tulipa quercetorum</i> Klov et Zoz Тюльпан Шренка – <i>Tulipa schrenkii</i> Regel. Брандушка різнокольорова – <i>Bulbocodium versicolor</i> (Her. Gan.) Spreng. Коручка болотна – <i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz Пирій ковилолистий – <i>Elytrigia stipifolia</i> (Czern. ex Nevski) Nevskir Ковила шорстка – <i>Stipa asperella</i> Klov et Ossychnjuk Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила пухнатолиста – <i>Stipa dasyphylla</i> (Czern. et Lindem.) Trautv. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила пірчаста – <i>Stipa pennata</i> L. Ковила найкрасивіша – <i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch Ковила вузьколиста – <i>Stipa tirsia</i> Steven Ковила українська – <i>Stipa ucrainica</i> P. Smirn	-
Криничанський	4	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Тюльпан бузький – <i>Tulipa hypanica</i> Klok et Zoz Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	-

Продовження таблиці 5.3.4.1.

1	2	3	4	5
Магдалинівський	9	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Косарики тонкі – <i>Gladiolus tenuis</i> M. Bieb. Пальчатокорінник м'ясочервоний – <i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soó. Коручка морозниковидна – <i>Epipactis helleborine</i> (L.) Crantz Зузуліні сльози яйцевидні – <i>Listera ovata</i> (L.) R. Borbas Зозулинець болотний – <i>Orchis palustris</i> Jacq. Ковила дніпровська – <i>Stipa borysthena</i> Klov ex Prokudin Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	-
Межівський	3	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	-
Нікопольський	8	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Дрік сибірський – <i>Genista sibirica</i> L. (<i>G. borysthena</i> Kotov). Цимбохазма дніпровська – <i>Cymbopachasma borysthena</i> (Pall. ex Schlecht.) Klov et Zoz Тюльпан бузький – <i>Tulipa hypanica</i> Klov et Zoz Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила найкрасивіша – <i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch Ковила українська – <i>Stipa ucrainica</i> P. Smirn	-
Новомосковський	34	-	Гронянка півмісяцева – <i>Botrichium lunaria</i> (L.) Sw. Вужачка звичайна – <i>Ophryoglossum vulgatum</i> L. Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Астрагал шерстистоквітковий – <i>Astragalus dasyanthus</i> Pall. Калофака волзька – <i>Calophaca wolgarica</i> (L. f.) DC. Дрік сибірський - <i>Genista sibirica</i> L. (<i>G. borysthena</i> Kotov) Півонія тонколиста – <i>Paeonia tenuifolia</i> L. Осока богемська – <i>Carex bohemia</i> Schreb. Водяний горіх – <i>Trapa borysthena</i> V.Vassil Сон чорніючий – <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. (<i>P. nigricans</i> Stork.) Рястка Буше – <i>Ornithogallum</i>	-

Продовження таблиці 5.3.4.1.

1	2	3	4	5
			bouscheanum (Hunth.) Asch. Шафран сітчастий – <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams Косарики тонкі – <i>Gladiolus tenuis</i> M. Bieb. Півники борові – <i>Iris pineticola</i> Klokov Рябчик малий – <i>Fritillaria meleagroides</i> Patrin ex Schult. et Schult. f. Рябчик руський – <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr. Тюльпан дібровний – <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz Брандушка різнокольорова – <i>Bulbocodium versicolor</i> (Her. Gan.) Spreng. Коручка морозниковидна – <i>Epipactis helleborine</i> (L.) Crantz Коручка болотна – <i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz Жировик Лезеля – <i>Liparis loeselii</i> (L.) Rich Зузулині сльози яйцевидні – <i>Listera ovata</i> (L.) R. Borbas Гніздівка звичайна – <i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich. Зозулинець шоломоносний – <i>Orchis militaris</i> L. Зозулинець болотний – <i>Orchis palustris</i> Jacq. Любка дволиста – <i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich. Любка зеленоквіткова – <i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Rchb. Ковила дніпровська – <i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokudin Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила пухнатолиста – <i>Stipa dasyphylla</i> (Czern. et Lindem.) Trautv. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила пірчаста – <i>Stipa pennata</i> L. Ковила найкрасивіша – <i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch Ковила вузьколиста – <i>Stipa tirsia</i> Steven	
П'ятихатський	13	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Астрагал шерстистоквітковий – <i>Astragalus dasyanthus</i> Pall. Дрік донський – <i>Genista tanaitica</i> P. Smirn. Рястка Буше – <i>Ornithogallum bouscheanum</i> (Hunth.) Asch. Шафран сітчастий – <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams Півники понтичні – <i>Iris pontica</i> Zapal Тюльпан дібровний – <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz Брандушка різнокольорова – <i>Bulbocodium versicolor</i> (Her. Gan.) Spreng. Пирій ковилолистий – <i>Elytrigia stipifolia</i> (Czern. ex Nevski) Nevski Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила пірчаста – <i>Stipa pennata</i> L. Ковила українська – <i>Stipa ucrainica</i> P. Smirn	-

Продовження таблиці 5.3.4.1.

1	2	3	4	5
Павлоградський	24	-	Лікоподієлла заплавна – <i>Lycopodiella inundata</i> (L.) Holub Багатоніжка звичайна – <i>Polypodium vulgare</i> L. Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Астрагал шерстистоквітковий – <i>Astragalus dasyanthus</i> Pall. Півонія тонколиста – <i>Paeonia tenuifolia</i> L. Осока богемська – <i>Carex bohémica</i> Schreb. Цимбохазма дніпровська – <i>Cymbopachasma borysthenica</i> (Pall. ex Schlecht.) Klokov et Zoz Цибуля Переля – <i>Allium regelianum</i> A. Besk. ex Iljin Сон чорніючий – <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. (<i>P. nigricans</i> Stork.) Рястка Буше – <i>Ornithogallum bouscheanum</i> (Hunth.) Asch. Шафран сітчастий – <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams Косаріки тонкі – <i>Gladiolus tenuis</i> M. Bieb. Півники борові – <i>Iris pineticola</i> Klokov Рябчик малий – <i>Fritillaria meleagroides</i> Patr. ex Schult. et Schult. f. Рябчик руський – <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr. Тюльпан дібровний – <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz Тюльпан Шренка – <i>Tulipa schrenkii</i> Regel. Коручка болотна – <i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz Зозулинець салеповий – <i>Orchis morio</i> L. Зозулинець болотний – <i>Orchis palustris</i> Jacq. Ковила дніпровська – <i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokudin Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила пірчаста – <i>Stipa pennata</i> L.	-
Петриківський	5	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Плавун щитolistий – <i>Nymphoides peltata</i> (S.G. Gmel.) O. Kuntze Пальчатокорінник м'ясочервоний – <i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soó. Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	-
Петропавлівський	9	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Волошка Конки – <i>Centaurea konkai</i> Klokov Рябчик малий – <i>Fritillaria meleagroides</i> Patr. ex Schult. et Schult. f. Ковила дніпровська – <i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokudin Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	-

Продовження таблиці 5.3.4.1.

1	2	3	4	5
Покровський	4	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Ковила дніпровська – <i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokudin Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила пірчаста – <i>Stipa pennata</i> L.	-
Синельниківський	12	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Карагана скіфська – <i>Caragana scythica</i> (Kom.) Pojark Тюльпан Шренка – <i>Tulipa schrenkii</i> Regel. Брандушка різнокольорова – <i>Bulbocodium versicolor</i> (Her. Gan.) Spreng. Коручка морозниковидна – <i>Epipactis helleborine</i> (L.) Crantz Пирій ковилолистий – <i>Elytrigia stipifolia</i> (Czern. ex Nevski) Nevski Ковила дніпровська – <i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokudin Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила пірчаста – <i>Stipa pennata</i> L. Ковила найкрасивіша – <i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch Ковила українська – <i>Stipa ucrainica</i> P. Smim	-
Солонянський	11	-	Багатоніжка звичайна – <i>Polypodium vulgare</i> L. Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Цимбохазма дніпровська – <i>Cymbochasma borysthenica</i> (Pall. ex Schlecht.) Klokov et Zoz Сон чорніючий – <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. (<i>P. nigricans</i> Stork.) Шафран сітчастий – <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams Рябчик руський – <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr. Тюльпан дібровний – <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz Брандушка різнокольорова – <i>Bulbocodium versicolor</i> (Her. Gan.) Spreng. Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила українська – <i>Stipa ucrainica</i> P. Smim	-
Софіївський	9	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Астрагал шерстистоквітковий – <i>Astragalus dasyanthus</i> Pall. Рябчик руський – <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr. Тюльпан бузький – <i>Tulipa hypanica</i> Klok et Zoz Тюльпан дібровний – <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила найкрасивіша – <i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch Ковила вузьколиста – <i>Stipa tirsia</i> Steven	-

Продовження таблиці 5.3.4.1.

1	2	3	4	5
Томаківський	8	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Дрік донський – <i>Genista tanaitica</i> P. Smirn. Водяний горіх – <i>Trapa borysthenica</i> V. Vassil Рябчик руський – <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr. Брандушка різнокольорова – <i>Bulbocodium versicolor</i> (Her. Gan.) Spreng. Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила найкрасивіша – <i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch	-
Царичанський	4	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Волошка Конки – <i>Centaurea konkae</i> Klokov Ковила дніпровська – <i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokudin Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	-
Широківський	11	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Карагана скіфська – <i>Caragana scythica</i> (Kom.) Pojark Цимбохазма дніпровська – <i>Cymbodasma borysthenica</i> (Pall. ex Schlecht.) Klokov et Zoz Рястка Буше – <i>Ornithogallum bouscheanum</i> (Hunth.) Asch. Півники понтичні – <i>Iris pontica</i> Zapal Рябчик руський – <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr. Тюльпан бузький – <i>Tulipa hypanica</i> Klok et Zoz Брандушка різнокольорова – <i>Bulbocodium versicolor</i> (Her. Gan.) Spreng. Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr. Ковила українська – <i>Stipa ucrainica</i> P. Smirn	-
Юр'ївський	3	-	Сальвінія плаваюча – <i>Salvinia natans</i> (L.) All. Ковила волосиста – <i>Stipa capillata</i> L. Ковила Лессінга – <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	-

Примітки: * - інформація в розрізі районів надана ДНУ та НДІ біології ДНУ

5.2.5. Адвентивні види рослин

На території області зареєстровано 313 видів адвентивних судинних рослин. Це складає 17,2 % від загальної кількості видів рослин.

Частина їх є інвазійними видами, які добре пристосувалися до місцевих умов, є постійними у складі природних рослинних угруповань, а, іноді і заміщують домінуючі види у цих угрупованнях.

З погляду багатьох авторів, з появою заносних видів не відбувається збагачення флори, тому що посилення процесу антропогенного впливу

викликає неминуче загальне збідніння аутохтонної (місцевої) флори, її спрощення й уніфікацію.

Значна інвазійна здатність даних видів становить загрозу аборигенному фіторізноманіттю, негативно впливає на здоров'я населення.

*Таблиця 5.2.5.1. Співвідношення географо-генетичних груп адвентивних видів флори**

<i>Географо-генетичні групи антропофітів</i>	<i>Число антропофітів</i>	<i>% від всіх антропофітів</i>	<i>Число ксенофітів</i>	<i>% від всіх ксенофітів</i>
1	2	3	4	5
Дніпровсько-Орільський природний заповідник*				
Північно-Американський	14	54	6	60
Південно-Американський	1	4	1	10
Європейський	2	8	1	10
Голарктичний	1	4	1	10
Азіатсько-Середземноморський	2	8	-	-
Східноазіатський	3	12	-	-
Євразійський	1	4	-	-
Циркумполярний	1	4	1	10
Європейсько-Центральноазіатський	1	4	-	-
Всього	26	102	10	100
Криворізький ботанічний сад НАН України				
Європейська	17	17,5	-	-
Південноєвропейсько -азіатська	29	29,9	1	6,7
Східноєвропейсько -азіатська	1	1,0	-	-
Азіатська	26	26,8	4	26,6
Американська	22	22,8	9	60,0
Африканська	-	-	-	-
Невизначеного походження	1	1,0	-	-
Тропічні райони Земної кулі	1	1,0	1	6,7
Всього	97	100,0	15	100,0
Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара				
Європейська	120	-	4	-
Південноєвропейсько - азіатська	39	-	3	-
Східноєвропейсько - азіатська	32	-	10	-
Азіатська	247	-	13	-
Американська	235	-	12	-
Африканська	3	-	-	-
Невизначеного походження	64	-	-	-
Всього	740	-	46	-

Примітки: * - при визначенні антропофітів були враховані усі інтродуковані види колекції ботанічного саду ДНУ

5.2.6. Стан зелених насаджень

На територіях міст та районів Дніпропетровської області згідно з представленої, виконавчими комітетами міських рад та районними державними адміністраціями, інформації, протягом 2013 року було видалено 9869 одиниць дерев, 229 одиниці кущів, 0,5300 га газонів, квітників та висаджено 75987 одиниць дерев, 44419 одиниці кущів, проведено ремонт газонів на площі 47,1000 га, висаджено квітників на площі 107,2700 га. Динаміку озеленення наведено в таблиці 5.2.6.1.

Таблиця 5.2.6.1. Озеленення населених пунктів, га

Заходи	Рік					
	2007 р.	2008 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Створено нових зелених насаджень, га	414,6000	106,3000	249,9000	-	-	-
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	-	24,0900	-	-	58,5632	154,3700
Проведено догляд за насадженнями, га	3228,9000	3060,1200	2549,7000	-	-	-

Штучні насадження на території Дніпропетровської області дуже різноманітні за типами конструкцій, вікових стадій, видовим складом, станом життєвості, функціональним призначенням та найбільше різноманіття типів насаджень характерне для привододільно-балкового та придолинно-балкового типів ландшафтів (плакорні, балкові та пристінні місцезростання).

Домінуючими деревними породами у видовому складі штучних лісових біогеоценозів є: акація біла (*Robinia pseudacacia* L.), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior* L.), ясен ланцетний (*F. lanceolata* Borkh.), дуб звичайний (*Quercus robur* L.), сосна звичайна (*Pinus sylvestris* L.), клен гостролистий (*Acer platanoides* L.), в'яз низький (*Ulmus pumila* L.), в'яз голий (*Ulmus glabra* Huds.), абрикос (*Armeniaca vulgaris* Lam.), маслинка вузьколиста (*Elaeagnus angustifolia* L.) та срібляста (*E. argentea* Pursh), шовковиця біла (*Morus alba* L.), клен ясенелистий (*Acer negundo* L.). Інші породи найчастіше є домішкою, узлісними видами або входять до складу насаджень, які рідко зустрічаються.

На території Дніпропетровської області у сучасний період існує тенденція створення молодих насаджень на плакорі, по балках, верхів'ях та схилах природних байраків (відновлювальні насадження) з адвентивних видів (насамперед, акації білої, маслинки вузьколистої, в'язу низького). Це призводить до збільшення участі адвентивних видів не тільки у видовому складі штучних насаджень, але й відображається на видовій структурі природних лісів, що збереглися. Серед видового складу штучних насаджень території особливої уваги заслуговують адвентивні види з високою спроможністю до експансії та натуралізації, такі як акація біла (*Robinia pseudacacia* L.), клен ясенелистий (*Acer negundo* L.), аморфа кушова (*Amorpha fruticosa* L.), маслинка вузьколиста та срібляста (*Elaeagnus angustifolia* L., *E. argentea* Pursh), в'яз низький (*Ulmus pumila* L.), які у сучасний період набувають рангу рудеральних та, виходячи зі складу штучних насаджень, засмічують природні та штучні фітоценози.

З погляду багатьох авторів, з появою заносних видів не відбувається збагачення флори, тому що посилення процесу антропогенного впливу викликає неминуче загальне збідніння аутохтонної (місцевої) флори, її спрощення й уніфікацію. Значна інвазійна здатність даних видів становить загрозу аборигенному біорізноманіттю. Крім того, насадження з даних адвентивних напіважурнокронних порід не мають потужного позитивного середовище перетворюючого впливу на вихідні ґрунтово-гідрологічні умови степу, зменшують рекреаційну цінність території, а також відрізняються значною світлопроникненістю деревного полог, що зумовлює практично повне задерніння ґрунту підпологового простору довгокореневищними

геліофітними степовими та луговими трав'янистими видами. Це збільшує кореневу конкуренцію між деревними та трав'янистими видами у перерозподілі вологи (в умовах її дефіциту) та підвищує пірогенну небезпечність цих насаджень у посушливі сезони.

Викликає занепокоєння сучасна тенденція у лісорозведенні на території області, коли на природних територіях створюються насадження не з найбільш розповсюджених, стійких та цінних у рекреаційному відношенні порід (дуб звичайний, сосна звичайна та ін.), а переважно з акації білої, яка має тенденцію до експансії на природні степові та лучні ділянки, що знижує цінність ландшафтів для рекреації та зеленого туризму.

5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду

Території та об'єкти природно-заповідного фонду з додержанням вимог, встановлених Законом України “Про природно-заповідний фонд України” та іншими актами законодавства України, можуть використовуватися:

- у природоохоронних цілях;
- у науково-дослідних цілях;
- в оздоровчих та інших рекреаційних цілях;
- в освітньо-виховних цілях;
- для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

Використання рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду може здійснюватися лише за умови, що така діяльність не суперечить цільовому призначенню територій та об'єктів природно-заповідного фонду, встановленим вимогам щодо охорони, відтворення та використання їх природних комплексів та окремих об'єктів.

На території природних заповідників забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти.

На території природного заповідника “Дніпровсько-Орільський” в 2013 році було проведено рубку формування та оздоровлення лісів, а саме вибірково санітарну рубку, на площі 51 га. Загальна кількість зрубаної деревини становила 968 м³. Відтворення природних рослинних ресурсів на території заповідника не проводилось.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Фауна хребетних нараховує 384 види тварин. Їх сучасний вигляд сформований за рахунок лісових та гігрофільних видів. З лісовими ландшафтами пов'язані 47 % видів, із гідроценозами – 37 %, із степовими та польовими – 17 %, із населеними пунктами – 6 % видів тварин. Теріофауна включає 62 види (Булахов, Пахомов, 2006).

У степових системах домінуюче положення займають мишоподібні гризуни, ховрах сірий, сліпак звичайний, заєць сірий, лисиця звичайна. У заплавних лісах – численний кріт європейський, бурозубка звичайна, вовк, ласка, куниця, кабан дикий.

На прикладі досліджень орнітофауни Присамар'я А.А. Губкін (1972) вказує на високу щільність розміщення птахів в умовах степових екосистем (до 6,4 ос./га). В.В. Стаховський наводить реєстр тієї ж території, до якого включено 240 видів птахів. У степовому Придніпров'ї А. А. Губкіним зареєстровано на гніздуванні 145 видів гніздових птахів (1972). Учений зауважує, що для степових ділянок характерні жайворонок польовий (*Alauda arvensis*), жовта трясогузка (*Motacilla flava*), перепілка (*Coturnix coturnix*).

Фауна амфібій степу налічує 10 видів (Булахов та ін., 2007), найхарактерніші серед яких – часничниця звичайна (*Pelobates fuscus*), ропуха зелена (*Bufo viridis*), жаба озерна (*Rana ridibunda*) та інші. У межах степового Придніпров'я також знайдено 11 видів рептилій (Булахов та ін., 2007).

Зарегулювання стоку більшості малих річок і Дніпра спричинило трансформацію екологічних комплексів риби і майже повну заміну реофільного комплексу лімнофільним. Іхтіофауна за сучасними даними налічує 50 видів риби і круглоротих, що належать до 13 родин 7 фауністичних комплексів (Біологічне різноманіття ..., 2008).

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин наведена в таблиці 5.3.1.1.

Таблиця 5.3.1.1. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Види мисливських тварин	2011 рік	2012 рік	2013 рік
1	2	3	4
Кабан	1537	1509	1550
Козуля	4918	4930	4939
Заєць	130015	129430	129241
Фазан	26156	28590	29416
Куріпка	95435	95400	97216

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарства

Стан та ведення мисливського господарства

Площа мисливських угідь, наданих у користування становить 2271, 17 тис. га, в тому числі: УТМР – 2205,11 тис. га, Дніпропетровської гарнізонної організації товариства військових мисливців та рибалок Збройних Сил України – 44,0 тис. га, ДП “Верхньодніпровське лісове господарство” – 22,06 тис. га (рішення голови Дніпропетровської обласної ради від 21.06.2013 № 451-19/VI).

Добування мисливських тварин у 2013 році не перевищувало встановлених лімітів. Динаміка добування мисливських тварин наведена у таблиці 5.3.2.1.

Таблиця 5.3.2.1. Добування основних видів мисливських тварин

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування, гол.	Видано ліцензій, шт.	Добуто, гол.	Не використано ліцензій, шт.	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2011						
	Кабан	125	125	111	0	-
	Козуля	84	84	78	0	-
2012						
	Кабан	121	121	115	0	-
	Козуля	80	80	80	0	-
2013						
	Кабан	106	106	103	0	-
	Козуля	70	70	70	0	-

Стан та ведення рибного господарства

Питання ведення рибного господарства, організацію та контроль вилучення водних живих ресурсів на водоймах Дніпропетровської області здійснює управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Дніпропетровській області. Обсяги вилучення водних живих ресурсів, режими СТРГ визначаються на основі біологічних обґрунтувань, які розроблює НДІ біології Дніпропетровського національного університету та Інститут рибного господарства УААН. Динаміка вилову риби наведена в таблиці 5.3.2.2.

Таблиця 5.3.2.2. Динаміка вилову риби

Рік	Водний об'єкт	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2011	Дніпровське водосховище	608,513	574,991
	Каховське водосховище	727,337	628,002
	Дніпродзержинське водосховище (з липня 2011 року)*	309,374	341,866**
РАЗОМ ПО ОБЛАСТІ		1645,224	1544,859
2012	Дніпровське водосховище	641,400	604,732
	Каховське водосховище	815,214	681,324
	Дніпродзержинське водосховище	350,621	338,008
РАЗОМ ПО ОБЛАСТІ		1807,235	1624,064
2013	Дніпровське водосховище	-***	611,293
	Каховське водосховище	244,475***	656,64
	Дніпродзержинське водосховище	160,8***	222,851
РАЗОМ ПО ОБЛАСТІ		405,275	1490,784

1. * - Дніпродзержинське водосховище (в межах Дніпропетровської області) входить до зони контролю Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Дніпропетровській області з липня 2011 року.

2. ** - Вилов з рослиноїдними – (70,998 т) які не лімітуються.

3. *** - У 2013 році ліміт спеціального використання водних біоресурсів на Дніпровському водосховищі не виділявся. Був затверджений загальний прогноз допустимого спеціального використання водних біоресурсів на все Дніпровське водосховище, який складав – 643,55 т (разом з Запорізькою обл.).

Квоти спеціального використання водних біоресурсів на Дніпровському водосховищі в межах Дніпропетровської області та Запорізької області також не розподілялись, всі користувачі здійснювали промисловий вилов в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

На Каховському водосховищі у 2013 році лімітувались 5 видів водних біоресурсів, інші види вилловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

На Дніпродзержинському водосховищі у 2013 році лімітувались 4 види водних біоресурсів, інші види вилловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

На території Дніпропетровської області зустрічається 144 види тварин, занесених до Червоної книги України, з них 84 – безхребетних і 60 – хребетних. До Європейського Червоного списку відносяться 38 регіональних видів, у тому числі 26 – безхребетних і 12 – хребетних.

У межах об'єктів природно-заповідного фонду області охороняються види тварин, занесених до Червоної книги України, наведені у таблиці 5.3.3.1.

Таблиця 5.3.3.1. Охорона та відтворення тваринного світу

Район	Усього видів тварин, занесених до Червоної книги України, екз.	Кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів тварин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
1	2	3	4
Дніпровсько-Орільський природний заповідник	53	Гоголь – 14 екз. Журавель сірий – 50-100 екз. Кулик-сорока – 7-8 пар Орлан-білохвіст – 1 пара+5-7 зимуючі Сорокопуд сірий - одинично Скопа – одинично Поручайник (коловодник ставковий) – 1 екз. Лелека чорний – 1 екз. Канюк степовий (крохаль довгоногий) – 1 пара Крех середній – одинично Лунь польовий – 3 екз. Лунь лучний – 3 екз. Шуліка чорний – 4 екз. Сова болотяна – одинично Совка – одинично Соворакша – одинично Крячок малий – 10 екз. Пелікан кучерявий – одинично Дозорець-імператор - багаточисельний Турун угорський – звичайний Цератофіт багаторогий – одинично Жук-олень – звичайний Вусач мускусний – багаточисельний Махаон – багато чисельний Подалірій – багато чисельний Поліксена – багато чисельна Стрічкарка блакитна – звичайний Стрічкарка орденська малинова - рідкісний Бражник дубовий – одинично Бражник скабіозовий – дуже рідкісний Бражник Прозерпіна - дуже рідкісний Сатурнія велика – рідкісний Совка розкішна – звичайний Совка сокиркова - рідкісна Пістрянка весела – одинично Ведмедиця господиня – одинично Сколія гігант - одинично Ксилокопа фіолетова - одинично Видра річкова – 4 екз. Горностай – одинично Мишівка степова – одинично Вечірниця велетенська – одинично Вечірниця мала – одинично Мідянка – дуже рідко Гадюка степова – 0,1 екз./га відповідних угідь Стерлядь – одинично	-

Продовження таблиці 5.3.3.1.

1	2	3	4
Дніпровсько-Орільський природний заповідник		П'явка медична – мало чисельна Ялець звичайний – рідкісний Карась золотий – рідкісний Минь річковий – рідкісний Судак волзький – рідкісний Бичок-пуголовок Браунера – рідкісний Бичок-пуголовок зірчастий - рідкісний	
Апостолівський район	7	Махаон Подалірій Гадюка степова Лунь степовий Канюк степовий Тхір степовий Сліпак подольський	-
Васильківський район	13	Бражник мертва голова Ведмедиця гера, ведмедиця чотирикрапкова Стрічкарка тополева Подалірій	-
		Борсук звичайний Тхір степовий, тхір світлий Махаон Совка сокиркова Синявець мелеагр Бражник Прозерпіна Дибка степова Гадюка степова східна Поліксена	
Верхньодніпровський район	5	Жук-олень, рогач звичайний Подалірій Тхір степовий, тхір світлий Синявець Ногеля Гадюка степова східна	-
Дніпропетровський район	11	Ведмедиця Гера, ведмедиця чотирикрапкова Жужелиця угорська Стрічкарка блакитна Стрічкарка орденська малинова Мідянка Балобан, сокіл-балобан, кібець Подалірій Борсук звичайний Тхір степовий, тхір світлий Гадюка степова східна Поліксена	-
Криворізький район	5	Джміль глинистий Тхір степовий, тхір світлий Совка сокиркова Синявець мелеагр Гадюка степова східна	-
Магдалинівський район	15	Дозорець-імператор Журавель степовий Джміль глинистий Джміль пахучий Мідянка Лунь польовий, мишолов, рябець Жук-олень, рогач звичайний Видра річкова Ходуличник Махаон Синявець мелеагр Сколія степова Сколія-гігант Гадюка степова східна Поліксена	-

Продовження таблиці 5.3.3.1.

1	2	3	4
Межівський район	14	Бражник мертва голова Джміль глинистий Джміль червонуватий Ведмедиця гера, ведмедиця чотирикрапкова Жужелиця угорська Мідянка Лунь польовий, мишолов, рябець Борсук звичайний Тхір степовий, тхір світлий Махаон Совка сокиркова Синявець мелеагр Гадюка степова східна Поліксена	-
Нікопольський район	11	Бражник мертва голова Дозорець-імператор Джміль пластинчастозубий Лунь польовий, мишолов, рябець Вусач земляний хрестоносець Жук-олень, рогач звичайний Подалірій Махаон Синявець мелеагр Гадюка степова східна Поліксена	-
Новомосковський район	15	Дозорець-імператор Журавель степовий Джміль глинистий Джміль пахучий Мідянка Лунь польовий, мишолов, рябець Жук-олень, рогач звичайний Видра річкова Ходуличник Махаон Синявець мелеагр Сколія степова Сколія-гігант Гадюка степова східна Поліксена	-
П'ятихатський район	9	Жужелиця угорська Стрічкарка блакитна Стрічкарка орденська малинова, стрічкарка малинова Вусач великий дубовий західний Вечірниця велетенська, вечірниця велика Сорокопуд сірий Борсук звичайний Горностай Совка сокиркова	-
Павлоградський район	9	Махаон Подалірій Дозорець-імператор Гадюка степова Тритон звичайний Орел-карлик Журавель-сірий Борсук звичайний Тхір степовий	-

Продовження таблиці 5.3.3.1.

1	2	3	4
Петропавлівський район	8	Красуня-діва Кроншнеп великий Стрічкарка тополева Ходуличник Подалірій Махаон Совка сокиркова Поліксена	-
Покровський район	5	Підорлик великий Орел-скигльак Жужелиця угорська Балобан Сокіл-балобан	-
Синельниківський район	13	Полоз жовточеревий Мідянка Лелека чорний Полоз чотирисмутий Кроншнеп великий Кроншнеп середній Вечірниця велетенська, вечірниця велика Вечірниця мала, вечірниця Лейслера Орлан-білохвіст, сіруватень Бражник скабіозовий Орел-карлик Ходуличник Подалірій	-
Царичанський район	8	Бражник мертва голова Джміль глинистий Мелітурга булавовуса Махаон Синявець мелеагр Сколія степова Сколія-гігант Поліксена	-
Юр'ївський район	17	Тушканчик великий, п'ятипалий тушканчик великий Джміль червонуватий Ведмедиця Гера, ведмедиця чотирикрапкова Жужелиця угорська Стрічкарка блакитна Мідянка Балобан, сокіл-балобан Сокіл-сапсан Орел-карлик Подалірій Бражник дубовий Борсук звичайний Тхір степовий, тхір світлий Сколія степова Сколія-гігант Гадюка степова східна Поліксена	-

5.3.4. Інвазивні види тварин

У Дніпропетровській області не зареєстровано інфекційних та інвазійних хвороб тварин дикої фауни, окрім сказу тварин. Сказ являє собою особливо небезпечну інфекційну хворобу всіх теплокровних тварин (хворіють всі види домашніх сільськогосподарських та диких тварин, також хворіють люди).

З початку 2014 року на території області встановлено 7 неблагополучних пунктів зі сказу тварин та 2 з лептоспірозу великої рогатої худоби.

Основою програми профілактики та ліквідації природного сказу в області

є заходи щодо контролю за чисельністю популяції рудої лисиці в природних умовах та вакцинації домашніх собак і котів для створення імунного бар'єру між дикою фауною, людиною та домашніми тваринами. Однак ці заходи не вирішують остаточно проблеми сказу, але дозволяють тримати ситуацію під контролем.

5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу.

Як відомо, головною особливістю фауни є її динамічність, що визначається можливостями та історично сформованими особливостями її видів до зміни свого місця у просторі і надзвичайно динамічній структурі угруповань у часі. На відміну від інших груп живих організмів, тварини активно переміщуються у просторі, змінюючи своє положення відповідно до змін факторів середовища та змін ресурсів. Тому всі заходи і програми щодо охорони фауни повинні враховувати цю її особливість, яка виявляється як в сезонних циклах, так і в багаторічних (при тому доволі стрімких) змінах ареалів, у міграціях, інвазіях, хвилях чисельності тощо. Сезонні та багаторічні зміни локальних угруповань вимагають розробки динамічної системи охорони біорізноманіття загалом і раритетних видів зокрема.

До критеріїв забезпечення фауни охороною необхідно відносити:

- 1) наявність в області стійких популяцій, місцезнаходження яких забезпечені загальною охороною;
- 2) внесення видів у “червоні” списки і розроблення відповідних планів дій;
- 3) формування механізмів підтримання стійкості популяцій в умовах тотальної фрагментації видових ареалів і порушення структури популяцій (вікової, статевої, просторової), життєвих і сезонних циклів тощо;
- 4) розвиток системи реабілітації популяцій на основі розплідників та системи рятування приречених популяцій з подальшим переселенням репродуктивного ядра в інші місця;
- 5) зміну ставлення пересічних людей до тих чи інших видів і зміну суспільних цінностей, включаючи ставлення до тварин як до трофею чи як до біологічного ресурсу загалом.

Ці п'ять базових факторів можуть бути ефективними при врахуванні кількох спільних для них знаменників, частина яких визначається біологічними особливостями видів, а частина особливостями нашого ставлення до видів:

динамічна просторово-часова структура популяцій і міграційна активність;

різний фактичний статус на заповідних і господарських об'єктах;

неоднакове ставлення до одних і тих самих видів в різних соціальних шарах людської популяції;

можливість переходу тварин зі статусу “раритетного” у статус “шкідника” і навпаки, залежно від його чисельності і статусу території оселення;

необхідність різного відношення до видів-аборигенів і до адвентивних

видів, з урахуванням необхідності проектування квазіприродних угруповань.

Невиконання хоча б одного з п'яти базових положень першого блоку та неврахування будь-якого з положень другого блоку веде до руйнації всієї системи охорони видів дикої фауни.

Питання збереження біорізноманіття включені до Програми формування та розвитку національної екомережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки. З метою збереження рідкісних видів тварин, що перебувають під загрозою зникнення на території Дніпропетровської області затверджений перелік Червоних списків тварин та рослин Дніпропетровської області (згідно рішення обласної ради від 27.12.2011 № 219-10/VI).

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

Дніпропетровська область знаходиться в степовій зоні України і займає площу 3192 тис. га, в тому числі землі лісового фонду становлять 192,4 тис. га, із них вкриті лісовою рослинністю 163,5 тис. га, а лісистість області – 5,1 %. Наявність потужних запасів мінеральної сировини і сприятливі ґрунтово-кліматичні умови зумовлюють високу концентрацію промислових об'єктів і розвиток аграрного сектору. У результаті більша частина земель антропогенно трансформована. В таких умовах дуже складним є питання виявлення і заповідання природних територій і об'єктів.

У Дніпропетровській області проводиться значна робота щодо розвитку і розширення заповідних територій. Заповідна справа розглядається як головний засіб для комплексного вирішення важливих екологічних проблем, таких як збереження біорізноманіття, відновлення і підтримка екологічного балансу в біосфері в умовах техногенного забруднення тощо.

Станом на 01.01.2014 мережа територій та об'єктів природно-заповідного фонду області складає 172 об'єкта, загальною площею 90156,35 га, що становить 2,82 % від площі області. Із них 30 об'єктів загальнодержавного значення на площі 30347,7 га та 142 місцевого значення на площі 59808,65 га. (див. табл. 5.4.1.).

Таблиця 5.4.1. Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками (загальнодержавного та місцевого значення)

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2010.		На 01.01.2011		На 01.01.2012.		На 01.01.2013		На 01.01.2014	
	Кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	1	3766,2	1	3766,2	1	3766,2	1	3766,2	1	3766,2
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	1	4917,9	2	9355,37	2	9355,37	3	12156,65	3	12156,65
Заказники загальнодержавного значення	23	26280,5	23	26280,5	23	26280,5	23	26280,5	23	26280,5
Заказники місцевого значення	43	13275,58	46	16172,48	56	27879,7	62	31387,04	79	46608,2

Продовження таблиці 5.4.1.

Пам'ятки природи загальнодержавного значення	3	148,0	3	148,0	3	148	3	148	3	148
Пам'ятки природи місцевого значення	48	276,93	49	276,9	49	276,9	49	276,98	50	356,98
Заповідні урочища	3	466,4	3	466,4	3	466,4	3	466,4	3	466,4
Ботанічні сади загальнодержавного значення	2	108,0	2	108,0	2	108	2	108	2	108
Ботанічні сади місцевого значення	1	27,0	1	27,0	1	27	1	27,0	1	27,0
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	1	2,8	1	2,8	1	2,8	1	2,8	1	2,8
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	45,0	1	45,0	1	45	1	45	1	45
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	7	417,5	7	417,5	7	417,5	7	417,5	7	417,5
РАЗОМ	134	49731,8 1	139	57066,59	149	68773,43	156	75081,5	174	90382,6
Фактична площа ПЗФ *	49731,81		57066,59		68773,425		75081,5		90382,6	
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	1,5		1,7		2,15		2,35		2,83	

5.4.1. Стан і перспектива розвитку природно-заповідного фонду

Розвиток природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2014 наведений в таблиці 5.4.1.1., рисунку 5.4.1.1.

Таблиця 5.4.1.1. Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2014

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кіль- кість, од.	площа, га		кіль- кість, од.	площа, га		кіль- кість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користу- вання		усього	у тому числі надана в постійне користу- вання		усього	у тому числі надана в постійне користу- вання	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	1	3766,2	3766,2	-	-	-	1	3766,2	3766,2	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	3	12156,65	-	3	12156,65	-	-
Заказники, усього	23	26280,5	X	79	46608,2	X	101	72742,7	X	-
у тому числі:										-

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кіль- кість, од.	площа, га		кіль- кість, од.	площа, га		кіль- кість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користу- вання		усього	у тому числі надана в постійне користу- вання		усього	у тому числі надана в постійне користу- вання	
ландшафтні	14	22244,5	X	47	37958,29	X	61	60202,79	X	-
лісові	5	2956	X	3	1021	X	8	3977	X	-
ботанічні	2	332	X	18	4292	X	20	4624	X	-
загальнозоологічні	-	-	X	1	287	X	1	287	X	-
орнітологічні	2	748	X	3	144	X	5	892	X	-
ентомологічні	-	-	X	4	462,1	X	4	462,1	X	-
іхтіологічні	-	-	X	2	2422	X	2	2422	X	-
гідрологічні	-	-	X	1	22	X	1	22	X	-
загальногеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово- спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	3	148	X	50	356,98	X	53	504,98	X	-
у тому числі:										-
комплексні	1	30	X	1	3,7	X	2	33,7	X	-
ботанічні	1	56	X	34	232,245	X	35	288,245	X	-
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	2	1,5	X	2	1,5	X	-
геологічні	1	62	X	12	44,5	X	13	106,5	X	-
Заповідні урочища	-	-	X	3	466,4	X	3	466,4	X	-
Ботанічні сади	2	108	-	1	27,0	-	3	135	108	-
Дендрологічні парки	-	-	-	1	2,8	X	1	2,8	X	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	45	-	7	417,5	-	8	462,5	-	-
Зоологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	30	30347, 7	-	144	60034, 9	-	174	90382,6	-	

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

"Програма формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006-2015 роки"

Природні території, зарезервовані для національної екологічної мережі

Рисунок 5.4.1.1.

**Природні території,
зареzerвовані для
наступного заповідання**

Рисунок 5.4.1.1.

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

У межах Дніпропетровської області водно-болотні угіддя міжнародного значення відсутні.

Однак до списку цінних водно-болотних угідь України, які відповідають критеріям Рамсарської конвенції, затвердженої ПКМУ від 23.11.1995 № 935, увійшла Дніпровсько-Орільська заплава (територія “Дніпровсько-Орільського” природного заповідника).

5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

На території Дніпропетровської області знаходиться 30 територій та об’єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

За інформацією відділів (управлінь) культури і туризму райдержадміністрацій та міських рад в Дніпропетровській області станом на грудень 2013 року наявна інформація щодо території міста Кривого Рогу де знаходяться 2 об’єкти природно-заповідного фонду: геологічна пам’ятка природи скелі МОДРу та Криворізький ботанічний сад.

На території ботанічного саду здійснено роботи з благоустрою: заміна дерев’яного настилу мосту через р. Саксагань (130 м.), що з’єднує балку “Приворотна” з ботанічним садом. Встановлено на мосту 2 пандуси для людей з обмеженими фізичними можливостями, металеві покажчики на експозиціях, місця відпочинку облаштовано металевими арками, проведено систему поливу на території саду.

Під’їзна дорога до скель МОДРу на теперішній час у задовільному стані, на пам’ятці встановлено аншлаги, постійно проводиться обстеження даної природоохоронної зони.

На території заказників “Петропавлівський лиман” та “Мар’їн гай”, що розташовані у Петропавлівському районі та Солоний лиман в Новомосковському районі знаходяться центри санаторного лікування, медичної та соціально-психологічної реабілітації.

Вищевказані об’єкти використовуються, як туристичні та лікувальні об’єкти місцевого рівня з відповідною улаштованою інфраструктурою.

На території Нікопольського району знаходиться ландшафтний заказник Богданівський, створений у 1978 році Указом Президента України від 09 грудня 1998 року № 1341/98, цей об’єкт природно-заповідного фонду передано в підпорядкування ПАТ “Орджонікідзевський гірничо-збагачувальний комбінат”.

На території Дніпровсько-Орільського заповідника у квітні-червні та вересні-жовтні кожного року проводиться освітньо-виховна робота щодо улаштування інфраструктури, у тому числі і у формі екскурсій по двом екологічним стежкам: “По заплавах” та “В серце дніпровських плавнів”.

5.6. Туризм

Улаштування інформаційно-туристичних центрів на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду загальнодержавного значення відсутнє, але на сьогодні у місті Дніпропетровську працює 2 приватних туристичних інформаційних центри.

Все активніше розвивається сільський “зелений” туризм. На сьогодні в Дніпропетровській області існує 14 сільських садиб, які надають такі послуги, як прогулянки на конях, човнах і велосипедах; майстер-класи з гончарства, петриківського розпису, виготовлення витинанки і соломоплетіння; знайомство з українським побутом та національною кухнею. Такий відпочинок можна отримати в Петриківському, Межівському, Нікопольському, Царичанському районах.

Охорона об'єктів культурної спадщини, а саме: пам'яток архітектури та містобудування, садово-паркового мистецтва, ландшафтних об'єктів на території Дніпропетровської області, відповідно до розпорядження голови Дніпропетровської облдержадміністрації від 11.10.2007 № Р-448/0/3-07 “Про спеціально уповноважені органи з охорони культурної спадщини облдержадміністрації” належить до компетенції головного управління будівництва та архітектури облдержадміністрації.

У Дніпропетровській області налічується 29 пам'яток архітектури національного значення без урахування будівель, що входять до складу комплексів та 285 – місцевого значення. Стан збереження докільця на їх територіях задовільний, більшість із них представлені будинками, церквами, соборами.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2013 року № 638-р “Про схвалення Концепції державної цільової програми розвитку та курортів на період до 2022 року” затверджена Концепція державної цільової програми розвитку туризму. Відповідно до зазначеної концепції департаментом культури, туризму, національностей та релігій облдержадміністрації розроблено проект Програми розвитку туризму у Дніпропетровській області до 2022 року.

Протягом 2013 року велася робота щодо презентації туристичних можливостей області, розвитку курортних зон і туризму шляхом представлення експозицій на туристичних виставках, ярмарках, салонах: у березні місяці Дніпропетровщина брала участь у найбільшій туристичній виставці світу ITB Berlin 2013, що проходила у Німеччині; у I-й міжнародній бізнес-конференції “ABC: Україна& Партнери”, яка відбулася 13 – 14 червня 2013 року в м.Києві де було презентовано 5 інвестпроектів у сфері культури та туризму; в квітні, в Національному центрі ділового та культурного співробітництва “Український дім” у місті Києві відбувся Національний благодійний “Великодній ярмарок” де Дніпропетровщина знайомила гостей столиці з Петриківкою; заміський осередок “Новоселиця” з 12 по 14 липня прийняв гостей зі всієї України та близького зарубіжжя на другому міжнародному музичному фестивалі “The Best City-2013”; в травні відбувся III Міжнародний туристичний форум

“Херсонщина – відпочинок, лікування, подорожі в екологічних умовах Таврії” де в рамках форуму обговорювався проект Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів до 2022 року; в червні туристичний потенціал України був презентований у Німецькому Бундестазі; в серпні у місті Києві Дніпропетровщина брала участь у виставці “Барвиста Україна”. З 10 по 12 жовтня у місті Києві відбувся II Київський міжнародний туристичний форум; в рамках якого в Національному центрі “Український дім” Дніпропетровщина брала участь у Міжнародній курортній виставці “Україна цілий рік”.

В рамках Програми розвитку промислового туризму у місті Кривому Розі на 2013 – 2015 роки у жовтні місяці пройшов перший в Україні Міжнародний науково-практичний семінар “Індустріальний туризм, реалії та перспективи”.

У грудні в Дніпропетровську було здійснено обмін інформацією та діловим досвідом з іншими регіонами країни та близького зарубіжжя: Надзвичайний та Повноважний посол Грузії в Україні Міхеїл Уклеба відвідав Дніпропетровщину з дводенним візитом, в ході якого презентував туристичний потенціал Грузії. В тому ж місяці були проведені “Дні Криму”.

Видатною туристичною подією 2013 року було прийняття рішення про включення Петриківського розпису до Списку нематеріальної культурної спадщини людства. Рішення було прийнято під час 8-ї сесії Міжурядового комітету з охорони нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ГРУНТИ

6.1. Структура та використання земельних ресурсів

Територія області займає 3192,3 тис. га, з них: сільськогосподарські землі – 2581,8 тис. га, ліси і інші лісовкриті площі – 192,8 тис. га, забудовані землі – 194,2 тис. га, відкриті заболочені землі – 26,1 тис. га, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом – 41,8 тис. га. Усього земель (суші) – 3036,7 тис. га, води – 155,6 тис. га.

Основний фонд ґрунтового покриття Дніпропетровської області складають чорноземи звичайні різної глибини гумусового шару та механічного складу від легкосуглинкових до легкоглинистих.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

В області найбільшу питому вагу займають сільськогосподарські угіддя, що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель.

Структура та динаміка основних видів земельних угідь у 2013 році наведена у таблиці 6.1.1.1.

Таблиця 6.1.1.1. Динаміка структури земельного фонду області

Основні види угідь	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.	
	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Загальна територія	3192,3	100,0	3192,3	100	3192,3	100	3192,3	100	3192,3	100	3192,3	100
у тому числі:												
1. Сільськогосподарські землі	2512,6	78,7	2583,6	80,93	2514,4	78,7	2514,4	78,7	2583,2	80,9	2581,8	80,9
2. Ліси і інші лісовкриті площі	191,8	6,0	192,4	6,03	192,4	6,0	192,4	6,0	192,7	6,03	192,8	6,0
3. Забудовані землі	190,3	6,0	192,2	6,02	190,3	6,0	190,3	6,0	192,7	6,03	194,2	6,1
4. Відкриті заболочені землі	26,6	0,8	26,1	0,82	26,6	0,8	26,6	0,8	26,1	0,8	26,1	0,8
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	38,5	1,2	42,3	1,32	38,5	1,2	38,5	1,2	42,1	1,3	41,8	1,3

Продовження таблиці 6.1.1.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
6. Інші землі	75,8	2,4	-	-	230,1	2,4	230,1	2,4	-	-	-	-
Усього земель (суша)	3035,5	95,1	3036,6	95,12	3035,6	95,1	3035,6	95,1	3036,8	95,1	3036,7	95,1
Території, що покриті поверхневими водами	156,7	4,9	155,7	4,88	155,6	4,9	155,6	4,9	155,5	4,9	155,6	4,9

6.1.2. Господарська освоєність земельних угідь

Із 3192,3 тис. га земельного фонду області, 2581,8 тис. га займають землі сільськогосподарського призначення, до числа яких входять 2513,3 тис. га сільськогосподарських угідь, 2127,0 тис. га з яких – рілля.

Розпайовано і передано у приватну власність 1652,7 тис. га, що становить 64,0 % сільгоспугідь області. Індивідуально громадянами використовується земельних часток (паїв) 392,1 тис. га (62,4 тис. осіб). Площа паїв, переданих в оренду, становить 1264,0 тис. га.

Площа державних земель в області складає 1293,3 тис. га. Сільськогосподарські угіддя складають 631,1 тис. га. В оренду підприємствам та фізичним особам передано 186,7 тис. га (14,4 %).

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси

Одним з основних чинників антропогенного впливу на земельні ресурси є гірничо-видобувна промисловість.

Розробка корисних копалин відкритим способом потребує проведення розкривних робіт, що призводить до порушення земель. На території Дніпропетровської області знаходиться 36,8 тис. га порушених земель, з них відпрацьовано і підлягає рекультивуації 5,8 тис. га. Найбільші площі відпрацьованих земель знаходяться в Нікопольському районі 1,6 тис. га, Широківському районі 0,2 тис. га, Верхньодніпровському районі 0,9 тис. га, Томаківському районі 0,2 тис. га, Павлоградському районі 0,4 тис. га та на території міста Кривий Ріг 1,5 тис. га.

Таблиця 6.2.1. Порушення та рекультивуація земель

Землі	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011*	2012 р.	2013 р.
Порушені, тис. га	0,24147	0,07924	0,099	0,049	-	0,0143	-
% до загальної площі території	0,008	0,0025	0,0031	0,0015	-	0,0004	-
Відпрацьовані, тис. га	0,08553	0,14544	0,066	0,020	-	0,0460	-
% до загальної площі території	0,003	0,005	0,0021	0,0006	-	0,0014	-
Рекультивовані, тис. га	0,06571	0,0500032	0,0135	0,0155	-	0,2906	0,2176
% до загальної площі території	0,002	0,0016	0,0004	0,0005	-	0,0091	0,0090

* - у 2011 році вказані види робіт не здійснювались

6.3. Стан і якість ґрунтів

6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення

Проблема збереження ґрунтового покриву сільськогосподарських угідь та родючості ґрунтів набула загрозливих масштабів. Особливо великої шкоди родючості чорноземів в області завдає водна ерозія, причинами якої є велика розораність сільськогосподарських угідь, насиченість сівозмін просапними культурами і чистими парами, невиконання протиерозійних заходів на схилах.

В зв'язку з цим проводиться моніторинг земель з метою оцінки ефективності родючості ґрунту, прогнозування та оброблення інформації про сучасний стан сільськогосподарських угідь, розроблення обґрунтованих рекомендацій щодо запобігання негативним змінам стану земель.

6.3.2. Забруднення ґрунтів

До основних джерел забруднення сільськогосподарських угідь відносять забруднення ґрунтів важкими металами, пестицидами, нітратами, радіактивними елементами. Головною причиною забруднення ґрунтів є наднормативне внесення отрутохімікатів, мінеральних добрив.

Систематично проводиться лабораторний моніторинг за забрудненням ґрунтів. Проведення спостережень за забрудненням ґрунтів включає вибіркове визначення токсикантів промислового походження, а також спостереження за забрудненням ґрунтів сільськогосподарських угідь залишковими кількостями пестицидів та нітратів, важкими металами, радіонуклідами.

Кожного року лабораторія обстежує ґрунти населених пунктів на токсиканти промислового походження та землі адміністративних районів на залишкові кількості пестицидів. Оцінка стану забруднення ґрунтів проводиться шляхом порівняння концентрації вмісту забруднюючих речовин з встановленими гранично допустимими концентраціями.

6.3.3. Деградація земель

До деградованих земель відносяться земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин та земельні ділянки з еродованими, перезволоженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними речовинами ґрунтами. До малопродуктивних земель відносяться сільськогосподарські угіддя, ґрунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання за призначенням є економічно не ефективним.

В області налічується 1095,33 тис. га еродованих сільськогосподарських угідь, у тому числі, підданих водній ерозії – 1083,9 тис. га (43,1 % від с/г угідь), вітровій – 11,43 тис. га (0,5 % від с/г угідь). За даними Головного управління Держземагентства в області налічується 13,81 тис. га сільськогосподарських земель, що перебувають у державній власності, які в першу чергу потребують консервації, з них: 3,20 тис. га – деградовані, 10,62 тис. га – малопродуктивні.

Найбільші площі земель, що потребують консервації, знаходяться: у П'ятихатському районі – 4,1 тис. га, 1,2 тис. га, Томаківському районі – 1,1 тис. га, Петропавлівському районі – 0,9 тис. га, Павлоградському районі, а також Верхньодніпровському та Криничанському районах.

Підлягають поліпшенню 20,1 тис. га малопродуктивних земель, зокрема 4,9 тис. га у Петропавлівському районі, 2,0 тис. га у Новомосковському районі, 1,6 тис. га у Нікопольському районі, 0,9 тис. га у Павлоградському районі.

У 2013 році здійснено меліоративне поліпшення угідь у Широківському районі.

Процес формування гумусового шару та процес його деградації носять довгостроковий характер, тому виділити зміни, які відбулися за останні два – три роки, не уявляється можливим.

Таблиця 6.3.3.1. Консервація деградованих і малопродуктивних земель за 2013 рік

Види земель	усього на початок року		проведено консервацію		потребують консервації	
	тис.га	% до загальної площі території	тис.га	% до загальної площі території	тис.га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Деградовані та малопродуктивні землі (всього)	13,81*	0,55	-	-	13,81	0,55

* державна власність

6.4. Оптимізація використання та охорони земель.

Рішенням Дніпропетровської обласної ради від 25.03.2011 № 73-5/VI затверджена “Програма розвитку земельних відносин і охорони земель у Дніпропетровській області на 2011 – 2018 роки”.

На даний час затверджено програми в усіх районах та містах області та у всіх сільських та селищних радах. Основними завданнями та заходами Програми є:

- 1) організація робіт з підвищення родючості ґрунтів шляхом меліоративних заходів;
- 2) встановлення меж населених пунктів;
- 3) проведення інвентаризації земель;
- 4) розмежування земель державної та комунальної власності;
- 5) нормативно грошова оцінка.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Дніпропетровщина багата на корисні копалини. Значні запаси залізної і марганцевої руд, кам'яного та бурого вугілля, природний газ, нафта, рідкісні та кольорові метали. Потужною товщею вздовж р. Інгулець більше як на 100 км залягають залізні руди Криворізького басейну. Значні родовища руд – Оріхово-Павлоградська та Чортомлицька магнітні аномалії, Жовтянське родовище. Є поклади титану, рутило-ільменітових руд, цирконію, нікелю, кобальту.

Мінерально-сировинна база області, яка характеризується широкою різноманітністю видів і значними запасами деяких корисних копалин, наведена у таблиці 7.1.1.1.

Мінерально-сировинна база регіону на 29,5 % складається з паливно-енергетичних корисних копалин (нафта, газ, конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 38 % – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта – це руди металів, а також прісні та мінеральні підземні води.

Використання надр

В області виявлено більш як 300 родовищ та проявів корисних копалин.

Одночасно з промисловою розробкою родовищ в області геологічно вивчається 6 ділянок надр, з яких 1 – руди золота. Геологічно вивчаються з дослідно-промисловою розробкою – 20.

В межах області відомо 17 родовищ вуглеводнів, більша частина яких комплексна. Видобутком нафти, газу та газоконденсату на території області займаються такі підприємства: ДК “Укргазвидобування” НАК “Нафтогаз України”, ПАТ “Укрнафта”.

Буре вугілля в області зосереджено на 18 родовищах Дніпровського басейну на 3 – х в Петриківському вугленосному районі. Родовища бурого вугілля не розробляються. Балансові запаси кам'яного вугілля зосереджені на 59 об'єктах Донецького басейну. В області вугілля видобуваються підприємством ПАТ ДТЕК “Павлоградвугілля”. Глибина експлуатації вугільних пластів в області коливається від 220 до 715 м, в середньому складає 344 м.

*Таблиця 7.1.1.1. Мінерально-сировинна база за основними напрямками використання**

Види корисних копалин	Загальна кількість родовищ	Кількість родовищ, що розробляються	Одиниця виміру	Обсяг накопичених порід
1	2	3	4	5
Горючі корисні копалини				
Газоподібні та рідкі корисні копалини	17	12	млн м ³	
Тверді корисні копалини	77	10	тис. т	67991

Продовження таблиці 7.1.1.

1	2	3	4	5
Металеві корисні копалини				
Руди чорних металів	30	20	млн т	7925,742
Руди марганцю	2	2	млн т	254,15
Титан-цирконієві розсипи	2	2	тис. т	2860,38
Неметалеві корисні копалини				
Каолін	1	1	тис. т	10397,0
Камінь облицювальний та будівельний	48	26	тис. м ³	633860,275
Кварцит металургійний	2	2		
Цементна сировина	2	1	тис. т	
Глини для вогнетривів	5	2	тис. т	31200
Грязі та мул мінеральний				
Мул мінеральний	1	1	тис. т	

*Дані наведені за інформацією ДНВП “Геоінформ України”

Марганцеві руди в межах Нікопольського родовища розроблялись в східній частині – Марганецьким та в західній частині – Орджонікідзевським гірничо-збагачувальними комбінатами. Затверджені балансові запаси марганцевих руд Федорівського родовища, яке на теперішній час не розробляється.

В області розвідані два великих титано-цирконієвих родовища: Малишевське та Вовчанське. Малишевське родовище інтенсивно розробляється філією “Вільногірський гірничо-металургійний комбінат” ПрАТ “Кримський ТИТАН”, Вовчанське – силами ТОВ “Демурінський ГЗК”. Третє родовище техногенне – Балка Крута (м. Вільногірськ), експлуатується ТОВ “Кольорові метали”.

Головна частина залізних руд України зосереджена в Криворізькому залізорудному басейні, де розвідані 30 родовищ, з яких 18 експлуатується. Залізні руди представлені багатими магнетит-гематитовими рудами, магнетитовими і окисленими залізистими кварцитами. В південній і північній частинах басейну серед багатих руд виділяються бурі залізники.

На території області розвідані родовища нерудної сировини для металургії – глин вогнетривких, піску формувального, флюсових вапняків, доломіту, талько-магнезиту, високоглиноземної сировини. Також, на території області виявлено комплекс корисних копалин, що використовуються для виробництва будівельних матеріалів. Це вапняки та глини для виготовлення цементу; вапняки для випалювання на вапно; пісок будівельний, камінь облицювальний, будівельний і пиляний, тощо.

В якості цементної сировини на території області використовуються вапняки, червоно-бурі глини та суглинки. Державним балансом запасів враховане Жовтокам'янське родовище цементної сировини. Складні піски одержуються на філії “Вільногірський гірничо-металургійний комбінат” при вилученні рудних мінералів з корисної товщі Малишевського родовища.

Другим постачальником скляних пісків є ВАТ “Проснянський ГЗК”, який розробляє Проснянське родовище первинних та лужних каолінів.

Відповідно до листа від 12.03.2014 № 04/304-0798 ДНВП “Геоінформ України” роботи зі складання довідки про стан та перспективи розширення мінерально-сировинної бази Дніпропетровської області за 2013 рік не виконувались.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

У відповідності до схеми районування території України за умовами формування режиму підземних вод територія Дніпропетровської області віднесена до зони нестійкого зволоження. В цій зоні зв’язок режиму ґрунтових вод з кліматичними факторами менш чіткий – зрегульований.

Аналіз результатів спостережень за зміною рівня підземних вод показує, що в природних умовах в залежності від метеорологічних умов кожного року спостерігається зміна високих і низьких його положень, обумовлена зміною балансу вологи на денній поверхні. Середньорічна температура повітря 2013 року по території області була 10 – 11,32 °С, що вище за норму на 1,51–1,82 °С. Кількість опадів 2013 року по території області становила 443 – 520 мм, що відповідає 69-50 % річної норми опадів. За метеорологічними умовами 2013 рік у порівнянні з 2012 роком був не сприятливим для поповнення запасів підземних вод.

Станом на 01.01.2014 спостережна мережа нараховує 181 пункти, у тому числі:

державний рівень моніторингу – 24 свердловин,
територіальний рівень моніторингу – 86 свердловин,
ділянки опорних полігонів – 71 свердловин

(кількість спостережних свердловин та їх розташування обґрунтована науково-методичним центром Державного моніторингу підземних вод ДВ УкрДГРІ)

Спостереження за станом та якістю підземних вод проводиться по 22 пунктам (державного рівня).

Весняний максимальний рівень, який характеризує найвище положення ґрунтових вод у річному коливанні і, в значній мірі, визначає загальну водність року, у 2013 році був нижче за норму в середньому на 36 % (коеф. забезпеченості $P=86\%$); літньо-осінній мінімальний рівень, який характеризує витрачання запасів ґрунтових вод на стік та випарування з поверхні водоносного горизонту, був також нижче норми в середньому на 45 % ($P=95\%$), та досягнув найнижчого положення рівня ґрунтових вод. Середньорічний рівень дає загальне уявлення про положення ґрунтових вод в річному циклі. У 2013 році середньорічний рівень майже по всій території області був нижче норми в середньому на 32 % ($P=82\%$).

У порушених умовах найбільш значні зміни природного геологічного середовища під впливом техногенних факторів відбуваються у гірничо-промислових районах області (Західний Донбас, Кривбас, Орджонікідзевський і

Марганецький ГЗК). Основними причинами зміни гідрогеологічних умов продовжують залишатися інтенсивний водовідлив на площах родовищ корисних копалин, що розроблюються, а також існуюча технологія скиду, акумуляції забруднених промислових стічних і мінералізованих шахтних вод, стічних вод промислових підприємств і відходи великих тваринницьких комплексів.

За результатами спостережень по відомчій мережі спостережних свердловин ПАТ “ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ”, на площі гірничих відводів шахт Західного Донбасу у звітному періоді спостерігалось зниження рівня підземних вод у водоносних горизонтах мезо-кайнозойського, кам’яновугільного віку. Після закриття ш. Першотравневої спостерігається подальший підйом рівня міжпластових підземних вод.

На водозаборах Західного Донбасу у зв’язку із відсутністю держфінансування, спостереження за рівнем води у водоносних горизонтах не велися.

Зменшення скиду підземних вод у ставки-накопичувачі і несприятливі метеоумови зумовили незначне зниження рівня підземних вод на прилягаючих територіях.

Якісний стан підземних вод на території області істотно не змінився. Забруднення підземних вод має локальний характер та пов’язаний з роботою підприємств вугільної і хімічної промисловості, чорної металургії, житлокомунгоспу і держагропрому. В попередні роки усього було враховано 63 джерела забруднення. Осередки забруднення продовжують формуватися в районі накопичувачів, скидних колекторів та випусків токсичних промислових стічних вод у долинах річок Дніпра, Самари і частково Вовчої.

Забрудненню піддається, переважно, незахищений ґрунтовий водоносний та горизонт четвертинних відкладів, на локальних ділянках забрудненню піддаються підземні води палеогену та докембрію. Дані про якісний склад застарілі, оскільки гідрохімічне випробування раніше виявлених осередків забруднення не проводиться через недостатнє фінансування.

Ряд крупних підприємств проводять моніторингові гідрогеологічні дослідження по власній режимній мережі: ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля” – 111 свердловин, ПАТ “ДніпроАзот” – 127 свердловин, ПАТ “Новомосковський трубний завод” – 24 свердловини, ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” – 37 свердловин.

Забруднення промисловими стічними та господарчо-побутовими водами, які містять у підвищених кількостях токсичні елементи, є небезпечним джерелом забруднення як підземних, так і поверхневих вод. Основні випуски їх у річкову мережу відбуваються, як і в минулі роки, у межах великих міст області, де зосереджені водоемки виробництва.

За даними статзвітності водокористувачів за 2013 рік (дані облводгоспу) на території області виявлено 91 джерело забруднення басейнів річок в тому числі по адміністративних районах: Верхньодніпровському – 4 джерела (скинуто 7,0 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Дніпропетровському – 23 джерела (скинуто 1913,57 тис. м³/добу промислових

стічних та господарчо-побутових вод), Криничанському – 13 джерел (скинуто 531,6 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Криворізькому – 8 джерел (скинуто 277,5 тис. м³/добу промислових стічних вод), Нікопольському – 9 джерел (скинуто 13,04 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Новомосковському – 4 джерела (скинуто 9,65 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Павлоградському – 10 джерел (скинуто 63,75 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Петриківському – 3 джерела (скинуто 38,69 тис. м³/добу промислових стічних вод), Петропавлівському – 5 джерел (скинуто 78,91 тис. м³/добу промислових стічних вод), Покровському – 2 джерела (скинуто 0,14 тис. м³/добу господарчо-побутових вод), П'ятихатському – 3 джерела (скинуто 7,67 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод), Синельниківському – 5 джерел (скинуто 7,11 тис. м³/добу господарчо-побутових вод), Широківському – 1 джерело (скинуто 0,14 тис. м³/добу господарчо-побутових вод), Царичанському – 1 джерело (скинуто 0,11 тис. м³/добу промислових стічних та господарчо-побутових вод). Основні випуски їх зосереджені в басейні р. Дніпра, Самари, Каховське водосховище і частково Вовчої, М.Сура, Самарчук, Базавлук Томаківка, Саксагань, Інгулець, Лозоватка, Жовта та інші в межах великих міст Дніпропетровської області. Врахований сумарний скид їх складає 2948,77 тис. м³/добу, із них забруднених – 298,77 тис. м³/добу, недостатньо очищених – 268,25 тис. м³/добу, нормативно чистих – 1750,51 тис. м³/добу.

Виснаження запасів підземних вод на території Дніпропетровської області має локальний характер. Основний осередок виснаження продовжує залишатися в районі східної групи шахт Західного Донбасу на площі близько 220 км² (виведений з ладу Самарський водозабір, колодязі у с. Миколаївці Петропавлівського району), в зоні впливу гірничих робіт Орджонікідзевського і Марганецького ГЗКів.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Розташування території області на межі двох морфоструктур – Дніпровсько-Донецької западини та Українського кристалічного щита – зумовило природну спрямованість екзогенних геологічних процесів у межах правобережної та лівобережної частин даної території. У загальному виді, на правобережжі р. Дніпро (цокольна піднята рівнина – Українського кристалічного щита) переважають акумулятивно-денудаційні й ерозійно-денудаційні типи рельєфу, на лівобережжі (акумулятивна лісова рівнина – Дніпровсько-Донецької западини) – ерозійно-акумулятивні.

Техногенне навантаження території сприяє розвитку екзогенних геологічних процесів. На даний час спостерігаються зсувні та ерозійні процеси, підтоплення територій, просадка денної поверхні над виробленим простором шахт, інтенсивність яких залежить від комплексного впливу природних та техногенних факторів.

За даними головного управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Дніпропетровській області в області зсувні процеси

спостерігаються в містах Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Кривий Ріг та Широківському районі.

Всього площа зсувних територій в області складає близько 6,0 тис. га, зареєстровано 433 зсуви.

В м. Дніпропетровськ впливу зсувних процесів зазнає правобережна частина міста, яка характеризується високим рельєфом та ерозійною роздробленістю. На цій території розташовані 15 балок та більш 20 ярів, глибина яких досягає 30 – 40 м.

Активізація зсувних і просідальних процесів відбувається більш ніж на 142 небезпечних ділянках міста, загальною площею близько 5,0 тис. га.

Проявлення зсувних процесів спостерігаються у Тунельній, Червоноповстанській, Євпаторійській, Рибальській, Діївській, Аптекарській балках та житловому масиву “Тополя”.

Причинами виникнення зсувів є потужне техногенне навантаження, яке обумовлене:

- збільшенням крутості схилів, внаслідок їх підрізування при будівництві;
- ослабленням міцності ґрунтів в результаті зміни їх фізичного стану при зволоженні;

- навантаженням схилів, а також майданчиків, прилеглих до них при динамічній дії при будівництві і експлуатації будівель і споруд;

- відсутність, або зруйнованість та засміченість дренажних систем.

Крім того, постійний підйом рівня ґрунтових вод призводить до активізації обвальних-зсувних процесів.

Проявлення найбільш активних зсувних процесів спостерігається у Зустрічній (житловий масив Тополя – 1, 2, 3), Тунельній, Рибальській, Аптекарській та Червоноповстанській балках.

В м. Дніпродзержинську зсувні процеси спостерігаються на схилах Шапишиної балки та в с. Карнаухівка.

Загальна площа, на якій спостерігаються зсувонебезпечні процеси, складає 600,0 га. Найбільша активізація зсувів спостерігається на площі 9,0 га.

Найнебезпечнішим є діючий зсув на правому, східному схилі Шапишиної балки в районі вулиць Омищенко, Скалика, Цюлковського, де зафіксовано 4 активних зсуви, загальна площа яких складає 4,5 га.

с. Карнаухівка

В північно-східній частині с. Карнаухівка на площі 0,18 га розвиваються небезпечні геологічні процеси, які становлять певну загрозу мешканцям вул. Жовтнева.

За даними Широківської райдержадміністрації Дніпропетровській області **Широківський район** один з найзабруднених районів Дніпропетровської області. На екологічний стан району чинить негативний вплив Криворізький залізничний басейн.

Діяльність промислових підприємств створює небезпеку не тільки мешканцям територіальних громад, що безпосередньо прилягають до виробничих об'єктів, а й населенню всього району внаслідок забруднення поверхневих та підземних вод, повітря, негативному впливу на рослинний та

тваринний світ, погіршення родючості сільськогосподарських угідь, виникнення зсувних процесів та підтоплення сіл.

Специфіка діяльності зазначених підприємств створює небезпеку для довкілля та населення внаслідок проведення вибухових робіт в кар'єрах, розташування відвалів розкривних та пустих порід, що призводить до підвищеного пилоутворення, особливо в літні місяці та при сухій погоді.

Несприятливі інженерно-геологічні умови району та інтенсивне техногенне навантаження на геологічне середовище створили виникнення специфічних, пов'язаних з інженерною діяльністю людини, природних геологічних процесів і явищ.

На території району встановлено розвиток підмивів та руйнувань берегів р. Інгулець, посадочних та суфозійних явищ, пливунів, зсувів.

У районі підтоплюється ґрунтовими водами територія 8 населених пунктів, а саме: смт Широке, с. Кряжове, с. Водяне, с. Пологи, с. Карпівка, с. Олександрівка, с. Олександрія, с. Цвіткове, загальною площею 185,26 га.

На території протікає р. Інгулець, яка загрожує підтопленням населених пунктів в період весняного водопілля. За аналізом багаторічних спостережень щодо проходження повені на території району паводками та повеневими водами можуть бути підтоплені 7 населених пунктів: смт Широке, села Андріївка, Новоселівка, Латівка, Радевичеве, Новокурське, Ганнівка.

Найскладніша ситуація в с. Новоселівка, яке розміщене на лівому березі р. Інгулець. На північному сході від села знаходяться відвали “Лівобережні”, хвостосхавища ПАТ “ПівдГЗК”, ГЗК ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” “Об’єднане”, “Войково” та “Миролюбівське”, на північному сході розміщений ставок – накопичувач вод в балці Свистунове. Внаслідок фільтраційних втрат хвостосхавищ зазначених підприємств 1980 – 1989 рр. на території села була відмічена активізація негативних геологічних процесів, а саме – зсувних. В результаті чого створились сприятливі умови для розвитку карстового та суфозійного процесів.

У 2004 році КП “Південукргеологія” розроблено звіт “Заходи з локалізації зсувних процесів і захисту від підтоплення с. Новоселівка”.

За результатами обстежень виявлено наявність площадкової ерозії, збільшення площі деформації і просадки земляної поверхні, утворення провалів особливо в період затяжних дощів і зливів, спучування земної поверхні і розрушення будинків.

Під впливом техногенних факторів в четвертинних відкладах сформувався водоносний горизонт в алювіально-делювіальних відкладах і макропористих лісовидних суглинках. Потужність водоносного горизонту складає 0,1 – 18 м.

Крутизна зсувного схилу с. Новоселівка складає 40 градусів. Схил ступінчатий, зсув фронтальний, протяжність – 400 м, ширина – 150 м. Язик зсуву впирається в русло р. Інгулець. Тріщина відриву має довжину 350 м, висота стіни зриву 1,3 м, ширина 50 см. Тріщина заповнена рихлим матеріалом. На північ тріщина поступово затухає і зникає, на півдні різко обривається.

С. Новоселівка геоморфологічно розташоване на небезпечному зсувним

деформаціям схилі, ймовірно, що зсувні процеси відбуваються і в природних умовах. В результаті фільтраційних втрат з хвостосховища ПАТ “ПівдГЗК” та ГЗК ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” рівень підземних вод в неогенному горизонті піднялись на 10 – 18 м, а в четвертинних відкладах на 5 – 7 м, потужність заводневої товщі збільшилась на 12 – 15 м. В результаті замочування створився зсув маси порід.

Для локалізації зсувних процесів в с. Новоселівка орієнтовно необхідна сума до 15,0 млн грн.

В с. Новоселівка із-за постійного осідання ґрунту, значних тріщин в будинках, розмиваного чорнозему з городів, доріг та їх просідання в результаті сильних злив, запульпованості повітря, ґрунтів потребують відселення мешканці 54 будинків, загальна площа небезпечної зони складає 4,0 га.

За даними головного управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Дніпропетровській області в м. **Кривий Ріг** в результаті діяльності гірничодобувних підприємств спостерігається осідання поверхні та розвиток зон зрушень над гірничими виробками, зсуви, провалля, карстові явища.

Найбільш небезпечна ситуація склалася в Центрально-Міському районі (с. Рахманівка, с. Карнаватка).

Селище Рахманівка розташоване в районі відвалів гірничого-збагачувального комбінату ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”. Частина селища розташована в умовах, найбільш сприятливих для розвитку карстових, карсто-суфозійних та частково суфозійних процесів.

Селище Карнаватка Центрально-Міського району міста знаходиться в зоні негативного впливу виробничої діяльності колишньої шахти “Саксагань” та рудоуправління ім. Кірова. Виробнича діяльність рудоуправління ім. Кірова, яке перебуває в стані ліквідації, призвела до порушення понад 100,0 га земель, що потребують рекультивації, в числі яких зона зрушення земної поверхні.

Постійний розвиток небезпечних змін геологічного середовища області призводить до посилення загрози виникнення надзвичайних ситуацій, які викликані активізацією і аномальним розвитком небезпечних геологічних процесів.

Одним з найбільш впливових процесів, що становлять небезпеку для життєдіяльності людей та об’єктів економіки області є підтоплення територій населених пунктів.

В області ґрунтовими водами підтоплені 43 міста і селища міського типу загальною площею 27,8 тис. га, а також 336 сільських населених пунктів на площі близько 9,627 тис. га. Найбільш підтоплені ділянки з виходом ґрунтових вод на поверхню спостерігаються в містах Дніпропетровську, Нікополі, Павлограді та Дніпропетровському, Петропавлівському, Васильківському районах області.

У 2013 року на території області виникло 3 надзвичайних ситуацій, 2 природного та 1 техногенного характеру.

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державний контроль і нагляд за веденням робіт по геологічному вивченню надр, їх використанням та охороною спрямовані на забезпечення додержання всіма державними органами, підприємствами, установами, організаціями та громадянами встановленого порядку користування надрами, виконання інших обов'язків щодо охорони надр, встановлених законодавством України.

Державний контроль за геологічним вивченням надр (державний геологічний контроль) здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр та його органами на місцях.

Державний нагляд за веденням робіт по геологічному вивченню надр, їх використанням та охороною, а також використанням і переробкою мінеральної сировини (державний гірничий нагляд) здійснюється Державним комітетом України по нагляду за охороною праці та його органами на місцях.

Державний облік родовищ, запасів і проявів корисних копалин та облік наданих спеціальних дозволів на користування надрами здійснює Державний інформаційно-геологічний фонд України ДНВП "Геоінформ України".

Особливу занепокоєність викликає припинення діяльності гірничо-видобувних підприємств. У першу чергу, це пов'язано з невиконанням вимог щодо консервації або ліквідації гірничих виробок та рекультивації порушених земель, що призводить до негативних наслідків та поступової деградації земель. Ще за радянських часів в області залишилося багато кар'єрів, які на теперішній час частково затоплені, частково заростають амброзією та бур'яном. Найбільш екологічні проблеми виникають при припиненні діяльності з видобування корисних копалин підземним способом.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів.

Інформація щодо накопичення відходів по видах приводиться у таблиці 8.1.1.

Інформація щодо відходів приведена за даними Держстату України, а саме експрес-випуску Головного управління статистики у Дніпропетровській області від 26.05.2014 № 694.

На підприємствах області протягом 2013 року утворилося 300,6 млн т відходів. Із загального обсягу утворених відходів 300,5 млн т становили відходи IV класу небезпеки; 73,9 тис. т – відходи III класу небезпеки; 3,4 тис. т – II класу небезпеки; 0,1 тис. т – I класу небезпеки.

У загальній кількості відходів, що утворились, найбільшу питому вагу за небезпечними складниками займають відходи гірничної промисловості і розроблення кар'єрів при добуванні та збагаченні руд і мінеральної сировини (288,8 млн т, або 96,3 % до загального обсягу). Відходів, що містять метали та їх сполуки, утворилося 3,5 млн т (1,2 %), відходів пилогазоочищувальних споруд та установок – 1,7 млн т (0,6 %).

Найбільшу частку утворення відходів у 2013 році за категоріями матеріалів складають:

- хімічні осади та залишки – 18,4 тис. т;
- осади промислових стоків – 1453,86 тис. т;
- металічні відходи – 4467,758 тис. т;
- паперові та картонні відходи – 16,126 тис. т;
- гумові відходи – 10,025 тис. т;
- деревні відходи – 9,48 тис. т;
- тваринні та рослинні відходи – 134,125 тис. т;
- тваринні відходи, отримані при виготовленні харчових препаратів і продуктів – 16,4 тис. т;
- побутові та подібні відходи – 1028,633 тис. т;
- змішані та недиференційовані матеріали – 265,06 тис. т;
- звичайний осад – 9,653 тис. т;
- пуста порода від днопоглиблювальних робіт – 34335,978 тис. т;
- мінеральні відходи – 256622,829 тис. т;
- відходи згоряння – 2063,168 тис. т та інші.

Понад 199,3 млн т відходів або 66,3 % від загальної кількості утворених, розміщено у місцях видалення, крім того – 25,2 тис. т спалено.

Протягом 2013 року утилізовано 102,2 млн т відходів (на 7,8 % більше проти 2012 року), це третина від загальної кількості утворених. На мінеральні відходи припадає 74 % всіх утилізованих, перероблених відходів.

Станом на 01.01.2014 у спеціально відведених місцях чи об'єктах на території підприємств області накопичилось майже 9739,08 млн т відходів, з них 512,15 тис. т належать до I – III класу небезпеки, 9738,57 млн т – до IV класу небезпеки.

Таблиця 8.1.1. Накопичення відходів (станом на початок року)

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	Суб'єкти підприємницької діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням небезпечних відходів	од.	Підприємства охоплені статистичними спостереженнями	
2	Накопичено небезпечних відходів, усього	т	512152,7	
	у тому числі:			
3	відходи 1 класу небезпеки	т		
4	відходи 2 класу небезпеки	т		
5	відходи 3 класу небезпеки	т		

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Протягом 2013 року на підприємствах області утворено понад 300,6 млн т промислових відходів, близько 33,9 % з них утилізовано. Решта – 198,4 млн т поповнили накопичувачі відходів.

Детальна інформація стосовно відходів та сміттєзвалищ наведена у таблицях 8.2.1.; 8.2.2.

Таблиця 8.2.1. Основні показники поведження з відходами I-III класів небезпеки (тис. т)

№ з/п	Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
1	Утворилося	259,9	152,9	69,9	77,4
2	Одержано від інших підприємств	43,4	41,3	-	-
3	у тому числі з інших країн	-	-	-	-
4	Використано	126,6	105,9	39,6	44,2
5	Знешкоджено (знищено)	-	-	-	-
6	у тому числі спалено	0,1	0	-	0
7	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	1,6	0,8	1,3	1,4
8	Передано іншим підприємствам	169,4	64,7	-	-
9	у тому числі іншим країнам	2,2	-	-	-
10	Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств	-	-	-	0
11	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	98,2	0	-	-
12	Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств	467,1	509,5	518,6	512,2

Таблиця 8.2.2. Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) станом на 01.04.2014

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га
1	2	3	4
Сміттєзвалища			
1	м. Дніпропетровськ:	усього – 65	
	- Амур-Нижньодніпровський район	13	
	- Бабушкінський район	5	
	- Жовтневий район	1	
	- Індустріальний район	12	
	- Кіровський район	6	
	- Красногвардійський район	17	
	- Ленінський район	3	
	- Самарський район	8	

Продовження таблиці 8.2.2.

2	м. Дніпродзержинськ (КП ДМР “Коммунальник”)	1	8,0
3	м. Жовті Води	1	14,7
4	м. Павлоград	1	8,0
5	м. Синельникове	1	11,0
6	м. Вільногірськ (Боровківська сільрада Верхньодніпровського району)	1	3,0
7	Васильківський район	26	38,0
8	Дніпропетровський район	20	2,7
9	Криворізький район	38	23,5
10	Криничанський район	1	6,0
11	Межівський район: - смт. Межова - с. Слов’янка	2	усього – 12,43 10,43 2,0
12	Новомосковський район (м. Перещепине)	1	5,2
13	Покровський район	18	38,7
14	Синельниківський район	32	5,2
15	Царичанський район: - Бабайківська сільрада с. Івано-Яризівка - Бабайківська сільрада с. Бабайківка - Могилівська сільрада с. Могилів - Зорянська сільрада с. Могилів – 2 - Прядівська сільрада с. Прядівка - Новопідкрязька сільрада с. Новопідкрязж - Рудківська сільрада с. Рудка - Юр’ївська сільрада с. Преображенка - Юр’ївська сільрада с. Юр’івка - Михайлівська сільрада с. Михайлівка - Зелеліївська сільрада с. Зелелія - Китайгородська сільрада с. Китайгород - Цибульківська сільрада с. Молодіжне - Цибульківська сільрада с. Цибульківка - Ляшківська сільрада с. Ляшківка	15	усього – 13,2 4,6 0,8 2,0 0,6 0,5 0,3 1,0 0,5 0,3 0,4 0,2 0,5 0,5 0,5 0,5
16	Широківський район: - Розилуксембурзька сільрада с. Роза Люксембург - Шестірнянська сільрада с. Ганівка - Новолатівська сільрада с. Новолатівка - Новомалинівська сільрада - Степова сільрада с. Степане, с. Водяне - Олександрівська сільрада с. Олександрівка - Миколаївська селищна рада с. Карпівка - Чапаєвська сільрада с. Чапаєвка - Зеленобалківська сільрада с. Зелена Балка	10	усього – 24,33 2,4 2,0 2,5 1,78 5,2 2,6 2,95 2,0 2,9
Усього*		233	213,96
Полігони			
1	м. Кривий Ріг: - полігон ТПВ в районі ш. “Родіна” - полігон ТПВ в районі ш. “Валявко- Південна”	2	усього – 31,3 23,8 7,5
2	м. Дніпропетровськ: - полігон будівельних відходів в б. Євпаторійській	1	10,6
3	Широківський район (смт. Широке)	1	3,02
4	Юр’ївський район (Юр’ївська селищна рада)	1	3,3
5	Дніпропетровський район	2	161,14
6	Верхньодніпровський район: м. Верхівцево м. Верхньодніпровськ	2	усього – 7,8 3,5 4,3

Продовження таблиці 8.2.2.

7	м. Марганець	1	6,3
8	м. Жовті Води	1	4,8
9	Царичанський район	1	4,58
10	П'ятихатський район	1	1.01
	Усього*	12	233,85
Заводи по переробці твердих побутових відходів			
1	м. Дніпропетровськ ("Комплекс раціонального використання та зберігання побутових відходів "Правобережний")	в перспективі	-
2	м. Дніпродзержинськ	1 (недобудована станція переробки ТПВ)	2,3
3	Дніпропетровський район	1 (закрито)	-
4	Широківський район	1 (сміттєспалювальний комплекс)	0,85
	Усього*	1	0,85

8.3 Використання відходів як вторинної сировини

Специфіка промисловості області обумовлює наявність відходів, які мають певну ресурсну цінність. Зокрема, ряд накопичувачів відходів (хвостосховища збагачення марганцевої руди, накопичувач вугільних шламів ПАТ "Дніпродзержинський меткомбінат", тощо) вже переведено до категорії техногенних родовищ та оцінено запаси сировини, яка там зберігається.

Шламосховища відходів збагачення залізної руди необхідно, також розглядати, як техногенні родовища та джерело мінеральної сировини на перспективу. Крім заліза, у хвостах міститься фосфор, сірка, алюміній та ін. На цей час на ПАТ "ЦГЗК" впроваджуються заходи, направлені на утилізацію цих відходів.

Продуктами переробки шлаків металургійного виробництва є щебінь, граншлак, шлакова пемза, мінвата. Рівень використання сталеливарних шлаків становить 47 %, у відвалах площею майже 400 га знаходиться близько 50 млн т. Низький рівень використання сталеливарних шлаків пояснюється неоднорідністю їх хімічного та мінерального складу, відсутністю потужностей з їх переробки.

У повному обсязі використовуються шлаки феросплавного виробництва, у тому числі частково утилізуються відходи, накопичені раніше. З 1993 року вирішено питання утилізації шлаків феросплавного виробництва в обсязі річного утворення.

Інші відходи металургійного виробництва (колошниковий пил, окалина, залізомісткі шлами) використовуються практично в повному обсязі.

Рівень утилізації горілої землі становить близько 45 %. Можливість її використання для інженерних відсіпок потребує підтвердження спеціалістів СЕС про відсутність негативного впливу на навколишнє середовище та здоров'я людини.

Незважаючи на можливість широкого використання золошлаків від спалення вугілля, рівень їх утилізації не перевищує 20 %. Протягом останніх

років на ДТЕК Криворізькій ТЕС частково вирішено питання реалізації шлаків для виробництва будівельних матеріалів. Згідно з рекомендаціями будівельних організацій, золу можливо використовувати як заповнювач в залізобетонних виробках, у цементно-піщаних розчинах, тощо.

Зменшення кількості золи можливо досягти лише шляхом упровадження нових технологій, або переводу станцій на природний газ чи паливний мазут.

Основну частку відходів вуглевидобутку та вуглезбагачення складають “пусті” породи та хвости збагачення. Рівень їх використання становить 64 %. В основному ці відходи використовуються при рекультивації зон обвалення.

На території міста Дніпропетровська функціонує завод з переробки твердих побутових відходів. Однак, своєї задачі, в повному обсязі, він не виконує, повільне нарощування потужностей, відсутність сортування породжує нову проблему – утилізації шлаку та золи.

Загальний рівень річного використання відходів складає близько 33,9 %. На території області зареєстровано 30 підприємств – об’єктів утилізації відходів. Серед відходів, які утилізуються цими підприємствами: відпрацьовані нафтопродукти та нафтовміщуючі відходи, відходи виробництва свинцевих акумуляторних батарей та відпрацьовані свинцеві акумуляторні батареї, стічні води лакофарбового виробництва, шлаки доменні, відпрацьовані формувальні суміші, золошлаки, відпрацьовані каталізатори.

Крім того, на території області функціонують підприємства, які отримали ліцензії на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами та окремими видами відходів, як вторинної сировини. Ці підприємства здійснюють збирання таких відходів, як: шлами гальванічного виробництва, відходи забруднені нафтопродуктами, відпрацьовані ртутні лампи, асбестмісткі відходи, непридатні до подальшого використання за призначенням хімічні засоби захисту рослин, фармацевтичні відходи, тощо. Їх утилізація здійснюється на спеціалізованих підприємствах, які знаходяться в основному за межами області. Динаміка використання відходів в Дніпропетровській області наведена у таблиці 8.3.1.

Таблиця 8.3.1 Динаміка використання відходів

№ з/п	Показник	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
1	Обсяги утворення відходів, т	215241896,4	282128600,0	277062000,0	291188600,0	300581800
2	Обсяги використання відходів, т	75334663,74	94274900,0	9360000,0	94763300,0	102195500
3	Рівень використання, %	35	33,4	33,8	32,5	33,9

8.4. Транскордонні перевезення відходів

Керуючись постановами Кабінету Міністрів України від 20.03.95 № 198, від 28.06.1997 №704, від 26.10.2001 №1429, а також Положенням про екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць і митниць, Держекоінспекцією на митній території Дніпропетровської області за 2013 рік проаналізовано пакети документів та проведено відповідно 78 720 контролів, з них 11 028 екологічних (2 505 765 т) та радіологічних 67 692 (12 900 267 т) контролів вантажів

загальною вагою 15 406 032 т.

За звітний період держінспекторами відділу виявлено 19 фактів порушення вимог природоохоронного законодавства України.

За вищезазначеними фактами порушень вимог природоохоронного законодавства України складено 19 протоколів про адміністративні правопорушення, 19 посадових осіб притягнуто до адмінвідповідальності у вигляді штрафу на загальну суму 4 760,0 грн. Штрафи стягнуто у повному обсязі.

Відповідно до постанови КМУ від 13.07.2000 № 1120 Держекоінспекцією при проведенні екологічного контролю вантажів, що перетинають державний кордон, перевіряються наявність дозволів та повідомлень Мінприроди України на транскордонне перевезення відходів. У 2013 році проведено екологічний контроль експортних партій шлаку доменного – 97209,3 т; склобою – 4396,5 т; відходів полімерних – 24,6 т; відходи текстилю – 0,9 т; калашниковий пил – 1419,7т; шроту соняшника – 112542,2 т; лушпиння насіння гречихи – 2251,3 т; ізгарі цинку – 825,4 т; паливні брикети з відходів соняшника, рапсу та соломи – 67,4 т; макадам з щебеню – 1605,0т.

Проведено екологічний контроль імпортованих відходів, а саме: відходів виробництва чорних металів (окалина) – 604,0 т; лому та брухту чорних металів – 8902,1 т; гумові шини б/в – 166,2 т; відходів бавовни – 665,8 т; одягу та взуття, які були у вжитку – 210,6 т; відходи полімерні – 338,0т; суміш на основі рисової лузги – 108,2т.

8.5. Державне регулювання в сфері поводження з відходами

З метою попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей здійснювалося регулювання відносин, пов'язаних з утворенням, збиранням і заготівлею, перевезенням, зберіганням, обробленням (переробленням), утилізацією, видаленням, знешкодженням та захороненням відходів, що утворюються в області.

У рамках регулювання відносин видано 40 дозволів на розміщення відходів на 2014 – 2016 роки та зареєстровано 464 декларації про утворення відходів у 2013 році.

З метою систематизації та уніфікації інформації щодо об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, здійснення контролю за їх станом, оцінки обсягів утворення відходів і рівня їх екологічної безпеки, станом на 23.06.2014, дані по 10 підприємствам (рівень екологічної безпеки у сфері поводження з відходами, по яким перевищує задані показники) внесено до обласного реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів.

Поводження з небезпечними хімічними речовинами

З метою посилення контролю за додержанням вимог природоохоронного законодавства щодо дотримання вимог Постанови кабінету Міністрів України від 20.06.1995 № 440 “Про затвердження Порядку одержання дозволу на виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів

біотехнологій та інших біологічних агентів”, інспекторами Держекоінспекції були здійснені перевірки. За результатами перевірок складено акти, надано відповідні приписи.

Протягом 2013 року Держекоінспекцією здійснено екологічний контроль 19 партій брухту чорних металів згідно із вимогами постанови Кабінету Міністрів від 02.07.1998 № 999 в місці їх накопичення під час формування з метою виявлення джерел радіаційного та хімічного забруднення. Надано 19 сертифікатів екологічного контролю експортних партій брухту чорних металів загальною вагою 38 700 т.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічна безпека сьогодні розглядається як один з невід'ємних елементів національної безпеки.

Дніпропетровська область є одним з найбільш індустріально-розвинених регіонів України.

Мінерально-сировинна база області на 29,5% складається в паливно-енергетичних корисних маслах (нафта, газ, кам'яне та буре вугілля), на 38 % – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта – це руди матеріалів, а також прісні та мінеральні підземні води.

Концентрація промислових потужностей Дніпропетровської області перевищує середньо державний рівень у 2 рази.

На території Дніпропетровської області розташовано більше 500 промислових підприємств.

Однією з найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості Дніпропетровської області є металургія, яка включає в себе коксове, прокатне виробництво та інше. Технології, що використовуються на значній частині підприємств металургійної галузі, застарілі, їх вплив на навколишнє природне середовище проявляється в гігантських відвалах кар'єрів та шламонакопичувачах Кривбасу, міст Дніпродзержинська, Дніпропетровська та ін.

Внаслідок діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу виникають значні забруднення атмосферного повітря, зсувонебезпечні явища, підтоплення населених пунктів та сільськогосподарських угідь. Негативний вплив на навколишнє природне середовище здійснюють утворені гігантські відвали кар'єрів та шламонакопичувачів.

Чотири найбільші шламонакопичувачі створили зону екологічної небезпеки для м. Кривий Ріг, а один з них – для більшості сільської території Широківського району. Техногенне навантаження складають гігантські хвостосховища і шламонакопичувачі м. Жовті Води та Західного Донбасу, а також теплових електростанцій; кар'єри м. Марганець, Орджонікідзе, Вільногірськ; провали земної поверхні під шахтами Західного Донбасу і Кривбасу, десятки відстойників і накопичувачів токсичних відходів.

Екологічна безпека оборонної діяльності

У галузі військової діяльності і конверсії військового промислового комплексу (ВПК) встановлені факти забруднення навколишнього природного середовища.

Головними екологічними проблемами для військових підрозділів та підприємств ВПК є:

відсутність правовстановлюючих документів на землю;

відсутність відповідних дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, розміщення відходів;

забруднення території нафтопродуктами;
незадовільний стан очисних споруд;
бази і склади паливно-мастильних матеріалів в незадовільному стані;
несанкціоновані звалища побутових відходів навкруги військових містечок.

В 2013 році Держекоінспекцією було перевірено 15 об'єктів військового комплексу, розміщених на території Дніпропетровської області, у тому числі спільно з представниками військових прокуратур.

Військова частина 3283 (м. Кривий Ріг).

У результаті перевірки встановлено наступні порушення: не проведена інвентаризація джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, що є порушенням ст. 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”; допускається несанкціоновані сміттєзвалища відходів, що є порушенням ст. 17 Закону України “Про відходи”; на контейнерному майданчику для збору ТПВ встановлено факт змішування відходів для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, а саме поліетиленова плівка, відходи деревини, відходи резини, макулатура, що є порушенням ст. 17 Закону України “Про відходи”.

Матеріали перевірки направлено до військової прокуратури Криворізького гарнізону.

Військова частина 2110 (м. Нікополь).

У результаті перевірки встановлено наступні порушення: не отримано дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, що є порушенням ст. 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”; мийка автомобілів здійснюється на мийці військової частини, на яку відсутня проектно-технічна документація, що є порушенням ст. 51 Закону України “Про охорону навколишнього середовища”; мийка експлуатується на прямомотці, система оборотного водопостачання автомийки відсутня, що призводить до безгосподарського використання водних ресурсів, що є порушенням ст. 44 Водного Кодексу України; скид стічних вод з території військової частини здійснюється в Каховське водосховище без дозволу на спецводокористування, що є порушенням ст.ст. 44, 48, 49 Водного Кодексу України; на військовій частині не проведена інвентаризація джерел утворення та видів відходів, що є порушенням ст. 17 Закону України “Про відходи”; на території автопарку військової частини виявлено проливи відпрацьованих мастил на твердому покритті, що є порушенням ст. 17 Закону України “Про відходи”; не розроблені технічні паспорти відходів, що є порушенням ст. 26 Закону України “Про відходи”; на контейнерному майданчику для збору твердих побутових відходів встановлено факт змішування відходів різних класів небезпеки для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, а саме: поліетиленова плівка, відходи деревини, макулатура, що є порушенням ст. 17 Закону України “Про відходи”.

За результатами перевірки складено акт та надано приписи.

Військова частина 1964 (сmt. Гвардійське Новомосковський район, Дніпропетровська область).

У результаті перевірки встановлено наступні порушення: фактичне користування земельною ділянкою здійснюється без правовстановлюючих документів, що є порушенням ст.ст. 125, 126 Земельного кодексу України; відвід липневих та талих вод із території автопарку здійснюється по ухилу місцевості. Очисні споруди зливових стоків на території автопарку відсутні, що є порушенням ст. 44 Водного кодексу України та Закону України “Про охорону земель”; дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря на момент перевірки відсутній, що є порушенням ст. ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”; інвентаризація джерел утворення відходів відсутня, норми утворення, їх склад і властивості не визначено, первинний поточний облік кількості відходів, які можуть утворитись на підприємстві за формою 1-ВТ, не ведеться, технічні паспорти відходів відсутні, що є порушенням ст. ст. 17, 26 Закону України “Про відходи”; ліміти на утворення та розміщення відходів які утворюються на підприємстві відсутні, що є порушенням ст. ст. 17, 27, 32, 33 Закону України “Про відходи”, ст. 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

За результатами перевірки складено акт та надано приписи.

Військова частина 3036 (м. Дніпропетровськ).

У результаті перевірки встановлено наступні порушення: інвентаризація джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря не проводилась, дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря відсутній, статистична звітність по формі 2-ТП (повітря) не складається, що є порушенням ст. ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”; військовою частиною не забезпечується здійснення інструментально-лабораторних вимірювань параметрів викидів забруднюючих речовин пересувних джерел, що є порушенням ст. 10 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”; контроль за станом підземної ємності та її негативним впливом на ґрунти та підземні водоносні горизонти військовою частиною не здійснюється, що є порушенням ст.ст. 44, 105 Водного кодексу України, ст. 35 Закону України “Про охорону земель”, ст. 164 Земельного кодексу України; журнали первинного обліку ПОД-11, ПОД-12, ПОД-13 не ведуться, статистична звітність 2-ТП (водгосп) не складається, що є порушенням ст.ст. 40, 44 Водного кодексу України, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”; територія промислового майданчику обладнана твердим покриттям, однак збирання, очищення та відведення зливових вод з території підприємства не влаштоване, скидання стічних зливових вод здійснюється використовуючи рельєф місцевості.

Заходи із запобігання забруднення водних об’єктів стічними (зливовими, сніговими) водами, що відводяться з території підприємства не запроваджені, що є порушенням ст. ст. 44, 70, 105 Водного кодексу України, ст. ст. 96, 164 Земельного кодексу України, ст. 35 Закону України “Про охорону земель”;

інвентаризація відходів, що утворюються при діяльності підприємства відсутня, норми утворення, їх склад, властивості та ступінь небезпечності для навколишнього природного середовища не визначено, дозволи на розміщення відходів та ліміти на утворення та розміщення відходів на 2013 рік відсутні.

Технічні паспорти відходів не розроблені, первинний поточний облік кількості відходів, які можуть утворюватись на підприємстві (за формою 1-ВТ) не ведеться, статистична звітність у сфері поводження з відходами не складається, що є порушенням ст. ст. 17, 26, 32, 33 Закону України “Про відходи”, ст. ст. 24, 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”; договори щодо видалення чи утилізації інших видів відходів не укладено, документи щодо вчасної передачі відходів на видалення та утилізацію на розгляд не надано, що є порушенням ст. ст. 17, 33 Закону України “Про відходи”, ст. 20-2 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”; роботи з проведення ідентифікації підприємства як об’єкта підвищеної небезпеки не виконані, свідоцтво про Державну реєстрацію об’єкта підвищеної небезпеки або висновок Держгірпромнагляду підприємством не одержано, що є порушенням ст. 9 Закону України “Про об’єкти підвищеної небезпеки”; за результатами попередньої перевірки від 29.06.2010 по 05.07.2010 військовій частині для усунення порушень природоохоронного законодавства було надано 16 приписів, які станом на час перевірки не виконано, що є порушенням ст. 20-2 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

За результатами перевірки складено акт та надано приписи.

Військова частина 4608 (м. Дніпропетровськ).

У результаті перевірки встановлено наступні порушення: документи на право користування земельними ділянками на розгляд не надано, що є порушенням ст. 20-2 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”; у ході візуального обстеження території військової частини, встановлено, що для знищення таємної документації використовується булерьян; використовуються холодильні камери; опалення здійснюється від котельної; інвентаризація джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря не проводилась; дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря відсутній; статистична звітність по формі 2-ТП (повітря) не складається, що є порушенням ст. ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”; документи, щодо місця обслуговування автомобільної техніки чи надання відповідних послуг на момент перевірки на розгляд не надано, що є порушенням ст. 20-2 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”; документи щодо водопостачання та водовідведення в/ч на розгляд не надано.

Журнали первинного обліку ПОД-11, ПОД-12, ПОД-13 не ведуться, статистична звітність 2-ТП (водгосп) не складається, що є порушенням ст. ст. 40, 44 Водного кодексу України, ст. ст. 20-2, 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”; очищення та відведення зливових вод з території підприємства не влаштоване, скидання стічних зливових вод

здійснюється використовуючи рельєф місцевості, що є порушенням ст. ст. 44, 70 Водного кодексу України.

У ході перевірки встановлено, що у в/ч утворюються наступні види відходів: відпрацьовані ртутні лампи, спецодяг, мастила, тверді побутові відходи, промащене ганчір'я та ін. Інвентаризація відходів, що утворюються при діяльності підприємства відсутня, норми утворення, їх склад, властивості та ступінь небезпечності для навколишнього природного середовища не визначено, дозволи на розміщення відходів та ліміти на утворення та розміщення відходів на 2013 рік відсутні.

Технічні паспорти відходів не розроблені, первинний поточний облік кількості відходів, які можуть утворюватись на підприємстві (за формою 1-ВТ) не ведеться, статистична звітність у сфері поводження з відходами не складається, що є порушенням ст. ст. 17, 26, 32, 33 Закону України “Про відходи”, ст. ст. 24, 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”; договори щодо видалення чи утилізації інших видів відходів не укладено, що є порушенням ст. ст. 17, 33 Закону України “Про відходи”, ст.ст. 24, 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”; роботи з проведення ідентифікації підприємства як об'єкта підвищеної небезпеки не виконані, свідоцтво про Державну реєстрацію об'єкта підвищеної небезпеки або висновок Держгірпромнагляду підприємством не одержано, що є порушення ст. 9 Закону України “Про об'єкти підвищеної небезпеки”.

За результатами перевірки складено акт та надано приписи.

Таким чином, стан справ у військових частинах становить підвищену екологічну небезпеку, що потребує посилення дотримання вимог природоохоронного законодавства та суворого контролю держорганів і громадськості.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Інформацію щодо об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, наведено у таблиці 9.2.1.

9.3. Радіаційна безпека та радіоекологія

Інформація п. 9.3.1. та 9.3.2. представлена за даними Центральної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки (лист від 24.03.2014 35-14/156/1), яка здійснює нагляд за діяльністю у сфері використання ядерної енергії на територіях Дніпропетровської та Кіровоградської областей.

9.3.1. Радіаційне забруднення територій

ДП “СхідГЗК”

Результати радіаційно-екологічних досліджень (моніторингу) промайданчику, санітарно-захисних зон та зон спостереження за 2013 рік на території Дніпропетровської області.

Гідрометалургійний завод, м. Жовті Води

На проммайданчику ГМЗ виконано гамма-зйомку території, потужність дози складає від 0,10 до 0,65 мкЗв/год.

Хвостосховище “Балка ІЦ”

№ п/п	Фактор	Санітарно-захисна зона	Зона спостереження
1	2	3	4
Грунт			
1	Σα-активність (Бк/кг) Ra ²²⁶ (Бк/кг) Th ²³⁰ (Бк/кг)	901,7 36,6 40,08	871,0 35,8 40,06
2	Потужність дози гамма- випромінювання території	0,13-0,14 мкЗв/год	0,10-0,13 мкЗв/год

ДП “Бар’єр” м. Дніпродзержинськ

Відповідно до Програми робіт з моніторингу за станом уранових об’єктів підприємством виконуються роботи з: контролю технічного стану об’єктів, їх радіаційного контролю; спостереження за станом поверхневих вод та підземних вод, вмістом радону в атмосферному повітрі, концентрації радіонуклідів в аерозолях і атмосферних опадах, визначенню потужності дози на об’єктах навколишнього природного середовища, вмісту природних радіонуклідів в ґрунтах, донних відкладах, рослинах, продуктах харчування критичних груп населення, метеорологічні спостереження.

Роботи згідно з регламентами виконуються робітниками ДП “Бар’єр” із залученням на договірній основі фахівців інших організацій, які мають необхідне технічне та методичне оснащення, досвід і кваліфікацію персоналу.

Об’єктами, на яких проводилися спостереження відповідно до регламентів робіт, були:

хвостосховища, будівлі та територія проммайданчика колишнього ВО “Придніпровський хімічний завод”;

хвостосховище “Дніпровське” і прилеглі території санітарної зони;

хвостосховище “Сухачівське” і прилеглі території;

сховище База “С”.

Результати радіаційно-екологічних досліджень (моніторингу) ґрунтів вищезазначених об’єктів за 2013 рік наведені у таблиці 9.3.1.1.

Таблиця 9.3.1.1 Вміст природних радіонуклідів у ґрунтах у 2013 року

№ з/р	Назва пункту відбору	Концентрація радіонуклідів, Бк/кг сухої ваги		
		K-40	Ra-226	Th-232
1	2	3	4	5
Хвостосховище “Дніпровське”				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	D_sC1-1	445	51	34
2	D_sC1-2	412	53	39
3	D_sC2-1	455	52	43
4	D_sC2-2	450	51	43

Продовження таблиці 9.3.1.1

5	D_sC3-1	21	26	15
6	D_sC3-2	13	18	13
7	D_sC4-1	17	20	11
8	D_sC4-2	27	28	16
9	D_sC5-1	15	20	5
10	D_sC5-2	24	25	11
11	D_sC6-1	23	21	14
Хвостосховище “Західне”				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	Z_sC1-1	432	34	27
2	Z_sC2-1	388	39	23
3	Z_sC3-1	469	27	25
4	Z_sC7-1	536	29	31
5	Z_sC7-2	409	33	26
ПЕД гамма-випромінювання від 0,3 до 0,6 мкЗв/год				
6	Z_sC5-1	102	94	14
7	Z_sC6-1	542	189	93
Хвостосховище “Центральний Яр”				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	CY_sC1-2	401	81	28
2	CY_sC2-2	363	324	32
3	CY_sC6-1	365	886	61
4	CY_sC7-1	404	52	28
5	CY_sC8-1	144	35	8
6	CY_sCENTR	334	149	30
ПЕД гамма-випромінювання від 1,2 до 10 мкЗв/год				
7	CY_sC2-1	130	2043	305
8	CY_sC4-1	335	1671	102
9	CY_sC5-1	376	1091	78
ПЕД гамма-випромінювання вище 10 мкЗв/ч				
10	CY_sC3-1	941	35210	1911
Хвостосховище “Південно - Східне”				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	YV_sC1-1	456	47	34
2	YV_sC2-1	450	51	31
3	YV_sC3-1	444	34	30
4	YV_sC4-1	485	35	32
5	YV_sC5-1	242	52	21
6	YV_sC6-1	322	53	30
7	YV_sC7-1	290	48	27
8	YV_sC8-1	410	70	62
Сховище “База С”				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	BC_sC1-1	422	78	28
2	BC_sC2-1	422	52	32
3	BC_sC5-1	408	38	46
4	BC_sDP-6	405	43	32

Продовження таблиці 9.3.1.1

5	BC_sDP-6	437	46	34
ПЕД гамма-випромінювання від 0,6 до 1.2 мкЗв/год				
6	BC_sC6-1	102	2912	202
ПЕД гамма-випромінювання від 1,2 до 10 мкЗв/год				
7	BC_sC3-1	369	1265	89
8	BC_sC4-1	152	3341	194
Хвостосховище “Сухачівське” 1-ша та 2-га секції				
ПЕД гамма-випромінювання до 0,3 мкЗв/год				
1	S_sT2-1L	425	46	30
2	S_sT2-1R	423	44	28
3	S_sC1-1-1L	422	32	29
4	S_sC1-1-1R	429	47	27
5	S_sC1-2-1R	414	41	30
6	S_sC1-2-2L	470	35	28
7	S_sC1-2-2R	465	30	34
8	S_sC1-2-3L	426	66	33
9	S_sC1-3-1R	445	36	29
10	S_s602-2	412	91	33
11	S_sC2-1-1L	438	35	27
12	S_sC2-1-1R	377	38	86
13	S_sC2-1-2L	442	28	27
14	S_sC2-1-2R	425	43	27
15	S_sC2-1-4L	425	30	31
16	S_sC2-2-1R	395	38	26
17	S_sC2-3-1L	452	36	31
18	S_sC2-3-3L	338	44	26
19	S_sC2-3-4L	83	91	23
ПЕД гамма-випромінювання від 0,3 до 0,6 мкЗв/год				
20	S_sC1-3-2L	402	43	32
ПЕД гамма-випромінювання від 0,6 до 1.2 мкЗв/год				
21	S_sC1-3-3R	450	113	33
22	S_sC2-2-2R	214	2645	161

Висновки за результатами проведеного моніторингу

За результатами спостережень 2013 року не виявлено суттєвих підвищень рівнів забруднення природного середовища на територіях Дніпродзержинського та Сухачівського промайданчиків порівняно із попередніми роками спостережень.

Визначено, що за межами промайданчиків колишнього уранового виробництва рівні ПЕД гамма-випромінювання залишалися у межах норми (0,1-0,2 мкЗв на годину).

Не виявлено перевищень контрольних рівнів забруднення природного середовища природними радіонуклідами для сучасних умов.

До теперішнього часу склалася ситуація, коли ці хвостосховища радіоактивних відходів становлять реальну загрозу радіоактивного забруднення навколишнього середовища. Хвостосховища заводу на території та в околицях

Дніпродзержинська містять близько 40 млн. тонн твердих радіоактивних відходів та розібраних на ПХЗ конструкцій, демонтованої на ДМК доменної печі № 6, бункерів для уранової руди і забруднених залізничних шляхів. На території промайданчика ПХЗ за межами хвостосховищ потужності дози порівняно невеликі (0.15-0.3 мкЗв/год), але на поверхні хвостосховищ максимальна потужність дози гамма випромінювання досягає часом великих значень: до 40 мкЗв / год (вище середнього по Україні в 470 разів), загальна активність – $3.2 \cdot 10^{15}$ Бк.

Три хвостосховища радіоактивних відходів ПХЗ можуть бути безпрецедентно визнані техногенними родовищами з перспективами промислового видобутку урану. За даними колишнього директора ВО “ПХЗ” доктора технічних наук Юрія Коровіна в них накопичено 0,2 млн тонн відходів з концентрацією урану 0,3 %. Перспективи розробки як родовища мають також два хвостосховища, створені в ярах поблизу Дніпра.

В даний час в Україні діє спеціальна “Державна програма з приведення небезпечних об’єктів ВО “ПХЗ” в екологічно безпечний стан і забезпечення захисту населення від шкідливого впливу іонізуючого випромінювання на 2005 – 2014 рр.”. Наукові дослідження, пов’язані з оцінкою безпеки ПХЗ, підтримуються також Шведським фондом міжнародного співробітництва SIDA.

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

*Дніпропетровський державний міжобласний спецкомбінат
УкрДО “Радон”*

Діяльність по збору, перевезенню та захороненню радіоактивних відходів, які утворюються на підприємствах, установах та організаціях Дніпропетровської області здійснює Дніпропетровський державний міжобласний спецкомбінат, що входить до об’єднання “Радон” (далі – ДДМСК). Згідно з ліцензією, виданою Держатомрегулювання України, до зони обслуговування комбінату, входять Дніпропетровська, Кіровоградська, Запорізька, Донецька та Луганська області.

Пункт зберігання радіоактивних відходів (далі – ПЗРВ) ДДМСК розміщений у Дніпропетровському р-ні, на 23 км Запорізького шосе. Майданчик відведений під ПЗРВ, займає 42,3 га, споруди займають територію 3,5 га. Санітарно-захисна зона радіусом 1 км встановлена згідно з Рішенням Виконавчого комітету Дніпропетровської обласної Ради народних депутатів УРСР від 24.11.1988 за № 453-07. У 1989 році Республіканським науково-дослідним і проектно-вишукувальним інститутом з землеустрою (Дніпропетровська філія) розроблений проект “Установление охранных зон ПЗРО в Днепропетровской области”.

Основна частина радіоактивних відходів, що приймаються на захоронення, це зняті з експлуатації промислові радіонуклідні ДІВ та радіоактивно-забруднений металобрухт. Незначну частину складають відходи, що приймаються від медичних закладів онкологічного профілю.

До ПЗРВ ДДМСК було прийнято на зберігання наступні РАВ:

1. Тверді РАВ (ТРВ) — 1600 кг загальною активністю 5,350E+09 Бк.
2. Відпрацьовані ДІВ у біозахисті — 429 шт. загальною активністю 6,545E+12 Бк; вага біозахисту 3872,5 кг.

Таблиця 9.3.2.1. Вказані РАВ було прийнято від наступних підприємств:

Місто	Підприємство	Вага ТРВ (кг)	Кількість ДІВ (шт.)	Сумарна активність РАВ
Дніпропетровська область				
м. Дніпродзержинськ	ДП “Бар’єр”		36	2.815E+08
м. Дніпропетровськ	Дніпропетровська митниця		1	3.673E+05
м. Кривий Ріг	Завод гірничого машинобудування		1	7.480E+04
м. Дніпропетровськ	КП “ДМБТІ”		1	3.983E+04
м. Дніпропетровськ	НВКФ “Промізотоп”	200	139	2.592E+12
м. Жовті Води	НТЦ КПІРВ		32	1.135E+09
м. Дніпродзержинськ	ВАТ “Дніпровський металургійний комбінат”	80	4	7.514E+08
м. Кривий Ріг	ПАТ “Арселор Міттал Кривий Ріг”	1230	45	1.469E+12
м. Кривий Ріг	ТОВ “Експловед”		1	9.969E+04
м. Жовті Води	УкрНДПКІпромтехнології		2	1.399E+06
Запорізька область				
м. Запоріжжя	АТ “Мотор-Січ”		40	3.658E+10
м. Енергодар	Запорізька АЕС		85	2.253E+12
м. Запоріжжя	Запорізький титано-магнієвий комбінат		9	2.810E+10
Кіровоградська область				
м. Кіровоград	МАОК “Урга”		7	3.571E+09
м. Світловодськ	ВХ ОККП “Дніпро-Кіровоград”		3	
Луганська область				
м. Сєвєродонецьк	Міська Рада		1	1.661E+11
Донецька область				
м. Донецьк	ДСП “Донецький ДСК”	90	22	2.682E+06
РАЗОМ		1600	429	6.551E+12

ДДМСК здійснює радіаційний моніторинг в санітарно-захисній зоні ПЗРВ відповідно до Регламенту, затвердженому Дніпропетровською обласною СЕС. Моніторинг виконується фахівцями служби радіаційної безпеки ДДМСК.

У відповідності до Програми радіаційного контролю продовжувалось проведення скринінгового аналізу стану забруднення природного середовища у зонах впливу розташування ПЗРВ та ДДМСК. Параметри та об’єм радіаційного контролю розроблені відповідно з вимогами державного стандарту (ГОСТ 12.1.048-85) та СПОРО-85.

Протягом року проводилися такі види робіт:

контроль індивідуальних доз опромінювання персоналу – щоквартально (ТЛД-метод, виконує Укр ДО “Радон”) та щодня з використанням власних прямопоказуючих дозиметрів;

контроль за потужністю дози та щільністю потоку іонізуючого випромінювання на поверхні технологічного обладнання, на робочих місцях, суміжних приміщеннях, на території ДДМСК і в контролюємих зонах – 1 раз на тиждень та при проведенні робіт (загалом понад 1000 вимірів);

контроль за радіоактивністю аерозолів в повітрі робочих приміщень – 100 вимірів;

контроль за рівнем поверхневого забруднення радіоактивними речовинами приміщень, технологічного обладнання, устаткування, робочих місць – 1 раз на тиждень та при проведенні робіт (загалом понад 500 вимірів);

контроль якості дезактивації обладнання, приміщень – 120 вимірів;

контроль за викидами радіоактивних речовин в атмосферу – 100 вимірів;

Проводився вибірковий гамма-дозиметричний моніторинг території ПЗРВ в місцях відбору проб ґрунтів щодо виявлення локальних аномалій із високими рівнями дози зовнішнього гама-випромінювання поверхні ґрунтів. Локальних аномалій забруднення ґрунтів на окремих ділянках не виявлено. Радіаційний фон на території ПЗРВ складає 0,10-0,12 мкЗв/год.

Результати вищенаведених радіометричних спостережень щодо вмісту радіонуклідів в ґрунті, повітрі, воді та рослинності в санітарно-захисній зоні та зоні спостереження не показують тенденцій до приросту та не мають помітних відмінностей від типових для даної місцевості фонових значень. Коливання показів не виходять за типові для накопиченого ряду значень статистичні межі.

Концентрація техногенного нукліду цезію-137 в пробах ґрунту ПЗРВ, санітарно-захисної зони та зони спостереження не відрізняється суттєво від типових для даної місцевості значень.

Техногенних радіонуклідів у повітрі, воді та рослинності не виявлено на рівні чутливості наявних засобів вимірювань.

За результатами моніторингу довкілля за останні п'ять років приросту значень вмісту радіонуклідів в об'єктах довкілля, де виконуються постійні вимірювання, не спостерігається.

При цьому не виявлено присутності в випадіннях радіонуклідів від технологічної діяльності ПЗРВ.

Результати радіометричних спостережень не виявляють очевидних тенденцій змін результатів моніторингу довкілля за останні п'ять років.

У минулому році на ПЗРВ ДДМСК була введена до експлуатації споруда сховища № 6 для контейнерного зберігання ТРВ та відпрацьованих ДІВ у біозахисті, як об'єкт, закінченого будівництва. На поточний час сховище № 6 знаходиться на етапі ліцензування як об'єкт поводження з РАВ.

Таблиця 9.2.1. Перелік екологічно небезпечних об'єктів

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітки
1	2	3	4	5
Підприємства металургійної промисловості				
<i>загальнодержавного значення</i>				
1	ПАТ “Євраз - Дніпропетровський метзавод ім. Петровського”, м. Дніпропетровськ	Виробництво чавуну, сталі, прокату, товарів народного споживання, коксу і побічних продуктів	Мінпромполітики України	
2	ПАТ “Дніпровський меткомбінат”, м. Дніпродзержинськ	Виробництво і реалізація агломерату, чавуну, сталі, прокату, товарів народного споживання	Мінпромполітики України	
3	ПАТ “ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод”, м. Дніпропетровськ	Виробництво труб та товарів широкого вжитку	Мінпромполітики України	
4	ПрАТ “ЮтіСТ”, м. Нікополь	Виробництво труб та товарів широкого вжитку	Приватна	
5	ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”, м. Кривий Ріг	Металургійне, коксохімічне та гірничо-збагачувальне виробництво	Мінпромполітики України	
6	ПАТ “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод”, м. Дніпродзержинськ	Виробництво коксу і побічних продуктів	Мінпромполітики України	
7	ПАТ “Євраз Баглійкокс”, м. Дніпродзержинськ	Виробництво коксу і побічних продуктів	Мінпромполітики України	
8	ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”, м. Нікополь	Виробництво феросплавів	Мінпромполітики України	
9	ПАТ “ІНТЕРПАЙП Новомосковський трубний завод”, м. Новомосковськ	Виробництво труб та товарів широкого вжитку	Мінпромполітики України	
Підприємства вугільно-добувної промисловості				
<i>загальнодержавного значення</i>				
10	Центральна збагачувальна фабрика “Павлоградська” ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”, м. Павлоград	Збагачення гірничої маси, випуск вугільного концентрату.	Міністерство палива та енергетики України	
Гірничо-збагачувальні підприємства				
<i>загальнодержавного значення</i>				
11	ВАТ “ПівдГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінпромполітики України	
12	ПАТ “ПівнГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінпромполітики України	
13	ПАТ “ІнГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінпромполітики України	
14	ПАТ “ЦГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінпромполітики України	
1	2	3	4	5
15	ПАТ “Орджонікідзевський ГЗК”, м. Орджонікідзе	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінпромполітики України	
16	ПАТ “Марганецький ГЗК”, м. Марганець	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінпромполітики України	
17	Філія “ВГМК” ПрАТ “Кримський Титан”, м. Вільногірськ	Видобуток та переробка руди рідкісних металів, виробництво ільменітового, рутилового та цирконового концентратів	Державна акціонерна компанія “Українські поліметали”	
18	Східний ГЗК, м. Жовті Води	Видобуток та переробка уранових руд	Міністерство палива та енергетики	

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітки
1	2	3	4	5
			України	
<i>обласного значення</i>				
19	ПАТ “Суша балка”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінпромполітики України	
20	ПАТ “Криворізький залізрудний комбінат”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Мінпромполітики України	
Підприємства хімічної промисловості				
<i>загальнодержавного значення</i>				
21	ПАТ “ДніпроАзот”, м. Дніпродзержинськ	Виробництво аміаку, мінеральних добрив (карбамід), їдкоого натру, рідкого хлору, соляної кислоти, товарів народного споживання	Мінпромполітики України	
22	ВО “Павлоградський хімічний завод”, м. Павлоград	Виробництво вибухових речовин і хімічної продукції	Мінпромполітики України	
<i>обласного значення</i>				
23	ДП “Смоли”, м. Дніпродзержинськ	Виробництво іонообмінних смол, гербіцидів	Міністерство палива та енергетики України	
24	ДНВП “Цирконій”, м. Дніпродзержинськ	Виробництво цирконію, гафнію	Міністерство палива та енергетики України	
25	ДП “Екоантилід”, м. Дніпродзержинськ	Виробництво концентрованої і неконцентрованої азотної кислоти, антижеледної некорозійної суміші, кальцевої селітри, технічного вапна	Мінпромполітики України	
Підприємства енергетики				
<i>загальнодержавного значення</i>				
26	ДТЕК Криворізька ТЕС, м. Зеленодольськ Апостолівського району	Виробництво електричної енергії	Мінпаливенерго України	
27	ДТЕК Придніпровська ТЕС, м. Дніпропетровськ	Виробництво електричної енергії	Мінпаливенерго України	
Підприємства комунального господарства, що використовують хлор				
<i>загальнодержавного значення</i>				
28	ТОВ “Аульська хлор переливна станція”, с. Аули Криничанського району	Зберігання рідкого хлору та передача його споживачам	Держбудархітектури та житлової політики України	
29	КП “Дніпроводоканал” ДМР	Водопостачання та водовідведення	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
<i>обласного значення</i>				
30	КП “Нікопольське ВУВКГ” НМР, м. Нікополь	Підготовка та реалізація води питної якості та приймання в систему каналізації стоків	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
31	КП Криворіжводоканал, м. Кривий Ріг	Водопостачання та водовідведення	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
Підприємства водопровідно-каналізаційного господарства				
<i>загальнодержавного значення</i>				
32	Дніпродзержинське ВУВКГ,	Водопостачання та водовідведення, очищення стічних вод на	Держкомбудархітектури та	

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітки
1	2	3	4	5
	м. Дніпродзержинськ	очисних спорудах	житлової політики України	
33	Дніпропетровське ВУВКГ, м. Дніпропетровськ	Водопостачання та водовідведення, очищення стічних вод на очисних спорудах	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
34	Павлоградське регіональне управління водозабезпечення і каналізаційних стоків (ПРУВОКС) ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”	Водопостачання і очистка каналізаційних стоків	Міністерство палива та енергетики України	
<i>обласного значення</i>				
35	ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”	Водопостачання та водовідведення, очищення стічних вод на очисних спорудах	Міністерство палива та енергетики України	
36	ДПП “Кривбаспромводопостачання”, м. Кривий Ріг	Промислове водопостачання	Держкомбудархітектури та житлової політики України	
37	Нікопольське комунальне підприємство “Західне”, м. Нікополь	Очищення госппобутових та промислових стічних вод м. Нікополь	Нікопольський міськвиконком	
Підприємства інших галузей промисловості				
<i>загальнодержавного значення</i>				
38	ДП ВО “Південний машинобудівний завод”, м. Дніпропетровськ	Виробництво ракетно-космічної продукції, тракторів, тролейбусів, трамваїв та спеціального устаткування	Національна космічна агенція України	
39	ПрАТ “ІнтерМікро Дельта, Інк” м. Дніпропетровськ	Виробництво шин та гумово-технічних виробів	Приватна	
40	ПрАТ “Іста-Центр”, м. Дніпропетровськ	Багатосерійне виробництво стартерних акумуляторних батарей	Приватна	
<i>обласного значення</i>				
41	ПАТ “Дніпрометиз”, м. Дніпропетровськ	Виробництво товарів народного споживання	Мінпромполітики України	
42	ПАТ “Дніпровський машинобудівний завод”, м. Дніпропетровськ	Випуск товарів народного споживання та електронних автоматичних телефонних станцій	Мінпромполітики України	
43	ТДК “Дніпрокомунтранс”, м. Дніпропетровськ	Збирання та транспортування ТПВ	Місцеві органи влади	
1	2	3	4	5
44	Звалища побутових відходів області	Складування ТПВ	Місцеві органи влади	
45	Концерн “Наdejда”, м. Кривий Ріг	Виробництво дріжжів	Приватна	
46	ДП “Новомосковський шпалопросочувальний завод”, м. Новомосковськ	Шпалопросочування	Укрзалізниця	
47	Склади ВВ та боєприпасів сел. Черкаське		Міноборони	
48	ПАТ “ХайдельбергЦемент”, м. Кривий Ріг	Виробництво цементу	Мінпромполітики України	
Водосховища				
48	Дніпродзержинське	Накопичення та використання води	Держводгосп України	
49	Дніпровське	Накопичення та використання води	Держводгосп України	
50	Каховське	Накопичення та використання води	Держводгосп України	
Нафтопроводи та нафтопродуктопроводи				
51	Кременчук-Херсон	Транспортування нафтопродуктів	Мінпромполітики України	

<i>№ з/п</i>	<i>Назва екологічно небезпечного об'єкту</i>	<i>Вид діяльності</i>	<i>Відомча належність (форма власності)</i>	<i>Примітки</i>
1	2	3	4	5
52	Лисичанськ-Кременчук	Транспортування нафтопродуктів	Мінпромполітики України	
53	Лисичанськ-Нижньодніпровськ	Транспортування нафтопродуктів	Мінпромполітики України	
54	АЗС та сховища нафтопродуктів, які розташовані у прибережно-захисній смузі	Реалізація нафтопродуктів		
Газопроводи				
55	Єлець-Кременчук-Кривий Ріг	Транспортування газу	Мінпромполітики України	
56	Кривий Ріг-Одеса	Транспортування газу	Мінпромполітики України	
57	Шебелінка-Дніпропетровськ-Кривий Ріг-Одеса	Транспортування газу	Мінпромполітики України	
58	Газоконденсатне родовище ГПУ "Харківгазвидобування" (Юр'ївський р-н)	Видобування та зберігання газу	Мінпромполітики України	
59	Газосховище ГПУ "Харківгазвидобування", Новомосковський р-н	Зберігання газу	Мінпромполітики України	
60	Пролетарське УПЗГ Магдалинівський р-н	Зберігання газу	Мінпромполітики України	
61	Перещепинський НГП	Видобування та зберігання газу	Мінпромполітики України	
Аміакопроводи				
62	Аміакопровід "Тольятті - Одеса"	Транспортування аміаку	Мінпромполітики України	
Підприємства біохімічної і фармацевтичної промисловості				
63	ВАТ "Дніпрофарм", м.Дніпропетровськ	Випуск лікарських препаратів	Мінздрав України	
64	ВАТ "Дніпропетровська біофабрика", м. Дніпропетровськ	Випуск лікарських препаратів	Мінздрав України	

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

Дніпропетровська область – одна з ключових промислових регіонів України.

Основні галузі виробництва Дніпропетровської області: гірничо-видобувна, вугільна, металургійна, машинобудівна, у тому числі ракетно-космічна, хімічна, сільсько-господарська, будівельна та інші.

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

За даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області – ІНДЕКС промислової продукції за основними видами діяльності в розрізі підприємств промислового комплексу області за 2013 рік та обсяг реалізованої продукції за основними видами промислової у 2013 році наведено у таблицях 10.1.1., 10.1.2.

Таблиця 10.1.1. ІНДЕКС промислової продукції за основними видами діяльності

	Код за КВЕД-2010	Січень-грудень 2013р. до січня-грудня 2012р.
Промисловість	B+C+D	98,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	102,8
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	19	87,4
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	97,3
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	22, 23	91,2
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	24, 25	99,1
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	26–30	72,0

Таблиця 10.1.2. Обсяг реалізованої продукції за основними видами промислової у 2013 році

	Код за КВЕД-2010	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу		Додатково: структура обсягу реалізованої промислової продукції, без урахування вартості електро-та теплоенергії, газу; придбаних для перепродажу, %
		млн грн	% до всієї реалізованої продукції	
Промисловість	B+C+D+E36	202 318,14	100,0	–
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	57 759,25	28,6	31,7
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	2 583,89	1,3	1,4
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	6 823,37	3,4	3,7
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	22, 23	7 450,37	3,7	4,1
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	24, 25	68 276,51	33,7	37,4
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	26–30	9 581,83	4,7	5,3

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

За 2013 рік у натуральному виразі виробництво основних видів продукції підприємствами гірничо-металургійного комплексу наведено у таблиці 10.2.1.1.

Таблиця 10.2.1.1.

	<i>Вироблено за 2013 рік</i>	<i>% до 2012 року</i>
Концентрати залізорудні неагломеровані, млн тонн	56,7	103,1
Концентрати залізорудні агломеровані, млн тонн	30,4	102,5
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного; кокс газовий, млн тонн	3,4	88,1
Чавун, млн тонн	9,2	97,2
Сталь, без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям, млн тонн	7,5	98,8
Напівфабрикати зі сталі нелегованої прямокутного (включаючи квадратний) поперечного перерізу, катані чи отримані безперервним литтям, млн. тонн	5,5	115,4
Прокат готовий чорних металів, млн тонн	5,1	103,1
Труби та трубки, профілі порожнисті зі сталі, млн тонн	1,26	88,4

За 2013 рік по підприємствах гірничо-металургійного комплексу загальний обсяг інвестицій в реконструкцію, модернізацію та введення нових виробничих потужностей склав – 5 924,1 млн грн. інформація в розрізі підприємств наведено у таблиці 10.2.1.2.

Таблиця 10.2.1.2

<i>Назва підприємства</i>	<i>2013 рік</i>	<i>2012 рік</i>	<i>%</i>
ПАТ “Кривбасзалізрудком”	243,6	218,1	111,7
ПАТ “Південний гірничозбагачувальний комбінат”	582,8	597,2	97,6
ПАТ “Центральний гірничозбагачувальний комбінат”	138,8	502,1	27,6
ПАТ “Північний гірничозбагачувальний комбінат ”	1 674,6	1 318,2	127,0
ПАТ “Інгулецький гірничозбагачувальний комбінат”	793,0	814,9	97,3
філія “Вільногірський ГМК” ПрАТ “Кримський Титан”	546,9	73,4	744,9
ТОВ “Восток-Руда”	8,6	29,4	29,1
ПАТ “Кривбасвибухпром”	2,3	2,1	109,5
ПАТ “Арселор Міттал Кривий Ріг”	1 268,8	1 453,4	87,3
ПАТ “Дніпровський меткомбінат”	1 014,9	213,0	476,5
ПАТ “Євраз – ДМЗ ім. Петровського”	95,4	198,0	48,2
ПАТ “Інтерпайп НМТЗ”	7,5	8,4	89,0
ТОВ “Інтерпайп Ніко Тюб”*	193,2	314,7	61,4
ПрАТ “Сентравіс Продакшн Юкрейн”	24,9	23,2	107,0
ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”*	239,5	172,0	139,2
ПАТ “Євраз Баглійкокс”	30,4	49,5	61,4
ПАТ “Євраз ДКХЗ”	52,6	7,4	712,8
ТДВ “Завод Метиз”*	1,57	0,8	208,0
ПАТ “Дніпрометиз”	15,2	11,1	137,0

* - данні наведені за 11 місяців 2013 року

До найважливіших інвестиційних проектів в цьому напрямку слід віднести будівництво циклічно-поточної технології на ПАТ “ПівдГЗК”, запуск І-черги

якої відбувся у листопаді 2013 року. Крім цього, у вересні 2013 року введено до експлуатації після капітального ремонту рудозбагачувальну секцію № 3 рудозбагачувальної фабрики № 2 комбінату.

На ПАТ “ПВНГЗК” реалізується масштабний проект будівництва циклічно-потокової технології скельного розкриву в Першотравневому кар’єрі.

У 2013 році на ш. “Родіна” ПАТ “Кривбасзалізрудком” введено до експлуатації I чергу установки сухої магнітної сепарації, застосування якої дозволить підвищити вміст заліза у видобутій залізній руді не менш, ніж на 1 – 1,5 %.

У липні 2013 року на ПАТ “ІНГЗК” розпочато реалізацію стратегічного інвестиційного проекту – “Будівництво рудного ЦПТ”, що входить до Комплексного проекту поетапного розвитку гірничих робіт і переробки мінеральної сировини до кінця відпрацювання Інгuleцького родовища.

Реалізується проект реконструкції сортопрокатного цеху (стан 350, I черга) на ПАТ “Дніпровський меткомбінат”, введення до експлуатації якого відбудеться в 2014 році, а також реконструкція доменного цеху з будівництвом установки приготування і вдмухування пиловугільного палива.

На ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” в I-му півріччі 2013 введено до експлуатації механізовану лінію пакування та сортування фасонного прокату на дрібносортному стані 250-2 прокатного виробництва. Було виконано технічне переоснащення систем автоматизованого управління конвеєра № 6 сталеплавильного департаменту. Крім цього, на комбінаті реалізується програма модернізації аглофабрики № 2.

10.2.2. Металургійна промисловість

Зменшення у 2013 року обсягів виробництва у металургійній галузі на 0,9% відбулось за рахунок зниження темпів промислового виробництва по наступних показниках:

виробництво чавуну (- 2,8 %), виробництво сталі без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям (- 1,2 %), що пов’язане зі зменшенням обсягів виробництва цих видів продукції на ПАТ “Дніпровський меткомбінат”: чавуну (- 12,4 %), сталі (- 6,8 %) з причин зменшення замовлень.

виробництво труб та трубок, профілів порожнистих зі сталі (- 1,6 %), що пов’язано зі зменшенням обсягів виробництва на трубних підприємствах компанії “Інтерпайп” з причин зменшення квот на поставку труб до країн Митного Союзу та зупинкою з 01.06.2013 господарської діяльності ПАТ “Дніпропетровський трубний завод” у зв’язку з недостатнім обсягом замовлень на виробництво труб, збитковістю виробництва, відсутністю ринків збуту продукції, несвоєчасним проведенням технічного переоснащення та модернізації підприємства. У грудні 2013 року на ПАТ “Дніпропетровський трубний завод” розпочато поступове завантаження виробничих потужностей підприємства.

Зменшення виробництва коксу 6 % пов’язано зі зниженням попиту на цей

вид продукції з боку металургійних підприємств.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

У хімічній промисловості за підсумками 2013 року також відбулось певне зниження темпів промислового виробництва за видом діяльності:

виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (- 2,7 %), що в першу чергу пояснюється зменшення виробництва пластмас у первинних формах (91,4 %), як наслідок зменшення виробництва фарби і лаків на основі акрилових або вінілових полімерів у водному середовищі (94,7 %), яке пов'язане, як з сезонністю у попиті на зазначений вид продукції, так і скороченням фінансовозабезпеченої купівельної спроможності споживачів.

Спостерігається зменшення виробництва фосфоровмісних мінеральних добрив, зумовлене відсутністю платіжеспроможного попиту на продукцію на внутрішньому ринку, а також економічно непривабливими цінами на зовнішніх ринках. На внутрішньому ринку України вітчизняні мінеральні добрива змушені конкурувати з аналогічною продукцією, яка імпортується з Росії та Білорусії. Підприємства виробники фосфоровмісних мінеральних добрив в Росії та Білорусії несуть значно менші витрати на придбання необхідної сировини, природного газу та енергоносіїв за рахунок суттєвої підтримки цієї галузі хімічної промисловості з боку держави. Висока собівартість нашої продукції спричинена великими цінами на сировину та енергоносії;

виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції (- 8,8 %) пояснюється нестачею обігових коштів, яку відчувають на підприємствах підгалузі, через несвоєчасне відшкодування ПДВ.

По базовим підприємствам хімічної промисловості у 2013 році обсяг інвестицій в реконструкцію, модернізацію та введення нових виробничих потужностей склав:

на ДП НВО “Павлоградський хімічний завод” (данні наведені за 11 місяців 2013 року) – в реконструкцію, модернізацію та введення нових виробничих потужностей – 11 626,5 тис. грн;

ДП “Смоли” – капітальне будівництво – 267,0 тис. грн; придбання машин та устаткування – 99,0 тис. грн;

ТОВ ПП “ЗІП” – в реконструкцію, модернізацію та введення нових виробничих потужностей – 5 013,0 тис. грн, придбання машин та устаткування – 1 423,0 тис. грн;

ПАТ “ІнтерМікро Дельта, Інк” (данні наведені за 11 місяців 2013 року) – в реконструкцію, модернізацію та введення нових виробничих потужностей – 2025,57 тис. грн, придбання машин та устаткування – 26 866,62 тис. грн.;

ТОВ “Завод Полімердеталь” – в реконструкцію, модернізацію та введення нових виробничих потужностей – 1 394,0 тис. грн;

на ПАТ Завод “Павлоградхіммаш” введено в експлуатацію обладнання: обладнання, автоматичної зварки, машино-орбітальної зварки, устаткування

для обварки труб в турбінних решітках (витрати на реалізацію заходів – 8,5 млн грн);

на ПАТ “Дніпроважмаш” впроваджується горизонтально-розточувальний верстат моделі Skoda – WD 160 (вартість заходу – 13,2 млн грн), лінія ХТС у цеху №1 для виробництва тюбінгів (вартість заходу – 2,3 млн грн).

На ПАТ “ДНІПРОАЗОТ” виконуються роботи з реконструкції дільниці хімводопідготовки із заміною морально та фізично застарілого обладнання на обладнання та технології з використанням сучасних методів очищення води, які забезпечать зниження матеріальних і енергетичних витрат на підготовку води, зниження стоків та відходів виробництва.

На сьогодні розроблено та погоджено проект реконструкції.

Підписано угоду з підрядною організацією – компанією “ТідроТех Інжиніринг” (м. Дніпропетровськ), яка заснована у 1998 році, входить до складу міжнародної групи компаній WaterGroup, що працюють в області водопідготовки та водоочищення.

Основна діяльність компанії сфокусована на вирішенні проблем підготовки технологічної води, виробництві води питної якості, очищення стічних вод, створенні замкнутих циклів водопостачання.

Підрядною організацією здійснюється закупівля обладнання.

Початок будівництва запланований на літо 2014 року.

На ТОВ “Вільногірське скло” 19 листопада 2013 року введено в промислове виробництво нову енергозберігаючу плавильну піч для виробництва склотари в асортименті. Потужність об’єкта – 270 тонн скломаси білого кольору на добу. Кошторисна вартість об’єкту складає близько 210 млн. грн.

10.2.4. Харчова промисловість

Харчова промисловість відіграє важливу соціальну і стратегічну роль у суспільстві, оскільки її підприємства виробляють продукцію, що використовується споживачами для особистого споживання, і забезпечують їх життєдіяльність. Ринок виробництва споживчих товарів є одним з найбільш містких і перспективних серед товарних ринків, зовнішні фактори конкурентного середовища на ньому сприятливі для виробника, а отже, конкурентоспроможність підприємств, що діють на цьому ринку, зможе забезпечити утримання досягнутих рівнів прибутку, рентабельності, обсягів виробництва, частки на ринку та темпів розвитку.

Дніпропетровська область одна з провідних областей, що майже повністю задовольняє потреби споживачів в основних продуктах харчування за рахунок власного виробництва та насамперед завдяки тісній співпраці підприємств потужного агропромислового комплексу і багатогалузевої харчової та переробної промисловості.

В області створений та діє потужний комплекс підприємств з переробки сільськогосподарської сировини та виробництва харчових продуктів.

Провідними галузями харчової промисловості області є: олійножирова, борошномельно-круп'яна, хлібопекарська, кондитерська, м'ясопереробна, молокопереробна, виробництво безалкогольних напоїв і мінеральної води, плодоовочева, рибопереробна, та інші.

За підсумками роботи підприємств харчової та переробної промисловості Дніпропетровської області у 2013 році виробництво зросло:

м'яса, включаючи субпродукти	– на 10,8 %
ковбасних виробів	– на 6,8 %
масла тваринного	– на 14,2 %
сирів жирних	– на 67,7 %
продуктів кисломолочних	– на 5,4 %

За оцінками споживчого попиту та ресурсного наповнення ринків Дніпропетровської області основними видами продовольчих товарів можна зробити висновок, що в регіоні виробляється достатня кількість продовольчих ресурсів. Рівень виробництва дозволяє забезпечити потребу населення в харчових продуктах відповідно до норм споживання. Виробничі потужності харчової галузі Дніпропетровщини завантажені з урахуванням попиту споживачів.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

З метою запобігання пилоутворенню на відвалах, хвостосховищах, шламонакопичувачах підприємствами постійно здійснювалося закріплення поверхонь речовинами, які затримують пил, зволоження “сухих” пляжів хвостосховищ, полив технологічних автодоріг, зрошення складів готової продукції, висаджується рослинність тощо.

Підприємства при проведенні масових вибухів обов'язково здійснюють природоохоронні заходи, спрямовані на скорочення техногенного навантаження на довкілля та людину: використовують внутрішню і зовнішню гідрозабійку, застосовують виключно безтритилові вибухові речовини та інше.

В результаті виконання підприємствами передбачених програмою повітроохоронних заходів станом на 01.12.2013 року вдалося запобігти надходженню в атмосферне повітря понад 15 тис. тонн викидів забруднюючих речовин.

Публічними акціонерними товариствами “Кривбасзалізрудком” та “ХайдельбергЦемент Україна” протягом року проводилися роботи з будівництва та реконструкції фільтрів і аспіраційних установок.

Для захисту прилеглих територій від забруднення та підтоплення підприємствами-учасниками виконуються заходи щодо розширення хвостового господарства та систем оборотного водопостачання. Станом на 01.12.2013 загальний обсяг перехоплених та повернутих дренажних та фільтраційних вод складає 33,9 млн м³. ПАТ “ПВНГЗК” забезпечується режим гідрозахисту при експлуатації шахти “Першотравнева” шляхом відкачки.

Для зменшення обсягів розміщення відходів виробництва ПАТ “ПВНГЗК”, ПАТ “ЦГЗК”, ПАТ “ПівдГЗК”, ПАТ “ІнГЗК” здійснюється

використання розкривних порід для будівництва хвостосховищ, виробництва щебеню, будівництва (ремонту) автомобільних доріг тощо.

У сфері покращення стану земель проведені роботи з гірничотехнічної рекультивації:

кар'єру № 2 ПАТ “ЦГЗК” – шляхом засипки відпрацьованої ємності розкривними породами цього підприємства та відходами ливарного виробництва ПрАТ “Криворізький завод гірничого обладнання” в обсязі 5,9 млн. тонн;

зон обвалення шахт “Ювілейна” та ім. Фрунзе ПАТ “ЄВРАЗ Суха Балка” пустими породами в об'ємі 801,922 тис. тонн;

зон обвалення ПАТ “Кривбасзалізрудком” в обсязі 490,0 тис. м³.

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” виконано біологічну рекультивацію 1,84 га порушених земель шахтоуправління з підземного видобутку руди на ділянці самозаростання.

ПАТ “ЄВРАЗ Суха Балка” проведено рекультивацію 2 га порушених земель у гірничому відводі підприємства селищ Куйбишева та Верабового.

Розбудова системи моніторингу довкілля міста здійснена за рахунок введення в експлуатацію чотирьох постів автоматичного спостереження за станом атмосферного повітря в місті.

Розроблені у 2012 році екологічна карта та проект організації системи екологічного моніторингу міста поєднують мережу пунктів спостереження в єдину комплексну систему міста та являють собою інформаційну функціональну модель міста, що володіє властивостями відстежувати та відображати динаміку змін стану компонентів навколишнього середовища та рівня техногенного впливу на них в часовому та просторовому вимірі, забезпечує можливість прогнозування змін у стані компонентів довкілля.

З метою організації виконання Указу Президента України від 18 жовтня 2013 року № 572/2013 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 квітня 2013 року “Про комплекс заходів щодо вдосконалення проведення моніторингу довкілля та державного регулювання у сфері поводження з відходами в Україні”, забезпечення виконання Стратегічного плану розвитку міста Кривого Рогу до 2015 року, в межах Довгострокової програми розбудовується мережа державного та відомчого контролю за станом довкілля шляхом впровадження автоматизованої системи екологічного моніторингу навколишнього природного середовища.

У 2013 році робота з розбудови автоматизованої системи екологічного моніторингу була направлена на координацію діяльності найбільших підприємств-забруднювачів у частині створення відповідних власних систем.

У подальшому мережу державних та відомчих пунктів спостереження планується поєднати в єдину комплексну систему, що стане інформаційною функціональною моделлю міста, з властивостями відстежувати й відображати динаміку змін стану компонентів навколишнього середовища та рівня техногенного впливу на них у часовому й просторовому вимірах, забезпечувати можливість прогнозування змін у стані компонентів довкілля.

З метою забезпечення розвитку системи моніторингу навколишнього природного середовища міста шляхом її модернізації та вдосконалення систем управління даними як основи для ухвалення управлінських рішень на засіданні виконкому міської ради розглянуто питання “Про автоматизовану систему екологічного моніторингу навколишнього природного середовища”, прийнято відповідне рішення від 13.11.2013 № 341.

За рахунок власних коштів підприємств у 2013 році виконувались:

моніторинг стану поверхневих вод суші в місцях скидання зворотних вод, моніторинг довкілля в районі місць видалення відходів, моніторинг якості питної води в централізованій мережі водопостачання на загальну суму 2992,8 тис. грн;

моніторинг атмосферного повітря на загальну суму 3443,8 тис. грн.

У межах реалізації заходів програми підприємствами, якими оформлені охоронні зобов’язання щодо утримання та збереження об’єктів природно-заповідного фонду, здійснюються відповідні заходи власним коштом підприємств.

Крім того, впорядкування об’єктів природно-заповідного фонду здійснюється силами громадськості та підприємств міста в рамках всеукраїнської акції “За чисте довкілля”.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Дніпропетровська область – один з найбільш економічно розвинених регіонів України. Характеризується вигідним географічним положенням, багатими природними ресурсами та розвиненим сільськогосподарським виробництвом. Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави.

Більш ніж 80 % площі області зайнято під сільськогосподарське виробництво (більш ніж 25 тис. км² (6,0 % сільгоспугідь України). Природно-кліматичні умови області сприяють вирощуванню усіх зернових культур і дозволяють отримувати високоякісне продовольче зерно.

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої області і держави в цілому, дає значній частині сільського населення робочі місця.

Основу агропромислового комплексу області складають:

1202 сільськогосподарських підприємств з різними формами власності та підпорядкування;

4071 селянських фермерських господарств;

1423 підприємства харчової та переробної промисловості, з яких більше 100 є провідними по Україні.

Крім того в області існує потужний науковий галузевий потенціал:

4 науково-дослідні станції;

Інститут сільського господарства степової зони України УААН;

Аграрний університет, 6 коледжів.

Дніпропетровська область – одна з провідних областей, що майже повністю задовольняє потреби споживачів в основних продуктах харчування за рахунок власного виробництва та насамперед завдяки тісній співпраці підприємств потужного агропромислового комплексу і багатогалузевої харчової та переробної промисловості.

Основні напрями виробничої діяльності сільгосппідприємств області: вирощування зернових, технічних і овочевих культур, виробництво м'ясо-молочної продукції.

За обсягом виробництва валової продукції сільського господарства область посідає четверте місце серед регіонів України.

У 2013 році вироблено продукції на суму 15 млрд 61 млн грн, в т.ч. продукції рослинництва – 10 млрд 636 млн грн, продукції тваринництва – 4 млрд 425 млн грн, забезпечено приріст валової продукції сільського господарства – на 30,6 %, в тому числі продукції рослинництва – на 52 %. У розрахунку на 100 га сільгоспугідь вироблено 677,7 тис. грн проти 518 тис. грн

у 2012 році.

Інтенсифікація розвитку сільського господарства області досягається завдяки таким основним чинникам, як підвищення врожайності шляхом удосконалення землекористування, структури посівів, попередників, енергозберігаючих технологій обробітку ґрунту, збільшення внесення мінеральних добрив, захисту рослин, розвитку селекції та насінництва.

Зерновий сектор Дніпропетровської області є стратегічною галуззю економіки, який визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення області, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських товаровиробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій.

В структурі посівів сільськогосподарських культур зернові займають 59 – 60 %, технічні культури – до 20 – 25 %, картопля та овоче-баштанні – 4,5 %, кормові культури – 4,6 %.

У 2013 році валовий збір зерна в області склав 3 млн 710 тис. тонн (це рекордний врожай за роки незалежності), пшениці – 1 млн 769 тис. тонн, ячменю – 562 тис. тонн, кукурудзи на зерно – 1 млн 316 тис. тонн, соняшнику 1 млн 172 тис. тонн, картоплі – 536 тис. тонн, овочів – 600 тис. тонн, плодів та ягід – 175 тис. тонн. Це передові місця серед регіонів України.

У 2013 році за обсягом виробництва пшениці область зайняла друге місце серед інших регіонів України, ячменю – третє місце, насіння соняшнику друге місце по Україні, овочів – третє, плодів та ягід – друге місце.

На сьогоднішній день агроформування області завершили посівну кампанію 2014 року. Всього посіяно ярих зернових культур 608,8 тис. га, у т.ч. ярого ячменю 207,1 тис. га, кукурудзи на зерно 360,0 тис. га, проса – 12,1 тис. га, гречки – 5,2 тис. га. Крім того посіяно соняшнику – 416,6 тис. га, картоплі посаджено – 50,7 тис. га, овочі відкритого ґрунту – 33,1 тис. га.

В поточному році очікується отримати зернових культур 3,4 млн тонн, соняшнику близько 960 тис. тонн, овочів 675 тис. тонн, картоплі 573 тис. тонн, що повністю забезпечить потребу населення області в продуктах харчування

11.2. Вплив на довкілля.

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Накопичений досвід свідчить, що мінеральні добрива – один з найефективніших засобів підвищення родючості ґрунтів, урожайності та поліпшення якості продукції рослинництва. За допомогою мінеральних добрив можна керувати процесами живлення рослин, змінювати якість урожаю та впливати на родючість, фізико-хімічні та біологічні властивості ґрунту. Результати наукових досліджень вітчизняних учених свідчать, що завдяки застосуванню добрив можна одержати у середньому 40–50% приросту основних сільськогосподарських культур, що значно вище, ніж частка приросту врожаю від сорту насіння, засобів захисту рослин чи обробітку ґрунту.

Однак широкомасштабне безконтрольне застосування мінеральних добрив може призвести до негативного їх впливу на навколишнє середовище, рослинницьку продукцію, тваринний світ і здоров'я працюючих з добривами та населення.

Обсяг внесених добрив на 1 га по Дніпропетровській області нижче ніж в середньому по Україні. При цьому, приріст внесення мінеральних добрив по Дніпропетровській області перевищує приріст показника по Україні. Тобто при дотриманні даної тенденції з часом рівень внесення добрив в Дніпропетровській області досягне середнього рівня по країні. Так, під урожай 2013 року удобрена площа мінеральними добривами склала 939,5 тис. га, що становить 76,6 % від загальної посівної площі. На 1 га посівної площі внесено 50,5 кг поживних речовин, в тому числі : N – 35,7 кг/га, P – 9,4 кг/га, K – 5,3 кг/га.

Удобрена площа *органічними добривами* склала 10,9 тис. га, що складає 0,9 % від загальної площі, внесено органічних добрив 372,4 тис. тонн.

Внесено мінеральних добрив під багаторічні насадження (сади, ягідники, виноградники, насадження шовковиці тощо) – 53,4 тонн поживних речовин, в тому числі: N – 29,3 тонн, P – 4,6 тонн, K – 19,5 тонн.

11.2.2. Використання пестицидів.

Реалізація пестицидів і агрохімікатів проводиться за наявності на них висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи. Кожна партія продукції, що реалізується супроводжується товарно-транспортною накладною та сертифікатом якості. Пестициди і агрохімікати, що реалізуються, упаковані і промарковані. Кожний пестицид застосовується суворо за призначенням і лише на певних культурах.

Незважаючи на скрутне становище в агропромисловому секторі економіки, сільгоспвиробники всіх форм власності активно продовжують використовувати хімічні засоби захисту рослин. Якщо за даними Державної фітосанітарної інспекції в Дніпропетровській області, у 2009 році у господарствах області було використано близько 1448 тонн різних препаративних форм пестицидів, то в 2013 році – 2984,2 тонн, в тому числі: інсектицидів – 385,0 тонн; гербіцидів – 2030,9 тонн; десикантів – 46,8 тонн; фунгіцидів – 367,7 тонн; протруйників – 151,3 тонн, родентицидів – 2,5 тонн.

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Одним з основних способів збереження і покращання родючого ґрунту є меліорація земель у всіх її видах.

Дніпропетровська область розташована в зоні недостатнього зволоження. Літні дощі, в основному, мають характер злив і їх корисне використання незначне. Це створює несприятливі умови водного режиму ґрунтів у вегетаційний період.

Людство, обробляючи землі з метою вирощування різноманітних культур, з давніх-давен розраховувало отримувати оптимальні врожаїв з мінімальних площ, тому що для обробки великих ділянок землі треба витратити більше сили та часу. При цьому кожна культура, має свою специфіку вирощування та вегетаційний період, потребує постійної уваги.

З метою збільшення врожаїв, людство придумало систему по якій землі, які знаходяться в сільськогосподарському обігу штучно зрошувались. Це значно збільшило врожайність та гарантувало отримання врожаїв, в порівнянні з тим, коли єдиним джерелом води для рослин був дощ.

На сьогоднішній день у Дніпропетровській області в структурі загальної площі земель сільськогосподарського призначення майже 200 тисяч гектар або 9 % становлять зрошувані землі.

Поливні землі забезпечують не тільки збільшення врожайності сільськогосподарських культур, але й підвищення продуктивності земель, особливо при екстремальних погодних умовах.

Підприємства агропромислового комплексу області, які вирощують овочі, плоди та ягоди застосовують крапельне зрошення. Це дає можливість регулювання глибини зволоження, кількості, якості та періодичності зрошення, та економне витрачання зрошуваної води. В області побудовано більше чотирьох тисяч гектарів краплинного зрошення

В області діють регіональні Програми (Програма розвитку і охорони земель у Дніпропетровській області на 2011 – 2018 роки; Програма відновлення систем зрошуваного землеробства у Дніпропетровській області на 2013 – 2021 роки), заходи яких направлені на підвищення родючості ґрунтів та відновлення зрошуваного землеробства. З 2001 року з обласного бюджету на виконання заходів Програм направлено близько 14,0 млн грн.

Для порівняння середня урожайність зернових за останні 5 років склала 25,4 ц /га, на зрошуваних землях 39,8 ц/га. Середня урожайність овочів відкритого ґрунту - складає 151,9 ц/га, на зрошуваних землях – 241,2 ц/га.

За час функціонування програми розвитку і охорони земель у Дніпропетровській області за кошти обласного, районних бюджетів та інвестицій сільгоспвиробників, відновлено внутрішньогосподарські зрошувальні системи на площі 7 тис. га, придбано 50 одиниць сучасної дощувальною техніки на загальну суму більше 100 млн грн.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Роль галузі тваринництва – це перш за все забезпечення населення основними продуктами харчування, переробну та харчову промисловість – сировиною, галузь рослинництва – органічними добривами, населення – робочими місцями.

Тваринництво – одна із стратегічних галузей сільського господарства області, рівень розвитку якої значною мірою визначає продовольчу безпеку регіону і якість харчування населення, а значить і здоров'я нації.

За результатами роботи агропромислового комплексу області у 2013 році Дніпропетровська область за обсягом виробництва м'яса займає - третє місце серед регіонів України, за обсягом виробництва яєць – шосте.

У 2013 році область займала лідируючі позиції: друге місце по поголів'ю свиней, четверте по кількості поголів'я птиці.

Всіма категоріями господарств Дніпропетровської області вироблено за 2013 рік: – 294,9 тис. тонн м'яса, молока – 348,0 тис. тонн, яєць – 954,6 млн штук .

В агропромисловому комплексі області за останні роки створено умови для поліпшення існуючого інвестиційного клімату та впровадження інвестиційних проектів.

Завершено будівництво I етапу молочно-виробничого комплексу “Єкатеринославський”. Виробнича потужність комплексу становить 38 – 43 тонн молока на добу. Для комплектування дійного гурту закуплено 900 голів нетелей швіцької породи австрійської селекції. По закінченню будівництва планується мати цілісний виробничий комплекс, з повним циклом по виробництву молока та м'яса великої рогатої худоби.

Введена в дію I черга демонстраційної ферми СП “Молочарське” на 60 корів.

Ведеться розширення молочнотоварного комплексу в ПрАТ “Агро-Союз” Синельниківського району з іноваційними проектними рішеннями потужність 3 тис. 300 голів корів.

Створюється молочний комплекс на 2500 голів корів в ТОВ “Фактор Д” Апостолівського району.

Розвиток молочного скотарства в особистих господарствах населення забезпечується шляхом створенням сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, що займаються виробництвом та реалізацією молока та малих ферм сімейного типу, як напряду розвитку малого і середнього бізнесу в галузі.

В області вже ефективно працюють 14 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та 6 сімейних ферм. Ведеться організаційна робота щодо створення кооперативів в кожному районі та проводиться реконструкція ще 20 ферм сімейного типу.

В області діє Програма розвитку молочного скотарства на період до 2015 року, якою передбачена підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів молочного напряду.

В галузі свинарства ефективно впроваджуються інвестиційні проекти. В межах проекту “Інтегратор” ПрАТ “Агро-Союз” введено в дію комбікормовий завод, потужністю 160 тонн комбікормів на добу та завершено реконструкцію свинарського комплексу на 2400 голів свиноматок.

У 2014 році завершиться реконструкція свиногокомплексу в ТОВ “Рантьє” Апостолівського району потужністю 8500 свиноматок будівництво II черги свинарської ферми на 11,2 тис голів свиней ПП “Сігма” Дніпропетровського району.

Весь приріст м'яса птиці здійснюється за рахунок потужних

птахопідприємств, які за показниками собівартості, продуктивності й збереженості поголів'я вже впевнено конкурують з імпортною продукцією.

Господарства області повністю забезпеченні племінним продуктивним молодняком, який вирощується в кращих племінних господарствах. Племінне поголів'я великої рогатої худоби молочного напрямку продуктивності сконцентроване в 8 племінних заводах та 8 племінних репродукторах, в яких розводяться найпродуктивніші породи: голштинська, українська червона молочна, червона степова та чорно – ряба молочна породи.

З метою удосконалення порід та покращення продуктивних якостей овець в області ефективно працюють 2 племінних заводи з розведення овець асканійської м'ясо-вовнової з кросбредною вовною Дніпропетровського типу, а саме: Дослідне господарство “Руно” Криничанського району, ТОВ “Шаролезька вівця” Новомосковського району.

11.3. Органічне сільське господарство

Всього по області за 2013 рік отримано побічної продукції тваринництва (гною, курячого помету) 981,2 млн тонн, яка використана на поліпшення родючості сільськогосподарських угідь.

З метою покращення екологічної безпечності тваринницьких комплексів ефективно використовуються біогазові технології в ТОВ “Агро-Овен” Магдалинівського і ТОВ “Агро-Еліта” Нікопольського районів та будується в ТОВ “Деміс - Агро” Дніпропетровського району.

Проект захисту навколишнього середовища по зберіганню та утилізації рідкого гною діє в ТОВ “Дніпро - Гібрид” Пятихатського району.

Впроваджується прогресивна технологія первинної обробки гною та досліджується використання біологічного препарату для зменшення виділення аміаку та супутніх газів на свинокомплексі приватного підприємства “Сігма” в Новомосковському районі.

12. ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Інформація про використання, споживання паливно-енергетичних ресурсів та викиди забруднюючих речовин у Дніпропетровській області наведено у таблиці 12.1.1.; 12.1.2.;12.1.3.

Таблиця 12.1.1. Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Усього, тис. т у.п.	30719	29499	25343	28392	28213	28520	26449
у тому числі котельно-пічне паливо, тис.т у.п.	20884	19966	16878	18637	18570	18811	17389
електроенергія, млн. кВт.г	22338	23507	20797	24451	24140	24631	23178

Таблиця 12.1.2. Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2013 році

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, кг/грн	Темп зміни, % порівняно з 2012 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
Усього стаціонарними джерелами	446	940,5		97,8	
в тому числі за видами діяльності:					
добувна промисловість	26	221,2		117,9	
з неї:					
добування паливно-енергетичних корисних копалин	6	122,3		113,0	
у тому числі добування вугілля, лігніту і торфу	3	120,2		113,3	
з нього добування та збагачення кам'яного вугілля	3	120,2		113,4	
агломерація кам'яного вугілля	-	-		-	
добування вуглеводнів та пов'язані з ним послуги	2	1,3		99,2	
добування уранової та торієвої руд	1	0,8		88,7	
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	44	276,0		87,0	
з нього виробництво електроенергії	3	267,8		87,0	

Таблиця 12.1.3. Споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹

	2013р.
Усього млн. т умовного палива	
Україна	136,0
у тому числі	
Дніпропетровська область	22,0
Вугілля кам'яне, тис. т	
Україна	70213,1
у тому числі	
Дніпропетровська область	10804,7
Газ природний, млн. м³	
Україна	32436,2
у тому числі	
Дніпропетровська область	3586,9
Бензин моторний², тис. т	
Україна	869,9
у тому числі	
Дніпропетровська область	64,0
Газойлі (паливо дизельне)², тис. т	
Україна	4151,4
у тому числі	
Дніпропетровська область	436,2
Мазути топкові важкі, тис. т	
Україна	201,4
у тому числі	
Дніпропетровська область	9,3

¹ Без обсягів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти, реалізованих населенню.

² Без урахування обсягів роздрібного продажу через автозаправні станції.

12.2. Ефективність енергоспоживання

Інформація щодо використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти та використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами діяльності у 2013 році у Дніпропетровській області наведена у таблицях 12.2.1.;12.2.2.

Таблиця 12.2.1. Використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹

	2013р.
Усього, тис. т умовного палива	21980,3
у тому числі	
вугілля кам'яне, тис.т	10804,7
газ природний, тис. м ³	3586854,8
дрова для опалення, м ³ щільних	4504,7
інші види первинного палива, т умовного палива	26488,6

Продовження таблиці 12.2.1.

продукти переробки палива	
кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, кокс газовий ² , тис. т	5505,6
бензин авіаційний, т	8,4
бензин моторний ² , т	63958,8
дистиляти нафтові легкі, фракції легкі інші ² , т	186,8
паливо для реактивних двигунів типу гас ² , т	5694,6
гас ² , т	4457,4
гас для технічних цілей ⁴ , т	—
гас освітлювальний ⁴ , т	—
газойлі (дизельне паливо) ³ , т	436221,5
мазути паливні важкі ² , т	9252,1
оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі ² , т	31216,8
масла мастильні для процесів очищення ⁵ , т	—
масла мастильні ⁵ , т	—
пропан і бутан скраплені, т	7637,6
вазелін нафтовий, парафін воски нафтові та інші ² , т	1139,0
бітум нафтовий (включаючи сланцевий) ² , т	6641,5
мастила відпрацьовані ⁶ , т	—
присадки до мастил та палива ⁶ , т	—
інші види нафтопродуктів, тонн умовного палива	495,0
коксівий газ, отриманий як попутний продукт ² , тис. м ³	1357836,8
інші продукти переробки палива, тонн умовного палива	—

¹ Без обсягів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти, реалізованих населенню.

² Найменування починаючи зі звіту за 2013р.

³ Без урахування обсягів роздрібного продажу через автозаправні станції.

⁴ Починаючи зі звіту за 2013р. гас для технічних цілей і гас освітлювальний враховуються як гас.

⁵ Починаючи зі звіту за 2013р. враховуються як оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі.

⁶ Починаючи зі звіту за 2013р. враховуються як інші види нафтопродуктів, тонн умовного палива

Таблиця 12.2.2. Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹ за видами економічної діяльності у 2013 році

	Усього, витрачено тис.т умовного палива	Витрати палива в натуральному вимірі			
		Вугілля кам'яне, тис. т	Газ природний, млн м ³	Бензин моторний ² , тис. т	Газойлі ² (паливо дизельне), тис. т
Усього	21980,3	10804,7	3586,9	64,0	436,2
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	187,9	0,3	42,1	10,8	79,7
Промисловість	21321,0	10785,7	3366,8	22,8	233,4
Добувна	832,4	86,6	281,6	6,4	144,6
Переробна	14813,1	5478,0	1928,3	11,8	84,1
у тому числі металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	12486,3	3656,4	1541,0	4,3	59,5
виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	1640,9	1642,8	0,3	0,3	0,7
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	149,5	29,8	75,3	2,3	6,3
Виробництво та розподілення електро- енергії, газу та гарячої води	5675,5	5221,1	1156,9	4,6	4,7
Будівництво	30,7	0,1	4,9	2,4	13,7
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	34,8	0,0	7,7	4,9	11,6
Діяльність транспорту та зв'язку	247,5	5,2	74,4	8,9	84,7
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	27,3	0,1	15,1	4,2	2,2
Державне управління	71,4	10,2	45,2	5,3	1,3
Освіта	26,9	2,1	20,3	0,8	0,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9,5	0,7	5,4	1,5	0,2
Інші види діяльності	23,3	0,3	5,0	2,4	9,2

¹ Без обсягів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти, реалізованих населенню.

² Без урахування обсягів роздрібного продажу через автозаправні станції.

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Раціональна й економічна витрата палива, тепла і електроенергії, зниження втрат, прискорений перехід до ресурсозберігаючих технологій – одне з основних завдань, що входить в енергетичну програму будь-якої країни. Вирішувати ці завдання покликана і Програма енергозбереження Дніпропетровської області, розроблена відповідно до показників Енергетичної стратегії України до 2030 року.

Впровадження основних заходів програми забезпечить:

суттєве зменшення обсягів споживання природного газу та заміщення його альтернативними видами палива, зниження енергоємності виробництва, впровадження енерго-ефективних технологій та обладнання;

запровадження використання місцевих видів палива (відходів рослинного походження, нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини, відновлювальних джерел енергії (сонячна енергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів) і вторинних енергетичних ресурсів, введення нових виробничих потужностей;

підвищення ефективності функціонування комунальної енергетики через модернізацію існуючого тепло-генеруючого обладнання;

впровадження сучасних енергозберігаючих технологій, приладів обліку теплової енергії, індивідуальних теплових пунктів;

зменшення обсягу шкідливих викидів і парникових газів у атмосферу та зниження екологічного навантаження на навколишнє природне середовище.

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

З метою реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів облдержадміністрацією розроблена “Програма підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергетичних ресурсів у Дніпропетровській області на 2010 – 2015 роки” (далі – Програма). Програмою передбачено заходи і проекти підвищення енергоефективності експлуатації громадських і адміністративних будівель, переведення об’єктів соціальної сфери та житлово-комунального господарства на альтернативні види палива, модернізації котельного устаткування і промислового обладнання підприємств області. Відповідно до зазначеної програми з урахуванням базового 2009 року до 2015 року включно планується зменшення витрат енергетичних ресурсів на 22 %. Після реалізації всіх заходів, передбачених Програмою, щорічна економія паливно-енергетичних ресурсів очікується на рівні 2,5 млн т у.п., що в грошовому еквіваленті складатиме 1,67 млрд грн щорічно.

У 2013 році Програмою підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергетичних ресурсів у Дніпропетровській області на 2010 – 2015 роки реалізовано заходів на суму 1910,4 млн грн.

Аналіз споживання енергетичних ресурсів в натуральних показниках свідчить про те, що результати роботи з енергозаощадження в цілому по області мають позитивний характер. Порівняння обсягів газоспоживання в 2012 та 2013 роках свідчить про зменшення на 661,4 млн м³, або на 10,8 %.

Слід зазначити, що значна кількість енергоефективних заходів спрямована на зменшення споживання природного газу за рахунок переведення об'єктів соціальної сфери та житлово-комунального господарства на альтернативні види енергоносіїв. Це свідчить про те, що робота в напрямі зменшення споживання енергоносіїв здійснюється.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа Дніпропетровської області

Транспортний комплекс області є важливою складовою у галузевій структурі економіки. У системі комплексу функціонує залізничний, автомобільний, річковий, авіаційний транспорт.

Розвиток транспортного комплексу області створює передумови для реформування інших галузей економіки, тому є важливою складовою у галузевій структурі. У системі комплексу функціонує залізничний, автомобільний, річковий, авіаційний транспорт.

Аналіз виконання основних показників соціально-економічного розвитку області за 2013 рік свідчить: у 2013 році підприємствами транспорту перевезено 114,5 млн т вантажів, що на 9,9 % більше обсягу перевезень 2012 році. Вантажооборот зменшився на 3 % та склав 35,7 млрд ткм.

Послугами пасажирського транспорту області скористалися 538,1 млн осіб, що на 2,3 % менше, ніж торік. Водночас пасажирооборот збільшився на 1,9 % і дорівнював 9,3 млрд пас. км.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

У 2013 році залізничним транспортом Дніпропетровської області перевезено відправлено 96,8 млн т вантажів (на 3,3 % більше, ніж у 2012 році) та 36,7 млн пасажирів (на 1,5 % менше). Вантажооборот зменшився на 3,5 % і становив 33,5 млрд ткм.

Підприємствами вантажного автомобільного транспорту упродовж 2013 року (з урахуванням перевезень фізичними особами-підприємцями) доставлено 17 млн т вантажів, що в 1,8 раза більше показника 2012 року. Вантажооборот зріс на 6,7 % і дорівнював 2,1 млрд ткм.

Водним транспортом області перевезено 683,9 тис.т. вантажів, що на 7,3 % менше показника 2012 року. Вантажооборот зменшився на 10,3 % та дорівнював 75,9 млн ткм.

Упродовж 2013 року авіаційним транспортом доставлено споживачам 2 тис. т вантажів, вантажооборот склав 6 млн.ткм, що відповідно у 2,5 раза та на 47,3 % більше обсягів 2012 року.

Пасажирським транспортом області у 2013 році було збільшено Кількість перевезених пасажирів на 0,6 % і становила 315,6 млн осіб. Пасажирська робота склала 4,4 млрд пас. км, що на 7 % більше, ніж за 2012 рік.

У 2013 році залізничним транспортом Дніпропетровської області перевезено 36833,5 тис. осіб (по відправленню), що зменшився (на 1,9 %) у порівнянні з 2012 роком та склав 3,6 млрд пас. км.

У загальному обсязі перевезень пасажирів 70,5 % здійснює автомобільний транспорт. Упродовж 2013 року його послугами скористалися 315,6 млн. осіб. Пасажирська робота склала 4,4 млрд пас.км, що на 7 % більше,

ніж за 2012 рік.

Транспортними засобами пасажирського водного транспорту скористались 49,7 тис. пасажирів, що у 4,1 раза більше, ніж у попередньому році. При цьому пасажирооборот зріс в 1,7 раза і становив 0,6 млн пас. км.

Водночас, послугами авіаційного транспорту в 2013 році скористалися 129,5 тис. осіб, що в 1,6 раза більше показника попереднього року. Пасажирооборот зріс у 2 рази і склав 89,1 млн пас. км.

У 2013 році трамвайно-тролейбусним парком області було обслуговано 178,1 млн осіб (на 6,9 % менше), у т.ч. майже дві третини – безкоштовно.

Обсяг перевезених метрополітеном пасажирів зменшився на 7,6 % порівняно з 2012 роком та склав 7,5 млн осіб. Правом пільгового проїзду скористались 39,3 % пасажирів.

Ураховуючи зазначене, можна зробити висновок, що серед всіх видів транспорту, населенням Дніпропетровської області й надалі найбільш широко використовувався автомобільний, найменшим попитом користувався річковий вид транспорту.

Динаміка транспортних перевезень та динаміка викидів в атмосферне повітря у 2009 – 2013 роках наведена у таблицях 13.1.1.1., 13.1.1.2.

Таблиця 13.1.1.1. Обсяги транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажооборот		Перевезено пасажирів		Пасажирооборот	
		млн т	%	млн ткм	%	млн	%	млн пас. км	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залізничний	2000	73,6	107,0	28376,6	102,6	61,3	106,8	5550,7	105,2
	2009	78,6	86,9	29538,7	78,5	37,0	98,7	3499,4	92,8
	2010	90,8	115,5	32319,7	109,4	37,0	99,8	3581,8	102,4
	2011	94,2	103,7	37944,0	117,4	37,2	100,6	3648,9	101,9
	2012	93,7	99,5	34751,4	91,6	37,2	100,0	3624,6	99,3
	2013 ¹	96,8	103,3	33520,8	96,5	36,7	98,3	3554,9	98,1
Автомобільний ²	2000	11,5	82,4	452,1	192,1	179,6	128,7	1991,1	129,5
	2009	8,8	99,7	2056,7	94,3	377,9	96,8	4899,5	91,4
	2010	9,9	112,4	2103,6	102,3	347,6	92,0	4677,8	95,5
	2011	10,3	104,9	1977,0	94,0	332,7	95,7	4414,5	94,4
	2012	9,6	93,3	1992,1	100,8	313,8	94,3	4105,3	93,0
	2013 ¹	376,1	109,0	3730,1	99,8	316,4	100,8	4413,4	107,5
Водний	2000	0,7	78,2	75,0	97,5	0,0	47,5	0,9	45,9
	2009	0,4	25,0	34,4	17,8	0,0	36,2	0,7	36,3
	2010	0,7	192,3	62,8	182,6	-	х	-	х
	2011	0,7	101,6	53,0	84,4	0,0	х	0,3	х
	2012	0,7	100,6	84,6	159,6	0,012	111,1	0,3	110,7
	2013 ¹	0,7	92,7	75,9	89,7	0,0	414,2	0,6	169,9
Авіаційний	2000	0,0	59,9	10,1	86,4	0,1	117,2	85,5	107,5
	2009	0,0	110,5	8,6	98,9	0,6	144,9	688,6	162,4
	2010	0,0	135,8	15,0	174,1	0,7	120,1	744,5	108,1
	2011	0,0	66,4	11,5	76,7	0,7	86,3	458,1	61,5
	2012	0,0008	39,5	4,1	35,7	0,08	12,4	44,3	9,7
	2013 ¹	0,0	251,8	6,0	147,3	0,1	161,7	89,1	201,1

Продовження таблиці 13.2.1.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Трубопровідний	2000	-	-	-	-	-	-	-	-
	2009	-	-	-	-	-	-	-	-
	2010	-	-	-	-	-	-	-	-
	2011	-	-	-	-	-	-	-	-
	2012	-	-	-	-	-	-	-	-
	2013 ¹	-	-	-	-	-	-	-	-
Міський електро-транспорт	2000	-	-	-	-	508,4	101,2	3504,3	x ³
	2009	-	-	-	-	219,3	83,1	1447,5	83,3
	2010	-	-	-	-	209,4	95,5	1386,4	95,8
	2011	-	-	-	-	225,0	107,5	1490,0	107,5
	2012	-	-	-	-	199,3	88,6	1306,7	87,7
	2013 ¹	-	-	-	-	185,6	93,1	1214,9	93,0
Всього	2000	85,8	102,6	28913,8	103,3	749,4	110,2	11132,5	x ³
	2009	87,8	87,1	31638,4	79,0	634,8	91,7	10535,7	93,3
	2010	101,4	115,5	34501,1	109,0	594,7	93,7	10390,5	98,6
	2011	105,3	103,8	39985,5	115,9	595,5	100,1	10011,8	96,4
	2012	104,1	98,9	36832,2	92,1	550,4	92,4	9081,1	90,7
	2013 ¹	473,6	107,7	37332,8	96,8	538,8	97,9	9272,9	102,1

¹ Попередні дані.

² Дані “перевезено вантажів” та “вантажооборот” наведені з урахуванням перевезень, виконаних для власних потреб. З 2009 року – з урахуванням комерційних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

³ У 1999 році пасажирооборот не враховувався.

Таблиця 13.1.1.2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області, тис. т.

Роки	Вантажні автомобілі	Пасажирські автобуси	Пасажирські легкові автомобілі	Спеціальні легкові автомобілі	Спеціальні нелегкові автомобілі
2000	...	...	...	...	...
2007 ¹	35,3	7,4	14,3	1,9	8,2
2008	32,1	6,5	13,8	1,9	7,1
2009	27,8	5,2	11,8	1,8	6,0
2010	29,8	4,9	11,8	1,7	5,9
2011	31,1	4,8	12,2	1,8	5,9
2012	30,8	7,2	12,0	1,4	5,3
2013	29,98	4,7	11,6	1,2	4,9

¹ З 2007 року змінена методологія розрахунків

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Протягом 2013 року істотних змін у складі та вікових показниках парку транспортних засобів усіх форм власності не відбувалося.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря наведена в таблицях 13.1.2.1.

Середній вік парку транспортних засобів наведений у таблиці 13.1.2.2.

Таблиця 13.1.2.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Роки	Обсяги викидів, тис. т	У тому числі від використання			Частка викидів забруднюючих речовин від використання бензину у загальних обсягах викидів, %
		бензину	газойлів (дизельного палива)	зрідженого та стисненого газу	
2000 ¹	155,9	135,6	17,7	2,6	87,0
2007 ²	205,7	144,0	52,3	8,4	70,0
2008	212,5	150,0	52,5	8,8	70,6
2009	197,3	141,3	48,1	7,2	71,6
2010	207,4	141,9	54,3	10,3	68,4
2011	207,5	138,2	56,7	11,9	66,6
2012	211,13	138,8	58,8	13,3	65,7
2013	203,3	129,8	58,6	14,4	63,9

¹ – обсяги викидів від автотранспорту

² – з 2007 року змінена методика розрахунків.

13.2 Вплив транспорту на довкілля

Через Дніпропетровську область проходять дві міжнародні та 3 національні автомагістралі. Також в області зосереджені великі промисловий та агропромисловий комплекси. Отже, враховуючи географічне розташування Дніпропетровщини – область є великим логістичним транспортним центром, що супроводжується значним навантаженням транзитним транспортом.

При цьому, донедавна місто Дніпропетровськ було одним з небагатьох обласних центрів, який не мав об'їзних доріг, що негативно впливало на стан навколишнього середовища.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Комплексною стратегією розвитку Дніпропетровської області на період до 2015 року (затвердженої рішенням обласної ради від 24.06.2011 №132-7/VI) передбачається вирішення питань, спрямованих на розвиток та вдосконалення організації пасажирських перевезень, зокрема в частині покращення екологічних показників роботи громадського транспорту, а саме:

будівництво Південного обходу м. Дніпропетровська у складі автомобільної дороги загального користування державного значення Знам'янка – Луганськ – Ізварине, що дасть змогу вивести за межі міста більш ніж 25 тисяч одиниць транзитного автотранспорту на добу;

будівництво та ведення в експлуатацію 3-х станцій метрополітену, що сприятиме розв'язанню транспортної проблеми центральної частини м. Дніпропетровська та дасть можливість підвищити майже втричі рентабельність пасажироперевезень, а також збільшити обсяги перевезених пасажирів на метрополітені, як одному з екологічно чистих видів громадського транспорту;

будівництво нових тролейбусних та трамвайних ліній загальною протяжністю понад 13 км;

часткове оновлення рухомого складу пасажирського електротранспорту,

термін експлуатації якого перевищує 15 років, зокрема: придбання тролейбусів у кількості 137 одиниць та трамвайних вагонів – 114 одиниць;

оновлення рухомого складу автобусів, які використовуються на автобусних маршрутах загального користування області, щорічно на 7 – 15 %, що у свою чергу сприятиме поліпшенню екологічного стану, при цьому щорічні витрати пального при перевезенні пасажирів зменшуватимуться.

Таблиця 13.1.2.2. Середній вік парку дорожніх механічних транспортних засобів (одиниць)

Тип авто	Всього			Від 2 до 3 років			Від 3.1 до 5 років			Від 5.1 до 10 років			Більше 10 років		
	2011р.	2012р.	2013р.	2011р.	2012р.	2013р.	2011р.	2012р.	2013р.	2011р.	2012р.	2013р.	2011р.	2012р.	2013р.
Авто всього	637672	665506	708434	92519	57055	21681	90497	111473	137111	94543	125849	167379	360113	371129	382263
Легкові	541257	564685	603161	86429	52841	19023	81219	102649	129338	76243	103776	141135	297366	305419	313665
Вантажні бортові	10983	11393	12699	1193	479	322	1741	1768	1795	1959	2770	3906	6090	6376	6676
Самоскиди	12657	12754	13097	379	212	51	567	582	597	344	584	982	11367	11376	11467
Силові тягачі	7167	7839	8600	334	264	194	450	484	520	1681	1946	2257	4702	5145	5629
Спеціальні	29922	29899	29779	1118	297	108	2005	1528	1054	4274	4929	5668	22525	22745	22949
Пасажирські автобуси	15064	15423	15843	812	552	293	1139	994	849	3355	3333	3313	9758	10544	11388
Інші транспортні засоби	20622	23513	27057	2254	2010	1769	3376	3468	3565	6687	8511	10808	8305	9524	10915

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Динаміка використання водних ресурсів наведена в таблиці 14.1.1.

Таблиця 14.1.1. Динаміка водокористування

Показники	Од. виміру	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Забрано води всього із природних джерел, усього:	млн.м ³	1654	1684	1571
у тому числі:				
* поверхневої	млн.м ³	1507	1538	1422
* підземної	млн.м ³	147,6	145,4	148,7
* морської	млн.м ³	-	-	-
Забрано води всього із природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	-	-	-
Використано свіжої води усього:	млн.м ³	1407	1429	1349
у тому числі на потреби:				
* господарсько-побутові	млн.м ³	235,4	231,6	230,6
* виробничі	млн.м ³	1132	1147	1079
* сільськогосподарські	млн.м ³	4,627	4,799	3,802
* зрошення	млн.м ³	19,58	25,66	19,54
Використано свіжої води всього із природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	-	-	-
Втрачено води при транспортуванні	млн.м ³	179,3	188,1	164,4
	% до забраної води	10,84	11,17	10,46
Скинута зворотних вод, усього:	млн.м ³	1291	1268	1136
у тому числі:				
* у підземні горизонти	млн.м ³	3,201	1,7	0,971
* у накопичувачі	млн.м ³	76,09	72,26	80,03
* у поверхні водні об'єкти	млн.м ³	1211	1195	1056
Скинута зворотних вод в поверхневі водні об'єкти, усього	млн.м ³	1211	1195	1056
з них:				
* нормативно очищених, усього	млн.м ³	30,91	85,95	92,43
у тому числі:				
- на спорудах біологічного очищення	млн.м ³	29,91	84,95	89,17
- на спорудах фізико-хімічного очищення	млн.м ³	-	-	-
- на спорудах механічного очищення	млн.м ³	1,002	0,996	3,254
* нормативно (умовно) чистих без очищення	млн.м ³	709,0	726,1	638,3
* забруднених усього:	млн.м ³	471,6	382,7	324,9
у тому числі:				
* недостатньо очищених (НДО)	млн.м ³	333,7	250,4	198,6
* без очищення	млн.м ³	137,9	132,3	126,3

14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки

Гірничо-металургійний комплекс (далі – ГМК) Дніпропетровської області без перебільшення один з найпотужніших промислових комплексів України, підприємства галузі є найважливішими містоутворюючими об'єктами регіону.

З діяльністю ГМК мають прямий і зворотний зв'язок енергетика, вуглевидобуток, машинобудування, будівництво, фінансова сфера тощо. Зазначені та багато інших галузей спираються і працюють на металургійну промисловість.

Основу ГМК області складають 30 базових стратегічних для економіки держави підприємств, на яких сьогодні видобувається 100 % марганцевої руди, 80 % залізної руди, виробляється майже 60 % труб, третина прокату чорних металів та чавуну, 40 % сталі від загального обсягу по Україні.

На найближчу перспективу продукція чорної металургії не має конкурентів і не має реальних замінників. Водночас вимоги до металопродукції зростатимуть і розширюватимуться.

Процеси глобалізації економіки, які набирають обертів, призводять до створення наднаціональних ринків з новими, жорсткими правилами.

Враховуючи те, що визначальним вектором розвитку економіки Дніпропетровщини є передусім забезпечення стійкого зростання виробничих показників підприємств ГМК – підвищення конкурентоспроможності економіки регіону, це в першу чергу модернізація базових виробництв гірничо-металургійного комплексу.

Відповідно до Комплексної стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2015 року – модернізація та структурна перебудова ГМК Дніпропетровщини спрямована на забезпечення підтримки виробничих потужностей, підвищення конкурентноздатності шляхом підвищення якості і зниження собівартості продукції, поліпшення технологічної структури виробництва та впровадження нових сучасних ресурсозберігаючих, екологічно чистих технологій.

У цьому напрямі ГМК розвивається, не дивлячись на виклики економічно-складного часу.

Сьогодні можна привести наглядні приклади умілого менеджменту та зваженої технічної політики практично на всіх підприємствах ГМК області, і як – в розрізі 2011 – 2012 років Дніпропетровська область посіла лідируючі позиції за темпами росту промислового виробництва.

Першочергові зусилля підприємств ГМК спрямовуються на зниження енерговитратності виробництва на кожному виробничому циклі, на кожному агрегаті.

Ще один пріоритет в роботі ГМК та основний елемент регіональної екологічної політики – зменшення забруднення навколишнього середовища в рамках реалізації Програми поліпшення екологічного стану за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки, якою передбачені заходи, спрямовані на зменшення на 30 % шкідливих викидів та скидів до 2015 року. Учасники цієї програми –

25 великих підприємств області, на які припадає 95 % усіх шкідливих викидів регіону.

Для реалізації заходів Програми передбачається залучення власних коштів підприємств-забруднювачів. Орієнтовний обсяг коштів для її виконання – більше 4 млрд. грн.

Програма містить конкретні очікувані результати її виконання, які дозволять знизити обсяг викидів забруднюючих речовин на 265,7 тис. тонн/рік; скоротити скиди забруднених стічних вод на 291,1 млн м³/рік.

Витрати підприємств-забруднювачів на впровадження заходів Програми
у 2008 – 2013 роках

Роки	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Обсяг коштів, млн грн	730,7	527,2	838,3	958,8	997,73	1274,6

За 2013 рік підприємствами освоєно 1274,595 млн грн, що в 1,3 рази більше, ніж за 2012 рік (997,73 млн грн).

За результатами проведеного аналізу за звітний період обсяг освоєних коштів по відношенню до запланованих в цілому по Програмі склав 115,68 % (за аналогічний період минулого року – 134,4 %).

Вирішуючи питання на кожному підприємстві, на Дніпропетровщині, крок за кроком вирішується проблема шкідливих викидів.

Ця Регіональна програма теж є важливою складовою частиною Комплексної стратегії розвитку Дніпропетровської області. Підвищення екологічної безпеки в області – одна зі стратегічних цілей у розвитку регіону. Ціль Комплексної екологічної програми – зменшити до 2015 року шкідливі викиди в навколишнє середовище на 30 %.

Особливо це стосується підприємств ГМК Кривбасу, тому в рамках посилення Регіональної комплексної екологічної програми прийнята Довгострокова програма по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки.

Це сама масштабна екологічна програма в історії України. Обсяг її фінансування становить до 11 мільярдів гривень, в т.ч. близько 10 млрд – власні кошти промислових підприємств та майже 1 млрд грн – коштів місцевих та державного бюджетів.

В рамках реалізації довгострокової програми по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки за 2013 рік на реалізацію програмних заходів усього направлено 970,9 млн. грн, з них:

власних коштів підприємств – 919,7 млн грн, кошти направлялись на фінансування природоохоронних заходів за такими напрямками відповідно до завдань, передбачених програмою:

на охорону та поліпшення стану атмосферного повітря – 132,8 млн грн;

на охорону та раціональне використання водних ресурсів – 117,0 млн грн;
на заходи щодо поводження з відходами та забезпечення раціонального використання земель – 663,4 млн грн;

на заходи щодо аналізу існуючого стану складових довкілля міста – 6,4 млн грн;

на охорону, збереження, утримання об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) – 0,1 млн грн.

Для захисту прилеглих територій від забруднення та підтоплення підприємствами – учасниками виконуються заходи щодо розширення хвостового господарства та систем оборотного водопостачання. Станом на 01.12.2013 загальний обсяг перехоплених та повернутих дренажних та фільтраційних вод складає 33,9 млн. м³. ПАТ “ПівнГЗК” забезпечується режим гідрозахисту при експлуатації шахти “Першотравнева” шляхом відкачки води, станом на 01.12.2013 обсяг відкачаної води становить 543,8 тис. м³.

Для доведення якості очищення стічних вод до нормативних показників у 2013 році продовжуються роботи щодо розширення та реконструкції загальноміських каналізаційних очисних споруд Північної станції аерації потужністю 36,0 тис.м³ стоків на добу та Центральної станції аерації II черга. В січні 2013 року введено в експлуатацію I пусковий комплекс щодо розширення та реконструкції загальноміських каналізаційних очисних споруд Північна станція аерації потужністю 18,0 тис.м³ стоків на добу та I пусковий комплекс Центральна станція аерації II черга. Продовжуються проектні роботи щодо реконструкції споруд біологічного очищення стічних вод Центральної станції аерації потужністю 81 тис. м³ на добу з втіленням технологій нітри-, денітрифікації та дефосфатизації.

Для зменшення обсягів розміщення відходів виробництва ПАТ “ПівнГЗК”, ПАТ “ЦГЗК”, ПАТ “ПівдГЗК”, ПАТ “ІнГЗК” здійснюється використання розкривних порід для будівництва хвостосховищ, виробництва щебеню, будівництва (ремонт) автомобільних доріг тощо.

У сфері покращення стану земель проведені роботи з гірничотехнічної рекультивациі:

- кар'єру №2 ПАТ “ЦГЗК” – шляхом засипки відпрацьованої ємності розкривними породами цього підприємства та відходами ливарного виробництва ПрАТ “Криворізький завод гірничого обладнання” в обсязі 5,9 млн. тонн;

- зон обвалення шахт “Ювілейна” і ім. Фрунзе ПАТ “ЄВРАЗ Суха Балка” пустими породами в об'ємі 801,922 тис. тонн;

- зон обвалення ПАТ “Кривбасзалізрудком” в обсязі 490,0 тис. м³.

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” виконано біологічну рекультивацію 1,84 га порушених земель шахтоуправління з підземного видобутку руди на ділянці самозаростання.

ПАТ “ЄВРАЗ Суха Балка” проведено рекультивацію 2 га порушених земель у гірничому відводі підприємства селищ Куйбишева та Верабового.

З метою організації виконання Указу Президента України від 18 жовтня 2013 року №572/2013 “Про рішення Ради національної безпеки і

оборони України від 25 квітня 2013 року “Про комплекс заходів щодо вдосконалення проведення моніторингу довкілля та державного регулювання у сфері поводження з відходами в Україні”, забезпечення виконання Стратегічного плану розвитку міста Кривого Рогу до 2015 року, в межах Довгострокової програми розбудовується мережа державного та відомчого контролю за станом довкілля шляхом впровадження автоматизованої системи екологічного моніторингу навколишнього природного середовища.

У 2013 році робота з розбудови автоматизованої системи екологічного моніторингу була направлена на координацію діяльності найбільших підприємств-забруднювачів у частині створення відповідних власних систем.

У подальшому мережу державних та відомчих пунктів спостереження планується поєднати в єдину комплексну систему, що стане інформаційною функціональною моделлю міста, з властивостями відстежувати й відображати динаміку змін стану компонентів навколишнього середовища та рівня техногенного впливу на них у часовому й просторовому вимірах, забезпечувати можливість прогнозування змін у стані компонентів довкілля.

З метою забезпечення розвитку системи моніторингу навколишнього природного середовища міста шляхом її модернізації та вдосконалення систем управління даними як основи для ухвалення управлінських рішень на засіданні виконкому міської ради розглянуто питання “Про автоматизовану систему екологічного моніторингу навколишнього природного середовища”, прийнято відповідне рішення від 13.11.2013 №341.

14.3. Впровадження елементів “більш чистого виробництва” в Дніпропетровській області

Одним із напрямом впровадження елементів “більш чистого виробництва” – є впровадження стандартів системи ISO 14000, тому на засіданні Комітету з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи Верховної Ради України було піднято питання виконання “Програми поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки” та прийняв рішення, в якому окремим пунктом зазначено: “вжити заходів до запровадження на підприємствах системи контролю управління якістю довкілля згідно зі стандартами ISO 14000”.

Відповідно до Рішення Комітету від 18.03.2009 № 43/3 на основним підприємствам-забруднювачам необхідно було впровадити на підприємствах систему управління якістю довкілля згідно зі стандартами ISO 14000. Така система вже впроваджена та успішно функціонує на 15 підприємствах області.

Якість та безпечність харчових товарів

Особливе значення у створенні продовольчої безпеки регіону приділяється комплексному використанню сировини, поліпшенню якості.

Система управління якістю (ISO серій 9000, 14000, 22000) впроваджена (сертифікована) на 40 підприємствах області.

У стані розробки – на трьох та упроваджується – на трьох підприємствах області.

Система управління безпечністю харчових продуктів (НАССР) впроваджена (сертифікована) – на тридцяти трьох підприємствах харчової промисловості. У стані розробки система НАССР знаходиться на трьох, а в стані впровадження – на шести підприємствах області.

14.4. Ефективність використання природних ресурсів

Оцінка роботи підприємств паливно-енергетичного комплексу в осінньо-зимовий період 2013/2014 рр.

На підприємствах паливно-енергетичного комплексу області продовжувались впроваджуватись заходи, спрямовані на забезпечення надійного, безперебійного та якісного енерго- та газозабезпечення усіх категорій споживачів у Дніпропетровській області.

В осінньо-зимовий період 2013/2014 року підприємства паливно-енергетичного комплексу області працювали відповідно до потреб господарського комплексу області та забезпечили, у повному обсязі, потреби в паливно-енергетичних ресурсах.

На всіх підприємствах розроблені конкретні вичерпні заходи щодо забезпечення сталого функціонування відповідних галузей економіки, особливо техногенно-небезпечних об'єктів, об'єктів соціальної сфери.

Підприємства паливно-енергетичного комплексу області стабільно реалізують виробничу програму та виконують заплановані фінансово-економічні показники.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика Дніпропетровської області

Одним із пріоритетних напрямів роботи залишається контроль та координація за виконанням заходів “Програми поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки”, затвердженої рішенням сесії обласної ради від 04 грудня 2007 року № 295-13/V (далі – Програма), яка спрямована на зменшення негативного впливу викидів в атмосферне повітря, скидів у водні об’єкти та розміщення відходів. До Програми увійшли 25 основних підприємств-забруднювачів Дніпропетровської області, таким чином, Програма охоплює близько 95 % техногенного навантаження на всю територію області.

Головною метою Програми є реалізація комплексу взаємопов’язаних заходів щодо мінімізації та запобігання викидам і скидам забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, утворення відходів, збільшення обсягів залучення відходів до господарського обігу. Ця мета досягається шляхом:

- удосконалення діючих та впровадження нових систем очищення викидів та скидів;

- запобігання та мінімізації викидів та скидів забруднюючих речовин, утворення відходів (удосконаленням діючих та впровадженням нових технологій і обладнання);

- залучення відходів до господарського обігу та ін.

У результаті виконання Програми протягом 2007 – 2015 років очікується зниження рівня забруднення природного середовища, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, оптимізація прийняття управлінських рішень із урахуванням їх впливу на природні екосистеми, зниження обсягів викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел і скидів у водні об’єкти, збільшення обсягів переробки відходів, підвищення екологічної безпеки на території області.

Програма містить конкретний перелік заходів, реалізація яких дозволить:

- знижити обсяги викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря до 265,740 тис. т/рік;

- скоротити скид забруднених стічних вод на 291,1 млн м³/рік;

- зменшити обсяг накопичення відходів на 119,3 млн т.

Згідно проведеного аналізу, підприємствами області станом на 01.01.2014 на реалізацію заходів Програми за 2013 рік заплановано 1046,694 млн грн, що в 1,4 рази більше, ніж за аналогічний період минулого року (742,52 млн грн).

В загальному обсязі запланованих видатків питома вага витрат по

напрямках складає:

- на охорону атмосферного повітря – 28,2 % (294,993 млн грн);
- на охорону та раціональне використання водних ресурсів – 11,8 % (123,633 млн грн);
- на поводження з відходами та раціональне використання земель – 59,8 % (626,17 млн грн);
- на впровадження систем екологічного моніторингу та інше – 0,2 % (1,898 млн грн).

За 2013 рік підприємствами освоєно 1274,595 млн грн, що в 1,3 рази більше, ніж за 2012 рік (997,73 млн грн).

За результатами проведеного аналізу за звітний період обсяг освоєних коштів по відношенню до запланованих в цілому по Програмі склав 115,68 % (за аналогічний період минулого року – 134,4 %).

В загальному обсязі фактичних видатків питома вага складає:

- ПАТ “Центральний гірничозбагачувальний комбінат” – 29,9 %;
- ПАТ “Північний гірничозбагачувальний комбінат ” – 23,2 %;
- ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” – 16,4 %;
- ВАТ “Південний гірничозбагачувальний комбінат ” – 3,3 %;
- ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” – 2,7 %;
- Філія “ВГМК” ПрАТ “Кримський титан” – 2,6 %;
- ПАТ “Євраз Баглійкокс” – 2,1 %;
- ДТЕК ПРИДНІПРОВСЬКА ТЕС – 2,1 %;
- ПАТ “ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ” – 1,5 %;
- ПАТ “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод” – 1,0 %;
- ПАТ “Євраз-ДМЗ ім. Петровського” – 0,9 %;
- ПАТ “Орджонікідзевський гірничозбагачувальний комбінат ” – 0,5 %;
- ПАТ “Інгuleцький гірничозбагачувальний комбінат ” – 0,5 %;
- ДТЕК КРИВОРІЗЬКА ТЕС – 0,3 %.

Підприємство ПАТ “ДНІПРОАЗОТ” закінчило виконання природоохоронних заходів згідно Програми.

ВАТ “Дніпрошина” не надало інформацію щодо стану виконання природоохоронних заходів згідно Програми, підприємство призупинило виробничу діяльність в зв’язку з тим, що постановою господарського суду Дніпропетровської області від 06.11.2012 (справа №29/5005/10405/2011) ВАТ “Дніпрошина” визнано банкрутом та відкрито процедуру ліквідації. На момент банкрутства підприємством не виконано 3 природоохоронних заходи у встановлені Програмою терміни та 1 з терміном виконання у 2015 році.

Загальна кількість заходів, що підлягає виконанню протягом 2013 року за Програмою, становить 105 заходів, з них із кінцевим терміном виконання у 2013 році – 10, в тому числі 5 заходів, що виконуються щорічно.

Виконано 10 заходів, в тому числі: 5 заходів що виконуються щорічно, 5 – з терміном виконання у попередніх роках.

Протягом 2013 року не виконано 5 заходів з терміном виконання в поточному році.

Виконані заходи у 2013 році:

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”

Упровадження технології з перехоплення високо-мінералізованих фільтраційних вод гідротехнічних споруд підприємства (2010 – 2012 рр.). Ефект – поліпшення якості стічних вод.

ПАТ “Орджонікідзевський ГЗК”

Виконання проекту реконструкції газоочисних споруд Богданівської збагачувально-агломераційної фабрики (2009 – 2011 рр.);

Реконструкція шламосховища Чкаловської збагачувальної фабрики (2007 – 2011 рр.). Ефект - захист прилеглої території від підтоплення.

ДТЕК ПРИДНІПРОВСЬКА ТЕС

Реконструкція золоочисного устаткування на енергоблоці № 9 (2009 – 2011 рр.). Ефект – Зниження викидів твердих часток на 2500 тонн/рік;

Заміна електрофільтрів на енергоблоці № 11 (2008 – 2011 рр.). Ефект – зниження викидів пилу на 3000 т/рік.

ПАТ “Нікопольський феросплавний завод”

Переробка шлаків від феросплавного виробництва – термін виконання – щорічно. Ефект – переробка шлаків 480,093 тис. тонн, зменшення шлакового відвалу на 50,962 тис. тонн;

Переробка шлаків від феросплавного і агломераційного виробництв” – термін виконання – щорічно. Ефект – переробка шлаків 136,112 тис. тонн.

ТОВ “Укрсплав”

Проведення атмосферного та літогідрохімічного моніторингу – термін виконання – щорічно.

ПАТ “Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф. Є. Дзержинського”

Очищення ставка-освітлювача від шламу – термін виконання – щорічно. Ефект – кількість вибраного шламу становить 141,601 тис.м³.

ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”

Використання гірничої породи на ділянках рекультивації порушених земель – термін виконання – щорічно. Ефект – рекультивація порушених земель. Гірнича порода від підприємств (ш. Тернівська, Павлоградська, ім. Героїв Космосу, Благодатна, Самарська, ЦОФ “Павлоградська”) у повному обсязі прийнята на дільниці.

5 заходів із терміном виконання у 2013 році знаходяться в стадії виконання.

Підприємствами, що увійшли до Програми не здійснена реалізація заходів, кінцевий термін виконання яких вже минув. Таких заходів 30, з них: 9 – по охороні атмосферного повітря, 8 – по охороні та раціональному використанню водних ресурсів, 3 – по поводженню з відходами та раціональному використанню земель, 10 – по організації систем моніторингу на підприємствах.

Не виконані заходи у розрізі підприємств наведено нижче:

ДТЕК КРИВОРІЗЬКА ТЕС

Розробка та впровадження системи екологічного моніторингу на енергоблоці № 3 (2013 – 2013 рр.);

Модернізація електрофільтрів з установкою блоків автоматичного

управління механізмами струшування коронуючих та осаджувальних електродів на: енергоблоці №1 – проект, виконання робіт (2011 – 2012 рр.);

Модернізація систем заземлення електрофільтрів на: енергоблоці №1 – проект, виконання робіт (2011 – 2012 рр.);

Модернізація електрофільтрів шляхом коригування аеродинаміки газових потоків до електрофільтрів на: енергоблоці №1 – науково-дослідні роботи, проект, виконання робіт (2011 – 2012 рр.);

Модернізація електрофільтрів шляхом заміни систем управління та агрегатів живлення електрофільтрів на: енергоблоці №1 – проект, виконання робіт (2011-2012 рр.);

Модернізація газорозподільних ґрат електрофільтрів на: енергоблоці №1 – проект, виконання робіт (2011 – 2012 рр.);

ДТЕК ПРИДНІПРОВСЬКА ТЕС

Упровадження кріомагнітних високоградієнтних сепараторів у системі пилоприготування енергоблоку № 9 для зниження викидів оксидів сірки (2009 – 2011 рр.);

Розробка та впровадження системи екологічного моніторингу на енергоблоці № 9 (2009 – 2011 рр.);

Розробка та впровадження системи екологічного моніторингу на енергоблоці № 11 (2010 – 2011 рр.);

Розробка проекту та модернізація очисних споруд промислових стічних вод (2009 – 2012 рр.);

Розробка проекту відбору сухої золи (2010 – 2010 рр.);

Заміна агрегатів живлення електрофільтрів на енергоблоці № 13 (2012 – 2013 рр.).

ПАТ “Євраз - ДМЗ ім. Петровського”

Розробка та впровадження системи екологічного моніторингу на підприємстві (2007 – 2010 рр.);

Реконструкція газоочисток міксера киснево-конверторного цеху (2011 – 2012 рр.);

Системи оборотного водопостачання Східний колектор (2010 – 2012 рр.).

ПАТ “Дніпровський меткомбінат”

Реконструкція тракту очищення викидів агломераційного виробництва з оптимізацією експлуатаційних параметрів основного технологічного обладнання (2011 – 2012 рр.);

Упровадження системи екологічного моніторингу на підприємстві (2011 – 2012 рр.).

ПАТ “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод”

Розробка та впровадження системи екологічного моніторингу на підприємстві (2007 – 2010 рр.).

ПАТ “Євраз Баглійкокс”

Розробка та впровадження системи екологічного моніторингу на підприємстві (2007 – 2010 рр.);

Реконструкція водопідготовчої установки (2006 – 2013 рр.).

КХВ ПАТ “Євраз - ДМЗ ім. Петровського” (колишнє ВАТ “Дніпрококс”)

Розробка та впровадження системи екологічного моніторингу на підприємстві (2007 – 2010 рр.).

ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”

Розробка та впровадження системи екологічного моніторингу на підприємстві (2007 – 2010 рр.).

ПрАТ “Енергоресурси”

Упровадження технології утилізації та знешкодження емульсії Придбання та обладнання установки знешкодження (2010 – 2011 рр.).

ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”

Забезпечення нормативних умов скиду в р. Самара супутно-добувних шахтних вод шляхом будівництва біоінженерних споруд у ставках-накопичувачах ВАТ “Павлоградвугілля (2007-2010 рр.);

Проведення реконструкції Тернівських та Першотравенських очисних споруд побутових стоків (2007-2010 рр.).

ТОВ “Укрсплав”

Дослідження властивостей штейну та пошук його утилізації (постійно).

Філія “ВГМК” ПрАТ “Кримський титан”

Реконструкція очисних споруд: виконання проектних робіт та проведення експертизи проектної документації (2013 – 2013 рр.).

ПрАТ “ІСТА-ЦЕНТР”

Проведення сертифікації підприємства на відповідність стандарту ІСО 14000 (2012 – 2013 рр.).

КП “Дніпроводоканал”

Реконструкція та розширення очисних споруд Центральної станції аерації (ЦСА): І етап - роботи з реконструкції комплексу з відновленням потужності споруд до 300 тис. м³/добу (2007 – 2010 рр.)

КВП ДМР “Міськводоканал”

Реконструкція аеротенків на лівобережних очисних спорудах (2008 – 2010 рр.).

Такий підхід підприємств до реалізації заходів ставить під загрозу в цілому виконання Програми у встановлені терміни.

В той же час, за 2013 рік у порівнянні із 2012 роком обсяги викидів в атмосферне повітря по підприємствам, що увійшли до Програми, зменшились на 2,8 %, обсяги скидів у водні об’єкти зменшились на 8,2 % та розміщення відходів збільшились на 0,5 %. При цьому, темпи росту промислового виробництва, за цей період, зменшились на 1,6 %.

Для підвищення ефективності виконання Програми здійснюється постійна взаємодія з органами місцевої виконавчої влади, а також з контролюючими та правоохоронними органами.

У рамках реалізації державної політики України у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, здійснює контроль та координацію за виконанням “Програми моніторингу довкілля Дніпропетровської області” (далі – Програма моніторингу, затвердженої рішенням сесії Дніпропетровської

обласної ради від 04.12.2007 № 294-13/V.

Метою Програми моніторингу є впровадження заходів щодо удосконалення та розвитку регіональної системи моніторингу довкілля, підвищення рівня виконання її основних функцій, які направлені на забезпечення потреб органів державного управління, місцевого самоврядування та громадськості в оперативній і достовірній інформації про стан довкілля області.

Основні завдання Програми моніторингу стосуються кількох напрямів:

Перший напрям – створення та забезпечення функціонування нової інфраструктури системи моніторингу довкілля, на основі інтеграції відомчих та локальних підсистем в єдину систему обласного рівня.

Другий напрям – удосконалення елементів створеної системи та її інфраструктури.

Упровадження Програми моніторингу дозволить розв'язати цілу низку екологічних, соціально-економічних, науково-технічних, організаційно-виховних проблем та забезпечити системне вивчення природних процесів, прогнозування і комплексну оцінку змін природного середовища. На жаль, Програма моніторингу виконується дуже повільними темпами, основною причиною є мізерні обсяги фінансування з обласного фонду ОНПС.

На виконання Закону України *“Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 рр.”* із залученням: фахівців інших управлінь та науково-дослідних закладів регіону було розроблено Програму формування та розвитку національної екомережі Дніпропетровської області на 2006 – 015 роки, яку затверджено сесією обласної ради у березні 2006 р.

Основною метою програми є формування територіально-функціональної системи екологічної мережі в області, яка забезпечить збільшення відсотку заповідності щонайменше до 8 % від загальної площі області при нинішньому 2,82 %, а також збереження і відтворення ландшафтного та біологічного різноманіття в межах області. Створення повноцінних, реально діючих заповідних об'єктів з власною інфраструктурою, яка повинна враховувати всі природні і соціально-економічні передумови для їх функціонування - складна справа, яка потребує значних коштів і залучення достатнього науково-виробничого потенціалу. Збереженню біорізноманіття сприяють заходи, пов'язані з розширенням природно-заповідного фонду області.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки

З метою удосконалення правового регулювання використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки в області, протягом 2013 року сесіями Дніпропетровської обласної ради, були прийняті наступні рішення

1. № 416-18/VI від 15.03.2013 “ Про внесення змін до рішення обласної ради від 22 березня 2006 року № 768-33/IV „Про затвердження програми

формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки”.

2. № 420-18/VI від 15.03.2013 “Про внесення змін до рішень обласної ради:

від 16 листопада 2001 року № 485-18/XXIII „Про обласну комплексну програму поводження з відходами на 2006 – 2015 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 24 грудня 2004 року № 495-24/IV „Про програму охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки”;

від 04 грудня 2007 року № 294-13/V „Про Програму моніторингу довкілля Дніпропетровської області”;

від 04 грудня 2007 року № 295-13/V „Про Програму поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 22 вересня 2010 року № 782-27/V „Про регіональну цільову Програму використання порушених земель гірничодобувних підприємств у якості елементів екологічної мережі Криворізького залізорудного та Нікопольського марганцеворудного басейнів на 2010 – 2014 роки”;

від 29 квітня 2011 року № 787-27/V „Про регіональну програму „Ліси Дніпропетровщини” на 2011–2015 роки”;

від 29 квітня 2011 року № 110-6/VI „Про довгострокову програму по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки”;

від 18 липня 2003 року № 184-9/XXIV „Про Регіональну програму ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах Дніпропетровської області” (зі змінами)”.

3. № 441-19/VI від 21.06.2013 “ Про внесення змін до рішень обласної ради від 19 березня 2002 року № 525-22/XXIII „Про природно-заповідний фонд області” та від 22 березня 2006 року № 768-33/IV „Про затвердження програми формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки”.

4. № 446-19/VI від 21.06.2013 “ Про внесення змін до рішення обласної ради від 24 грудня 2004 року № 495-24/IV „Про програму охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки”.

5. № 466-20/VI від 30.08.2013 “Про внесення змін до рішень обласної ради:

від 16 листопада 2001 року № 485-18/XXIII „Про обласну комплексну програму поводження з відходами на 2006 – 2015 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 04 грудня 2007 року № 294-13/V „Про Програму моніторингу довкілля Дніпропетровської області” (зі змінами та доповненнями);

від 22 вересня 2010 року № 782-27/V „Про регіональну цільову Програму

використання порушених земель гірничодобувних підприємств у якості елементів екологічної мережі Криворізького залізорудного та Нікопольського марганцеворудного басейнів на 2010 – 2014 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 29 квітня 2011 року № 109-6/VI „Про регіональну програму „Ліси Дніпропетровщини” на 2011 – 2015 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 29 квітня 2011 року № 110-6/VI „Про довгострокову програму по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 24 грудня 2004 року № 495-24/IV „Про програму охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 22 березня 2006 року № 768-33/IV „Про затвердження програми формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки” (зі змінами та доповненнями)”.⁶

6. № 471-20/VI від 30.08.2013 “Про внесення змін до рішень обласної ради:

від 16 листопада 2001 року № 485-18/XXIII „Про обласну комплексну програму поводження з відходами на 2006 – 2015 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 04 грудня 2007 року № 294-13/V „Про Програму моніторингу довкілля Дніпропетровської області” (зі змінами та доповненнями);

від 22 вересня 2010 року № 782-27/V „Про регіональну цільову Програму використання порушених земель гірничодобувних підприємств у якості елементів екологічної мережі Криворізького залізорудного та Нікопольського марганцеворудного басейнів на 2010 – 2014 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 29 квітня 2011 року № 109-6/VI „Про регіональну програму „Ліси Дніпропетровщини” на 2011 – 2015 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 29 квітня 2011 року № 110-6/VI „Про довгострокову програму по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 24 грудня 2004 року № 495-24/IV „Про програму охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки” (зі змінами та доповненнями);

від 22 березня 2006 року № 768-33/IV „Про затвердження програми формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки” (зі змінами та доповненнями).

7. № 490-21/VI від 08.11.2013 “ Про внесення змін до рішення обласної ради від 29 квітня 2011 року № 110-6/VI „Про довгострокову програму по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 – 2022 роки”.

8. № 491-21/VI від 08.11.2013 “ Про внесення змін до рішення обласної

ради від 24 грудня 2004 року № 495-24/IV „Про програму охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки”.

9. № 501-23/VI від 27.12.2013 “ Про внесення змін до рішення обласної ради від 04 грудня 2007 року № 295-13/V „Про Програму поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки”.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Інспекційна діяльність Держекоінспекції здійснюється на підставі Положення про державну екологічну інспекцію, яке затверджене Указом Президента України від 13.04.2011 № 454/2011, у відповідності з квартальними планами робіт, які є складовою частиною річного плану. Плани робіт формуються з урахуванням Указів Президента України, постанов КМУ, наказів і розпоряджень Мінприроди України, Держекоінспекції, облдержадміністрації інших правових і нормативних документів.

Основними завданнями Держекоінспекції є здійснення державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та радіаційної безпеки, а саме за:

охороною земель, надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів та іншої рослинності, тваринного світу, територій та об’єктів природно-заповідного фонду України, додержанням норм екологічної та радіаційної безпеки;

додержання установлених лімітів використання природних ресурсів, нормативів викидів та скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище;

додержання екологічних вимог у процесі зберігання, транспортування, використання, знешкодження та поховання (складування) хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив, токсичних та радіоактивних речовин, виробничих побутових та інших видів відходів;

додержання вимог екологічної безпеки в техногенній сфері;

додержанням екологічних вимог під час транспортування вантажів у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць і митниць.

Протягом 2013 року інспекторським складом Держекоінспекції перевірено 1471 об’єкти. Усього здійснено 3649 ресурсних перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства.

За результатами перевірок складено 4794 протоколів про адміністративні правопорушення, до адмінвідповідальності у вигляді штрафів притягнуто 2874 відповідальних осіб на загальну суму 760 036,0 грн.

Для відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства, у тому числі і за результатами аналітичного

контролю, до підприємств, організацій та громадян області пред'явлено 303 позови на суму 28 306 227,0 грн.

Протягом 2013 року стягнуто 246 збитків на загальну суму 2 695 142,0 грн.

За пропозиціями Держекоінспекції призупинено господарську діяльність 75 дільниць виробництв та об'єктів.

До органів прокуратури передано 30 матеріалів щодо порушення природоохоронного законодавства, за якими порушено 19 карних справ.

За звітний період Держекоінспекцією здійснено 799 ресурсних перевірок щодо охорони водних ресурсів, в тому числі 89 – щодо підземних вод.

За результатами перевірок складено акти, надано відповідні приписи на усунення виявлених порушень, до адмінвідповідальності притягнуто 448 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 63 155,0 грн. За фактами недотримання нормативів ГДС та самовільне водокористування без відповідних дозволів з поверхневих та підземних джерел протягом звітного періоду підприємствам пред'явлено 62 позови (у тому числі, через органи прокуратури) на загальну суму 8 274 134,0 грн.

Наприклад:

У ході планової перевірки ТОВ “ЗАВОД “ТИТАН-ДНІПРО” встановлено: журнали первинного обліку водопостачання та водовідведення не ведуться, статистична звітність 2-ТП (водгосп) складається не в повному обсязі, а саме: не обліковані зливи води підприємства, що є порушенням ст. 44 Водного кодексу України, ст. 24 “Про охорону навколишнього природного середовища”;

на підприємстві в наявності питомі балансові норми водоспоживання та водовідведення на одиницю продукції, які не відповідають фактичному стану підприємства, а саме: в вищезазначених матеріалах не враховані потреби водопостачання та водовідведення цеху з виробництва паперових стаканів одноразового використання для харчових продуктів та потреби підприємств орендарів, що є порушенням ст.ст. 40, 44 Водного кодексу України.

За результатами перевірки складено акт та надано приписи, за порушення вимог природоохоронного законодавства України складено 2 протоколи та притягнуто до адмінвідповідальності 2 посадові особи за ст. 60 КУпАП на загальну суму – 935 грн.

В ході планової перевірки ПАТ “Євраз – Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського” встановлено:

на підприємстві в наявності дозвіл на спеціальне водокористування № 03181 від 03.01.2013, терміном дії до 03.01.2014. Слід зазначити, що попередній дозвіл на СВК № 02956 діяв до 01.01.2013, таким чином 02.01.2013 спеціальне водокористування здійснювалось без дозволу на СВК, що є порушенням ст.ст. 44, 49 Водного кодексу України;

статзвітність 2-ТП (водгосп) складається не в повному обсязі, а саме: не здійснюється облік та контроль якості скинутих зливових стоків з території підприємства, що є порушенням ст.ст. 25, 44 Водного кодексу України, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”;

в ході обстеження підприємства встановлено, що територія промислових ділянок не в повному обсязі обладнана зливовою каналізацією та не має суцільного твердого покриття, в результаті благоустрою території підприємства будівельні відходи та інше сміття зберігаються в необладнаних місцях. Підприємством не вжито достатніх заходів щодо попередження забруднення зливової поверхні, що є порушенням ст. 44 Водного кодексу України, ст.ст. 14, 33 Закону України “Про відходи”.

За результатами перевірки складено акт та надано приписи, за порушення вимог природоохоронного законодавства України складено 3 протоколи та притягнуто до адмінвідповідальності 2 посадові особи за ст. 188-5, 59 ч. 2, 60 КУпАП на загальну суму – 391,0 грн. та нараховані збитки за самовільне використання водних ресурсів при відсутності дозвольних документів на загальну суму 5 691 074,13 грн, які пред’явлені підприємству для добровільної сплати у вигляді претензії.

Основні виявлені при перевірках порушення: перевищення встановлених нормативів ГДС забруднюючих речовин в поверхневій водній об’єкти; порушення правил експлуатації водогосподарських споруд (порушення правил експлуатації очисних споруд та системи зливової каналізації), відсутність дозволу на скид стічних вод у поверхневий водний об’єкт.

Із загальної кількості рішень про тимчасову заборону (зупинення) діяльності діляниць підприємств, винесених Головним державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області та його заступниками, у 6 випадках зафіксовано порушення вимог природоохоронного законодавства у сфері охорони водних ресурсів.

Протягом 2013 року здійснено 801 ресурсних перевірок щодо дотримання вимог повітроохоронного законодавства. За порушення природоохоронного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 649 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 96 798,0 грн. Пред’явлено 151 претензій, збитки заподіяні державі внаслідок наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та викидів без відповідних дозволів, на загальну суму 8 022 573,0 грн.

Наприклад:

В ході планової перевірки ПрАТ “Едем” встановлено:

у 2012 році на підприємстві (проммайданчик № 1 по вул. Янтарна, 51, м. Дніпропетровськ) проведені роботи з інвентаризації джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами. Згідно матеріалів інвентаризації джерел забруднюючих речовин в атмосферне повітря загальна кількість джерел викидів на підприємстві складає 10, з яких 2 неорганізованих та 2 обладнані ГОУ. На підставі інвентаризації джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря отримано дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами від 01.01.2013 № 1210137200-00004 терміном дії до 31.12.2017. Слід зазначити, що термін дії попередніх дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів від 06.12.2007 № 1210137200-210 та від 05.01.2011 № 1210137200-210а скінчились 06.12.2012.

Таким чином, підприємство з 07.12.2012 по 31.12.2012 викид забруднюючих речовин здійснювало без відповідного дозволу, що є порушенням ст.ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”;

у 2012 році на підприємстві (проммайданчик № 2 по вул. Журналістів, 9ж, м. Дніпропетровськ) проведені роботи з інвентаризації джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами. Згідно матеріалів інвентаризації загальна кількість джерел викидів на підприємстві складає 33, з яких 7 неорганізовані та 4 обладнані ГОУ. На підставі інвентаризації джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря отримано дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами від 10.01.2013 № 1210137200-00005 терміном дії до 10.01.2018. Слід зазначити, що терміни дії попередніх дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів від 06.12.2007 № 1210137200-209, від 09.07.2008 № 1210137200-209а, від 16.11.2009 № 1210137200-209б, від 17.01.2011 № 1210137200-209б скінчились 06.12.2012. Таким чином, підприємство з 07.12.2012 по 09.01.2013 викид забруднюючих речовин здійснювало без відповідного дозволу, що є порушенням ст.ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”;

на підприємстві в наявності паспорти ГОУ, однак паспорти потребують коригування та переоформлення відповідно до діючих Правил технічної експлуатації установок очистки газу, затвердженими Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 06.02.2009 № 52. Таким чином, підприємством порушуються вимоги ст. 10 Закону України “Про охорону атмосферного повітря” та Правил технічної експлуатації установок очистки газу.

За результатами перевірки складено акт та надано приписи, за порушення вимог природоохоронного законодавства України складено 2 протоколи та притягнуто до адмінвідповідальності 2 посадові особи за ст.ст. 78 ч. 1, 79 ч. 2 КУпАП на загальну суму – 204,0 грн та нараховані збитки внаслідок наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на загальну суму 2 324,32 грн, які пред’явлені підприємству для добровільної сплати у вигляді претензії та сплачені в повному обсязі.

Із загальної кількості рішень про тимчасову заборону (зупинення) діяльності діляниць підприємств, винесених Головним державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області та заступниками, у 32 випадках зафіксовано порушення вимог природоохоронного законодавства у сфері охорони атмосферного повітря.

Протягом 2013 року здійснено 503 ресурсних перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства по охороні земельних ресурсів.

За виявленні порушення чинного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 112 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 53 193,0 грн.

За шкоду, заподіяну державі внаслідок забруднення навколишнього природного середовища, пред’явлено 73 позови до підприємств та організацій області на загальну суму 11 871 900,0 грн.

Наприклад:

За результатами планової перевірки ТОВ “Дніпропетровська паперова фабрика з П” складено акт та надано приписи, нараховані збитки заподіяні державі зумовлені засміченням земельних ресурсів на загальну суму 10 127,1 грн, які пред’явлені підприємству для добровільної сплати у вигляді претензії та сплачені в добровільному порядку.

У ході перевірки ПАТ “Дніпропетровський трубний завод” встановлено:

документи, що посвідчують право користування земельною ділянкою, розташованої за адресою: вул. Набережна Заводська, 80-Д, м. Дніпропетровськ (Ленінський район) у ПАТ “Дніпропетровський трубний завод” відсутні, що є порушенням вимог ст.ст. 124, 125, 126 Земельного кодексу України;

ПАТ “Дніпропетровський трубний завод” самовільно використовує земельну ділянку площею 0,4928 га., за адресою: вул. Набережна Заводська, 80-Д, м. Дніпропетровськ (Ленінський район), що є порушенням вимог ст.ст. 124, 125, 126 Земельного кодексу України;

проект водоохоронної зони та прибережно-захисної смуги земельної ділянки, розташованої за адресою: вул. Набережна Заводська, 80-Д, м. Дніпропетровськ (Ленінський район) у ПАТ “Дніпропетровський трубний завод” на момент перевірки відсутній, що є порушенням вимог ст.ст. 87, 88, 89 Водного кодексу України;

підприємством не виконуються вимоги режиму господарювання, що встановлюються для прибережно-захисної смуги, що є порушенням ст. 61 Земельного кодексу України, ст. 89 Водного кодексу України;

контроль за заглибленою ємністю не здійснюється, локальні мережі спостережувальних свердловин для контролю за якісним станом підземних вод не обладнано, контроль якості ґрунтів в районі майданчика не здійснюється, що є порушенням ст.ст. 44, 105 Водного кодексу України, ст. 35 Закону України Про охорону земель, ст. 164 Земельного кодексу України;

в ході перевірки документи надані не в повному обсязі, що є невиконанням законного розпорядження органів які здійснюють державний контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища, що є порушенням вимог ст. 20-2, 68 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, ст.ст. 8, 11 “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності”.

За результатами перевірки складено акт, надано приписи, нараховані збитки заподіяні державі внаслідок самовільного використання земельної ділянки на загальну суму 12 801,0 грн. Матеріали направлені ВДСБЕЗ ДМУ ГУМВС України в Дніпропетровській області.

До органів прокуратури передано 36 матеріалів щодо порушення вимог Земельного Кодексу України, за якими порушено 11 карних справ.

Основним порушенням, яке найчастіше виявлене під час проведення перевірок у галузі охорони земель є відсутність правовстановлюючих документів на користування земельними ділянками.

Із загальної кількості рішень про тимчасову заборону (зупинення) діяльності діляниць підприємств, винесених Головним державним інспектором

з охорони навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області, в 1 випадку зафіксовано порушення вимог природоохоронного законодавства у сфері охорони земельних ресурсів.

Протягом 2013 року здійснено 976 ресурсних перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства у сфері поводження з відходами. За виявленні порушення до адмінвідповідальності притягнуто 1331 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 512 805,0 грн.

Наприклад:

У ході планової перевірки УБ ПрАТ “Динаміка Корпорейшн” встановлено:

матеріали інвентаризації не відповідають фактичному стану підприємства, у зв’язку зі змінами. Згідно ст. 31 Закону України “Про відходи” підприємство повинно здійснювати періодичний перегляд встановлених нормативів утворення відходів, таким чином дані інвентаризації застарілі, та не відповідають фактичному стану виробництва;

первинний поточний облік відходів, які можуть утворюватись на підприємстві (за формою 1-ВТ) не ведеться, статистична звітність щодо поводження з відходами не складається, що є порушенням ст. 17 Закону України “Про відходи”;

договори щодо видалення чи утилізації інших видів відходів не укладено, документи щодо передачі відходів на видалення та утилізацію на розгляд не надано, розрахунок податкового зобов’язання з екологічного податку за розміщення відходів не здійснюється, що є порушенням ст. ст. 17, 33 Закону України “Про відходи”, ст. 20-2 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, ст.ст. 8, 11 Закону України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності”;

на час перевірки, шлами гальванічного відділення не вивезено та не утилізовано, розрахунок податкового зобов’язання з екологічного податку за розміщення відходів гальванічного відділення не здійснюється, що є порушенням ст.ст. 17, 33, 34 Закону України “Про відходи”, ст. 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

За результатами перевірки складено акт та надано приписи, направлено до суду позовну заяву про тимчасову заборону (зупинення) діяльності суб’єкта господарювання.

У ході планової перевірки ТОВ НВП “ЛВС” встановлено:

у 2012 році на підприємстві проведені роботи з інвентаризації відходів відповідно до якої на підприємстві утворюється 18 видів відходів. Однак на момент перевірки, ліміти на утворення та розміщення відходів виробництва на 2013 рік, дозвіл на розміщення відходів на 2013 рік та дозвіл на експлуатацію об’єкта поводження з небезпечними відходами відсутні. Технічні паспорти відходів відсутні, первинний поточний облік кількості відходів (за формою 1-ВТ) не ведеться, статистична звітність у сфері поводження з відходами складається не в повному обсязі, що є порушенням ст.ст. 24, 25 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”;

реєстрові карти об'єктів утворення, об'єктів оброблення і утилізації відходів не розроблено, що є порушенням ст.ст. 17, 27 Закону України "Про відходи".

За результатами перевірки складено акт та надано приписи, за порушення вимог природоохоронного законодавства України складено 3 посадові особи за ст.ст. 82, 82-1 КУпАП на загальну суму – 952,0 грн, направлено до суду позовну заяву про тимчасову заборону (зупинення) діяльності суб'єкта господарювання.

Із загальної кількості рішень про тимчасову заборону (зупинення) діяльності дільниць підприємств, винесених Головним державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області, у 36 випадках зафіксовано порушення вимог природоохоронного законодавства у сфері поводження з відходами.

Основними порушеннями при перевірках підприємств є: порушення правил складування відходів III-IV класу небезпеки, порушення правил ведення первинного обліку в цехах підприємств, неотримання дозволів та лімітів на утворення та розміщення відходів.

Протягом 2013 року Держекоінспекцією проведено 242 перевірок з питань охорони рослинного світу, у тому числі – 25 з питань охорони лісів. За виявлені порушення вимог природоохоронного законодавства складено 95 протоколів, з яких передано для розгляду у суд 22 протоколів, накладено 63 штрафів на загальну суму 11 492,0 грн, у тому числі з питань охорони лісів накладено 25 штрафів на загальну суму 2 873,0 грн.

Порушникам пред'явлено за незаконне знищення зелених насаджень 16 претензій (у тому числі, через органи прокуратури) на загальну суму 137,611 грн.

Основними порушеннями, що були виявлені під час проведення перевірок є: порушення правил та інструкцій по відновленню, поліпшенню стану і породного складу лісів, порушення встановленого порядку використання лісосічного фонду, знищення або пошкодження підросту в лісах, засмічення лісів відходами, самовільне знесення зелених насаджень.

Протягом 2013 року Держекоінспекцією проведено 55 перевірок з охорони тваринного світу, у ході яких за виявлені порушення вимог природоохоронного законодавства до адмінвідповідальності 49 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 9 656,0 грн.

Протягом 2013 року Держекоінспекцією проведено 227 перевірок господарських об'єктів, які здійснюють добування і використання рибних ресурсів, встановлено факти порушення правил рибальства та збуту незаконно добутої продукції, за що на правопорушників складено 212 протоколів про адміністративні правопорушення, з яких 9 передано для розгляду в суд, накладено 200 штрафів на загальну суму 8 364,0 грн.

За звітний період проведено 32 перевірки щодо охорони об'єктів природно-заповідного фонду області.

За результатами перевірок складено акти, надано відповідні приписи на усунення порушень природоохоронного законодавства України на землях

природно-заповідного фонду, за виявлені порушення вимог природоохоронного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 4 відповідальних особи у вигляді штрафів на загальну суму 816,0 грн.

У 2013 році здійснювався аналітичний контроль за станом довкілля. Спостереження за гідрохімічним станом р.р. Дніпро, Самара, Оріль, Жовта проводяться по 32 показниках у створах, розташованих в місцях впливу на водойми скидів стічних вод промислових підприємств. Було відібрано 262 проб води, в яких проведено визначення вмісту шкідливих речовин. На більшості з перевірених підприємств вміст забруднюючих речовин в стічних водах перевищував встановлені нормативи.

Проконтрольовані викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від 630 стаціонарних джерел викидів на 136 підприємствах області, в тому числі на 23 екологічно небезпечних об'єктах. Відібрано та проаналізовано 2826 проб промислових викидів, в яких виконано 18717 аналізів по 26 показниках. На 140 стаціонарних джерелах, з 630 обстежених, фактичні викиди перевищували встановлені нормативи.

Проведений хімічний аналіз 14 проб промислових відходів та 129 проб ґрунту з території та зон впливу 15 промислових підприємств. На 13 промислових підприємствах вміст забруднюючих речовин на обстеженій території перевищував нормативи гранично допустимих концентрацій.

Перевірена діяльність 30 лабораторій промислових підприємств по здійсненню виробничого контролю за станом навколишнього середовища, прийнята участь в акредитації 39 екологічних лабораторій.

Таблиця 15.3.1. Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки	
			2012	2013
1	2	3	4	5
1	Кількість перевірених об'єктів	од.	1556	1471
2	Складено актів перевірок	од.	1556	1471
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	4226	4794
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	чол./грн	3146/779,688	2874/760,036
5	Стягнуто адміністративних штрафів	чол./грн	3129/737,987	2861/751,264
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	264/ 14686,543	303/ 28306,227
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	213/ 5552,076	246/ 2695,142
8	Прийнято рішень про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) господарської діяльності	од.	149	75
9	Прийнято рішень про призупинення фінансування будівництва (реконструкції) об'єктів	од.	-	-
10	Кількість дозволів, виданих на відновлення господарської діяльності та фінансування	од.	23	28
11	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або лімітів	од.	233	268

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки	
			2012	2013
1	2	3	4	5
11.1	на спеціальне водокористування	од.	71	72
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	45	39
11.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	117	157
11.3	на утворення та розміщення відходів	од.	0	0
12	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	-	-
13	Кількість матеріалів про порушення, що містили ознаки злочину, переданих на розгляд в правоохоронні органи (прокуратури, внутрішніх справ, СБУ)	од.	23	30

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Державна цільова програма радіаційного та соціального захисту населення м. Жовті Води на 2013-2022 роки

Облдержадміністрація є ініціатором розроблення, замовником “Державної цільової програми радіаційного та соціального захисту населення м. Жовті Води на 2013-2022 роки”, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 25.06.2012 №579 (зі змінами та доповненнями), (далі – Програма). Керівник Програми – голова Дніпропетровської облдержадміністрації. Виконавець заходів Програми – виконавчий комітет Жовтоводської міської ради

Метою Програми є забезпечення захисту мешканців м. Жовті Води від радіаційного впливу та пов'язаних з ним шкідливих чинників, поліпшення соціального захисту населення, а також збереження здоров'я населення міста.

Основними завданнями Програми є:

створення та забезпечення функціонування системи постійного моніторингу території м. Жовті Води;

приведення радіаційного фону в житлових, адміністративних будівлях і спорудах до рівня, визначеного Нормами радіаційної безпеки України (НРБУ-97);

проведення комплексу робіт з реабілітації забрудненої території міста для зниження дозових навантажень на населення;

поліпшення соціального захисту населення, яке проживає на територіях з підвищеним радіаційним фоном;

приведення відділення функціональної діагностики та відділення відновлювального лікування Державного закладу “Спеціалізована медико-санітарна частина МОЗ” № 9 до сучасних вимог;

оздоровлення жителів міста у зазначеному відділенні відновлювального лікування;

забезпечення Державного закладу “Спеціалізована медико-санітарна частина МОЗ” № 9 медичним обладнанням та медикаментами для повноцінного її функціонування.

Відповідно до Закону України “Про Державний бюджет України на

2013 рік” було передбачено субвенцію з державного бюджету міському бюджету міста Жовті Води на виконання заходів щодо радіаційного та соціального захисту населення міста Жовті Води у сумі 14,3 млн грн, касаві видатки на 2013 рік становлять 6,8 млн грн, або 47,9 % від запланованого.

На 2013 рік заплановано кошти субвенції з державного бюджету міському бюджету м. Жовті Води на виконання заходів Програми захисту населення у сумі 14337,0 тис. грн, в т.ч. на поточні видатки 5622,0 тис. грн, на капітальні видатки 8715,0 тис. грн.

За напрямками: на соціальний захист населення заплановано коштів у сумі 7802,0 тис. грн, на радіаційний захист населення у сумі 6535,0 тис. грн.

Профінансовано станом на 01.01.2014 коштів у сумі 14337,0 тис. грн, у тому числі на поточні видатки коштів у сумі 5622,0 тис. грн, на капітальні видатки 8715,0 тис. грн.

Касові видатки за рахунок коштів Програми захисту населення за 2013 рік становлять 6866,439 тис. гривень, або 47,9 %, в тому числі за соціальним напрямком у сумі 5618,874 тис. грн., або 64,6 %, за радіаційним напрямком у сумі 1247,565 тис. гривень, або 19,1 %.

Фактичне виконання заходів Програми захисту населення (з урахуванням зареєстрованої кредиторської заборгованості) від планових призначень становить 62,9 %, в тому числі за соціальним напрямком 6185,382 тис. грн., або 79,3 %, за радіаційним напрямком 2831,116 тис. гривень, або 43,3 %.

Виконання екологічних заходів за рахунок коштів “Державної цільової програми радіаційного і соціального захисту населення м. Жовті Води на 2013 – 2022 роки” за 2013 рік.

За завданням 1 “Створення та забезпечення функціонування системи постійного моніторингу території м. Жовті Води”.

Захід №1 “Проведення будівельно-монтажних робіт із створення системи моніторингу території міста, у тому числі стану навколишнього природного середовища, радіаційного, медико - біологічного стану” на 2013 рік заплановано коштів у сумі 2540,0 тис. грн., профінансовано коштів у сумі 2540,0 тис. грн., касові видатки становлять 136,5 тис. грн, або 5,4%.

Фактично виконано робіт на суму 770,667 тис. грн., або 30,34 %.

За рахунок коштів програми здійснено коригування проектно-кошторисної документації, та частково здійснено придбання спеціалізованого обладнання та приладів: периферійний блок обробки даних з GSM каналом передачі даних – 3 шт. та комплект обладнання для контролю ПЕД (БДМГ-04,БІЦ-17) – 3шт.

Роботи не виконані в запланованому обсязі у зв’язку з отриманням висновку комплексної державної експертизи після проведення коригування та перерахунку проектно-кошторисної документації лише в грудні 2013 року.

Станом на 01.01.2014 рахується кредиторська заборгованість в сумі 634,167 тис. грн.

За завданням 2 “Приведення радіаційного фону в житлових, адміністративних будівлях і спорудах до рівня, визначеного НРБУ-97”.

Захід № 1 “Проведення радіаційного обстеження на вміст радону та

розроблення документації щодо проти радонового захисту приміщень житлових, адміністративних будівель і споруд” на 2013 рік заплановано коштів у сумі 430,0 тис. грн., профінансовано коштів у сумі 430,0 тис. грн., касові видатки становлять 10,683 тис. грн. Фактично виконано робіт на суму 429,693 тис. грн, або 100 % згідно укладеної угоди з виконавцем робіт.

За рахунок коштів програми проведено радіаційне обстеження на вміст радону²²² 845 житлових приміщень та виконані роботи по відбору проб будівельних матеріалів (підсипок) на гамма – спектрометричний аналіз ефективної сумарної питомої активності природних радіонуклідів.

Станом на 01.01.2014 рахується кредиторська заборгованість в сумі 419,010 тис. грн.

За завданням 3 “Проведення комплексу робіт із реабілітації забрудненої території міста для зниження дозових навантажень на населення”

Захід № 1 “Розроблення проектної документації і проведення комплексу робіт з реабілітації забрудненої території міста, у тому числі: рекультивація порушених і забруднених земель, здійснення протирадіаційних заходів” на 2013 рік заплановано коштів у сумі 2600,0 тис. грн, в тому числі на погашення кредиторської заборгованості за виконані роботи у 2012 році у сумі 888,812 тис. гривень. Надійшло коштів у сумі 2600,0 тис. грн, касові видатки становлять 488,767 тис. грн - погашена кредиторська заборгованість за 2012 рік.

Станом на 01.01.2014 залишок кредиторської заборгованості становить 400,045 тис. гривень за виконані роботи з рекультивації забрудненої радіацією території міста на загальній площі 2323 м².

У 2013 році роботи не виконувалися, в зв’язку з тим, що підряднику робіт по заходу не погашена кредиторська заборгованість за виконані роботи у 2012 році у сумі 400,045 тис. грн., та не оплачено аванс на проведення БМР в 2013 р. у розмірі 30 % (згідно чинного законодавства).

Захід № 2 “Здійснення протирадонових заходів (герметизація підвалів, створення якісної системи вентиляції тощо) у житлових, адміністративних будівлях, споруд до рівня, визначеного НРБУ – 97” на 2013 рік заплановано коштів у сумі 965,0 тис. грн., профінансовано коштів у сумі 965,0 тис. грн., касові видатки становлять 611,616 тис. грн, або 63,4 %.

Фактично виконано робіт на суму 741,945 тис. грн, або 76,9 %.

За рахунок цих коштів виконано проти радонові заходи 100 % у 7 квартирах та на 70% в 11 квартирах - всього загальною площею 686,1 м², з яких мешканці міста переселені в новий житловий будинок, збудований для переселенців з радіаційно забрудненого житла.

Із-за відсутності коштів в 3 квартирах не виконані роботи по улаштуванню дерев’яної підлоги та у 8 квартирах не настелено лінолеум.

Станом на 01.10.2013 рахується кредиторська заборгованість за виконані роботи в сумі 130,329 тис. грн.

Захід № 3 “Озеленення території міста” на 2013 рік кошти по Програмі не заплановані.

Роботи по проекту “Озеленення території міста Жовті Води. Західна частина.” виконувалися за рахунок коштів обласного бюджету. Виділено

коштів у сумі 1300,0 тис. грн. Касові видатки становлять 1251,2 тис. грн. Озеленення здійснено на площі 4,6 га.

Станом на 01.01.2014 кредиторська заборгованість відсутня. Захід виконано 100 %.

Захід № 4 “Розчищення русла річки Жовта та водойм у межах міста” на 2013 рік кошти по Програмі не заплановані.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

Одним із пріоритетних напрямів роботи в рамках реалізації державної політики України у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, залишаються контроль та координація за виконанням “Програми моніторингу довкілля Дніпропетровської області” (далі – Програма моніторингу), затвердженої рішенням сесії Дніпропетровської обласної ради від 04.12.2007 № 294-13/V.

Упровадження Програми моніторингу дозволить розв’язати цілу низку екологічних, соціально-економічних, науково-технічних, організаційно-виховних проблем та забезпечити системне вивчення природних процесів, прогнозування і комплексну оцінку змін природного середовища.

Згідно доручення голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації у 2011 році було розпочато впровадження систем локального екологічного моніторингу. Протягом 2013 року проводилась постійно робота з органами місцевого самоврядування таких міст, як: Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ та Кривий Ріг, як найбільш забруднених міст області, а саме в напрямку підключення до обласної системи моніторингу довкілля – локальних (систем екологічного моніторингу на території міст області) та керівниками основних підприємств-забруднювачів довкілля, що увійшли до Програми поліпшення – в напрямку підключення до обласної системи моніторингу довкілля – об’єктових систем моніторингу (системи моніторингу на підприємствах).

Моніторингові дослідження за станом забруднення атмосферного повітря в м. Дніпродзержинськ здійснюються на 4-х стаціонарних постах спостереження, схема розташування яких враховує особливості розміщення промислових підприємств та охоплює всі адміністративні райони міста.

Лабораторні дослідження стану атмосферного повітря проводяться Дніпродзержинською лабораторією спостережень за станом атмосферного повітря (далі – ДЛСЗА) Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології. ДЛСЗА виконуються аналізи з визначення концентрацій забруднюючих речовин по дев’яти інгредієнтам відповідно до атестованих методик вимірювання, а саме: пил (завислі частки), двооксид сірки, оксид вуглецю, двооксид азоту, оксид азоту, сірководень, фенол, аміак, формальдегід. Лабораторією відбираються фільтри на визначення важких металів та бенз/а/пірену. Визначення концентрацій важких металів здійснюється в Київській регіональній лабораторії, а бенз/а/пірену – в Донецькій регіональній лабораторії.

Останнім часом підприємствами м. Дніпродзержинська активізується робота з питання моніторингу довкілля. З метою оперативного інформування про стан навколишнього середовища у промисловій зоні ПАТ “Дніпровський меткомбінат”, ПАТ “ЄВРАЗ БАГЛІЙКОКС”, ПАТ “ЄВРАЗ Дніпродзержинський коксохімічний завод”, укладено угоди з управлінням охорони навколишнього природного середовища Дніпродзержинської міської ради про безоплатне надання “Узагальненої інформації або дані по здійсненню екологічного контролю за виробничим процесами та станом промислових зон”.

Одним із важливих заходів з поліпшення екологічного стану є створення автоматизованої системи комплексного екологічного моніторингу стану довкілля, пріоритетними функціями якої повинні стати захист життєво важливих екологічних інтересів людини і суспільства, а також запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

Реалізацію заходу “Створення системи комплексного екологічного моніторингу міста, селищ Таромське і Сухачівка, території зони впливу хвостосховищ” (далі – СКЕМ) було розпочато Дніпродзержинською міською радою в рамках Плану заходів щодо забезпечення екологічної безпеки м. Дніпродзержинська та поліпшення соціального захисту населення міста, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.08.2010 № 1628-р.

За рахунок коштів Державного бюджету України були виконані наступні роботи: проведено обстеження об’єкту моніторингу, розроблено концептуальний проект СКЕМ, розроблено Технічне завдання на СКЕМ, розроблено відомість обладнання для комплектації та постачання постів СКЕМ I етапу, поставлено обладнання 1-го етапу СКЕМ. Загальний обсяг виконаних робіт становив 1699,8 тис. грн.

Станом на 01.01.2014 корпорацією “Укратомприлад” відповідно до договору, укладеного з управлінням промисловості та екології Дніпродзержинської міської ради розроблено проектно-кошторисну документацію по створенню СКЕМ.

Система моніторингу створюється у складі: пост гама моніторингу – 2 шт, пост хімічного моніторингу – 2 шт., пост контролю радіоактивних аерозолів – 1 шт., пост контролю нерозповсюдженню радіоактивних забруднень – 1 шт., центр управління екологічним моніторингом – 1шт.

Функції моніторингу забезпечать цілодобові непереривні спостереження за якістю атмосферного повітря, гамма-випромінюванням.

Базовий перелік речовин, що контролюється: оксид вуглецю, двоокис азоту, двоокис сірки. Передача даних планується за допомогою Інтернету в “Центр Управління Моніторингом” з трансляцією даних на моніторинг колективного користування та на сайт міської ради.

Виконання вищезазначеного етапу робіт становить 1,7 млн грн і проводиться за рахунок міського фонду охорони навколишнього природного середовища.

Через відсутність оплати платіжних доручень управлінням Державної казначейської служби України у м. Дніпродзержинську створення системи

комплексного екологічного моніторингу міста опинилось під загрозою. За наявності коштів на розрахунковому рахунку управління промисловості та екології Дніпродзержинської міської ради не має змоги розрахуватись з корпорацією “Укратомприлад” за розробку проекту (вартість розробки проекту становить 499,698 тис. грн).

У м. Дніпропетровську планується встановлення сучасних автоматизованих постів спостереження з можливістю контролювання забруднення атмосферного повітря з періодичністю в 1 хвилину. Для промислового центру це особливо важливо, оскільки саме викиди підприємств викликають найбільше занепокоєння жителів міста. Автоматична станція щохвилини фіксує рівень шкідливих речовин у повітрі та визначає точний результат, що дозволяє миттєво реагувати на перевищення викидів в атмосферу.

У даний час діє автоматизований пост контролю атмосферного повітря, розташований у найбільш екологічно напруженому районі міста – у Ленінському районі, поряд з основними металургійними підприємствами. На даній території розташовані значні джерела забруднення, так, тільки ПАТ “Євраз-Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського” викидає в атмосферу 34,9 % оксиду вуглецю і 22,3 % твердих речовин від загального обсягу викидів міста. Пост здійснює виміри вмісту у повітрі діоксиду азоту, діоксиду сірки, оксиду вуглецю, результати публікуються на окремому сервері, де з показниками викидів може ознайомитися будь-який мешканець міста в режимі реального часу.

Дніпропетровським регіональним центром з гідрометеорології постійно здійснюється контроль за станом атмосферного повітря на 7 стаціонарних постах спостереження та 2-х маршрутних постах. На ТОВ МЗ “Дніпросталь” встановлено пост систематичного спостереження на межі санітарно-захисної зони на вул. Осіння.

У м. Кривий Ріг робота щодо розбудови системи моніторингу довкілля здійснюється виконкомом Криворізької міської ради.

Протягом року у місті продовжувалась експлуатація 4 обладнаних автоматизованих стаціонарних поста для спостереження та обробки показників якості атмосферного повітря, а також розроблені екологічна карта та проект організації системи екологічного моніторингу міста, які поєднують мережу пунктів спостереження в єдину комплексну систему міста та являють собою інформаційну функціональну модель міста, що володіє властивостями відстежувати та відображати динаміку змін стану компонентів навколишнього середовища та рівня техногенного впливу на них в часовому та просторовому вимірі, забезпечує можливість прогнозування змін у стані компонентів довкілля.

Пости контролю дозволяють здійснювати вимірювання в автоматичному безперервному режимі 7 параметрів: це шість речовин, вміст яких в атмосферному повітрі визначає його якісний стан, а також комплексний метеопараметр, який дозволяє визначити напрямок походження забруднення та інші умови, які супроводжують процес розповсюдження забруднюючих

речовин (швидкість та напрямок вітру, температура, вологість, тиск, кількість та інтенсивність опадів).

Контрольовані речовини: азоту оксид, азоту діоксид, вуглецю оксид, сірки діоксид, аміак та сірководень.

Дані автоматичного моніторингу дозволяють покращити результативність природоохоронної діяльності та більш оперативно приймати відповідні управлінські рішення у разі виявлення будь-яких відхилень. Вони вже використовувались при обґрунтуванні необхідності вжиття заходів ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”.

Крім того, на виконання рішення Криворізької міської ради від 28.09.2011 № 585 “Про стан навколишнього природного середовища у м. Кривому Розі” ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”, ПАТ “ЦГЗК”, ПАТ “ІнГЗК” ведуться роботи щодо розробки проектів організації автоматизованої системи моніторингу атмосферного повітря.

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” виконано проектні роботи щодо встановлення трьох автоматизованих постів контролю якості атмосферного повітря на межі санітарно-захисної зони металургійного, коксохімічного виробництв і гірничо-збагачувального комплексу, а також придбано обладнання з контролю пилу, оксиду вуглецю, оксидів азоту та діоксиду сірки для двох постів, обладнання центру отримання даних, програмне забезпечення системи.

Пост автоматичного спостереження, який встановлено на межі санітарно-захисної зони коксохімічного виробництва знаходиться в дослідно-промисловій експлуатації.

В зоні впливу металургійного виробництва (вул. Орджонікідзе) ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” виконується монтаж поста №2.

З метою забезпечення розвитку системи моніторингу навколишнього природного середовища міста шляхом її модернізації та вдосконалення систем управління даними як основи для ухвалення управлінських рішень в листопаді 2013 року на засіданні виконкому міської ради розглядалось питання “Про автоматизовану систему екологічного моніторингу навколишнього природного середовища”.

За результатами засідання прийнято рішення від 13.11.2013 № 341 “Про автоматизовану систему екологічного моніторингу навколишнього природного середовища”, яким зобов’язано підприємства упровадити до кінця 2015 року автоматизовані системи моніторингу навколишнього природного середовища.

У Дніпропетровській області функціонує мережа державного моніторингу за станом забруднення навколишнього природного середовища. (таблиці 15.5.1., 15.5.2.).

Протягом року проводились систематичні спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря, зворотних, поверхневих, підземних вод та ґрунтів.

Атмосферне повітря

Постійні спостереження за станом атмосферного повітря, атмосферними опадами і випадінням забруднюючих речовин з атмосфери, за джерелами викидів забруднюючих речовин та іншими джерелами забруднення атмосферного повітря виконують:

Державна екологічна інспекція в Дніпропетровській області;

Дніпропетровський обласний центр з гідрометеорології.

У 2013 році здійснювався аналітичний контроль за станом довкілля підрозділами Держекоінспекції.

Проконтрольовані викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від 630 стаціонарних джерел викидів на 136 підприємствах області, в тому числі на 23 екологічно небезпечних об'єктах. Відібрано та проаналізовано 2826 проб промислових викидів, в яких виконано 18717 аналізів по 26 показниках. На 140 стаціонарних джерелах, з 630 обстежених, фактичні викиди перевищували встановлені нормативи.

Проведений хімічний аналіз 14 проб промислових відходів та 129 проб ґрунту з території та зон впливу 15 промислових підприємств. На 13 промислових підприємствах вміст забруднюючих речовин на обстеженій території перевищував нормативи гранично допустимих концентрацій.

Перевірена діяльність 30 лабораторій промислових підприємств по здійсненню виробничого контролю за станом навколишнього середовища, прийнята участь в акредитації 39 екологічних лабораторій.

Дніпропетровський обласний центр з гідрометеорології (далі – ДРЦГМ) проводив спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря на стаціонарних та маршрутних постах спостереження (далі – ПСЗ), де було відібрано та проаналізовано 78789 проб атмосферного повітря. На маршрутних ПСЗ відібрано та проаналізовано 2310 проб атмосферного повітря. Лабораторії акредитовані на право проведення вимірювань по 9 інгредієнтам. Крім того, на деяких постах спостереження був здійснений відбір проб повітря на вміст важких металів, також на ПСЗ відбирались проби на вміст бенз(а)пірену. Визначення концентрацій важких металів проведено в Київській регіональній лабораторії, а бенз(а)пірену – в Донецькій регіональній лабораторії.

У 2013 році лабораторіями ДРЦГМ проводились спостереження за забрудненням атмосферного повітря по повній програмі:

за станом забруднення атмосферного повітря – у м. Дніпропетровськ спостереження проводяться на 7 стаціонарних постах спостереження (ПСЗ), у м. Дніпродзержинськ на 4 стаціонарних постах, у м. Кривий Ріг на 5 стаціонарних постах.

Згідно з комплексним індексом забруднення атмосфери (ІЗА) пріоритетними речовинами, обчисленому за даними спостережень 2013 року (таблиці 15.5.3.), рівень забруднення атмосферного повітря міст Дніпропетровської області залишається вище середнього.

Таблиця 15.5.3. Індекс забруднення атмосфери (ІЗА) у містах Дніпропетровської області за 2013 рік

Перелік пріоритетних домішок	ІЗА		
	Дніпропетровськ	Дніпродзержинськ	Кривий Ріг
Формальдегід	5,41	4,78	3,58
Двооксид азоту	2,25	2,46	1,50
Пил	2,0	2,67	3,33
Оксид вуглецю			0,69
Фенол	1,45	3,58	
Аміак	1,0	1,65	0,77
Комплексний ІЗА	12,11	15,14	9,87

Якщо значення $ІЗА \leq 5$, рівень забруднення повітря міста вважається нижче середнього, якщо $5 < ІЗА \leq 8$ - приблизно дорівнює середньому, якщо $8 < ІЗА \leq 15$ - вище середнього, якщо $ІЗА > 15$ - значно вище середнього.

Аналізуючи хід величин індексу забруднення атмосфери міст Дніпропетровської області у 2013 році, в порівнянні з 2012 роком, відмічається збільшення рівня забруднення у містах Дніпропетровськ та Дніпродзержинську, та зменшення рівня забруднення у м. Кривий Ріг. (див. рис. 15.5.3.).

Практично з усіх джерел в атмосферне повітря потрапляють двооксид сірки, пил, оксид вуглецю, оксиди азоту (таблиці 15.5.4).

У 2013 році в повітрі міст Дніпропетровської області спостерігається така тенденція:

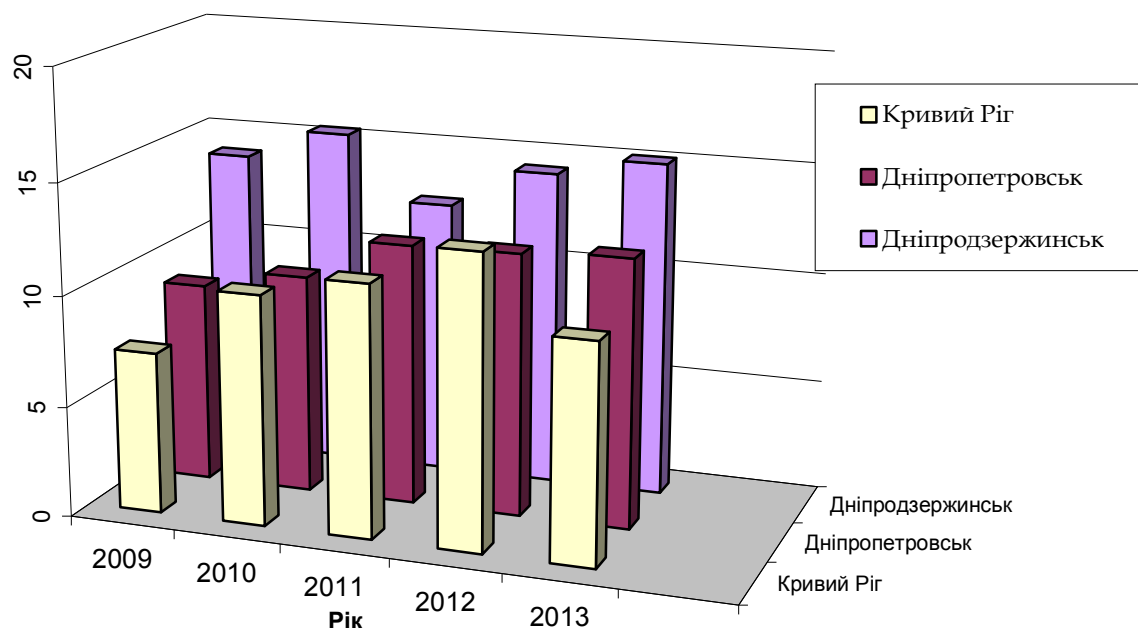

Рис. 15.5.3. Індекс забруднення атмосферного повітря у містах Дніпропетровської області за 2009 – 2013 роки

Значний внесок у викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря міст Дніпропетровської області в 2013 році перепадав на підприємства:

чорної металургії:

Дніпропетровськ (ПАТ „Євраз-ДМК ім. Петровського”, ПАТ „ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод”, ПАТ „Дніпропетровський трубний завод”),

Кривий Ріг (ПАТ „ХАЙДЕЛЬБЕРГЦемент”, ТЕЦ ім. Ілліча, а також представники гірничо-металургійної галузі: ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”, до складу якого входять металургійне та коксохімічне виробництво, а також гірничо-збагачувальний комбінат; ПАТ „Північний гірничо-збагачувальний комбінат”, ПАТ „Південний гірничо-збагачувальний комбінат”, ПАТ “Центральний гірничо-збагачувальний комбінат”, ПАТ „Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат”, ПАТ “Кривбасзалізорудком”),

Дніпродзержинськ (ПАТ “Дніпровський меткомбінат”, ПАТ “ЄВРАЗ Баглійкокс” та ПАТ „Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод”);

енергетики (ДТЕК Придніпровська ТЕС, Дніпродзержинська ТЕЦ), **хімічної промисловості**, а також на **автотранспорт**.

У викидах підприємств чорної металургії міститься пил, двооксид сірки, оксид вуглецю, оксиди азоту, сірководень, фенол, бенз (α)пірен.

Практично з усіх джерел в атмосферне повітря потрапляють двооксид сірки, пил, оксид вуглецю, оксиди азоту.

Найбільш несприятливими для розвіювання промислових викидів у атмосферу з метеорологічної точки зору:

туман: січень, грудень;

слабкий вітер: липень.

Характеристики забруднення атмосферного повітря (середньорічні та максимальні концентрації, мг/м³ та в частках ГДК) у містах Дніпропетровської області наведені у таблицях 15.5.4., 15.5.5. та 15.5.6.

Таблиця 15.5.4. Зміна середнього рівня забруднення атмосферного повітря за 5 років (2009 – 2013 роки) у містах Дніпропетровської області

Домішки	Тенденція за 5 років (2009-2013р.р.)		
	Дніпропетровськ	Дніпродзержинськ	Кривий Ріг
Пил	0	+0,05	+0,08
Двооксид сірки	+0,0012	-0,0001	+0,0016
Оксид вуглецю	+0,3	+0,3	-0,2
Двооксид азоту	+0,006	+0,003	+0,005
Оксид азоту	+0,002	+0,003	+0,003
Сірководень	+0,0005	+0,0005	+0,0003
Фенол	+0,0002	+0,0005	+0,0002
Аміак	+0,001	+0,002	+0,004
Формальдегід	+0,001	-0,0008	+0,0005

Таблиця 15.5.5. Характеристики забруднення атмосферного повітря у містах Дніпропетровської області за 2013 рік

Домішки	ГДК с.д., мг/м ³	ГДК н.р., мг/м ³	Концентрація середньорічна, мг/м ³		
			Максимальна концентрація, мг/м ³		
			Дніпропетровськ	Дніпродзержинськ	Кривий Ріг
1	2	3	4	5	6
Пил	0,15	0,5	0,3	0,4	0,5
			0,9	1,8	2,3
Двооксид сірки	0,050	0,500	0,009	0,009	0,016
			0,091	0,028	0,122
Оксид вуглецю	3	5	3	3	2
			8	6	8
Двооксид азоту	0,04	0,20	0,09	0,08	0,06
			0,44	0,17	0,28
Оксид азоту	0,06	0,40	0,06	0,04	0,03
			0,19	0,10	0,16
Сірководень	-	0,008	0,004	0,007	0,002

			0,052	0,016	0,012
Фенол	0,003	0,010	0,004	0,008	0,002
			0,024	0,017	0,012
Аміак	0,04	0,20	0,04	0,07	0,03
			0,15	0,15	0,23
Формальдегід	0,003	0,035	0,011	0,011	0,008
			0,061	0,027	0,040
Бенз/а/пірен	1*10 ⁻⁶	-	1,3	2,2	0,4
			5,6	4,0	0,7
Важкі метали (мкг/м³)					
Кадмій	0,3 мкг/м³	-	0,001	0,001	0
			0,01	0,003	0

Продовження таблиці 15.5.5.

1	2	3	4	5	6
Залізо	40 мкг/м ³	-	1,04	2,36	0,47
			2,05	3,93	1,53
Марганець	1 мкг/м ³	-	0,07	0,09	0,01
			0,18	0,15	0,02
Мідь	2 мкг/м ³	-	0,012	0,197	0,01
			0,05	0,61	0,03
Нікель	1 мкг/м ³	-	0,011	0,024	0,01
			0,04	0,07	0,02
Свинець	0,3 мкг/м ³	-	0,03	0,023	0,01
			0,08	0,05	0,04
Хром	1,5 мкг/м ³	-	0,01	0,012	0,01
			0,03	0,02	0,03
Цинк	5 мкг/м ³	-	0,08	0,08	0,02
			0,63	0,13	0,10

Таблиця 15.5.6. Концентрації забруднюючих речовин атмосферного повітря в Дніпропетровській області у 2013 році (в частках ГДК)

Домішки	Середньорічна концентрація		
	Максимальна концентрація		
	Дніпропетровськ	Дніпродзержинськ	Кривий Ріг
1	2	3	4
Пил	2,0	2,7	3,3
	1,8	3,6	4,6
Двооксид сірки	0,18	0,18	0,32
	0,18	0,06	0,24
Оксид вуглецю	1,0	1,0	0,7
	1,6	1,2	1,6
Двооксид азоту	2,3	2,0	1,5
	2,2	0,9	1,4
Оксид азоту	1,0	0,7	0,5
	0,5	0,3	0,4
Сірководень	-	-	-
	6,5	2,0	1,5
Фенол	1,3	2,7	0,7
	2,4	1,7	1,2
Аміак	1,0	1,8	0,8
	0,8	0,8	1,2
Формальдегід	3,7	3,7	2,7
	1,7	0,8	1,1
Бенз/а/пірен	1,3	2,2	0,4
	5,6	4,0	0,7

Продовження таблиці 15.5.6.

1	2	3	4
Кадмій	0,003	0,003	0
	0,03	0,01	0
Залізо	0,03	0,06	0,01
	0,05	0,10	0,04
Марганець	0,07	0,09	0,01
	0,18	0,15	0,02
Мідь	0,006	0,1	0,005
	0,03	0,31	0,02
Нікель	0,011	0,024	0,01
	0,04	0,07	0,02
Свинець	0,1	0,08	0,03
	0,3	0,2	0,13
Хром	0,007	0,008	0,007
	0,02	0,01	0,02
Цинк	0,02	0,02	0,004
	0,13	0,03	0,02

Поверхневі, зворотні, підземні води

Якість поверхневих вод контролюється підрозділами Держекоінспекції, облСЕС, Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології, облводресурсів.

Обласні організації, що ведуть контроль стану водних ресурсів, практично усі мають у своєму складі хімічні лабораторії. Радіологічний контроль поверхневих вод, питної води, здійснюють облСЕС, облводрес. Баканаліз проводять лабораторії облСЕС та міських водоканалів. Гідрологічні параметри водних об'єктів досліджує відділ гідрології Дніпропетровського регіонального центру по гідрометеорології. облСЕС має в своєму складі групу метрології та стандартизації, яка займається перевіркою аналітичного обладнання по вимірам показників стану водних ресурсів. Спостереження за гідрохімічним станом поверхневих водойм області здійснює Держекоінспекція. Спостереження за станом ґрунтових вод меліорованих земель в структурі Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів проводить гідрогеолого-меліоративна експедиція.

Працівниками держсанепідслужби області у 2013 році відібрано 705 проб води водойм на фізико-хімічні дослідження та 827 проб - на мікробіологічні дослідження, 207 проб – на вірусологічні дослідження. Невідповідність якості води вимогам СанПіН № 4630-88 “Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения” встановлена за фізико-хімічними показниками в 60 % (у 2012 році – 70 %) , за мікробіологічними показниками в 6,6 % (у 2012 році – 6,7 %), за вірусологічними показниками в 3,9 % (у 2012 році – 8,9 %).

За фізико-хімічними показниками найчастіше виявлялись перевищення санітарних нормативів за ХСК та БСК; за мікробіологічними показниками за індексом лактозопозитивних кишкових паличок та індексом колифагів.

Ентеровіруси були зареєстровані в окремих пробах води водойм,

відібраних у містах Дніпропетровську, Кривому Розі, Орджонікідзе.

Якість води р. Дніпро в створі села Мішурін Ріг Верхньодніпровського району (вхід ріки на територію області) характеризувалася перевищенням нормативів БСК повн. у 1,3 рази і ХСК – у 1,9 – 2,1 рази .

У місці водозабору Аульського міжрайонного водопроводу, що у Криничанському районі, періодично реєструвалось перевищення нормативів БСК у 1,3 – 2,0 рази, ХСК у 1,9 – 2,0 рази, марганцю у 1,2 – 2,0 рази .

Забруднення ріки Дніпро нижче даного створу зумовлено впливом забруднених зворотних вод міста Дніпродзержинська.

У створі селища Таромське м. Дніпропетровська виявлені перевищення нормативів ХСК в 1,9 – 2,15 рази.

Кайдацький та Ломовський питні водозабори, що у м. Дніпропетровську, знаходяться під негативним впливом стічних вод підприємств м. Дніпродзержинська, насамперед ПАТ “ДніпроАзот”, ПАТ “Дніпровський меткомбінат”, КП “Дніпродзержинський міськводоканал”, ДП “Смоли”. Вказаним впливом обумовлено систематичне перевищення нормативів БСК повн. у 1,1 – 1,3 рази), ХСК у 2,8 рази .

У створі водозабору групового міжрайонного водопроводу “Дніпро-Західний Донбас”, що у с. Василівка Синельниківського району (на межі із Запорізькою областю), виявлялися перевищення нормативів БСК повн. у 1,6 рази , ХСК у 2 – 2,3 рази .

У створі водозабору Нікопольського міського водоканалу виявлені перевищення нормативів БСК в 1,4 – 1,5 рази, ХСК від 2,1 до 2,4 рази .

У створі забору питного каналу “Дніпро-Кривий Ріг” (с. Мар’янське Апостолівського району) рівень БСК повн. перевищував норматив у 1,1 рази .

У цілому по створах р. Дніпро відзначався помірний ступінь забруднення по гігієнічній класифікації СанПіН 4630-88.

Якість води р. Самари (лівої притоки р. Дніпро) знаходиться під негативним впливом скиду шахтних вод шахт ПАТ “ДТЕК “Павлоградвугілля”, що здійснюється щорічно з жовтня по квітень.

При порівнянні якості води р. Самара в створах с. Олександропіль Петропавлівського району (вхід ріки на територію області) та с. Вербки Павлоградського району (нижче скиду шахтних вод) чітко просліджується негативний вплив даного скиду. Так, рівень сухого залишку в створі с. Вербки сягав 4,1 г/л , а у створі с. Олександропіль максимальний рівень сухого залишку не перевищував 3,0 г/л . Внаслідок скиду зростає рівень хлоридів в створі с. Вербки (до 2,6 ГДК). Крім того, у цьому створі виявлялися перевищення нормативів ХСК у межах до 3,2 разів.

У гирлі р. Самари (озеро ім. Леніна у межах м. Дніпропетровська) виявлялося систематичне перевищення нормативів БСК повн. у 1,3 рази, ХСК від 2,5 рази , коліфагів у 9,5 – 17,5 рази .

Для більшості створів р. Самари характерний високий ступінь забруднення води згідно СанПіН № 4630-88.

Для води р. Інгулець просліджується негативний вплив стічних вод Кривбасу, у тому числі шахтних, кар’єрних, промислових стічних вод

гірничорудних підприємств та металургійного комбінату ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”.

У створах с. Новоселівка та с. Андріївка Широківського району (нижче цих скидів) рівень жорсткості у період скиду сягав 24 моль/куб.м, при фоні 9 – 10 моль/куб.м; сухого залишку 4,2 г/л. Крім того, нижче скиду виявлялися перевищення нормативів БСК у 2,2 рази, ХСК у 1,3 рази. Також систематично виявлялося перевищення максимально-допустимих рівнів індексу ЛПКП (10000 в 1 дм.куб) до 1,3 – 6,2 разів.

Залишаються високими рівні забруднення води ріки Саксагань, притоки р. Інгулець. У створі її гирла (м. Кривий Ріг) рівень БСК перевищував норматив у 2,5 рази, ХСК – 1,3 рази, сухого залишку у 1,5 – 2,4 рази.

Не зареєстровано суттєвих змін у якості води у створах рік Вовчої (притока р. Самари), Оріль, Південного водосховища на каналі “Дніпро-Кривий Ріг”, каналу “Дніпро – Донбас”.

Узагальнена інформація щодо фізико-хімічних показників річкових вод річок Самара, Вовча, Оріль, Солона, Інгулець за 2013 рік за даними обводресурсів наведена у табл. 15.5.7.

Протягом 2013 року Дніпропетровський регіональний центр з гідрометеорології здійснював контроль за станом поверхневих вод на 6 пунктах спостережень (9 створів), розташованих на річках Оріль (сmt. Царичанка), Самара (м. Новомосковськ – 2 створи), Вовча (м. Павлоград – 2 створи, сmt. Васильківка), Солона (с. Новопавлівка), Інгулець (м. Кривий Ріг – 2 створи).

Всього протягом 2013 року на річках Самара, Вовча, Оріль, Солона було відібрано та проаналізовано 33 проби, на р. Інгулець – 24 проби.

Узагальнена інформація щодо фізико-хімічних показників річкових вод річок Самара, Вовча, Оріль, Солона, Інгулець за 2013 рік за даними Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології наведена у табл. 15.5.7.1.

Ґрунти

Підрозділами Держекоінспекції в Дніпропетровській області було проведено хімічний аналіз 14 проб промислових відходів та 129 проб ґрунту з території та зон впливу 15 промислових підприємств. На 13 підприємствах вміст забруднюючих речовин на обстеженій території перевищував нормативи гранично допустимих концентрацій.

За даними ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр держсанепідслужби України” встановлено, що за результатами виконання програми державного лабораторно-інструментального контролю за 2013 рік лабораторіями проводились лабораторно-інструментальні дослідження за санітарним станом ґрунту за хімічним, бактеріологічними, паразитологічними показниками, солями важких металів, пестицидами.

Дослідження ґрунту здійснювались на пляжах – 238 досліджених проб, в місцях відпочинку населення – 1336, в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку – 385, у місцях виробництва продукції рослинництва – 59, на території санітарно-захисних зон промпідприємств – 54, в зоні впливу

промислових підприємств – 121, в зоні впливу транспортних магістралей – 63, в місцях зберігання токсичних відходів – 2.

За 2013 рік питома кількість нестандартних проб склала 1,71 %, що менше на 0,19 % в порівнянні з даними 2012 року.

15.6. Державна екологічна експертиза проектної документації

Законом України “Про регулювання містобудівної діяльності” (від 17.02.2011 № 3038-17) внесено зміни до Закону України “Про екологічну експертизу”, якими розмежовано повноваження Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України і Міністерства екології та природних ресурсів України.

На підставі пункту 7 постанови Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 560 “Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи”, експертизу проводять експертні організації, що відповідають критеріям у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 23.05.2011 № 554.

Таблиця 15.5.1. Середовища, які контролюються суб'єктами моніторингу довкілля та число точок спостережень

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	Поверхневі води	Джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Мінприроди України	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Державна служба України з надзвичайних ситуацій	15	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Державна санітарно-епідеміологічна служба України	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Мінагрополітики	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Держагенство лісових ресурсів	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Держагенство водних ресурсів	-	-	23	1	-	-	-	-	-
7	Держзмагентагентство	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Мінрегіон	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	Держгеонадра	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	Інші	5								

Таблиця 15.5.2. Здійснення моніторингу довкілля за регіональними (місцевими) програмами природоохоронних заходів

№ з.п.	Назва регіональної (локальної) програми моніторингу довкілля	Суб'єкти моніторингу довкілля, що залучені до виконання програм	Основні рекомендації, що надаються за результатами впровадження регіональних програм
1	“Програма моніторингу довкілля Дніпропетровської області”, затверджена рішенням сесії обласної ради від 04.12.2007. № 294-13/V	ОДА, МОЗ, Держводагенства, Мінбуду, МНС, Мінагропрому, Держкомзему, Держлісагенство	Програма виконується дуже повільними темпами. Основною причиною є мізерні обсяги фінансування. Протягом 2013 року овсім не було передбачено фінансування заходів програми.

Таблиця 15.5.7. Узагальнена інформація щодо фізико-хімічних показників річкових вод річок Самара, Вовча, Оріль, Солон, Інгулець за 2013 рік

№ з/п	Назва речовини	Пункти спостереження (створи)													
		р. Самара с. Вербки		р. Вовча м. Павлоград		р. Оріль с.мт Царичанка		р. Інгулець							
		min	max	min	max	min	max	500м нижче впадіння р. Жовта		Карачунівське водосховище		Вище впадіння балки Грушоватої		с. Андріївка	
		min	max	min	max	min	max	min	max	min	max	min	max	min	max
1	Азот амонійний, мг/дм ³	0,22	0,40	0,18	0,29	0,26	0,36	0,27	0,62	0,17	0,32	0,25	0,42	0,19	0,54
2	Азот нітритний, мг/дм ³	0,01	0,02	0,01	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,06	0,01	0,04	0,01	0,04
3	Азот нітратний, мг/дм ³	0,93	3,53	1,08	2,71	0,27	1,22	0,84	5,40	0,32	1,22	0,38	2,31	0,54	15,71
4	АСПАР, мг/дм ³	< 0,025		< 0,025		< 0,025		< 0,025		< 0,025		< 0,025		< 0,025	
5	БСК ₅ , мгО ₂ / дм ³	2,0	5,5	1,5	5,1	1,2	2,1	2,5	3,9	1,2	3,6	1,9	3,5	1,9	5,6
6	Гідрокарбонати, мг/дм ³	250	378	268	348	360	464	293	390	232	299	281	311	262	317
7	Двуокис вуглецю	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Завислі речовини, мг/дм ³	0,9	3,7	1,2	6,2	1,2	4,8	1,3	6,5	1,2	4,6	1,0	3,9	5,1	7,8
9	Залізо загальне, мг/дм ³	0,05	0,19	0,05	0,2	0,05	0,28	0,05	0,14	0,05	0,11	0,05	0,36	0,08	0,36
10	Запах, бали	0	1	1	1	0	2	1	2	0	2	0	2	0	2
11	Кремній	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12	Кальцій, мг/дм ³	252,9	309,6	258,0	299,3	132,0	161,0	86,7	140,4	68,1	84,6	84,6	132,1	99,1	237,4
13	Кисень, мгО ₂ / дм ³	7,5	10,0	7,8	10,2	7,15	10,4	8,5	10,4	7,7	10,8	7,1	9,0	7,0	10,7
14	Кольоровість, град	22,0	25,2	15,0	18,9	25,3	43,5	17,3	21,2	13,5	16,6	13,5	16,6	12,0	45,0
15	Магній, мг/дм ³	90,8	194,1	84,5	187,9	70,1	80,2	52,6	87,7	52,6	71,4	67,6	100,2	71,9	206,7
16	Марганець, мг/дм ³	0,05	0,19	0,02	0,14	0,02	0,14	0,03	0,07	0,01	0,08	0,03	0,12	0,01	0,07
17	Мідь, мг/дм ³	< 0,005		< 0,005		< 0,005		< 0,005		< 0,005		< 0,005		< 0,005	
18	Мінералізація	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19	Насичення киснем, %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20	Натрій	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21	Прозорість, см	24	30	29	30	27	30	30		30		17	30	13	30
22	РН, од.рН	8,0	8,2	8,1	8,3	8,1	8,3	8,0	3,2	8,0	8,2	8,0	8,2	8,0	8,3
23	Сухий залишок, мг/дм ³	3399	4852	3644	4071	1465	1719	902	1644	908	1093	1112	2098	1352	7890
24	Сульфати, мг/дм ³	1292,1	1520,9	1506,5	1815,5	631,0	703,3	317,1	686,0	342,0	476,5	526,7	748,9	440,7	928,8
25	Сума азотних сполук	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
26	Твердість, мг-екв/мг/дм ³	25,8	31,4	26,8	29,9	12,6	14,6	8,9	14,2	7,7	10,1	9,9	14,8	11,4	28,8
27	Феноли, мг/дм ³	< 0,001		< 0,001		< 0,001		< 0,001		< 0,001		< 0,001		< 0,001	
28	Фосфати, мг/дм ³	0,05	0,46	0,05	0,26	0,37	1,83	0,30	0,94	0,13	0,90	0,37	0,59	0,05	0,41
29	Фосфор	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
30	Хлориди, мг/дм ³	679,2	1262,0	484,5	1021,1	107,8	151,3	83,4	215,6	96,4	144,4	157,8	390,0	290,7	3651,4
31	Хром +6, мг/дм ³	< 0,01		< 0,01		< 0,01		< 0,01		< 0,01		< 0,01		< 0,01	
32	ХСК, мгО/ дм ³	38,7	54,3	35,9	51,5	26,5	51,9	34,0	52,5	29,5	43,8	33,9	49,5	35,9	58,2
33	Цинк, мг/дм ³	0,007	0,008	0,007	0,008	0,007	0,008	0,005	0,009	0,005	0,008	0,007	0,009	0,005	0,009

Табл. 15.5.7.1. Узагальнена інформація щодо фізико-хімічних показників річкових вод річок Самара, Вовча, Оріль, Солона, Інгулець за 2013 рік (за даними Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології)

р. Самара – м. Новомосковськ (1 км вище міста)		
№ з/п	Назва речовини	Фактична концентрація , мг/дм ³ (інтервал значень за 2013 рік)
1	Азот амонійний	0,210 – 0,320
2	Азот нітратний	0,150 – 0,500
3	Азот нітритний	0,021 – 0,079
4	АСПАР	0,050 – 0,070
5	БСК5	4,910 – 9,500
6	Гідрокарбонати	223,000 – 265,000
7	Двуокис вуглецю	-
8	Завислі речовини	19,600 – 24,300
9	Залізо загальне	0,070 – 0,160
10	Запах	-
11	Кремній	2,200 – 3,700
12	Кальцій	171,000 – 242,000
13	Кисень	10,200 – 12,500
14	Кольоровість	20,000 – 24,000
15	Магній	161,000 – 249,000
16	Марганець	0,019 – 0,065
17	Мідь	0,001 – 0,005
18	Мінералізація	3020,000 – 3370,000
19	насичення киснем, %	86,000 – 124,000
20	Натрій	460,000 – 665,000
21	Прозорість	29,000 – 30,000
22	РН	7,580 – 7,820
23	Сульфати	1350,000 – 1460,000
24	Сума азотних сполук	0,538 – 0,799
25	Твердість	25,320 – 28,990
26	Феноли	0,004 – 0,006
27	Фосфати	0,240 – 0,286
28	Фосфор	0,302 – 0,403
29	Хлориди	513,000 – 680,000
30	Хром +6	0,003 – 0,005
31	ХСК	24,900 – 31,900
32	Цинк	0,025 – 0,110

р. Самара – м. Новомосковськ (1 км нижче міста)		
№ з/п	Назва речовини	Фактична концентрація , мг/дм ³ (інтервал значень за 2013 рік)
1	Азот амонійний	0,240 – 0,360
2	Азот нітратний	0,170 – 0,540
3	Азот нітритний	0,024 – 0,087
4	АСПАР	0,060 – 0,080
5	БСК5	5,280 – 10,000
6	Гідрокарбонати	241,000 – 281,000
7	Двуокис вуглецю	-
8	Завислі речовини	20,800 – 26,800
9	Залізо загальне	0,060- 0,160
10	Запах	-
11	Кремній	2,300 – 4,100
12	Кальцій	189,000 – 287,000
13	Кисень	10,300 – 13,500
14	Кольоровість	21,000 – 27,000
15	Магній	144,000 – 243,000
16	Марганець	0,028 – 0,071
17	Мідь	0,001 – 0,004
18	Мінералізація	3320,000 – 3520,000
19	насичення киснем, %	93,000 – 122,000
20	Натрій	564,000 – 695,000
21	Прозорість	29,000 – 30,000
22	РН	7,480 – 7,820
23	Сульфати	1400,000 – 1550,000
24	Сума азотних сполук	0,602 – 0,927
25	Твердість	26,150 – 29,420
26	Феноли	0,004 – 0,006
27	Фосфати	0,254 – 0,296
28	Фосфор	0,345 - 0,474
29	Хлориди	575,000 – 715,000
30	Хром +6	0,004 – 0,006
31	ХСК	25,900 – 33,900
32	Цинк	0,022 – 0,105

Продовження таблиці 15.5.7.1.

р. Вовча – м. Павлоград (1 км вище міста)		
№ з/п	Назва речовини	Фактична концентрація , мг/дм ³ (інтервал значень за 2013 рік)
1	Азот амонійний	0,270 – 0,300
2	Азот нітратний	0,130 – 0,580
3	Азот нітритний	0,022 – 0,094
4	АСПАР	0,060 – 0,080
5	БСК5	5,480 – 13,800
6	Гідрокарбонати	226,000 – 279,000
7	Двуокис вуглецю	-
8	Завислі речовини	20,100 – 24,700
9	Залізо загальне	0,120 – 0,140
10	Запах	-
11	Кремній	2,100 – 3,700
12	Кальцій	224,000 – 251,000
13	Кисень	12,800 – 15,600
14	Кольоровість	3,000 – 19,000
15	Магній	175,000 – 247,000
16	Марганець	0,081 – 0,106
17	Мідь	0,002 – 0,004
18	Мінералізація	3420,000 – 3520,000
19	насичення киснем, %	105,000 – 168,000
20	Натрій	550,000 – 659,000
21	Прозорість	30,000 – 31,000
22	РН	7,820 – 8,440
23	Сульфати	1480,000 – 1640,000
24	Сума азотних сполук	0,510 – 0,944
25	Твердість	26,980 – 31,480
26	Феноли	0,002 – 0,006
27	Фосфати	0,226 – 0,300
28	Фосфор	0,272 – 0,353
29	Хлориди	550,000 – 644,000
30	Хром +6	0,004 – 0,005
31	ХСК	22,900 – 29,900
32	Цинк	0,020 – 0,123

р. Вовча – м. Павлоград (1 км нижче міста)		
№ з/п	Назва речовини	Фактична концентрація , мг/дм ³ (інтервал значень за 2013 рік)
1	Азот амонійний	0,320 – 0,340
2	Азот нітратний	0,140 – 0,630
3	Азот нітритний	0,028 – 0,094
4	АСПАР	0,070 – 0,080
5	БСК5	5,310 – 11,800
6	Гідрокарбонати	256,000 – 301,000
7	Двуокис вуглецю	-
8	Завислі речовини	20,100 – 26,200
9	Залізо загальне	0,080 – 0,210
10	Запах	-
11	Кремній	2,400 – 4,000
12	Кальцій	231,000 – 274,000
13	Кисень	12,400 – 15,600
14	Кольоровість	20,000 – 32,000
15	Магній	170,000 – 247,000
16	Марганець	0,048 – 0,200
17	Мідь	0,001 – 0,004
18	Мінералізація	3580,000 – 3860,000
19	насичення киснем, %	107,000 – 175,000
20	Натрій	625,000 – 757,000
21	Прозорість	30,000 – 31,000
22	РН	7,820 – 8,650
23	Сульфати	1520,000 – 1770,000
24	Сума азотних сполук	0,567 – 1,044
25	Твердість	27,640 – 31,800
26	Феноли	0,003 – 0,007
27	Фосфати	0,249 – 0,314
28	Фосфор	0,312 – 0,373
29	Хлориди	600,000 – 709,000
30	Хром +6	0,004 – 0,005
31	ХСК	23,900 – 32,900
32	Цинк	0,013 – 0,107

Продовження таблиці 15.5.7.1.

р. Інгулець – м. Кривий Ріг (1 км вище міста)		
№ з/п	Назва речовини	Фактична концентрація , мг/дм ³ (інтервал значень за 2013 рік)
1	Азот амонійний	0,090 – 1,030
2	Азот нітратний	0,040 – 1,930
3	Азот нітритний	0,007 – 0,188
4	Біохімічне споживання кисню	2,200 – 3,200
5	Водневий показник (рН)	8,000 – 9,000
6	Гідрокарбонати	128,000 – 189,000
7	Двуокис вуглецю	0,000 – 2,600
8	Завислі речовини	2,000 – 5,500
9	Запах	-
10	Кальцій (кальція фосфат)	42,600 – 168,000
11	Кисень	7,600 – 10,500
12	Кольоровість	40,000 – 44,000
13	Кремній	1,800 – 2,780
14	Окисл. біхроматне	22,000 – 26,000
15	Прозорість	22,000 – 28,000
16	Сірководень	-
17	СПАВ	0,010 – 0,020
18	Сульфати	30,700 – 442,000
19	Твердість	5,200 – 16,900
20	Феноли	0,001 – 0,003
21	Фосфати	0,020 – 0,054
22	Фосфор	0,035 – 0,096
23	Хлориди	88,500 – 564,000
24	Хром +6	0,001 – 0,004

р. Інгулець – м. Кривий Ріг (1 км нижче міста)		
№ з/п	Назва речовини	Фактична концентрація , мг/дм ³ (інтервал значень за 2013 рік)
1	Азот амонійний	0,140 – 2,850
2	Азот нітратний	0,090 – 1,920
3	Азот нітритний	0,014 – 1,030
4	Біохімічне споживання кисню	2,900 – 3,600
5	Водневий показник (рН)	8,100 – 8,800
6	Гідрокарбонати	134,000 – 284,000
7	Двуокис вуглецю	0,000 – 2,200
8	Завислі речовини	3,500 – 6,000
9	Запах	-
10	Кальцій (кальція фосфат)	74,000 – 225,000
11	Кисень	6,800 – 9,700
12	Кольоровість	40,000 – 43,000
13	Кремній	2,300 – 3,840
14	Окисл. біхроматне	22,000 – 28,000
15	Прозорість	24,000 – 28,000
16	Сірководень	-
17	СПАВ	0,010 – 0,040
18	Сульфати	34,600 – 519,000
19	Твердість	7,300 – 207,000
20	Феноли	0,001 – 0,004
21	Фосфати	0,026 – 0,073
22	Фосфор	0,058 – 2,640
23	Хлориди	163,000 – 604,000
24	Хром +6	0,002 – 0,005

Продовження таблиці 15.5.7.1.

р. Солона – с. Новопавлівка		
№ з/п	Назва речовини	Фактична концентрація , мг/дм ³ (інтервал значень за 2013 рік)
1	Азот амонійний	0,180 – 1,120
2	Азот нітратний	0,140 – 0,570
3	Азот нітритний	0,025 – 0,050
4	АСПАР	0,020 – 0,050
5	БСК5	1,120 – 3,640
6	Гідрокарбонати	323,000 – 427,000
7	Двуокис вуглецю	-
8	Завислі речовини	18,200 – 29,400
9	Запах	-
10	Кремній	2,800 – 4,300
11	Кальцій	169,000 – 322,000
12	Кисень	7,680 – 14,300
13	Кольоровість	20,000 – 40,000
14	Магній	170,000 – 278,000
15	Мінералізація	3460,000 – 4040,000
16	насичення киснем,%	62,000 – 118,000
17	Натрій	553,000 – 774,000
18	Прозорість	27,000 – 31,000
19	РН	7,650
20	Сульфати	1610,000 – 1880,000
21	Сума азотних сполук	0,456 – 1,366
22	Твердість	28,480 – 31,720
23	Феноли	0,002 – 0,005
24	Фосфати	0,194 – 0,333
25	Фосфор	0,231 – 0,544
26	Хлориди	483,000 – 674,000
27	Хром +6	0,001 – 0,005
28	ХСК	20,900 – 28,900

р. Вовча – с. Васильківка		
№ з/п	Назва речовини	Фактична концентрація , мг/дм ³ (інтервал значень за 2013 рік)
1	Азот амонійний	0,210 – 0,740
2	Азот нітратний	0,080 – 0,640
3	Азот нітритний	0,010 – 0,071
4	АСПАР	0,040 – 0,070
5	БСК5	2,960 – 9,050
6	Гідрокарбонати	223,000 – 375,000
7	Двуокис вуглецю	0,000 – 16,700
8	Завислі речовини	21,200 – 28,100
9	Залізо загальне	0,010 – 0,210
10	Запах	-
11	Кремній	2,400 – 3,700
12	Кальцій	180,000 – 287,000
13	Кисень	12,200 – 13,600
14	Кольоровість	20,000 – 42,000
15	Магній	130,000 – 215,000
16	Марганець	0,011 – 0,094
17	Мідь	0,002 – 0,005
18	Мінералізація	3150,000 – 4370,000
19	насичення киснем,%	87,000 – 143,000
20	Натрій	568,000 – 1000,000
21	Прозорість	29,000 – 31,000
22	РН	7,480 – 7,820
23	Сульфати	1460,000 – 1870,000
24	Сума азотних сполук	0,551 – 1,291
25	Твердість	25,000 – 29,900
26	Феноли	0,002 – 0,004
27	Фосфати	0,157 – 0,314
28	Фосфор	0,232 – 0,453
29	Хлориди	513,000 – 718,000
30	Хром +6	0,002 – 0,003
31	ХСК	21,900 – 36,900
32	Цинк	0,003 – 0,130

Продовження таблиці 15.5.7.1.

р. Оріль – смт. Царичанка		
№ з/п	Назва речовини	Фактична концентрація , мг/дм ³ (інтервал значень за 2013 рік)
1	Азот амонійний	0,240 – 1,100
2	Азот нітратний	0,030 – 0,590
3	Азот нітритний	0,005 – 0,040
4	АСПАР	0,020 – 0,070
5	БСК5	1,430 – 2,950
6	Гідрокарбонати	326,000 – 455,000
7	Двуокис вуглецю	13,600 – 19,800
8	Завислі речовини	17,900 – 29,700
9	Запах	-
10	Кремній	2,200 – 3,900
11	Кальцій	108,000 – 199,000
12	Кисень	10,800 – 14,500
13	Кольоровість	31,000 – 43,000
14	Магній	39,600 – 102,000
15	Мінералізація	1140,000 – 1490,000
16	насичення киснем,%	79,000 – 138,000
17	Натрій	85,300 – 279,000
18	Прозорість	29,000 – 31,000
19	РН	6,630 – 7,650
20	Сульфати	306,000 – 459,000
21	Сума азотних сполук	0,385 – 1,728
22	Твердість	10,030 – 14,690
23	Феноли	0,001 – 0,005
24	Фосфати	0,107 – 0,231
25	Фосфор	0,178 – 0,378
26	Хлориди	97,100 – 225,000
27	Хром +6	0,001 – 0,004
28	ХСК	21,900 – 29,900

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Відповідно до вимог Бюджетного Кодексу України (зі змінами) у 2013 році до надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів належало 47 відсотків екологічного податку, у тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів – 33,5 відсотків, обласних бюджетів – 13,5 відсотків.

До спеціального фонду державного бюджету екологічний податок зараховувався у таких пропорціях – 53 відсотків, з них 33 відсотків із спрямуванням на фінансове забезпечення виключно цільових проектів екологічної модернізації підприємств у межах сум сплаченого ними екологічного податку у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

На виконання вимог пункту 12 статті 326 Податкового кодексу України щоквартально надається перелік водокористувачів, яким видано дозволи на спеціальне водокористування до Державної податкової інспекції у Дніпропетровській області. Ліміти забору та використання води згідно із статтями 1, 49 Водного кодексу України та статтею 327 Податкового кодексу України встановлюються у дозволі на спеціальне водокористування.

З метою забезпечення дії економічного механізму природоохоронної діяльності, згідно з Податковим кодексом України (із змінами) підготовлено до Державної податкової адміністрації в Дніпропетровській області переліки підприємств, установ, організацій, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності, яким в установленому порядку видано дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та розміщення відходів.

Впродовж 2013 року здійснювалось управління в галузі охорони довкілля із застосуванням економічного механізму забезпечення охорони атмосферного повітря, поверхневих вод, надр та заповідних територій.

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

У 2013 році в області реалізовувались заходи 10 регіональних програм екологічного напрямку. Інформація щодо реалізації екологічних програм за 2012 рік наведена в табл. 15.7.2.1.

За даними управління державної казначейської служби України в Дніпропетровській області надходження коштів від сплати екологічного податку до місцевих бюджетів усіх рівнів за період з 01.01.2013 по 31.12.2013 склали 552 млн грн.

У 2013 році на виконання природоохоронних заходів за рахунок надходжень до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища спрямовано 344,4 млн грн, з них за рахунок коштів, які надходять до обласного фонду охорони навколишнього природного середовища – 140,6 млн грн.

Дані щодо платежів по ресурсах наведено в табл. 15.7.2.2; інформація щодо надходження та використання коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища наведена в табл. 15.7.2.3; 15.7.2.4.

Таблиця 15.7.2.1. Інформація щодо реалізації екологічних програм за 2013 рік

<i>№ з/п</i>	<i>Назва програми</i>	<i>Термін дії програми, роки</i>	<i>Мета програми (згідно відповідних рішень обласної ради)</i>	<i>Затверджено обласним бюджетом на 2013 рік, тис. грн</i>	<i>Фактично профінансовано у 2013 році, тис. грн. (за даними замовників програм)</i>
1	2	3	4	5	6
1	Обласна комплексна програма поводження з відходами на 2006 – 2015 роки (із змінами та доповненнями)	До 2015 р.	Запобігання і зменшення негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини, вдосконалення системи поводження і використання відходів, поліпшення екологічної ситуації та соціально-економічних умов життєдіяльності населення області за рахунок збільшення обсягу переробки та утилізації відходів, залучення населення до діяльності у сфері поводження з відходами	10353,49	9493,39
2	Регіональна програма ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах Дніпропетровської області (із змінами та доповненнями)	2003 – 2030 рр.	Визначення стратегії і тактики розв'язання проблеми ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах області, захисту від шкідливої дії вод та впровадження комплексу узгоджених і взаємопов'язаних природоохоронних, правових, економічних, організаційно-технічних та інших заходів	15977,23	15970,04
3	Регіональна програма розвитку водного господарства у Дніпропетровській області (із змінами та доповненнями)	2003 – 2030 рр.	Впровадження державної політики на захист водних ресурсів від виснаження та забруднення, створення належних соціально-побутових та екологічно безпечних умов проживання населення області, повне забезпечення потреб усіх галузей народного господарства у водних ресурсах, забезпечення сталого функціонування екосистем у басейнах річок та запобігання шкідливої дії води і ліквідація її наслідків	67314,59	51011,24
4	Програма охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005 – 2015 роки (із змінами та доповненнями)	2005 – 2015 рр.	Оздоровлення стану навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області, зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище, забезпечення екологічної безпеки населення, збереження та відновлення природних екосистем, підвищення рівня екологічної свідомості суспільства	136464,08	99138,15
5	Програма формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006 – 2015 роки (із змінами та доповненнями)	2006 – 2015 рр.	Досягнення екологічно обґрунтованого мінімуму площі земель природно-заповідного фонду, необхідного для стійкого розвитку природних і окультурених ландшафтів (збільшити відсоток заповідності щонайменше до 8 % від загальної площі Дніпропетровської області). Збереження всього різноманіття природних і напівприродних типів ландшафтів, геологічних пам'яток, ґрунтів, популяцій рідкісних та зникаючих видів флори та фауни регіону. Можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин у межах Дніпропетровської області та сусідніх	5922,9	3206,45

<i>№ з/п</i>	<i>Назва програми</i>	<i>Термін дії програми, роки</i>	<i>Мета програми (згідно відповідних рішень обласної ради)</i>	<i>Затверджено обласним бюджетом на 2013 рік, тис. грн</i>	<i>Фактично профінансовано у 2013 році, тис. грн. (за даними замовників програм)</i>
1	2	3	4	5	6
			областей. Збалансоване та невиснажливе довготривале використання природних ресурсів у господарській діяльності населення		
6	Програма моніторингу довкілля Дніпропетровської області (із змінами та доповненнями)	до 2015 р.	Впровадження розроблених заходів, що повинні забезпечити вдосконалення регіональної системи моніторингу довкілля Дніпропетровської області, підвищення рівня виконання її основних функцій, а саме: виявлення критичних чинників антропогенного впливу на довкілля та стан здоров'я населення, розширення знань про екологічний стан навколишнього природного середовища, поліпшення оперативності та достовірності інформаційного обслуговування органів державного управління, місцевого самоврядування та громадськості, більш якісного обґрунтування природоохоронних заходів	2306,0	2300,61
7	Програма поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007–2015 роки (із змінами та доповненнями)	2007 – 2015 рр.	Визначення пріоритетних напрямів і реалізація комплексу взаємопов'язаних заходів щодо мінімізації та запобігання викидам і скидам забруднюючих речовин у навколишнє середовище, утворення відходів, збільшення обсягів залучення відходів до господарського обігу	-	-
8	Регіональна цільова Програма використання порушених земель гірничодобувних підприємств у якості елементів екологічної мережі Криворізького залізничного та Нікопольського марганцеворудного басейнів на 2010–2014 роки (із змінами та доповненнями)	2010 – 2014 рр.	Відновлення екосистем порушених земель Криворізького залізничного та Нікопольського марганцеворудного басейнів	-	-
9	Регіональна програма „Ліси Дніпропетровщини” на 2011–2015 роки (із змінами та доповненнями)	2011 – 2015 рр.	Реалізація державної політики у сфері лісового господарства з метою забезпечення розширеного відтворення лісових ресурсів, підвищення екологічного й економічного потенціалів лісів, ефективного контролю за їх охороною, захистом і використанням.	1500,0	1468,6
10	Довгострокова програма по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011–2022 роки (із змінами та доповненнями)	2011 – 2022 рр.	Визначення пріоритетних напрямів і реалізація комплексу взаємопов'язаних заходів щодо мінімізації та запобігання викидам і скидам забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, утворення відходів, належного утримання зелених насаджень та об'єктів природно-	-	-

№ з/п	Назва програми	Термін дії програми, роки	Мета програми (згідно відповідних рішень обласної ради)	Затверджено обласним бюджетом на 2013 рік, тис. грн	Фактично профінансовано у 2013 році, тис. грн. (за даними замовників програм)
1	2	3	4	5	6
	доповненнями)		заповідного фонду, ліквідації підтоплення та захисту від підтоплення і затоплення території міста, запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів у Криворізькому регіоні		

Таблиця 15.7.2.2. Надходження платежів за використання природних ресурсів, тис. грн.

Податкові надходження	Фактичні надходження за 2013 рік до бюджетів:		
	Державного	обласного	місцевих
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів:			
Плата за спеціальне використання лісових ресурсів			812,7
Збір на спеціальне користування водними ресурсами	121264,0	121264,0	147,3
Платежі за користування надрами	398164,4	398164,4	8278,4
Плата за землю			1764216,5
Плата за спеціальне використання рибних та інших ресурсів		85,7	
Усього	510428,4	510514,1	1773454,9

Таблиця 15.7.2.3. Надходження та використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, тис. грн.

	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013
Залишок коштів на початок звітного періоду	33634,2	108543,0	49 835,6	48038,1
Надійшло коштів у звітному періоді - всього	170514,3	106615,6	87 774,9	162125,1
у тому числі за рахунок коштів субвенцій з бюджетів міст та районів на використання природоохоронних заходів, передбачених регіональними програмами екологічного спрямування				88000,0
залишок коштів на кінець звітного періоду	108543,0	49835,6	48 038,1	69603,3
Витрачено коштів - всього	95605,5	165288,1	89 785,5	140560,0
у тому числі за рахунок коштів субвенцій з бюджетів міст та районів на використання природоохоронних заходів, передбачених регіональними програмами екологічного спрямування				81873,6
% використання коштів (дані пункту 4 поділити на ((дані п.1 + дані п.2)x100))	46,8	76,8	65,2	66,9

Таблиця 15.7.2.4. Надходження та використання грошових коштів місцевих (село, селище, місто) фондів охорони навколишнього природного середовища, тис. грн.

	2013 рік
Залишок коштів на початок звітного періоду	261660,0
Надійшло коштів у звітному періоді – всього	205601,9
у тому числі за рахунок коштів субвенцій з обласного бюджету бюджетам міст та районів на природоохоронні заходи	20930,8
Залишок коштів на кінець звітного періоду	259114,4
Витрачено коштів – всього	203799,5
% використання коштів (дані пункту 4 поділити на ((дані п.1 + дані п.2)x100))	43,6

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування

Протягом 2013 року Держекоінспекцією здійснено екологічний контроль 19 партій брухту чорних металів згідно із вимогами постанови Кабінету Міністрів від 02.07.1998 № 999 в місці їх накопичення під час формування з метою виявлення джерел радіаційного та хімічного забруднення. Надано 19 сертифікатів екологічного контролю експортних партій брухту чорних металів загальною вагою 38 700 т.

У 2013 році видано підприємствам та організаціям Дніпропетровської області:

- дозволів на викид забруднюючих речовин у атмосферне повітря – 178;
- дозволів на спецводокористування – 291;
- затверджено проектів нормативів ГДС – 30;
- затверджено паспортів місць видалення відходів – 0;
- погоджено проектів питомих балансових норм водоспоживання – 33;
- дозволів на розміщення відходів – 0.

У 2013 році видача документів дозвільного характеру у сфері поводження з відходами була призупинена у зв'язку з набранням чинності Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні”, в наслідок якого відбулися зміни в низці законодавчих актів стосовно передачі функцій територіальних органів Мінприроди місцевим державним адміністраціям.

Роботу з видачі вищезазначених документів було розпочато з 2 грудня 2013 року.

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

Відповідно до статті 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря” викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися після отримання дозволу, виданого суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до другої або третьої групи, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися на підставі дозволу, виданого суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до першої групи, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Відповідно до статті 4 Закону України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” від 06.09.2005 № 2806-IV (зі змінами), (далі – Закон) суб’єкт господарювання набуває права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності на підставі відповідного документу, наданого дозвільним органом.

Для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб’єкту господарювання необхідно подати на розгляд до центру дозвільно-адміністративних процедур “Єдине вікно” за адресами м. Дніпропетровськ, пр. імені Газети “Правда”, 42 та пр. Карла Маркса, 75 документи, у яких обґрунтовуються обсяги викидів у порядку, встановленому постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 302 “Про порядок затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов’язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян-суб’єктів підприємницької діяльності, які отримали такі дозволи” (зі змінами) та відповідно до Наказу Мінприроди України № 309 від 27.06.2006 “Про затвердження нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел”, зареєстрованого в Мін’юсті України від 01.08.2006 за № 912/12786.

Документи, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, розробляються з урахуванням вимог “Інструкції про загальні вимоги до оформлення документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-підприємців”, затвердженої наказом Мінприроди України від 09.03.2006 № 108 та зареєстрованої у Міністерстві юстиції України від 29.03.2006 № 341/12215.

Протягом 2013 року розглянуто 378 матеріали для видачі дозволів на спеціальне водокористування (СВК), з яких – видано 291 дозволів на СВК, у та 87 – відмовлено; 33 – розрахунки нормативів водоспоживання та водовідведення; розглянуто – 30 проектів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об’єкти зі зворотніми водами; надійшло 18 – заяв на отримання дозволів на спорудження розвідувально-експлуатаційних свердловин на воду, з яких видано – 16.

У 2013 році видача документів дозвільного характеру у сфері поводження з відходами була призупинена у зв’язку з набранням чинності Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні”, в наслідок якого відбулися зміни в низці законодавчих актів стосовно передачі функцій територіальних органів Мінприроди місцевим державним адміністраціям.

Роботу з видачі вищезазначених документів було розпочато з 2 грудня 2013 року.

15.10. Екологічний аудит

Відповідно до Закону України “Про екологічний аудит” обов’язковий екологічний аудит здійснюється на замовлення заінтересованих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування щодо об’єктів або видів діяльності, які становлять підвищену екологічну небезпеку, відповідно до переліку, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Враховуючи вимоги чинного законодавства України обов’язковий екологічний аудит на підприємствах області не здійснювався.

Не зважаючи на це, екологічний аудит розглядається як один з ефективних методів виявлення у діяльності підприємств невідповідностей природоохоронному законодавству та розробки рекомендацій щодо їх усунення.

Так, ТОВ НВП “Центр екологічного аудиту та чистих джерел” у 2013 році було виконано екологічний аудит таких підприємств: на ВП шахтах “Хрустальська”, “Краснокутська”, “Міусинська”, “Новопавлівська” та ім. “Ізвестій” ДП “Донбасантрацит” в Луганській області; ДСП “Харківській державний міжобласний комбінат” в Харківській області; Ландшафтний заказник “Козинський” в Київській області.

Необхідно й надалі продовжувати роботу з проведення екологічного аудиту для одержання незалежної оцінки впливу на довкілля основних підприємств-забруднювачів.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Науково-технічна діяльність Інституту природокористування та екології Національної академії наук України у 2013 році була зосереджена на фундаментальних проблемах сталого розвитку регіонів, раціонального природокористування, екомоніторингу, техногенної безпеки і на вирішенні питань повернення басейну р. Дніпро у природний стан.

За рік було досягнуто значних наукових результатів.

На основі визначення і систематизації основних природно-техногенних чинників просторового розповсюдження та параметрів енерго- та масо переносу від заглиблених техногенних об’єктів, створених у геологічному середовищі, що впливають у площинному, часовому вимірах і за інтенсивністю на основні компоненти навколишнього природного середовища гірничодобувних регіонів виконано кількісну оцінку масштабів такого впливу на атмосферу, водне середовище, ґрунти, земельні та біотичні ресурси (на прикладі Кривбасу та Нікопольського марганцеворудного басейну).

Виконано систематизацію технологічних схем розробки техногенних родовищ на основі розподілу відходів гірничого виробництва – видобутку і збагачення: для відходів видобутку систематизуються за міцністю порід, обладнанню для розробки і транспортування; для відходів збагачення – за обводненням видобуваємих порід, застосовуємому обладнанню для виїмки та

транспортування.

Виявлено можливість одержання з лежалих шламів вторинного залізорудного концентрату хвостів збагачення ПАТ “Північний гірничо-збагачувальний комбінат” при використанні методів гравітаційного та магнітного збагачення. Проте кращим із них є метод магнітної сепарації, який не потребує переналагодження технології і основ цього виробництва.

Розроблено методику оцінки впливу гірничодобувних підприємств на навколишнє середовище на стадії виконання проектних робіт, яка базується на визначенні трьох параметрів – просторового масштабу впливу, часового масштабу впливу та інтенсивності впливу. Кожен з параметрів оцінюється за запропонованою шкалою відповідних критеріїв. Рекомендовано використовувати цю методику при виборі проектних рішень для технологій і устаткування підприємств з розробки родовищ корисних копалин.

Запропоновано методику визначення впливу відкритого способу розробки родовищ корисних копалин на атмосферне повітря, яка дозволяє проводити експрес-оцінку відповідного негативного впливу і на цій основі вибирати технологічне устаткування і раціональні способи ведення гірничих робіт з мінімальним екологічним ризиком.

Встановлено доцільність застосування породоскатів при видобутку сировини техногенних родовищ, сформованих у вигляді багатоярусних зовнішніх відвалів, що зменшує транспортні витрати на 65 – 85 % та знижує собівартість розробки порід на 30 – 40 % і, як наслідок, знижує негативний вплив на атмосферне повітря. Технологія рекомендована до впровадження при проектуванні схем розробки техногенних родовищ корисних копалин. На цій основі запропонована ефективна транспортна технологія розробки Жовторіченського техногенного формування із застосуванням наявного устаткування.

Розроблено класифікацію складних техноекосистем за критерієм взаємодії технологічної та природної складових, в основу якої положено етапи та стадії еволюції техноекосистеми. Врахування етапів трансформації техноекосистем дозволяє науково обґрунтувати заходи з їх екологізації.

Розроблено принципи визначення територіальних меж складної техноекосистеми, які полягають у встановленні зон диференційованого впливу на довкілля: зони кардинальної перебудови навколишнього середовища, зони пошкодження, в межах якої можливе відновлення дотехногенного стану і зони ризику, територія якої не є порушеною, але потребує моніторингових спостережень. Визначення зональних проявів в межах техноекосистеми дозволяє більш обґрунтовано підійти до створення системи екомоніторингу та суттєво знизити фінансові затрати.

Вперше обґрунтовано положення про те, що стан техноекосистеми визначається, головним чином, структурою та властивостями водного басейну, на території якого вона розташована, що дозволяє удосконалити системи державного управління, екологічного моніторингу, природно-заповідного фонду та екологічної мережі.

Також вперше обґрунтовано можливість використання показника

підпору підземних вод для визначення в динаміці меж техногенного впливу водосховищ Дніпровського каскаду (у т.ч. підтоплення) на прилеглі території та визначено, що надходження підземних вод у вказані водосховища зменшується у 2,2 – 3,7 разів порівняно з дотехногенним періодом за рахунок зниження градієнту напору цих вод на територіях, прилеглих до зазначених водосховищ, що веде до зменшення стоку р. Дніпро. Рекомендовано до використання у регіональному плануванні природокористування, природоохоронних заходах.

Вперше виявлено, що концентрація взаємодій техноекосистеми відбувається у вузлах гідрографічної мережі. Техногенні зміни гідрографічної мережі ведуть до кризи техноекосистеми через втрати водних, земельних, лісових ресурсів, а також біорізноманіття, рослинного та ґрунтового покриву. Функціонування р. Дніпро з водосховищами спричиняє втрати водних ресурсів, що сягають майже половини сучасного стоку (до 19 км³/рік), через збільшення випаровування з водної поверхні, витрати на інфільтрацію через річище, за рахунок бокового відтоку, зменшення бокового притоку підземних вод, поверхневого притоку малих річок у водозбірному басейні водосховищ.

У результаті натурних спостережень доведено, що основними причинами погіршення якості поверхневих вод через накопичення органічних речовин є наслідки функціонування водосховищ: замулення мілководь та цвітіння синьо-зелених водоростей. Результати досліджень дозволяють розробляти та застосовувати заходи зі збереження водних ресурсів та екосистем.

Вперше доведено, що накопичення біогенних елементів і речовин у гідросфері техноекосистеми свідчить про кризу біоти, яка втратила здатність їх споживати. Каскад дніпровських водосховищ в результаті евтрофікації формує забруднення вод азотними та фосфорними сполуками, показники якого вже перевищують не менше як вдвічі фонові рівні і продовжують зростати. Результати досліджень дозволяють виявляти кризу біоти та обґрунтовувати граничний обсяг техногенного впливу на неї. Доцільно використовувати для регіонального планування природокористування та природоохоронних заходів.

Визначені найбільш ефективні еко- та ресурсозберігаючі технологічні схеми освоєння техногенних родовищ шламосховищ регіону, що забезпечать економію природних ресурсів і значне поліпшення екостану навколишнього середовища.

Виконано науково-технічне обґрунтування схем контролю навколишнього середовища та пунктів розташування постів екоконтролю для системи екомоніторингу м. Дніпродзержинська.

Виконано проект оцінки впливу на навколишнє середовище при ліквідації шахти № 2 ПАТ “Марганецький гірничозбагачувальний комбінат”.

Підготовлено експертний висновок щодо відповідності екологічним нормам та законодавству матеріалів ТЕО розділу ОВНС “Будівництво комплексу установки вдування пиловугільного палива у доменній печі” (для ПАТ “Євраз-Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського”).

Результати наукових досліджень інституту доводились до відповідних державних структур, зацікавлених наукових установ, підприємств, громадських

організацій; публікувались у наукових збірниках і статтях, зокрема у збірнику наукових праць інституту “Екологія і природокористування” №№ 16,17, доповідались на науково-практичних заходах, серед яких:

VII міжнародна науково-практична конференція “Проблеми природокористування, сталого розвитку та техногенної безпеки регіонів” (08 – 11 жовтня 2013 р.) за участю представників 9 країн світу (Алжир, Бельгія, Великобританія, Грузія, Казахстан, Нідерланди, Росія, США, Україна);

обласний круглий стіл екологічного спрямування до Дня довкілля (м. Дніпропетровськ, 25.04.2013 р.);

обласні заходи в рамках VII Всеукраїнського фестивалю науки (23 – 25.04.2013 р.) – зустрічі науковців зі студентами Національного гірничого університету, школярами СШ №№ 96, 112 м. Дніпропетровська, День відкритих дверей тощо.

У 2013 році Інститут підтримував творчі зв'язки з науковими установами за кордоном на основі укладених з ними угод про співробітництво. Це стосувалося питань сталого розвитку, комплексних систем екомоніторингу, удосконалення гірничих технологій відкритої розробки родовищ корисних копалин, відродженню порушених антропогенною діяльністю земель, техногенної безпеки, участі у спільних наукових заходах.

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

З метою сприяння захисту права кожної людини нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту, кожна із Сторін гарантує права на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, у відповідності до положень Орхуської Конвенції (стаття 1 Орхуської Конвенції).

15.12.1. Діяльність громадських рад

Для створення сприятливих умов вирішення екологічних проблем на обласному рівні та для більш широкого залучення громадськості до участі у підготовці та прийнятті важливих рішень, направлених на здійснення природоохоронних заходів працює комітет з питань екології, аграрної політики та ефективного землекористування громадської ради при Дніпропетровській обласній державній адміністрації (далі – Комітет).

11 квітня 2013 року за участю Комітету відбулося засідання круглого столу в приміщенні Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України на тему: “Обговорення проекту Закону України “Про засади державної регіональної політики”.

16 квітня 2013 року відбулося спільне засідання комітетів з питань протидії корупції та взаємодії з правоохоронними органами та з питань

екології, аграрної політики та ефективного землекористування громадської ради при Дніпропетровській обласній державній адміністрації.

У роботі засідання взяли участь члени вищезазначених комітетів, члени громадської ради при Дніпропетровській обласній державній адміністрації, представники органів виконавчої влади та громадських організацій. У ході роботи було прийняте рішення про організацію спільного круглого столу 23 квітня 2013 року, присвяченого Дню довкілля.

20 квітня 2013 року в Індустріальному районі м. Дніпропетровська пройшла акція з висадки дерев, присвячена Дню довкілля та Міжнародному Дню землі.

23 квітня 2013 року у Дніпропетровському державному аграрному університеті проведено круглий стіл на тему: “Проблеми нересту 2013 року”, присвячений Дню довкілля.

У круглому столі також прийняли участь науковці, представники громадських природоохоронних та правоохоронних організацій, засоби масової інформації.

У квітні 2013 року у комунальному позашкільному навчальному закладі “Центр позашкільної роботи №1” Дніпропетровської міської ради було проведено фінальний етап традиційної щорічної обласної виставки дитячого екологічного малюнку та фотографії “Моя Земля – Мій рідний Дім”. Після підведення підсумків роботи виставки її переможці були нагороджені грамотами та цінними подарунками.

05 червня 2013 року в Київському коледжі геологорозвідувальних технологій Національного університету імені Т.Г. Шевченка відбувся XIII з’їзд Українського товариства охорони природи.

26 червня 2013 року на базі комунального закладу освіти “Обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді” Дніпропетровської області проведено семінар-нараду для представників державних і громадських установ та організацій області екологічного спрямування за участю керівництва облдержадміністрації на тему: “Апробація та впровадження в систему позашкільної екологічної освіти елементів музейної педагогіки як невід’ємного компоненту проведення літніх комплексних екологічних експедицій та польових практик під час оздоровчої кампанії дітей та учнівської молоді в 2013 – 2014 навчальному році”.

Для участі в заході були запрошені директори позашкільних еколого-натуралістичних закладів освіти міст і районів області.

Метою семінару-наради стало:

планування роботи профільних закладів освіти щодо розвитку та впровадження в навчально-виховний процес елементів музейної педагогіки;

визначення основних пріоритетних напрямів діяльності позашкільних навчальних еколого-натуралістичних закладів у новому навчальному році на засадах державної освітньої політики;

організація проведення виїзних форм навчання як шлях удосконалення управлінської діяльності в сучасному освітньому закладі;

організація роботи з обдарованими учнями в рамках проведення оздоровчої кампанії;

визначення шляхів реалізації освітніх завдань в позашкільних закладах освіти у новому навчальному році.

23 липня 2013 року у прес-центрі газети “Вісті Придніпров’я” було проведено семінар-тренінг для громадськості “Впровадження стандартів ЄС у сфері якості атмосферного повітря. Вигоди і втрати”.

Семінар відвідали представники профільних наукових закладів, бізнес-асоціацій, громадських організацій та засобів масової інформації.

17 – 19 вересня 2013 року у комунальний заклад “Дитячий оздоровчий центр соціальної реабілітації санаторного типу “Перлина Придніпров’я” Дніпропетровської обласної ради за участю комітету було проведено XII Всеукраїнський конкурс колективів екологічної просвіти “Земля – наш спільний дім”, у якому взяли участь 23 колективи (200 дітей) з Сумської, Полтавської, Івано-Франківської, Дніпропетровської, Черкаської, Закарпатської, Луганської, Київської, Житомирської, Вінницької, Волинської, Кіровоградської, Запорізької, Харківської, Миколаївської, Чернігівської, Одеської, Хмельницької та Рівненської областей.

Конкурс організовано Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді, департаментом освіти і науки облдержадміністрації, Дніпропетровським обласним еколого-натуралістичним центром дітей та учнівської молоді та Дніпропетровською обласною організацією Українського товариства охорони природи.

30 жовтня 2013 року відбулося відкрите засідання комітету з питань екології, аграрної політики та ефективного землекористування громадської ради при Дніпропетровській обласній державній адміністрації за участю президії Дніпропетровської обласної організації Українського товариства охорони природи на тему: “Національному природному парку “Приорізький” бути: усунення перешкод для його створення”.

У ході засідання кожен із присутніх висловив свою думку з приводу екологічної ситуації навколо Орілі та дійшли згоди щодо необхідності найскорішого створення Національного природного парку в долині Орілі, що сприятиме охороні і відновленню біорізноманіття формуванню системи сталого розвитку природно-територіального комплексу з максимальним урахування соціально-економічних інтересів населення.

23 грудня 2013 року громадська рада при Дніпропетровській обласній державній адміністрації прийняла участь у нараді з Міністром екології та природних ресурсів України Олегом Проскуряковим.

За підсумками проведеної наради було розроблено ряд заходів, спрямованих на поліпшення екологічної ситуації регіону. Зокрема, було прийнято рішення щодо розроблення спеціальної програми, яка має стати основою для поліпшення екології Дніпровської області на період після 2015 року і стане продовженням діючої обласної програми, термін якої закінчується в 2015 році.

27 листопада 2013 року комітет громадської ради з питань екології, аграрної політики та ефективного землекористування при Дніпропетровській обласній державній адміністрації взяв участь у нараді щодо обговорення причин та наслідків забруднення підземних вод Дніпропетровської області.

З метою налагодження ефективної співпраці з громадськими

організаціями природоохоронного спрямування, запровадження у практиці роботи департаменту механізмів поінформовання, комунікацій та консультування з громадськістю в сфері охорони довкілля Дніпропетровського регіону, вперше було проведено спільне засідання департаменту екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації та комітету з питань екології, аграрної політики та ефективного землекористування громадської ради при Дніпропетровській обласній державній адміністрації.

Під час зустрічі спільно з представниками комітету було обговорено одну з проблем у сфері охорони та раціонального використання природних ресурсів: причини та наслідки забруднення підземних вод Дніпропетровської області. За результатами зустрічі було вирішено здійснювати інформаційний обмін стосовно попередження забруднення підземних та поверхневих вод, проводити подальшу співпрацю в даному напрямку між усіма відомствами та проводити обговорення інших проблем в сфері охорони довкілля.

Членами комітету видається газета “Європейський час”.

У засобах масової інформації висвітлювались проблеми еколого-просвітницької роботи серед населення та молоді, розвитку природно-заповідного фонду Дніпропетровської області, вирішення актуальних екологічних питань регіону представниками громадськості, консолідації діяльності місцевих громадських природоохоронних організацій та ін.

У 2013 році при комітеті з питань екології, аграрної політики та ефективного землекористування громадської ради при Дніпропетровській обласній державній адміністрації працювали чотири секції:

1. Секція з охорони надр;
2. Секція з охорони водних ресурсів;
3. Юннатівська секція;
4. Секція природно-заповідних територій.

На протязі 2013 року секціями були проведені дослідження з наступних тем: “Екологічні проблеми Кривбасу”, “Дослідження водойми на ж/м Перемога м. Дніпропетровська”, “Щодо проблем “цвітіння” Дніпровського водосховища”, “Проблеми створення Національного природного парку “Приорільський”; проведені екологічні акції “Дерево життя”, “Балки Придніпров’я очима дітей”, “Первоцвіти Дніпропетровщини” та ін.

На протязі 2013 року члени комітету в приміщенні Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України прийняли участь у чотирьох відеоконференціях за участю керівників міністерств України, під час яких обговорювалися екологічні питання як держави в цілому, так і Дніпропетровської області зокрема.

Також у 2013 році за участю комітету було підготовлено та проведено шість телепередач, які транслювалися на місцевих телеканалах.

15.13. Екологічна освіта та інформування

Освіта – основа розвитку суспільства, держави та кожної особистості, запорука майбутнього України. Екологічна освіта та виховання виконують інтегративну роль у всій системі освіти та у розв’язанні проблем екологічної та

техногенної безпеки.

Аналізуючи стан екологічної освіти та виховання на Дніпропетровщині, облдержадміністрація відзначає в цілому певне посилення уваги до цих питань.

15.13.1 Екологічне спрямування у системі дошкільної та загальної середньої освіти

За напрямком екологічного спрямування у системі дошкільної освіти працюють 76 закладів (8 950 дітей); загальної середньої освіти 38 закладів (697 дітей), у яких використовуються основні форми роботи: екологічні заняття, екскурсії, виставки, уроки доброти, мислення в природі, вікторини, конкурси, експозиції творчих робіт, тижні екологічної творчості, екологічні свята, дидактичні ігри екологічного змісту, екологічні стежки, спостереження, пошуково-дослідницька робота, участь у заходах всеукраїнського, обласного, міського та районного рівнів.

Крім комплексних освітніх програм, педагоги області використовують у своїй роботі методики екологічного спрямування: “Технологія естетико-екологічного виховання” (Г.С.Тарасенко), “Виховання екологічної культури дошкільників” (З.П.Плохій).

Щороку проводяться методичні заходи для вихователів вчителів закладів освіти з питань екологічного виховання: науково-методичні семінари-практикуми, конференції, конкурси, методичні виїзди.

На обласному рівні у 2013 році було проведено: обласний науково-методичний семінар-практикум “Особливості роботи дошкільних навчальних закладів екологічного спрямування в розширенні життєвого простору дошкільника”, конференція “Запровадження інноваційних освітніх технологій розвитку, навчання і виховання дошкільників”.

У системі позашкільної освіти протягом 2013 – 2014 навчального року в області була збережена мережа з 15 профільних еколого-натуралістичних закладів та 1 еколого-натуралістичного відділу при Криничанському районному центрі учнівської молоді, у яких екологічну освіту отримували майже 7 тис. дітей у 456 творчих учнівських об’єднаннях. На базі загальноосвітніх навчальних закладів працювало 293 гуртка еколого-натуралістичного напрямку (3 879 учнів), 836 творчих учнівських об’єднань (11 739 дітей).

Роботу вказаних вище позашкільних закладів координує комунальний заклад освіти “Обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді” (далі – КЗО “ОЕНЦДУМ”).

Одним з основних напрямів методичної роботи профільних позашкільних навчальних закладів є проведення семінарської діяльності та методичних виїздів. КЗО “ОЕНЦДУМ” було проведено 6 обласних семінарів та семінарів-практикумів для двох категорій педагогічних працівників станцій юних техніків та еколого-натуралістичних центрів області (взяли участь 118 педагогів) та 100 методичних виїздів щодо вивчення стану еколого-натуралістичної роботи навчальних закладів.

Тематика семінарів: “Прогностичні орієнтири розвитку позашкільної екологічної освіти в новому навчальному році” (вересень 2013 р.), “Шляхи

створення оптимальних умов для розвитку творчого потенціалу обдарованої молоді” (листопад 2014 р.) “Основні орієнтири діяльності позашкільних навчальних закладів в 2014 році в умовах становлення інформаційного суспільства”, “Організація та перспективні напрями роботи гуртків екологічного профілю в умовах сьогодення” (лютий 2014 р.), “Метод проєктів як засіб формування навичок рішення проблемних ситуацій в розвитку сучасного екологічного позашкілля”, “Формування сучасної культури декоративного садівництва та ландшафтного дизайну – важливий фактор оптимізації озеленення та благоустрою закладів освіти” (квітень 2014 р.).

З метою оновлення програмного та методичного забезпечення, підвищення іміджу позашкільної екологічної освіти у 2013 – 2014 навчальному році профільними позашкільними закладами області було розроблено та видано понад 50 навчальних методичних посібників, розробок, плакатів, буклетів, рекомендацій, програм з різних напрямів еколого-натуралістичної діяльності.

Протягом навчального року значна увага в закладах освіти приділялася участі дітей:

у міжнародних конкурсах, форумах: “Збережемо енергію – збережемо планету”, “Енергія і середовище – 2014” (в рамках освітньої програми Spare з питань змін клімату та енергетики і всесвітньої декади ООН “Освіта для сталого розвитку”), “Intel ISEF – 2014” (III місце), “Дотик природи” (7 переможців), INESPO (Нідерланди, II та IV місця);

у всеукраїнських конкурсах та фестивалях “Земля – наш спільний дім” (охоплено понад 4 тис. учнів усіх вікових рівнів), “В об’єктиві натураліста” (82 творчі роботи), “На кращого юного майстра народних ремесел” (413 творчих робіт), “Природа – людина – виробництво – екологія” (5 призових місць), “Intel-Еко-Україна”.

Одними з пріоритетних напрямів роботи загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів є:

проведення дослідницької роботи на навчально-дослідних земельних ділянках закладів освіти (у 2013 році в закладах освіти області працювало 545 навчально-дослідних земельних ділянок), з кролівництва, птахівництва, тваринництва;

організація роботи учнівських лісництв (працює 12 шкільних лісництв, де отримують знання понад 6 тис. учнів);

розвиток квітникарства, ландшафтного дизайну, озеленення закладів освіти;

робота заочної обласної хіміко-біологічної школи для учнів 9 – 11 класів (8 секцій/220 учнів/16 регіонів області).

Налагоджено співпрацю із природно-заповідними структурами України: Карпатським біосферним, Дніпровсько-Орільським, Канівським, Казантипським природними заповідниками.

15.13.2 Екологічне спрямування у системі вищої освіти

На базі Дніпропетровського національного університету імені Олеся

Гончара функціонує факультет біології, екології та медицини (8 кафедр); навчально-науковий комплекс “Акваріум”, зоологічний музей, віварій, гербарій, ботанічний сад, Міжнародний біосферний стаціонар ім. О.Л.Бельгарда, біостанції.

Кафедри випускають фахівців за профілем: загальної біології та водних біоресурсів; фізіології людини та тварин; фізіології та інтродукції рослин; мікробіології та вірусології; біохімії та біофізики; зоології та екології; геоботаніки; ґрунтознавства та екології; клінічної лабораторної діагностики.

Навчальний процес на факультеті забезпечують 86 викладачів, з них 23 професори, 64 доценти, 6 старших викладачів та 14 асистентів. Серед них – члени-кореспонденти Національної Академії Наук України, 15 академіків, 5 професорів нагороджені почесним званням “Заслужений діяч науки та техніки України”. На денному відділенні факультету на сьогодні навчається на напрямі “Біологія” – 573, “Екологія” – 136, “Лабораторна діагностика” – 166 студентів.

Проведено семінари за навчальними темами: “Лабораторна організація та управління якістю досліджень”, “Клініко-лабораторна діагностика та лікування соматичних, психічних та інфекційних захворювань”.

Кафедра екології гірничого факультету Національного гірничого університету готує фахівців за напрямом підготовки “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування” за спеціальністю “Екологія та охорона навколишнього середовища” за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр, спеціаліст і магістр.

Науково-педагогічний колектив кафедри складає 21 особу, у тому числі 5 професорів (доктори технічних, біологічних та медичних наук), 8 доцентів (кандидати технічних, сільськогосподарських, біологічних та медичних наук), а також 8 асистентів.

Об’єкт діяльності фахівців – захист довкілля з його природними та антропогенними системами (біосфера, антропосфера, соціосфера); охорона і раціональне використання природних ресурсів, екологічно безпечна діяльність.

Проведено семінари за напрямками: “Екологічна безпека та ресурсозбереження у гірничо-металургійному комплексі”, “Біотехнологічні методи захисту стану об’єктів навколишнього середовища”, “Розробка напрямків реабілітації об’єктів довкілля, біоти та людини із застосуванням адаптогенів природного походження”.

Геолого-екологічний факультет Криворізького національного університету готує фахівців за напрямом підготовки (спеціальність): геологія; екологія; охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування (екологія та охорона навколишнього середовища); геодезія, картографія та землеустрій (геодезія).

Навчальний процес на факультеті забезпечують 36 викладачів. Серед них 4 доктори наук, 21 кандидат наук, з них троє мають звання професора, 17 – звання доцента.

На факультеті навчається майже 400 студентів денного відділення та 250 студентів-заочників.

Кафедра екології та охорони навколишнього середовища хіміко-технологічного факультету Дніпродзержинського державного технічного університету проводить підготовку бакалаврів, спеціалістів і магістрів в галузі природничих наук. Здійснює підготовку бакалаврів за напрямом “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування”; спеціалістів за спеціальністю “Екологія та охорона навколишнього середовища”; магістрів за спеціальністю “Екологія та охорона навколишнього середовища”; кандидатів наук за фахом: “Екологічна безпека”.

Кафедра інженерної екології та охорони праці Національної металургійної академії України, на якій працюють 16 викладачів здійснює підготовку фахівців з екології (39 спеціальних дисциплін та 3 загально інженерні: основи охорони праці, охорона праці в галузі, основи екології) за всіма спеціальностями та формами навчання в академії.

На кафедрі функціонує аспірантура і здійснюється керівництво науковою діяльністю пошукачів з металургії чорних металів та інженерної екології. На металургійному заводі ім. Петровського працює базова науково-дослідницька лабораторія по утилізації та раціональному використанню відходів із вмістом залізу, створений філіал кафедри в Інституті проблем природокористування та екології Національної Академії Наук України.

Кафедра технології неорганічних речовин та екології Українського державного хіміко-технологічного університету проводить підготовку фахівців за трьома спеціальностями: хімічна технологія неорганічних речовин; хімічна технологія рідкісних розсіяних елементів та матеріалів на їх основі; екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування.

Навчальний процес на кафедрі забезпечують 25 осіб, з них 4 доктори наук, 13 кандидатів наук, 5 асистентів, 3 працівники лабораторії.

Кафедра екології та ґрунтознавства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету готує випускників за напрямом підготовки “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування” за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”; за спеціальністю “Екологія та охорона навколишнього середовища”, за освітньо-кваліфікаційними рівнями “спеціаліст” та “магістр” відповідно.

Основними навчальними дисциплінами є: загальна екологія (та неоекологія), ґрунтознавство, екологічне ґрунтознавство, екологія людини, моніторинг довкілля, урбоекологія, екологічна експертиза, радіобіологія, радіоекологія, ландшафтна екологія, біорізноманіття, сільськогосподарська радіоекологія, біофізичні процеси в екологічних системах, екологія (за фахом) та інші.

Навчальний процес на кафедрі забезпечують 10 осіб науково-педагогічного персоналу, з яких 4 доктори наук – професори; 3 кандидати наук, 1 старший викладач, 2 асистенти.

Таким чином, з метою вирішення глобальних на сьогодні питань вивчення, охорони, збереження та відновлення навколишнього природного середовища, формування екологічної культури учнів та вихованців навчальних закладів створена певна система від дошкільного до вищого навчального

закладу системи освіти.

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

15.14.1. Двостороннє та багатостороннє співробітництво

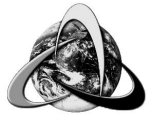
У 2013 році було здійснено 17 міжнародних презентацій області за кордоном та 29 візитів до Дніпропетровської області представників дипломатичних установ іноземних країн, міжнародних організацій та компаній.

В більшості з цих заходів в тій чи іншій мірі підіймались питання щодо покращення стану навколишнього середовища, енергоефективності, впровадження новітніх технологій в екологічній сфері у Дніпропетровській області, а також запозичення досвіду країн Європи та світу стосовно охорони навколишнього середовища.

З 04 по 08 листопада 2013 року відбулась Міжнародна науково-практична конференція “Вода і довкілля”. Конференція відбулась у рамках X Міжнародного водного форуму “AQUA UKRAINE – 2013”, який традиційно проведено у складі спеціалізованої виставки та науково-практичних конференцій. Організаторами форуму виступили Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Державне агентство водних ресурсів України, Messe Berlin GmbH (Німеччина) та Міжнародний виставковий центр.

Метою форуму стало створення сприятливого інвестиційного клімату у галузі водного господарства, підвищення рівня громадської свідомості щодо охорони та запобігання забрудненню водних ресурсів, пошук шляхів роз’яснення нагальних проблем якості питної води. Форум став головним місцем зустрічі спеціалістів у сфері охорони довкілля, питного водопостачання та водогосподарського комплексу, а також інших суміжних галузей, де обговорювались екологічні, економічні, технічні та правові проблемні питання та запропоновані пропозиції щодо їх вирішення.

ВИСНОВКИ

Екологічні проблеми області останніми роками залишаються не вирішеними, деякі можливо віднести до загальнонаціональних екологічних проблем, і не дивно, що це є одним із важелів, який стримує розвиток конкурентоспроможності області.

За оцінкою установ НАН України за ступенем забруднення майже вся територія області відноситься до категорії дуже забрудненої, а понад третини – до надзвичайно забрудненої. Наслідком такої екологічної ситуації в області є щорічне зменшення чисельності населення: хоч народжуваність останніми роками почала збільшуватись, продовжує зростати загальна смертність та погіршується стан здоров'я населення.

З метою поліпшення екологічної ситуації в Дніпропетровській області основні напрямки природоохоронної діяльності спрямовані на:

- поліпшення екологічного стану басейну Дніпра;

- зменшення рівня забруднення атмосферного повітря;

- сприяння розв'язанню проблем поводження з відходами, насамперед з токсичними та непридатними;

- розширення площі природно-заповідного фонду, формування екологічної мережі області;

- відновлення лісів, збільшення їх площі, збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, охорона рослинного і тваринного світу та лісових екосистем;

- удосконалення системи екологічного моніторингу в області;

- покращення стану інформованості громадськості, сприяння її участі у процесі прийняття рішень з питань охорони довкілля.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємні умови сталого економічного та соціального розвитку. Тому в області здійснюється екологічна політика, спрямована на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля, на досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, на охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів.

Використання природних ресурсів і пов'язане з ним відповідне навантаження на навколишнє природне середовище – це та сфера людської діяльності, яка визначає широке коло соціальних, економічних та екологічних проблем. Особливо актуальними вони є сьогодні, оскільки раціональне природокористування і збереження довкілля – ті важливі чинники, що в умовах вичерпання ресурсів і погіршення екологічного стану навколишнього природного середовища можуть сприяти запобіганню подальшій деградації середовища проживання людини, динамічному розвитку економіки і задоволенню соціальних потреб.

ДОДАТКИ

Відповідальні виконавці розділів доповіді про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2013 рік

№ з/п	Назва розділу	Відповідальні
1	2	3
	Вступне слово	Березань С.С. – начальник відділу природоохоронних програм департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61
1.	Загальні відомості	п.1.1. Березань С.С. – начальник відділу природоохоронних програм департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61 п.1.2. Орел В.В.- начальник відділу природно-заповідної справи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.1.2. Лемех О.В. – в.о начальника відділу екологічної безпеки департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.1.2. Десна О.А. – начальник відділу водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61 п.1.2. Мальцева О.В. – заступник начальника управління атмосферного повітря, екологічного моніторингу та природоохоронних програм - начальник відділу атмосферного повітря департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Гордієнко Д.С. – заступник начальника управління природних ресурсів та екологічної безпеки – начальник відділу природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61
2.	Атмосферне повітря	Мальцева О.В. – заступник начальника управління атмосферного повітря, екологічного моніторингу та природоохоронних програм - начальник відділу атмосферного повітря департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61;
3.	Зміна клімату	Мальцева О.В. – заступник начальника управління атмосферного повітря, екологічного моніторингу та природоохоронних програм - начальник відділу атмосферного повітря департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61
4.	Водні ресурси	Десна О.А. – начальник відділу водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 46
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	Орел В.В.- начальник відділу природно-заповідної справи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Гордієнко Д.С. – заступник начальника управління природних ресурсів та екологічної безпеки – начальник відділу природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Кулініч В.В. – начальник відділу земельних відносин, біорізноманіття та містобудівної діяльності департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61

<i>№ з/п</i>	<i>Назва розділу</i>	<i>Відповідальні</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
6.	Земельні ресурси і ґрунти	Кулініч В.В. – начальник відділу земельних відносин, біорізноманіття та містобудівної діяльності департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61
7.	Надра	Гордієнко Д.С. – заступник начальника управління природних ресурсів та екологічної безпеки – начальник відділу природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Десна О.А. – начальник відділу водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61
8.	Відходи	Лемех О.В. – в.о начальника відділу екологічної безпеки департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61
9.	Екологічна безпека	п. 9.3. Лемех О.В. – в.о начальника відділу екологічної безпеки департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Державна екологічна інспекція у Дніпропетровській області
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	Березань С.С. – начальник відділу природоохоронних програм департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Департамент промисловості облдержадміністрації; Головне управління статистики у Дніпропетровській області
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	Березань С.С. – начальник відділу природоохоронних програм облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Департамент агро-промислового комплексу та розвитку сільських територій облдержадміністрації
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	Березань С.С. – начальник відділу природоохоронних програм департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Головне управління статистики у Дніпропетровській області; Департамент житлово-комунального господарства та будівництва облдержадміністрації
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	Березань С.С. – начальник відділу природоохоронних програм департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Мальцева О.В. – заступник начальника управління атмосферного повітря, екологічного моніторингу та природоохоронних програм - начальник відділу атмосферного повітря департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Управління інфраструктури облдержадміністрації

<i>№ з/п</i>	<i>Назва розділу</i>	<i>Відповідальні</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
14	Збалансоване виробництво та споживання	п. 14.1. Десна О.А. – начальник відділу водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п. 14.3 Кулініч В.В. – начальник відділу земельних відносин, біорізноманіття та містобудівної діяльності департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п. 14.2, 14.4 Березань С.С. – начальник відділу природоохоронних програм департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61
15	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	п.15.1, 15.2., 15.3., 15.4. Березань С.С. – начальник відділу природоохоронних програм департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.15.8, 15.9. Орел В.В.- начальник відділу природно-заповідної справи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.15.8, 15.9. Лемех О.В. – в.о начальника відділу екологічної безпеки департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.15.5, п.15.6, п.15.8, 15.9. Десна О.А. – начальник відділу водних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.15.5, п.15.8, 15.9. Мальцева О.В. – заступник начальника управління атмосферного повітря, екологічного моніторингу та природоохоронних програм - начальник відділу атмосферного повітря департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.15.5, п.15.8, 15.9. Кулініч В.В. – начальник відділу земельних відносин, біорізноманіття та містобудівної діяльності департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.15.2 (15.12.1, 15.12.2), п. 15.3. Московка І.Ю. – заступник начальника відділу організаційної та кадрової роботи, тел. (0562) 46 41 61
16	Висновки і пропозиції	Березань С.С. – начальник відділу природоохоронних програм департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61
17	Додатки	Березань С.С. – начальник відділу природоохоронних програм департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61

**Регіональна доповідь “Про стан навколишнього природного середовища
Дніпропетровської області в 2013 році” підготовлена за участю:**

департаменту промисловості облдержадміністрації;
департаменту агро-промислового комплексу та розвитку сільських територій облдержадміністрації;
департаменту освіти і науки облдержадміністрації;
управління інфраструктури облдержадміністрації;
департаменту фінансів облдержадміністрації;
управління зовнішньоекономічної діяльності облдержадміністрації;
управління паливно-енергетичного комплексу та енергозбереження облдержадміністрації;
департамент економічного розвитку облдержадміністрації;
державної екологічної інспекції у Дніпропетровській області;
головного управління Держсанепідслужби у Дніпропетровській області;
ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України”;
Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології;
Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів;
Головне управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Дніпропетровській області
ДНВП “ГЕОІНФОРМ України”;
Головного управління статистики у Дніпропетровській області;
Головного управління Держземагентства у Дніпропетровській області;
Інституту проблем природокористування та екології НАН України;
Центральної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки;
Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара;
КП ”Південукргеологія”;
НВП “Центр екологічного аудиту”.

ЗМІСТ

Вступне слово	2
1. Загальні відомості	3
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території	3
1.2. Соціальний та економічний розвиток країни	4
2. Атмосферне повітря	6
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	6
2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами	6
2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Дніпропетровської області	6
2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)	10
2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря	11
2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах	11
2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	12
2.5. Використання озоноруйнівних речовин та їх вплив на довкілля	13
2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	13
2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	13
3. Зміна клімату	15
3.1. Тенденції зміни клімату	15
3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	15
3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	15
4. Водні ресурси	17
4.1. Водні ресурси та їх використання	17
4.1.1. Загальна характеристика	17
4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів	17
4.1.3. Водокористування та водовідведення	18
4.2. Забруднення поверхневих вод	19
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	19
4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів	23
4.3. Якість поверхневих вод	26
4.3. 1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	34
4.3.2. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	34

4.3.3. Радіаційний стан поверхневих вод	35
4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення	37
4.5. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	39
5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	40
5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	40
5.1.1. Загальна характеристика	40
5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	40
5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	44
5.1.4. Формування національної екомережі	45
5.1.5. Безпека та поводження з генетично модифікованими організмами	45
5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу	46
5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу	46
5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів	48
5.2.3. Стан використання природних недревних рослинних ресурсів	51
5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	52
5.2.5. Адвентивні види рослин	62
5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	63
5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду	65
5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу	65
5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу	65
5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств	66
5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	68
5.3.4. Інвазивні види тварин	71
5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу	72
5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	73
5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	74
5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення	77
5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон	77
5.6. Туризм	78
6. Земельні ресурси і ґрунти	80

6.1. Структура та використання земельних ресурсів	80
6.1.1. Структура та динаміка змін земельного фонду	80
6.1.2. Господарська освоєність земельних угідь	81
6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси	81
6.3. Стан і якість ґрунтів	82
6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення	82
6.3.2. Забруднення ґрунтів	82
6.3.3. Деградація земель	82
6.4. Оптимізація використання та охорона земель	83
7. Надра	84
7.1. Мінерально-сировинна база	84
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази	84
7.2. Система моніторингу геологічного середовища	86
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість	86
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси	88
7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	92
8. Відходи	93
8.1. Структура утворення та накопичення відходів	93
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	94
8.3. Використання відходів як вторинної сировини	96
8.4. Транскордонне перевезення відходів	97
8.5. Державне регулювання в сфері поведження з відходами	98
9. Екологічна безпека	100
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки	100
9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	104
9.3. Радіаційна безпека та радіоекологія	104
9.3.1. Радіаційне забруднення територій	104
9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами	108
10. Промисловість та її вплив на довкілля	115
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва	115
10.2. Вплив на довкілля	116
10.2.1. Гірничодобувна промисловість	116
10.2.2. Металургійна промисловість	117
10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість	118
10.2.4. Харчова промисловість	119

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва	120
11. Сільське господарство та його вплив на довкілля	123
11.1. Тенденції розвитку сільського господарства	123
11.2. Вплив на довкілля	124
11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	124
11.2.2. Використання пестицидів	125
11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	125
11.2.4. Тенденції в тваринництві	126
11.3. Органічне сільське господарство	128
12. Енергетика та її вплив на довкілля	129
12.1. Структура виробництва та використання енергії	129
12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	130
12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля	133
12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	133
13. Транспорт та його вплив на довкілля	135
13.1. Транспортна мережа Дніпропетровської області	135
13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень	135
13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів	137
13.2. Вплив транспорту на довкілля	138
13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	138
14. Збалансоване виробництво та споживання	141
14.1. Тенденції та характеристика споживання	141
14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки	142
14.3. Впровадження елементів “більш чистого виробництва” в Дніпропетровській області	145
14.4. Ефективність використання природних ресурсів	146
15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	147
15.1. Національна та регіональна екологічна політика Дніпропетровської області	147
15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки	152
15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	155
15.4. Виконання державних цільових екологічних програм	163
15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища	166

15.6. Державна екологічна експертиза проектної документації	177
15.7. Економічні засади природокористування	185
15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності	185
15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі	185
15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування	189
15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування	189
15.10. Екологічний аудит	191
15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	191
15.12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	194
15.12.1. Діяльність громадських рад	194
15.13. Екологічна освіта та інформування	197
15.13.1. Екологічне спрямування у системі дошкільної та загальної середньої освіти	198
15.13.2. Екологічне спрямування у системі вищої освіти	199
15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	202
15.14.1. Двостороннє та багатостороннє співробітництво	202
Висновки	203